

İHRACAT 2022 RAPORU

YENİ VİZYON, YENİ YOL HARİTASI

TÜRKİYE İHRACATÇILAR MECLİSİ
İHRACAT 2022 RAPORU

TİM ADINA YAYIN KURULU BAŞKANI

Mustafa GÜLTEPE, TİM Başkanı

YAYIN KURULU

Bilal BEDİR, Genel Sekreter

Mehmet GENÇ, Genel Sekreter Yardımcısı

Senem SANAL SEZERER, Genel Sekreter Yardımcısı

PROJE EKİBİ

Çağrı KÖKSAL, Ekonomik Araştırmalar Şube Müdürü V.

Güner ÖZDEMİR

Sadık Harun KÖKSAL

Yemilhan KAROĞLU

Dr. Metin GÜRLER

TİM DANIŞMANLAR KURULU

Prof. Dr. Çağrı ERHAN

Prof. Dr. Emre ALKİN

Prof. Dr. Kerem ALKİN

Dr. Can Fuat GÜRLESEL

TÜRKİYE İHRACATÇILAR MECLİSİ

Yenibosna Merkez Mahallesi Sanayi Caddesi No: 3

Dış Ticaret Kompleksi B Blok Kat: 9 34197 Bahçelievler, İstanbul

Tel: 0212 454 04 90/91 Faks: 0212 454 04 13

E-Posta: tim@tim.org.tr

www.tim.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. Küresel Ekonomi ve Türkiye Ekonomisi: Değerlendirme ve Beklentiler	16
1.1 2021 Yılında Küresel Ekonomi Ve Küresel Ticaret	18
1.1.1 Küresel Ekonomide Gelişmeler 2021 ve Yeni Normal Dönemin Koşulları	18
1.1.2 Küresel Ticarete Gelişmeler 2021 ve Yeni Normal Dönemin Koşulları	23
1.2 Küresel Ekonomi ve Dünya Ticaretinde 2022 Öngörülleri	33
1.2.1 Küresel Ekonomide 2022 Yılı Öngörülleri	33
1.2.2 Küresel Ticarete 2022 Yılı Öngörülleri	40
1.3 2021 Yılında Türkiye Ekonomisi ve Dış Ticaret	42
1.3.1 Türkiye Ekonomisinde Gelişmeler, 2021	42
1.3.2 2021 Yılında Türkiye'nin Dış Ticaret Performansı	44
1.4 Hizmet Ticareti 2021 Gelişmeleri ve 2022 Beklentileri	49
1.4.1 Dünyada Hizmet Ticareti 2021 Gelişmeleri ve 2022 Beklentileri	49
1.4.2 Türkiye Hizmetler Ticareti 2021 Yılı Gelişmeleri 2022 Yılı Beklentileri	52
1.5 Küresel Tedarik Zincirlerindeki Dönüşüm ve Türkiye İhracatına Katkıları	53
1.5.1 2021 Yılında Küresel Tedarik Zincirinde Değişim Eğilimleri	54
1.5.2 Küresel Tedarik Zincirinde Değişimin Sektörler İçin Yaratacağı İhracat Potansiyeli	56
1.5.3 2021 Yılı Dünya İhracatında Sektörel Gelişmeler	58
1.5.4 Türkiye'de Sektörlerin 2021 Yılı İhracat Performansı İçin Değerlendirme	60
1.5.5 Türkiye'nin 2021 Yılı İhracat Artışında Küresel Tedarik Zincirindeki Değişimin Etkileri	63
1.6 Küresel Ticaretin ve Türkiye'nin İhracat Projeksiyonu	66
1.6.1 Küresel Ekonomide Büyüme Beklentileri	66
1.6.2 Küresel Ticaretin ve Türkiye'nin İhracat Projeksiyonu	70
2. Orta ve Uzun Vadeli Küresel Trendler ve İhracat	80
2.1 Küresel Siyasette Riskler ve Tehditler	82
2.1.1 Küresel Siyasette Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Riskler	83
2.1.2 2021'in Jeopolitik Mirası ve Küresel Güvenlik Riskleri	85
2.1.3 2021'de İklim Krizi ve Yönetimi	90
2.1.4 2021'nin Sosyal Mirası ve Küresel Toplumsal Riskler	91
2.1.5 2021'in İktisadi Mirası ve Ekonomi-Politik Riskler	93
2.1.6 2021'in Tekno-Politik Mirası ve Siber Güvenlik Riskleri	95

2.2	Küresel Enflasyon	98
2.3	Küresel Borçlanma ve Finansmana Erişim	100
2.3.1	Küresel Borçlanmanın Yükselişi	100
2.3.2	İhracatın Finansmanında Fırsatlar ve Riskler	107
2.4	Küresel Ticaret ve Dijitalleşme	109
2.4.1	Pandemi Sonrası Toparlanma Sürecinde Dijitalleşmenin Etkisi	110
2.4.2	Blockchain Teknolojisi ve Küresel Ticarete Kullanımı	114
2.5	Rusya-Ukrayna Savaşı ve Küresel Ekonomiye Olası Etkileri	117
2.5.1	Rusya-Ukrayna Savaşı	119
2.5.2	Küresel Ekonomiye Etkileri	119
2.5.3	Türkiye Ekonomisine Etkileri	126
3.	Odak: Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı ve Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması	136
3.1	Avrupa Yeşil Mutabakatı	138
3.2	Avrupa Yeşil İklim Yasası	138
3.3	Fit For 55 (55'e Uygunluk) Düzenlemeleri ve Hedefleri	138
3.4	Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması	141
3.4.1	İthalatın Emisyon (Karbon) İçeriği ve Karbon Sınır Vergisi	142
3.5	Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması, Türkiye'ye ve Sektörlere Etkileri	144
3.6	Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi	148
3.6.1	Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sisteminde Emisyonların Hesaplanması	149
3.6.2	Yeni Emisyon Ticaret Sistemi Önerisi	149

TABLolar

Tablo 1: Dünya Ekonomisinde Büyüme Göstergeleri (% Değişim) _____	19
Tablo 2: Gelişmiş Ülkeler Büyüme Göstergeleri (%) _____	21
Tablo 3: Gelişmekte Olan Ülkeler, Büyüme Göstergeleri (%) _____	22
Tablo 4: Dünya Ekonomisinde 2021 Yılı Yeni Normal Koşulları _____	23
Tablo 5: Dünya Ticaretinde Yeni Normal Dönemin Koşulları _____	24
Tablo 6: Dünya Mal Ticareti ve Büyüme Çeyrek Dönemleri _____	25
Tablo 7: Dünya Mal Ticareti, Büyüme / Yıllık _____	26
Tablo 8: Dünya Mal Ticareti, Ürün Gruplarındaki Büyümeler (%) _____	28
Tablo 9: İmalat Sanayi Sektörlerinde İhracat _____	28
Tablo 10: Dünya Mal Ticaretinde Ürün Grupları İtibariyle İhracat (Milyar Dolar) _____	29
Tablo 11: Dünya Mal Ticareti (Milyar Dolar) _____	29
Tablo 12: Dünya İhracatında Ülke Sıralamaları, 2021 _____	29
Tablo 13: Dünya İthalatında Ülke Sıralamaları, 2021 _____	32
Tablo 14: Küresel Ekonomide 2022 Yılıni Şekillendirecek Unsurlar _____	35
Tablo 15: Dünya Ekonomisinde Büyüme Öngörülerini, 2022 (Değişim, %) _____	35
Tablo 16: Gelişmiş Ülkeler Büyüme Öngörülerini, 2022 (%) _____	36
Tablo 17: Gelişen Ülkeler Büyüme Öngörülerini 2022 (%) _____	37
Tablo 18: Seçilmiş Ülkelerde 2021 Yıl Sonu İtibariyle Enflasyon _____	38
Tablo 19: Parasal Sıkılaşıma Politikalarının Olası Etkileri _____	39
Tablo 20: Dünya Ticaretinde 2022 Yılıni Şekillendirecek Unsurlar _____	40
Tablo 21: Dünya Mal Ticareti Büyüme Öngörülerini, 2022 _____	41
Tablo 22: Ticarete Konu Olan Malların Fiyatları İçin 2022 Beklentileri _____	41
Tablo 23: Kurumların Türkiye GSYH Büyüme Beklentileri _____	43
Tablo 24: Hizmetler Sektörleri İhracatında Büyümeler _____	50
Tablo 25: Dünya Hizmetler Ticaretinde Gelişmeler _____	50
Tablo 26: Covid-19'un Küresel Turizme Etkisi _____	50
Tablo 27: Ana Hizmet Türlerine Göre Türkiye'nin Hizmet İhracatı (Milyon Dolar) _____	52
Tablo 28: Sektörlerin KTZ Değişimi Karşısında İhracatlarında Artış Potansiyelleri _____	58
Tablo 29: Dünya İhracatında Sektörel Gelişmeler _____	59
Tablo 30: Değer Olarak İhracat Değişim 2020-2021 (%) _____	61
Tablo 31: Miktar, Değer ve Birim Fiyat Olarak İhracat Değişimi 2021 (%) _____	62
Tablo 32: Türkiye'de Sektörlerin İhracatları ve 2021 Yılı Değişimi _____	63

Tablo 33: Dünya ve Türkiye’de Sektörlerin 2021 Yılı İhracat Artışlarının Karşılaştırılması _____	64
Tablo 34: KTZ Değişiminin Türkiye İhracat Artışı Üzerinde Potansiyel Etkisi _____	65
Tablo 35: Ülkelerin GSYİH Projeksiyonları (2022-2036, Milyar \$) _____	69
Tablo 36: Ülkelerin 2022-2036 Döneminde Milli Gelirlerine Göre Sıralamaları _____	70
Tablo 37: Ülke Kırılımında Küresel İthalat Projeksiyonu _____	73
Tablo 38: Ülke Kırılımında Küresel İhracat Projeksiyonu _____	75
Tablo 39: Sektör Kırılımında Küresel İhracat Projeksiyonu (milyar \$, 2025-2035) _____	77
Tablo 40: Küresel Dış Ticaret Projeksiyonunda Sektörel Sıralama (2025-2035) _____	78
Tablo 41: 2022-2035 Döneminde Küresel Talep ve Türkiye’nin İhracatında İlk On Sektör _____	79
Tablo 42: WEF Küresel Riskler Görüşü, Küresel Risk Algı Anketi _____	84
Tablo 43: Münih Güvenlik Endeksi İlk 10 Tehdit _____	85
Tablo 44: Ülkelere Göre Enflasyon Oranları _____	101
Tablo 45: Blockchain Teknolojisinin Dış Ticarete Sağladığı Avantajlar _____	116
Tablo 46: Rusya-Ukrayna Savaşına İlişkin Senaryolar _____	119
Tablo 47: Rusya-Ukrayna Savaşı Senaryoları ve Ekonomik Etkileri _____	120
Tablo 48. Rusya-Ukrayna Savaşının Pazarlara Ekonomik Etkileri _____	122
Tablo 49: Savaşın Pandemi Sonrası Oluşan Eğilimlere Etkisi _____	123
Tablo 50: Rusya, Ukrayna ve Belarus’a Yıllık İhracat _____	127
Tablo 51: Rusya, Ukrayna ve Belarus’a İhracat _____	127
Tablo 52: Rusya’ya İhracat Beklentileri (Milyon \$) _____	128
Tablo 53: Ukrayna’ya İhracat Beklentileri (Milyon \$) _____	129
Tablo 54: Belarus’a İhracat Beklentileri (Milyon \$) _____	129
Tablo 55: Sektörlere Göre Rusya, Ukrayna ve Belarus’a Toplam İhracat (Milyon \$) _____	130
Tablo 56: Rusya Federasyonu ve Ukrayna’dan Türkiye’nin Turizm Geliri (2021 ve 2022 Varsayımsal Beklentileri, 1000\$) _____	135
Tablo 57: AB’ye İhracatta Ülkelerin Hesaplanan Sınırdaki Karbon Vergisi Oranları, (%) _____	146

ŞEKİLLER

Şekil 1: Ülkelerin Yıllık Büyüme Oranları (%)	42
Şekil 2: Yıllık Büyüme ve İhracatın Katkısı	43
Şekil 3: Türkiye'nin Yıllara Göre İhracatı ve İthalatı	44
Şekil 4: Türkiye'nin Küresel Ticaretteki Payı	45
Şekil 5: Türkiye'nin Aylık İhracatı	45
Şekil 6: Türkiye'nin Sektörlere Göre İhracatı	46
Şekil 7: Türkiye'nin Ülkelere Göre İhracatı	47
Şekil 8: İllere Göre İhracat	48
Şekil 9: Çin ve ABD Limanlarında Yoğunluk	54
Şekil 10: Deniz Taşımacılık Navlun Fiyatları, Okyanus Aşırı, 40 Ft/Dolar Fiyatı	55
Şekil 11: Çin'den ABD ve Avrupa'ya Teslimat Süreleri, Gün (Kapıdan Kapıya Teslimat)	56
Şekil 12: Küresel Gıda Fiyat Endeksi	99
Şekil 13: FAO Gıda Fiyat Endeksleri	100
Şekil 14: Ülkelere Göre Enflasyondaki Değişim (Aralık 2020-Güncel Veriler, YOY %)	101
Şekil 15: 2019-2020 E-Ticaret İstatistikleri	111
Şekil 16: E-Ticaret Hacmi (Milyar TL, 2019-2020)	111
Şekil 17: E-Ticaretin Dağılımı	112
Şekil 18: E-Ticaret Hacmi ve Sipariş Adetleri (2020-2021 Ocak-Haziran)	112
Şekil 19: 2021 Yılı İlk 6 Ay E-Ticaret İstatistikleri	113
Şekil 20: Temel Gıda Maddelerinde Ukrayna ve Rusya'nın Küresel Ticaretteki Payı, 2018-2020	125
Şekil 21: Türkiye Turist Sayısı ve Turizm Gelirleri (Yıllık, 2004-2021)	131
Şekil 22: Kişi Başı Ortalama Harcama Toplam, Rusya Federasyonu'ndan Gelen Turist ve Ukrayna'dan Gelen Turist (2012-2021, \$)	132
Şekil 23: Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı (2006-2021)	133
Şekil 24: Rusya ve Federasyonu ve Ukrayna'dan Elde Edilen Turizm Gelirleri ve Toplamdaki Payları (2012-2021)	134
Şekil 25: Türkiye'nin Turizm Gelirleri 2022 Senaryoları (Yıllıklandırılmış, Milyar \$)	135
Şekil 26: Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması Kapsamına Alınan 5 Ana Üründe AB'ye En Çok İhracat Yapan Ülkeler; 2019 Yılı İtibariyle, Milyar Dolar	145

Mustafa GÜLTEPE
TİM Başkanı

İHRACATLA YÜKSELEN TÜRKİYE

Değerli İhracat Ailemiz,

2021 yılı, pandemi döneminin hemen ardından ihracatımızda hedef üzerine hedef inşa ettiğimiz, başarılarla dolu bir yıl olarak tarihe geçti. 2021 yılında 225,4 milyar dolar ihracatla Cumhuriyet tarihimizin en yüksek ihracat rakamına erişmeyi başardık. 2022'nin ilk 7 ayında da %19 artışla 144,4 milyar dolara ulaşarak ihracatımızdaki yükselişi sürdürdük. Bununla beraber, Türkiye ekonomisi ihracat öncülüğünde büyümeye ve yükselmeye devam etti. 2021 yılında Türkiye ekonomisi %11 büyürken, 2022 yılının ilk çeyreğinde %7,3 büyüdü. Net ihracatın büyümeye katkısı 2021 yılında 4,9 puan, 2022'nin ilk çeyreğinde ise 3,5 puan oldu. Bu anlamda büyümenin yarıya yakın kısmı ihracatla geldi. Önümüzdeki dönemde de Türkiye'nin üretim, istihdam ve kalkınmasında itici güç olmaya devam edeceğiz.

Türk ihracatçısı, pandeminin en zor dönemlerinde dahi üretimi aksatmayarak, tedarik zincirlerini bozmayarak tüm dünyanın gü-

venini kazandı. İhracatımızdaki artışın %60'ı, sağlanan bu güven sayesinde küresel tedarik zincirlerindeki dönüşümde güvenilir tedarikçi kimliğimizle öne çıkılmamızdan kaynaklandı. İhracat 2022 Raporumuzda, bu etkinin sektörler bazında ne kadar olduğunu ve tedarik zincirindeki kırılmanın toplam ihracatımıza etkisini hesapladık. Toplam 23 milyar dolar olarak hesapladığımız bu pozitif etkinin önümüzdeki dönemde kalıcı hale geleceğine ve bu dönüşüm sürecinin ülkemiz ihracatına pozitif yansımalarının devam edeceğine inanıyoruz.

Güvenilir kaynaklardan elde edilen verileri bilgiye dönüştürerek ve bu bilgiyi analizlerle destekleyerek yıllık olarak hazırlanan ihracat raporlarımızı, ihracatımızın geleceğini çeşitli projeksiyonlarla sunduğumuz bir yol haritası ve ihracatçılarımız için kapsamlı bir el kitabı olarak görmekteyiz.

İhracat 2022 raporumuzda, Türkiye'nin ihracat yapısının yeniden kurgulanması sürecini odağımıza aldık. Her anlamda büyüyen

ihracatımızdan beklentimiz gelen başarılar neticesinde daha da yükselmiş durumda. Bu sebeple raporumuzda gelecek projeksiyonlarımız önemli bir yer tutuyor.

Projeksiyon çalışmalarımızı 2035 yılına kadar genişleterek gerek küresel ticaretin gerekse ihracat rakamlarımızın tahminlerini gerçekleştirdik. Projeksiyon sonuçlarımızın, mevcut hedeflerimizle örtüşmesi ve hatta ihracatçılarımızın bu rakamların dahi üzerine çıkması son derece önemlidir.

Raporumuzun odağına, ihracatımızı önümüzdeki dönemde daha da çok ilgilendirecek olan Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı kapsamında yasalaşan Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizmasını aldık. AB İklim Yasası'nda "Fit For 55" teklifi olarak yer alan bu mekanizma birçok sektörümüzü kademeli bir şekilde etkileyecek. Dolayısıyla, ihracat yapımızı bu etkilere göre yeniden kurgulamak gerekecek.

Bununla beraber, hızla değişen ve dönüşen küresel trendleri de raporumuzda ele aldık. Küresel siyasette yaşanan gelişmeler ile orta ve uzun vadeli risk ve tehdit unsurları bu bölüme

ihracat ailemizin istifadesine sunuldu. Küresel ölçekte enflasyon, borçlanma, finansman ve dijitalleşme gibi makro konulara da yine bu bölümde yer vererek bu gelişmelerin ihracatımıza etkilerine değindik. Öyle ki ihracatın finansmanı ve Blockchain teknolojilerinin küresel ticarete kullanımı gibi meseleleri bu bölümde tartıştık.

Ayrıca tüm dünyanın gündeminde yer alan Rusya-Ukrayna savaşının Türkiye ve dünyaya olası etkileri de detaylı analizlerle raporumuzda yer alıyor. Henüz çok sıcak olsa da bu savaşın küresel ekonomiye ve Türkiye ekonomisine etkilerini inceledik. Olası senaryolar üzerinden savaşın ihracatımıza ve turizm gelirlerimize yansımalarını değerlendirdik. Tüm bunlara ek olarak ihracatta sektörel detaylara da geniş kapsamlı şekilde yer verdik.

Meclisimizin titiz çalışmaları neticesinde hazırlanan İhracat 2022 Raporunun ülkemiz ihracatına ve ekonomisine faydalı olmasını ümit ediyorum. Türkiye İhracatçılar Meclisi olarak inanıyoruz ki; 2022 yılı, hedeflerimize giden yolda ihracatımız için çok önemli bir dönüm noktası olacaktır.

YÖNETİCİ ÖZETİ

İletişim teknolojileri sayesinde, bilgi günümüzde erişilebilir, hızlı ve yaygındır. Bilginin bu denli yaygın ve bol olduğu bir dönemde, doğru bilgiye ulaşılması, analiz edilmesi ve bir tema altında kapsamlı bir şekilde ele alınması ihtiyaç haline gelmiştir. Türkiye İhracatçıları Meclisi, 2019'dan bu yana zikredilen ihtiyacı karşılamak adına, alanında yetkin danışma heyeti ve uzmanlarıyla, doğru ve güvenilir kaynaklardan elde edilen verilerle ihracatı tüm yönleriyle ele alan yıllık raporunu yayınlamaktadır. Bu rapor, ihracatçıların hem küresel ekonomi ve ticaretle hem de Türkiye ekonomisi ve dış ticareti ile ilgili yıllık gelişme ve değerlendirmelere tek bir kaynaktan ulaşabileceği, mevcut gelişmelerin yanı sıra önümüzdeki yıla dair beklentilerini ve orta-uzun vadeli öngörülerini bir araya getiren kapsamlı bir metindir.

Türkiye'nin ihracatı 2021 yılında %33 artarak 225 milyar \$'ın üzerine çıkmıştır. Pandemiyle başlayan süreçte; küresel tedarik zincirlerinde yaşanan bozulma nedeniyle önce arz krizi, sonrasında biriken talebin etkisiyle lojistik krizi, takip eden süreçte emtia ve enerji krizleri görülmüştür. Türkiye ekonomisi, 2020 yılında küresel ekonomi %3,1 küçülürken %1,8 büyümüş, 2021 yılında da %11 büyüyerek G-20 ve OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi olmuştur. Türkiye'nin büyümesine ihracat öncülük etmiştir. Konjonktürel ge-

leşmeler doğrultusunda Türkiye'nin lehine fırsatların doğduğu ve ihracatçıların bu fırsatları olumlu değerlendirdiği görülmektedir. Yeni dönemde ihracat yapısının, küresel ekonomide belirleyici olan kısa, orta ve uzun vadeli trendler doğrultusunda yeni vizyon ve stratejilerle yeniden kurgulanarak, değerlendirilen bu fırsatların kalıcı ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerekmektedir.

İhracat 2022 Raporu, küresel ekonomi ve Türkiye ekonomisinin değerlendirmesi ve 2022 beklentileriyle başlamaktadır. Bu bölümde, küresel mal ve hizmet ticaretinin ve Türkiye dış ticaretinin değerlendirmesi ve öngörülerini de yer almaktadır. Covid-19 sal-

gınında, gelişmiş ülkelerin Uzakdoğu'ya olan bağımlılığı arz ve tedarik güvenliğini zedelemiş, bunun sonucunda küresel tedarik zincirlerinde yakından tedarik ve bölgeselleşme eğilimleri güçlenmiştir.

Türkiye yakından te-

darikte bölgesine önemli avantajlar sunarak, tedarik zincirlerinin değişiminden yararlanmıştır. İhracat 2022 Raporu'na özel olarak hazırlanan ilgili bölümde, bu değişim sonucunda ortaya çıkan sektörel ihracat potansiyellerine de yer verilmiştir. Daha kapsamlı bir ihracat projeksiyonu, takip eden bölümde yer almaktadır. Raporun tamamlanma aşamasında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, raporun içeriğinde yer alan savaş öncesi beklenti ve taleplerin sorgulanmasına sebep

İklim Yasası, Fit For 55 teklifi ve SKDM'nin uygulanmasına ilişkin kanuni detayları, olası etkilerinin sektörel detayları ve analizleri raporda yer almaktadır.

olmuştur. Ancak savaş çok yenidir ve etkileri henüz hesaplanabilir değildir. O nedenle, 2022'ye dair savaş öncesi beklentilerin tamamı korunarak, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın küresel ekonomi ve Türkiye ekonomisine olası etkileri; tahminler, projeksiyonlar ve senaryolar üzerinden tafsilatıyla ayrı bir bölümde ele alınmıştır. Savaşın gidişatının şekillenmesiyle beraber İhracat 2023 raporunun gelmesi beklenilmeden, yaz aylarında savaşın küresel ekonomiye ve Türkiye'nin ihracatına etkilerini detaylı analiz eden bir ara rapor

2020 yılında küresel ekonomi %3,1 küçülürken Türkiye ekonomisi %1,8 büyümüş, 2021 yılında da %11 büyüyerek G-20 ve OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi olmuştur.

yayınlanacaktır.

Hem küresel ekonomi ve ticaretin hem de Türkiye ekonomisi ve ihracatının 2035'e kadar olan uzun vadeli projeksiyonlarına yer verilmiştir. Yapılan istatistiki hesaplamalara göre küresel ihracat 2035 yılında 35 trilyon doları aşacaktır. Ülkelere göre ihracat ve it-

halat projeksiyonlarına bu bölümde yer verilmiştir. 2010-2021 dönemi aylık ihracat verilerinden yola çıkılarak regresyon yöntemiyle yapılan projeksiyonla, Türkiye ihracatının sektörlere göre gelecek perfor-

mansı hesaplanmıştır. Sonuçlara göre Türkiye ihracatının 2026 yılında 300 milyar \$'ı, 2035 yılında 450 milyar \$'ı aşması beklenmektedir.

İkinci ana başlıkta, ihracatı doğrudan ve dolaylı etkileyen orta ve uzun vadeli küresel trendler dikkate sunulmuştur. Bu kapsamda, muteber uluslararası düşünce kuruluşları ve örgütlerin yayınladığı küresel güvenlik raporlarının bir derlemesi şeklinde küresel siyasetteki tehditler ve riskler değerlendirilmiştir. Akabinde, önceki bölümlerde anılan krizlerden ötürü oluşan, 2022 ve yakın gelecekte küresel ekonominin en temel sorunlarından biri olması beklenen enflasyona özel bir başlık açılmıştır. 2021 yılında küresel borç, tarihin en yüksek seviyesine çıkmış, finansmanla ilgili endişeler artmıştır. Küresel Borçlanma ve Finansman başlığında incelenen konu, ihracatın finansmanındaki riskler değerlendirilerek ele alınmıştır. Son olarak bu bölümde, kademeli olarak sosyal hayata ve iş dünyasına yerleşen ve pandemi döneminde hızlanan dijitalleşme, ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Burada, küresel ölçekte e-ticaret ve e-ihracat dinamikleri ve blockchain teknolojisinin küresel ticarete kullanımı tartışılmaktadır.

2022'nin şubat ayının sonlarında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı küresel siyasette ve ekonomide derin etkiler bırakmaya adaydır. Raporun hazırlıklarının tamamlandığı bir dönemde sıcak çatışmaların başlaması, takip eden süreçte Rusya'ya karşı sert ekonomik yaptırımların uygulanması, Rusya'nın Ukrayna'da gördüğü sert direnişe mukabil Rus saldırılarının şiddetlenmesi durumun vahametini de artırmıştır. Raporda mart ayının son haftasına kadar olan gelişmeler dikkate alınarak, bu savaşın küresel ekonomiye ve

Türkiye ekonomisine etkileri değerlendirilmiştir. Küresel ekonomiyle ilgili alt başlıkta; ekonomik büyüme, küresel ticaret, pazarlar, pandemi sonrası oluşan eğilimler, enflasyon ve para politikaları özelinde ele alınmıştır. Türkiye ekonomisine etkileri ise ihracat ve turizm gelirleri özelinde değerlendirilmiştir. Henüz sıcaklığını koruyan savaşın sonuçlarını kestirmek elbette pek mümkün değildir. Ancak olası senaryolar üzerinden varsayımsal bir öngörü oluşturmak mümkündür. Nitekim bu bölümde olasılıklar değerlendirilip farklı projeksiyonlar oluşturularak okurların istifadesine sunulmuştur.

Yıllık ihracat raporunda, ihracatın en önemli gündem maddelerinden biri olan yeşil ekonomik dönüşüm, raporun odağı olarak sunulmaktadır. 2050 yılına kadar Avrupa'ya iklim nötr kıta haline getirmeyi hedefleyen ve 2019'da açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde Temmuz 2021'de yürürlüğe giren İklim Yasası ile ithalatta bazı bağlayıcı düzenlemeler resmileştirilmiştir. AB İklim Yasası'nın 2 (3). Maddesi 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine kıyasla %40 azaltma hedefini en az %55 azaltma şeklinde revize etmiştir. AB Komisyonu AB İklim Yasası'nın 2030 yılında %55 karbon emisyonunu azaltma hedeflerine ulaşmak amacıyla 14 Temmuz 2021 tarihinde "Fit for 55" isimli teklifi kabul ederek AB Parlamentosu'na onaya sunmuştur. Fit for 55 düzenlemeleri kapsamında birçok hedef belirlenmiştir, bu hedefler arasında "Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)" teklifi açıklanmıştır. Sınırdaki karbon düzenleme mekanizmasının temel hedefi, seçili sektörler için ithalat fiyatının eşyanın karbon içeriği dikkate alınarak belirlenmesidir. Yayımlanan taslak ile

SKDM'nin ne şekilde tasarlanacağı, sektörel kapsamı, uygulama usul ve esasları ile seçili sektörler de açıklanmıştır. Düzenlemeye tabi olan seçili sektörler ilk aşamada demir-çelik, çimento, alüminyum, elektrik ve gübre olarak belirlenmiştir. Sektörler daha sonra genişleyecektir. Düzenleme ile Türkiye'nin de aralarında bulunduğu AB'nin ithalatçı ülkeleri, ihracat mallarında bir dizi düzenlemeye tabi tutulacaktır. Fit for 55 uygunluğunun resmî yete kavuşmasının ardından ithalatçı ülkelere ve bu ülkelerden tedarik edilen ürünlere etkileri sektörel detaylarla hesaplanarak raporun odağına yerleştirilmiştir. Rapor içeriğinde okurlar; İklim Yasası, Fit For 55 teklifi ve SKDM'nin uygulanmasına ilişkin kanuni detaylara ulaşabilecek, olası etkilerinin rapor özelinde hesaplanan sektörel detaylarına ve analizlere erişebilecektir.

Türkiye İhracatçılar Meclisi, ihracatın yeni şartlarının da etkisiyle, ihracat yapısının yeniden kurgulanması, ihracatçı firma sayısının artması, ürün yelpazesinin genişletilmesi, katma değerli ihracatın artırılması, pazar giriş faaliyetlerinin güçlendirilmesi, ihracatta sürdürülebilirliğin

35
TRİLYON DOLAR

2035 için küresel ihracat
hacmi tahmini

22
TRİLYON DOLAR

2021 yılı küresel ticaret hacmi

225,4
MİLYAR DOLAR

Türkiye'nin 2021 ihracatı

%33

Türkiye ihracatının 2021 artış oranı

artırılması amaçlarıyla organizasyon ve faaliyet yapısını güncellemelerle dinamik tutmaktadır. Bu dinamik yapısal dönüşümle ortaya çıkan; ihracatçıların görev ve sorumluluk alabileceği, destek olabileceği ve faydalanabileceği faaliyetler, konseyler, kuruluşlar ile 2022 yılında yapılması planlanan organizasyonlarla ilgili detaylar son bölümde TİM Ajandası'nda yer almaktadır.

Raporun odağında yer alan ve Türkiye'nin ihracatında belirleyici bir rol oynaması beklenen Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı ve Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması bölümünün yanı sıra Küresel Tedarik Zincirlerindeki Dönüşüm ve Türkiye İhracatına Katkıları bölümü ihracatçılarımız için gerçek bir rehber olarak hazırlanmıştır. Küresel Ticaretin ve Türkiye'nin İhracat Projeksiyonu başlığıyla ihracatçı firmaların öngörü ve hedeflerine katkı sunulması hedeflenmiştir. Küresel siyaset, borçlanma ve finansman, enflasyon, dijitalleşme, ekonomik görünüm başlıklarıyla zenginleştirilen rapor; ihracat teması altında uzmanlar tarafından güvenilir kaynaklardan derlenmiş kapsamlı bir içerik sunmaktadır.

**KÜRESEL EKONOMİ VE
TÜRKİYE EKONOMİSİ:
DEĞERLENDİRME VE
BEKLENTİLER**

1.1 2021 YILINDA KÜRESEL EKONOMİ VE KÜRESEL TİCARET

Küresel ekonomi 2020 yılında beklenmedik bir salgın ile karşı karşıya kalmıştır. Her alanda çok yönlü etkileri görülen salgının en önemli baskısı, küresel ekonomide %3,1'lik daralma şeklinde kendini göstermiştir. 2020 yılında küresel ekonomi son on yılların en sert daralmasını yaşarken; gelişmiş ülkeler %4,5, gelişmekte olan ülkeler ise %2,0 küçülmüştür.

Sosyal hayatta geniş kitleleri etkisi altına alarak kapanma ve kısıtlamalarla sosyal mesafeyi önemli bir kural haline getiren salgın, ticarete iş yapma şekillerini de değiştirmiştir. Küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanma başlarken, uzaktan çalışma gibi yöntemler giderek kalıcı hale gelmiştir. Sektörler ve şirketler ortaya çıkan yeni normal koşullara uyum sağlamayı öncelikli hedef haline getirmiştir.

2020 yılında ortaya çıkan salgının ardından hızla aşı geliştirme çalışmalarına başlanırken medikal ürünlerin yanı sıra salgından korunma ürünlerine de yüksek bir talep oluşmuştur. Salgınla birlikte sektörler üzerinde çok farklı etkiler gözlemlenmiştir. Başta turizm sektörü olmak üzere hizmetler sektörü salgından olumsuz etkilenmiştir. 2020 yılında ortaya çıkan yeni normal koşullar 2021 yılında da devam etmiştir.

1.1.1 KÜRESEL EKONOMİDE GELİŞMELER 2021 VE YENİ NORMAL DÖNEMİN KOŞULLARI

Küresel ekonomi 2020 yılında yaşadığı Covid-19 şokunun akabinde 2021 yılına daha iyimser beklentiler ile girmiştir. Bu iyimser-

liğin ana nedeni salgına karşı yürütülen aşı çalışmalarındaki başarılı gelişmeler olmuştur. Buna bağlı olarak küresel ekonomide 2021 yılında yeniden büyüme öngörüsü ortaya çıkmıştır.

Salgına karşı birçok aşı geliştirilmiş, yaygın olarak uygulama onayı alan aşılarda 2021 yılının ilk çeyreğinde uygulanmaya başlanmıştır. Gelişmiş ülkeler 2021 yılının tamamında nüfuslarının büyük bölümünde aşılama tamamlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde aşılama çalışmaları yavaş gerçekleşirken; az gelişmiş ülkelerde, uluslararası yardımların desteğine rağmen 2021 yılında yeterli aşılama sağlanamamıştır.

2021 yılının ilk çeyreğinde salgın nedeniyle kapanma ve kısıtlama önlemleri sürdürülmüştür. Aşılama çalışmaları salgına karşı büyük ölçüde başarı elde etmeyi sağlamış, buna bağlı olarak kapanma ve kısıtlamalar kademeli olarak kaldırılmıştır.

Aşılama çalışmalarının yaygınlaşması ile önlemler, özellikle aşısızlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Salgının dördüncü dalgası özellikle yaz aylarında Asya ülkelerinde etkili olmuş, ancak aşılama ağırlık verilerek salgında dördüncü dalga da kontrol altına alınmış ve etkileri sınırlandırılmıştır.

2021 yılındaki olumlu gelişmelere bağlı olarak küresel ekonomi yılın ilk çeyreğinden itibaren toparlanma sürecine girmiştir. Yılın ikinci çeyreğinden itibaren ise toparlanma hızlı büyümeye dönüşmüştür. Çoğu sektörde aşılama ile sağlanan açılımlar büyümeyi desteklemiştir. Başta hizmet sektörü olmak üzere bir yılı aşkın kapalı kalan faaliyetlere geri dönüş başlamıştır. Yine tüketiciler, kapalı kalınan bir yılın ardından ötelenen harcamaları ile ekonomileri desteklemiştir.

2021 yılında hükümetlerin ve merkez bankalarının ekonomiye yönelik destekleri sürmüştür. ABD’de yeni yönetim desteklerini genişletmiştir. Başta ABD merkez bankası FED olmak üzere tüm merkez bankaları genişletici para politikalarını yıl boyunca sürdürmüştür. Devam eden destekler özellikle salgın ile ortaya çıkan istihdam kayıplarının da geri alınmasına yardımcı olmuş, istihdam artışı ekonomileri olumlu etkilemiştir.

Ekonomide yılın ikinci yarısında artan talep karşısında imalat sanayi üretiminde ve ticaretinde de hızlı bir büyüme sürecine girilmiştir. Hızla artan talep karşısında siparişler hem öne çekilmiş hem de yükselmiştir. Sanayideki bu gelişmeler ile tedarik, üretim ve teslimat süreçlerinde birtakım sorunlar ortaya çıksa da sanayide yılın büyük bölümünde yüksek büyümeler gerçekleşmiştir.

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde, 2021 yılındaki küresel ekonomik büyümenin %5,9 olduğu tahmin edilmektedir. Küresel ekonomi 2020 yılında yaşanan daralmanın ardından 2021 yılında büyümedeki kayıplarını telafi etmiştir. 2021 yılında hemen hemen tüm ülkelerde büyümeler yaşanmıştır. Gelişmiş ülkelerdeki büyümenin 2021 yılında %5,0 olduğu öngörülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki büyümenin ise 2021 yılında %6,5 olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

Küresel ekonomi, 2021 yılında sağladığı

2021 yılında hükümetlerin ve merkez bankalarının ekonomiye yönelik destekleri sürmüştür.

büyüme ile salgın nedeniyle karşılaştığı kayıpları büyük ölçüde telafi etmiştir. Ancak aşılamaya bağlı olarak bölgeler ve ülkeler arasında farklılıklar oluşmuştur. Aşılama özellikle gelişmiş ülkelerde yoğun şekilde uygulanmış ancak dünya nüfusunun önemli bir bölümünü içeren az gelişmiş ülkelere 2021 yılında yeterli aşı temin edilememiştir. Bu nedenle birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede büyümeler sınırlı kalmış ve gelişmişlik makası daha da açılmıştır.

Tablo 1: Dünya Ekonomisinde Büyüme Göstergeleri (% Değişim)

	2019	2020	2021*
Dünya Ekonomisi	2,5	-3,1	5,9
Gelişmiş Ülkeler	1,7	-4,5	5,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	3,7	-2,0	6,5

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Update, Ocak 2022
*Beklenti

Gelişmiş ülkeler 2020 yılındaki %4,5'lik daralmanın ardından 2021 yılında %5,0 büyüme göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde hem kamu destekleri sürmüş hem de aşılama önemli mesafe kat edilmiştir. Buna bağlı olarak 2021 yılında tüm gelişmiş ülkelerde yüksek büyümeler yaşanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi 2021 yılında %5,7 büyümüştür. Yeni hükümetin yıl boyunca süren doğrudan destekleri büyümeyi olumlu etkilemiştir. Merkez Bankası da yıl genelinde genişletici para politikalarına devam etmiştir. ABD, istihdam kayıplarını yılsonu itibarıyla telafi etmeyi başarmıştır.

Avrupa Birliği ve Euro bölgesinde de yüksek bir büyüme yaşanmıştır. 2021 yılında Avrupa Birliği %5,3 ve Euro bölgesi %5,4 büyümüştür. Ancak AB ve Euro bölgesi 2020 yılında yaşadıkları daralmayı henüz telafi edememiştir. Yıl genelinde salgının yeni dalgalarında kademeli olarak uygulanan kapanma ve kısıtlamalar ekonomik performansını sınırlamıştır.

Avrupa Birliği'nin en büyük ekonomisi olan Almanya, 2021 yılında %2,8 büyümüştür. Ancak bu büyüme, 2020 yılında yaşanan %4,6'lık küçülmeye karşın görece düşük

kalmıştır. Fransa, Avrupa ülkeleri arasında %7,0'lik büyüme oranı ile 4 büyük ekonomi içinde en hızlı büyüyen ülke olmuştur.

Japonya ekonomisi, 2020 yılında %4,5'lik daralmanın ardından 2021 yılında %1,7 büyüme göstermiştir. Salgından önceki dönemde de sınırlı büyümelerin gerçekleştiği Japonya'da salgın sonrası ilk yılda da büyüme zayıf kalmıştır. Hükümet desteği ve ihracattaki önemli artışa rağmen tüketim tarafı yine büyümeyi aşağı çekmiştir.

İngiltere, 2021 yılında salgın karşısında farklı politikalar izlemiştir. İlk çeyrekte büyük ölçüde kapalı kalan ülkede yılın geri kalanında kısıtlamalar büyük ölçüde kaldırılmıştır. 2020 yılında %9,4 daralan İngiltere, 2021 yılında %7,5 büyümüştür. Avrupa Birliği'nden ayrılık sonrası etkiler ise net olarak ayrıştılamamıştır.

ABD ve Meksika ile ticaret anlaşmasını yenileyen Kanada, 2021 yılında %4,7 büyümüştür. En önemli ticaret ortağı ABD'deki hızlı büyüme Kanada'yı da desteklemiştir.

Güney Kore, Avustralya, Norveç, İsrail, Singapur gibi ülkelerin yer aldığı diğer gelişmiş ülkeler 2021 yılında %4,7 büyüme göstermiştir.

Tablo 2: Gelişmiş Ülkeler Büyüme Göstergeleri (%)

	2019	2020	2021
Gelişmiş Ülkeler	1,6	-4,5	5,0
ABD	2,2	-3,4	5,7
AB-27	1,7	-5,9	5,3
Euro Bölgesi	1,3	-6,4	5,4
Almanya	0,6	-4,6	2,8
Fransa	1,5	-8,0	7,0
İtalya	0,3	-8,9	6,5
İspanya	2,0	-10,8	5,0
Japonya	0,3	-4,5	1,7
İngiltere	1,4	-9,4	7,5
Kanada	1,9	-5,2	4,7
Diğer Gelişmiş Ülkeler	1,8	-1,9	4,7

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Update, Ocak 2022

Gelişmekte olan ülkeler 2021 yılında %6,5 büyüme göstermiştir. %8,1'lik büyüme oranı ile Çin dışarıda bırakıldığında, gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme oranı %5,0 olarak değerlendirilmiştir.

Gelişmekte olan Asya ülkelerinde büyüme 2021 yılında %7,2 olarak gerçekleşmiştir. Çin, %8,1; Hindistan, %9,0 büyümüştür. Asya genelinde salgına karşı sıfır taviz politikası yıl boyunca uygulanmaya devam etmiştir. Buna bağlı olarak, Çin dahil olmak üzere Asya ülkelerinde sık sık kapanmalar yaşanmıştır. Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam'dan oluşan ASEAN-5 ülkelerinde yoğun kapanmalar olmuş ve büyüme 2021 yılında %3,1'de kalmıştır.

Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde 2020 yılında yaşanan %1,8'lik daralmanın ardından 2021 yılında %6,5 oranında yüksek bir büyüme gözlemlenmiştir. Bu grup içinde yer alan Rusya, 2021 yılında %4,5 büyümüştür. Emtia ve enerji fiyatlarındaki artışlar Rusya'da büyümeyi desteklemiştir. Orta

Avrupa ülkeleri ise sanayi ve ihracat ağırlıklı büyümüştür.

Latin Amerika ülkeleri, 2020 yılındaki %6,9'luk daralmanın ardından 2021 yılında %6,6 büyümüştür. Brezilya %4,4, Meksika %4,8 büyümüştür. Özellikle Brezilya'da 2021 yılı boyunca salgında yüksek kayıplar yaşanması ekonomik performansı sınırlamıştır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri, 2020 yılında yaşanan %3,2'lik daralma sonrasında 2021 yılında %4,1 büyümüştür. Enerji ve emtia fiyatlarındaki artışlar bu bölge ülkelerinde büyümeleri desteklemiştir. Sahraaltı Afrika ülkelerinde de büyüme %4,0 olmuştur.

Aşılılamada oldukça zayıf kalan az gelişmiş ülkelerde ise büyüme 2021 yılında %0,1 ile oldukça zayıf kalmıştır.

**Orta Avrupa ülkeleri
2021'de sanayi ve ihracat
ağırlıklı büyümüştür.**

Tablo 3: Gelişmekte Olan Ülkeler, Büyüme Göstergeleri (%)

	2019	2020	2021
Gelişmekte Olan Ülkeler	3,6	-2,0	6,5
Gelişen Asya Ülkeleri	5,3	-0,9	7,2
Çin	5,8	2,3	8,1
Hindistan	4,0	-7,3	9,0
ASEAN-5	4,8	-3,4	3,1
Gelişen Avrupa Ülkeleri	2,4	-1,8	6,5
Rusya	2,0	-2,7	4,5
Latin Amerika ve Karayipler	0,2	-6,9	6,6
Brezilya	1,4	-3,9	4,4
Meksika	-0,1	-8,2	4,8
Orta Doğu ve Merkezi Asya	0,3	-2,8	4,2
Suudi Arabistan	3,2	-4,1	2,9
Sahraaltı Afrika	3,2	-1,7	4,0
Nijerya	2,2	-1,8	3,0
Güney Afrika	0,2	-6,4	4,6
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	0,8	-3,2	4,1
Az Gelişmiş Ülkeler	5,2	0,1	3,1

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Update, Ocak 2022

Küresel ekonominin 2021 yılında yüksek büyüme hızına ulaşmasına paralel olarak ekonomide birçok yeni normal koşullar ortaya çıkmıştır. Öncelikle 2021 yılında beklentilerin üzerinde bir talep gelişmiştir. Parasal genişleme, kamu destekleri ve ertelenen tüketimlerin bileşimi yüksek bir talep yaratmıştır. Yine birçok sektörde geri dönüş, talebi hızlandırmıştır.

Covid-19 salgını ile tedarik güvenliği konusu önem kazanmıştır. Buna bağlı olarak ülkeler birçok kritik üründe ve girdide yurtiçinden tedariki öne çıkarmış, bu nedenle yeni kapasite yatırımları başlamıştır. Yeni yatırımlar ekonomide çarpan etkisi ile katkı sağlamıştır.

Covid-19 salgını ile ortaya çıkan temassız ekonomi eğilimi dijitalleşmeyi hızlandırmıştır. Tüm iş süreçlerinde dijitalleşme öne

çıkmıştır. Bu çerçevede elektronik ticaretin kurumsal ve bireysel satışlar içindeki payı da hızla yükselmeye başlamıştır.

Salgının küresel ekonomi üzerindeki bir başka önemli etkisi ise küresel tedarik zincirlerindeki kırılma ve yeniden yapılanmanın başlaması olmuştur. Birçok sektörde mevcut tedarik zincirleri bozulmuştur. Yakından tedarik öne çıkmıştır.

Küresel tedarik zincirindeki bozulma ve yeniden yapılanmanın başlaması 2021 yılında tedarik ve üretim sıkıntıları ile gecikmelere yol açmıştır. Birçok üretim için yeterli hammadde ve ara girdi zamanında tedarik edilememiştir. Buna bağlı olarak üretimdeki gecikmeler devam etmektedir.

Covid-19 salgını sonrası 2021 yılında yaşanan bir diğer önemli gelişme, taşımacılık fi-

yatlarındaki artışlar olmuştur. Deniz, kara ve hava yolu taşımacılıklarında navlun fiyatları birkaç katı artış göstermiştir. Taşımacılık ve liman hizmetlerindeki sıkıntılar yıl boyunca sürmüştür. Konteyner dolaşımı küresel ölçekte bozulmuştur.

Nihai mallara ve hizmetlere yönelik artan talep ile tedarik ve üretim sıkıntıları birleşince hammaddelere ve ara girdilere yüksek bir talep oluşmuş, arz sıkıntıları sonucu emtia fiyatlarında yüksek artışlar ortaya çıkmıştır.

2021 yılında sürdürülebilirlik uygulamaları ekonomiler üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Avrupa Birliği, yeşil mutabakatın ayrıntılı düzenleme taslaklarını açıklamıştır. Bu kapsamda yenilenebilir ve yeşil enerjiye geçiş hızlanmıştır. Çin, karbon emisyonu için sınırlamalar getirmiş, referans değerler içinde kalınmasına yönelik olarak enerji ve sanayi üretimlerinde kısıtlamaları uygulamaya koymuştur.

Enerji fiyatlarında yılın ikinci yarısında yüksek artışlar yaşanmıştır. Yeşil enerjiler olarak adlandırılan doğalgaz ile yenilenebilir kaynaklardan elektriğe talep yükselmiş buna bağlı olarak doğalgaz ve elektrik fiyatlarında da yüksek artışlar ortaya çıkmıştır.

Tablo 4: Dünya Ekonomisinde 2021 Yılı Yeni Normal Koşulları

1	Yüksek Mal ve Hizmet Talebi
2	Yurtiçinden Tedarik ve Yeni Kapasite Yatırımları
3	Dijitalleşme
4	Elektronik Ticaret
5	Tedarik Zincirlerinde Bozulma ve Yeniden Yapılanma
6	Tedarik ve Üretim Gecikmeleri
7	Yüksek Taşımacılık Fiyatları
8	Yüksek Emtia ve Girdi Fiyatları
9	Sürdürülebilirlik Uygulamaları ve Kısıtlamalar
10	Yüksek Enerji Fiyatları

Kaynak: Çalışma Ekibi

2021 yılında küresel ekonomide yaşanan yeni normal koşulları küresel ölçekte fiyat artışlarına yol açmış, bu da enflasyon yaratmıştır. ABD ve AB başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde yüksek tüketici ve üretici enflasyonları yaşanmaktadır. ABD'de tüketici fiyatları 2021 yılı sonunda yıllık %7,0 ile en yüksek seviyesine çıkmıştır. Yine Euro bölgesinde yıl sonu tüketici enflasyonu yıllık %5,0 olmuştur. Üretici enflasyonları ise yıllık %10 seviyesini de aşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde de enflasyonda artışlar gerçekleşmektedir.

2021 yılından bir sonraki yıla sarkan ve 2022 yılında küresel ekonomiyi şekillendirecek en önemli gelişme yüksek enflasyon ve buna karşı büyük merkez bankalarının alacakları kararlar olacaktır. Nitekim büyük merkez bankaları 2021 yılının son aylarında parasal genişlemelerin sona erdirilmesine ilişkin hazırlıklara başlamıştır.

1.1.2 KÜRESEL TİCARETTE GELİŞMELER 2021 VE YENİ NORMAL DÖNEMİN KOŞULLARI

Küresel ticaret 2021 yılına büyümeye geçiş ve Covid-19 salgını sonrası ortaya çıkan yeni normal döneminin koşulları ile başlamıştır. Küresel ticarete Covid-19 salgını ile ortaya çıkan yeni normal koşulları 2021 yılında giderek şekillenmiş ve dünya ticaretine yön vermeye başlamıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde 2021 yılı, dünya mal ticaretinde beklentilerin üzerinde bir büyüme yaşamıştır.

Küresel ticarete ortaya çıkan yeni normal koşullar giderek etkili olmaya başlamıştır. Bu koşulların başında, küresel tedarik zincirlerinde yaşanan değişim gelmektedir.

Yakından tedarik, bir başka önemli eğilim olarak ortaya çıkmıştır.

Küresel ticarete 2005 yılında başlayan serbestleşme tedarik zincirlerini şekillendirmiş, bunun sonucunda tedarik zincirleri çeşitlenerek Asya'ya doğru genişlemiş ve uzamış, yine Asya'ya yüksek bir bağımlılık oluşmuştur. Covid-19 salgını ile tedarik zincirlerinde Asya'ya olan yüksek bağımlılığın riskleri ortaya çıkmış ve tedarik zincirleri yeniden yapılanmaya başlamıştır. Yeniden yapılanmanın ana hedefi, Asya'ya olan bağımlılığın azaltılması ve tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesidir. Bu eğilim 2021 yılında güçlenerek ilerlemiş, ticarete tedarik sıkıntılarını yol açmıştır. Tedarik zincirlerinde sürmekte olan bu yeni yapılanma, küresel ticarete önemli kaynak ve akım değişikliklerine yol açmaktadır.

Tedarik güvenliği bir diğer önemli eğilim alanı olarak öne çıkmaktadır. Ülkeler bu kapsamda kritik önemdeki girdilerin ve ürünlerin kendi ülkelerinde üretimine ve bu amaçlı yatırımlara yönelmiştir. Yine birçok girdide yurtiçindeki kapasiteler arttırılmakta ve yurtiçinden tedarik özendirilmektedir. Ayrıca tedarik güvenliği amacıyla ürünlerin ihracatına ek kontroller/izinler ya da sınırlamalar getirilmektedir.

Yakından tedarik, bir başka önemli eğilim olarak ortaya çıkmıştır. Uzaktan tedarikte yaşanan gecikmeler, artan navlun fiyatları, uzaktan tedarikin yol açtığı yüksek karbon emisyon maliyeti ile tedarik güvenliği için yakınlığın önemi, ticareti giderek yakın ülkeler arasında mümkün hale getirmektedir.

Yani tedarik için yakın mesafeler tercih edilmektedir. Yakından tedarik eğilimi, bölgeselleşmeyi ve bölgesel ticaret anlaşmalarını öne çıkarmaktadır. Yeni tedarik zincirleri kısaltmakta ve bölgeler içinde kurulmaktadır. Bu amaçla bölge ülkeleri arasında avantajlar sağlayacak ticaret anlaşmaları yapılmaktadır. Gelecek dönemde, küresel ticarete bölgeler içinde yapılan ticaretin payı artacaktır.

Temassız ekonomiye geçiş ile ticarete dijitalleşme hızlanmıştır. Ticarete dijitalleşme sınır ötesi ticaretin her safhasının dijital platformlar üzerine taşınmasına yol açmaktadır. Bu nedenle sınır ötesi ticaret yapabilmeyen yegâne şartlarından biri; kamunun, alt yapıların ve şirketlerin dijital alt yapıya sahip olmaları gerekliliğidir. Sınır ötesi elektronik ticaretin payı da giderek artmakta, kurumsal ve bireysel sınır ötesi satışlar giderek elektronik ortamlara taşınmaktadır.

Küresel ticarete yaşanan bir diğer yeni eğilim ise dolar ile emtia fiyatları arasındaki geleneksel ilişkinin değişmesidir. Geleneksel ilişki ABD dolarının güçlü olduğu dönemlerde zayıf emtia fiyatları olması veya tersidir. Ancak bu ilişki giderek güçlü ABD doları ile yüksek emtia fiyatları ilişkisine dö-

Tablo 5: Dünya Ticaretinde Yeni Normal Dönemin Koşulları

1	Tedarik Zincirlerinde Değişim
2	Tedarik Güvenliği / Yurtiçinden Tedarik
3	Yakından Tedarik
4	Bölgeselleşme / Bölgesel Ticaret Anlaşmaları
5	Ticarete Sürdürülebilirlik Kuralları / Döngüsel Ekonomiler
6	Ticarete Dijitalleşme
7	Elektronik Ticaret
8	Güçlü Dolar / Yüksek Emtia Fiyatları

Kaynak: Çalışma Ekibi

nüşmektedir. Bu eğilim, 2021 yılının özellikle son aylarında güçlenmeye başlamıştır.

Küresel ekonomide yaşanan hızlı büyüme ve küresel ticarete ortaya çıkan yeni koşullar içinde dünya mal ticareti 2021 yılında kademeli bir gelişme göstermiştir. Dünya mal ticareti, 2021 yılının her çeyrek döneminde farklı unsurlardan etkilenerek şekillenmiştir. 2020 yılının son çeyreğinde dünya mal ticareti yeniden büyüme eğilimi içine girmiştir. 2021 yılının ilk çeyrek döneminde büyüme ivme kazanmaya başlamıştır. Ancak yılın ilk çeyreğinde birçok ülkede kapanma ve kısıtlamalar nedeniyle ivme daha sınırlı kalmıştır. Yılın ilk çeyreğinde küresel mal ihracatı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre miktar olarak %8,7 yükselmiş, değer olarak ise %16,0 artarak ilk kez 5 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

Yılın ikinci çeyreğinde aşılamanın etkileri ile kapanma ve kısıtlamalar kademeli olarak azalmaya başlamış, iktisadi ve sosyal faaliyetlerde büyük geri dönüş adı verilen sürece girilmiştir. Küresel mal ihracatı bu süreçten olumlu etkilenmiş ve ikinci çeyrekte miktar olarak %22, değer olarak ise %46 büyüyerek 5,53 trilyon dolar seviyesine çıkmıştır. Bu yüksek oranlı büyümelerde, 2020 yılının ikinci çeyreğinde yaşanan sert daralmanın

baz etkisi de bulunmaktadır.

2021 yılının üçüncü çeyreğinde, büyük geri dönüşün etkileri ve enerji ile emtia fiyatlarında görülen artışlarla birlikte ticarete ivme kuvvetlenmiştir. Üçüncü çeyrekte küresel mal ihracatı miktar olarak %11,9 ve değer olarak ise %24 genişlemiştir. Küresel mal ihracatı üçüncü çeyrekte 5,57 trilyon dolara ulaşmıştır.

Dördüncü çeyrekte, bir yandan yılın en yüksek sezonuna girilmiş olması diğer yandan özellikle enerji fiyatlarındaki artışlarla bunların sanayi malları fiyatlarına yansımalarının etkisi ile son çeyrekte de dünya mal ihracatında genişleme sürmüştür. Son çey-

Tablo 6: Dünya Mal Ticareti ve Büyüme Çeyrek Dönemler

	2019 Milyar Dolar	2020 Milyar Dolar	2021 Milyar Dolar	2021/2020 Büyüme (%)	2021/2020 Büyüme Miktar
Birinci Çeyrek	4.648	4.365	5.060	16	8,7
İkinci Çeyrek	4.780	3.798	5.530	46	22,0
Üçüncü Çeyrek	4.739	4.502	5.570	24	11,9
Dördüncü Çeyrek	4.852	4.955	5.840	18	7,0
Toplam	19.019	17.619	22.000	25	10,8

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

rekte dünya mal ihracatı miktar olarak %7,0, değer olarak ise %18 büyümüştür.

2021 yılında küresel mal ihracatı miktar olarak %10,8 artmış, değer olarak ise %25,0 yükselmiştir. Böylece 2021 yılında dünya mal ihracatı 22,0 trilyon dolara ulaşmıştır. Küresel mal ihracatı 2021'de yıllık en yüksek ihracata ulaşmıştır. Hem miktar hem de değer bazında çok yüksek büyümeler gerçekleşmiştir. Dünya mal ihracatının 2020 yılında miktar olarak %5,3'lük daralmasının ardından, 2021 yılında %10,8'lik genişleme yaşanmıştır. Miktar olarak büyüme, geçen yılın daralmasının iki katı üzerinde gerçekleşmiştir.

Miktar olarak yüksek büyümenin iki ana

nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki küresel tedarik zincirlerindeki değişim ile ortaya çıkan ilave tedarik talepleri, ikincisi ise tedarik güvenliği nedeniyle siparişlerdeki taleplerde yaşanan yoğunlaşmadır. Ekonomik büyümenin hızlanması ve büyük geri dönüş sürecinde ertelenen talebin geri dönüşü de etkili olmuştur. Ayrıca tedarik zincirlerindeki yeniden yapılanma ile dijitalleşme ve sürdürülebilirlik uyumu amaçlı yatırımlarda görülen canlanma da miktar olarak ihracattaki büyümeyi desteklemiştir. Yine yenilenebilir enerjiye geçiş ve sürdürülebilirlik uyumu amacıyla yapılan yenilemeler de ihracatın miktar olarak artışını hızlandırmıştır. İklim

Tablo 7: Dünya Mal Ticareti, Büyüme / Yıllık

	2017	2018	2019	2020	2021
Dünya Mal İhracatı (Milyar Dolar)	17.747	19.559	19.019	17.619	22.000
Miktar Olarak Büyüme (%)	4,8	3,1	0,1	-5,3	10,8
Değer (ABD Doları) Olarak Büyüme (%)	10,6	10,2	-2,8	-7,4	25,0
Ortalama İhraç Birim Fiyatı Değişimi (%)	5,5	6,9	-3,0	-2,0	12,8

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

değişimi ile tarım ve gıda ürünleri ticareti de zorunlu olarak büyüme göstermektedir.

Küresel mal ihracatı içinde dört ana ürün grubu yer almaktadır. En yüksek ihracat, imalat sanayi ürünlerinde gerçekleşmektedir. İkinci ürün grubu; tarım, hayvancılık, ormancılık ve gıda ürünleridir. Üçüncü ürün grubu petrol ve doğalgaz gibi enerji ürünleridir. Dördüncü ürün grubu ise mineral ve cevherlerden oluşan madencilik ürünleridir.

Tüm ana ürün gruplarında da ihracat önemli ölçüde artmıştır. Ancak 2021 yılında ana ürün grup ihracatlarında farklı büyüme oranları ortaya çıkmıştır. En yüksek ticarete konu olan imalat sanayi malları ihracatı, 2021 yılında %23 artmıştır. Petrol ve doğalgaz enerji ürünleri ihracatı ise 2021 yılında hem yüksek talep görmüş hem de fiyat artışlarının etkisi ile %67 artış göstermiştir. Tarım, hayvancılık, ormancılık gıda ürünleri ihraca-

Tablo 8: Dünya Mal Ticareti, Ürün Gruplarındaki Büyümeler (%)

	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Gıda Ürünleri	Petrol, Doğalgaz, Enerji Ürünler	Madencilik Ürünleri	İmalat Sanayi Ürünleri	Toplam
2021 Birinci Çeyrek	12	9	6	16	16
2021-İkinci Çeyrek	24	93	24	40	46
2021-Üçüncü Çeyrek	20	71	8	18	24
2021-Dördüncü Çeyrek	12	97	10	16	18
2021 Yıllık	16	67	11	23	25

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

tı 2021 yılında %16 genişlemiştir. Madencilik ürünleri ihracatı ise 2021 yılında %11 artmıştır.

En yüksek ticaretin gerçekleştiği imalat sanayi ürünleri ihracatı 12,13 trilyon dolardan 14,87 trilyon dolara çıkmıştır. 2021 yılında imalat sanayi ürünleri ihracatı 2,74 trilyon dolar yükselmiştir. 2021 yılında imalat sanayi sektörlerinin ihracatları farklı performanslar göstermiştir. 2021 yılında değer olarak en yüksek ihracatın gerçekleştiği ilk dört sektör sırası ile makine aksamaları, otomotiv, kimyevi maddeler ve mamulleri ile demir ve demir dışı metaller olmuştur.

2021 yılında değer olarak ihracatı en çok artış gösteren sektörler 285 milyar dolar ile makine aksamaları, 278 milyar dolar ile kimyevi maddeler ve mamuller, 251 milyar dolar ile otomotiv sanayi ve 258 milyar dolar

ile demir ve demir dışı metaller sanayileri olmuştur.

2021 yılında ihracatını oransal olarak en çok artıran sektörler ise %52 ile çelik, %33 ile

Tablo 9: İmalat Sanayi Sektörlerinde İhracat

Sektörler	2019 (Milyar Dolar)	2020 (Milyar Dolar)	2021 (Milyar Dolar)	2021-2020 Değişim Milyar Dolar	2021/2020 Değişim (%)
Gıda Sanayi Ürünleri	613	641	672	31	5
İçecekler	124	119	125	6	5
Mobilya	261	264	348	84	32
Kâğıt ve Orman Ürünleri	352	334	351	17	6
Tekstil ve Hammaddeleri	305	328	320	-8	-3
Deri ve Deri Mamulleri	117	92	111	19	21
Ayakkabılar	149	128	154	26	20
Halı	15,6	15,1	16	1	6
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.140	1.112	1.390	278	25
Plastik ve Kauçuk	811	787	860	73	9
Eczacılık ve İlaç	670	734	851	117	16
Hazır giyim ve Konfeksiyon	494	449	467	18	4
Otomotiv Endüstrisi	1.501	1.279	1.530	251	20
Gemi, Yat ve Hizmetleri	120	104	122	18	17
Bilgisayar/Elektronik Ekipmanlar	670	695	805	110	16
Yarı İletkenler/Devreler	715	788	946	158	20
Elektrikli Teçhizatlar	928	865	925	60	7
Makine ve Aksamları	1.455	1.300	1.585	285	22
Demir ve Demir Dışı Metaller	843	792	1.050	258	33
Çelik	371	330	502	172	52
Çimento, Cam Seramik	191	186	212	26	14
Mücevher	647	717	725	8	1
Havacılık ve Uzay Sanayii	336	218	230	12	5
Diğer Sanayi Ürünleri	658	614	602	-12	-2
İmalat Sanayi Toplamı	12.750	12.131	14.870	2.739	22,6

Kaynak: TradeMap, Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

demir ve demir dışı metaller, %32 ile mobilya, %25 ile kimyevi maddeler ve mamulleri ve %22 ile makine ve aksamları sektörleridir.

Petrol ve doğalgaz enerji ürünleri ihracatı, fiyatların düşüşü ve talebin gerilemesiyle 2020 yılında 1,57 trilyon dolara kadar gerilemiştir. 2021 yılında ise bu kez hem talepte kuvvetli artış hem de fiyatlardaki yükselişin etkisiyle, enerji ürünleri ihracatı 1,06 trilyon dolar artarak 2,63 trilyon dolar olarak ger-

çekleşmiştir.

Tarım, hayvancılık, orman ve gıda ürünleri ihracatında yüksek bir artış gerçekleşmiştir. 2020 yılında, bu ürün grubunda gerçekleşen ihracat salgından çok az etkilenmiştir. 2021 yılında ise ihracatta 508 milyar dolar artış olmuştur. İhracat 2021 yılında 3,67 trilyon dolara yükselmiştir. Ürün fiyatlarındaki yüksek artışlar ihracatı arttırmıştır. Ayrıca iklim değişimi, kuraklık, gıda güvenliği ve endüst-

riyel hammaddelere yönelik talep ihracat artışını desteklemiştir.

Madencilik ürünleri ihracatı da 2021 yılında 82 milyar dolar artarak 835 milyar dola-

ra yükselmiştir. Bu alanda da artan talep ile özellikle yenilenebilir enerjiye geçişin mevcut ve yeni metaller için yaratmaya başladığı talepler yüksek ihracat artışına neden

Tablo 10: Dünya Mal Ticaretinde Ürün Grupları İtibariyle İhracat (Milyar Dolar)

	2017	2018	2019	2020	2021
Tarım, Hayvancılık, Orman ve Gıda Ürünleri	3.066	3.279	3.181	3.162	3.670
Petrol, Doğalgaz, Enerji Ürünleri	1.949	2.530	2.365	1.573	2.625
Madencilik Ürünleri, Mineraller ve Cevherler	666	740	723	753	835
İmalat Sanayi Ürünleri	12.066	13.010	12.750	12.131	14.870
Toplam Mal İhracatı	17.747	19.559	19.019	17.619	22.000

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

olmuştur. Birçok madende salgın nedeniyle yaşanan sıkıntılar da ithalata başvurulmasına neden olmuştur.

Küresel mal ihracatı, ülkelerin ihracatlarının toplanması ile hesaplanmaktadır. Ancak Hong Kong ve Singapur, yüksek hacimli re-export gerçekleştirmektedir. Dünya mal ihracatı büyüklüğü içinde bu iki ülkenin re-export ihracatları da yer almaktadır. Re-export ihracat büyüklüğü ise 870 milyar dolar olmuştur. Re-export verisi çıkarıldığında dünya mal ihracatı net büyüklüğü 21,13 trilyon dolar olarak hesaplanmaktadır. Bu nedenle aşağıda re-export ihracattan arındırılmış dünya mal ihracatı net büyüklüğü

Tablo 11: Dünya Mal Ticareti (Milyar Dolar)

	Dünya Mal İhracatı	Dünya Re-Export Mal İhracatı	Dünya Net Mal İhracatı
2017	17.747	717	17.030
2018	19.559	759	18.800
2019	19.019	705	18.314
2020	17.619	717	16.902
2021	22.000	870	21.130

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

sunulmaktadır. Geçmiş yıllar için de aynı şekilde dünya mal ihracatı net büyüklüğü hesaplanarak tabloda sunulmuştur

2021 yılında küresel ihracat sıralamasında Çin ilk sırasını korumuştur. Küresel tedarik zincirlerindeki hızlı değişime ve Çin'den tedarikin yıl genelinde kesintilere uğramasına rağmen Çin, 2021 yılında ihracatını %29,9 (776 milyar dolar) arttırmıştır. Çin'in toplam ihracatı, 2021 yılında 3,37 trilyon dolara ulaşmıştır.

ABD, ikinci sırada yer almaktadır ve 2021 yılında ihracatı 330 milyar dolar (%23,0) artmıştır. ABD'nin ihracatı dünya ortalamasına çok yakın bir artış göstermiştir. Üçüncü sırada yer alan Almanya'nın ihracatı %18,3 artarak 1,63 trilyon dolara yükselmiştir. Almanya'nın ihracat artışı dünya ortalamasının altında kalmıştır. Dördüncü büyük ihracatçı Hollanda'nın ihracatı ise %24,2 yükselmiştir.

Japonya uzun bir dönem sonra ihracatında %17,9 ile yüksek bir artış sağlamıştır. Hong Kong re-export yoğunluklu ihracatını 2021 yılında %22,0 arttırmıştır. Güney Kore ise ihracatını 2021 yılında %25,8 (132 milyar

dolar) genişletmiştir.

İtalya, Fransa ve özellikle Belçika, 2021 yılında yüksek ihracat artışlarına ulaşmıştır. İtalya, ihracatını 115 milyar dolar arttırmış ve Fransa'yı geride bırakmıştır. Meksika'nın ihracatı, ABD ve Kanada ile yenilene serbest ticaret anlaşmasının ilk yılında %18,2 yükselmiştir. Rusya'nın ihracatında enerji ve emtia fiyatlarındaki artışa bağlı olarak %47,6'lık artış gerçekleşmiştir. Petrol ve doğalgaz ihracatçısı Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın ihracatlarında da yüksek artışlar meydana gelmiştir.

Singapur ve Tayvan'ın ihracatlarında %26,4 ve %28,8 ile dünya ortalamasının üzerinde artışlar yaşanmıştır. Singapur'un kendi üretiminden ihracatı %35,4 büyümüştür. İngiltere'nin ihracatı 2021 yılında %6,2 ile oldukça sınırlı büyümüştür. AB'den ayrılık sonrası ilk

yılda İngiltere'nin ihracat performansı olumsuz etkilenmiştir.

İlk 30 büyük ihracatçı olan ve gelişen ülkeler statüsündeki Hindistan, Polonya, Vietnam, Malezya ve Brezilya'da yüksek ve dünya ortalamasının üzerinde ihracat artışları gerçekleşmiştir. Bu ülkeler de küresel tedarik zincirlerindeki değişimden yararlanmaya başlamıştır.

Türkiye, 2021 yılında ihracatını %32,9 artırmıştır. İlk 30 ülke içinde ihracatını en çok arttıran altıncı ülke olmuştur. Ancak ilk beş ülke içinde Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Brezilya gibi enerji ve emtia ihracatçısı ülkeler sıralanmıştır. Hindistan, sanayi ağırlıklı ihracatı ile ilk beş ülke arasındaki yerini almıştır. Bu itibarla Türkiye, Hindistan ile beraber ihracatını sanayi ağırlıklı ürünler ile en çok arttıran iki ülkeden biri olmuştur. Türkiye, küre-

Tablo 12: Dünya İhracatında Ülke Sıralamaları, 2021

Sıra	İhracatçı Ülkeler	2020 (Milyar Dolar)	2021 (Milyar Dolar)	Değişim (Milyar Dolar)	Değişim (%)
1	Çin	2.591	3.367	776	29,9
2	ABD	1.432	1.762	330	23,0
3	Almanya	1.380	1.633	253	18,3
4	Hollanda	674	837	163	24,2
5	Japonya	641	756	115	17,9
6	Hong Kong	549	670	121	22,0
	Yerel İhracat	35	45	10	28,6
	Re-Export	513	625	112	21,8
7	Güney Kore	512	644	132	25,8
8	İtalya	496	611	115	23,2
9	Fransa	488	586	98	20,9
10	Belçika	419	544	125	29,8
11	Meksika	418	494	76	18,2
12	Rusya	332	490	158	47,6
13	Kanada	391	477	86	22,0
14	Singapur	363	459	96	26,4
	Yerel İhracat	158	214	56	35,4
	Re-Export	204	245	41	20,0
15	Tayvan	347	447	100	28,8
16	İngiltere	403	428	25	6,2
17	Birleşik Arap Emirlikleri	306	411	105	34,3
18	Hindistan	276	402	126	45,7
19	İspanya	307	385	78	25,4
20	İsviçre	319	380	61	19,1
21	Polonya	271	338	67	24,7
22	Vietnam	283	336	53	18,7
23	Avustralya	250	314	64	25,6
24	Malezya	234	302	68	29,0
25	Brezilya	210	281	71	33,8
26	Tayland	231	271	40	17,3
27	Suudi Arabistan	173	264	91	52,6
28	Çek Cumhuriyeti	192	227	35	18,2
29	Türkiye	169	225,4	56	32,9
30	İrlanda	179	190	11	6,1
	İLK 30 TOPLAM	14.839	18.531	3.692	24,9
	DÜNYA	17.619	22.000	4.381	25,0

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, Eurostat, Ülke İstatistik Kurumları

sel tedarik zincirlerindeki değişimden olumlu yararlanmaktadır. Bu sebeple Türkiye, ilk otuz ülke içinde bir basamak yükselerek 29. sıraya çıkmıştır.

2021 yılında ABD, küresel ithalat sıralamasındaki yerini koruyarak ilk sırada kalmıştır. ABD'nin ithalatı 2021 yılında %18,5 (445 milyar

dolar) artmıştır. Toplam ithalatı 2,85 trilyon dolara ulaşmıştır. İkinci sırada yer alan Çin'in ithalatı ise 2021 yılında %30,3 ile çok yüksek bir artış göstermiştir. Çin'in ithalatı 2021 yılında 625 milyar dolar artmış ve 2,69 trilyon dolara yükselmiştir. Çin muhtemelen kısa süre içinde dünyanın en çok ithalat yapan ülkesi haline ge-

Tablo 13: Dünya İthalatında Ülke Sıralamaları, 2021

Sıralama 2021	İthalatçı Ülkeler	2020 (Milyar Dolar)	2021 (Milyar Dolar)	Değişim (Milyar Dolar)	Değişim (%)
1	ABD	2.408	2.853	445	18,5
2	Çin	2.066	2.691	625	30,3
3	Almanya	1.171	1.421	250	21,3
4	Japonya	635	769	134	21,1
5	Hollanda	597	759	162	27,1
6	Fransa	582	715	133	22,9
7	Hong Kong	570	712	142	24,9
8	İngiltere	635	638	3	0,5
9	Güney Kore	468	615	147	31,4
10	Hindistan	372	592	220	59,1
11	İtalya	423	551	128	30,3
12	Belçika	395	510	115	29,1
13	Meksika	393	506	113	32,1
14	Kanada	414	465	51	12,3
15	İspanya	325	419	94	28,9
16	Singapur	330	406	76	23,0
17	Tayvan	288	381	93	32,3
18	Rusya	240	370	130	54,2
19	Polonya	257	339	82	29,4
20	Vietnam	263	332	69	26,2
21	İsviçre	291	323	32	10,6
22	Birleşik Arap Emirlikleri	226	302	76	33,5
23	Türkiye	219	271,4	52	23,6
24	Tayland	207	268	61	29,5
25	Malezya	190	240	50	26,1
26	Avustralya	208	235	27	12,3
27	Brezilya	166	229	63	38,0
28	Avusturya	172	219	47	27,3
29	Çek Cumhuriyeti	170	211	41	24,1
30	İsveç	149	187	38	25,5
	İLK 30 TOPLAM	14.819	18.529	3.710	25,0
	DÜNYA TOPLAM	17.812	22.210	4.398	25,0

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, Eurostat, Ülke İstatistik Kurumları

lecektir. Üçüncü sırada yer alan Almanya'nın ithalatı ise dünya ortalamasının altında %21,3'lük büyüme ile 250 milyar dolar genişleyerek 1,42 trilyon dolara ulaşmıştır.

1.2 KÜRESEL EKONOMİ VE DÜNYA TİCARETİNDE 2022 ÖNGÖRÜLERİ

Küresel ekonomide 2022 yılına dair beklentileri oluşturan parametrelerin tamamı şubat ayının sonunda başlayan Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle derinden etkilenmiştir. Ancak savaşın getirdiği öngörülemezlik ve belirsizlikler bu etkilerin ne denli sonuçlar doğuracağını kestirmeyi güçleştirmiştir. O nedenle, bu bölümde küresel ekonomide 2022'ye dair beklentiler savaşın öncesindeki yayınlar esas alınarak o dönemin şartlarına göre hazırlanmıştır. Rusya-Ukrayna Savaşının etkileri özel olarak ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

1.2.1 KÜRESEL EKONOMİDE 2022 YILI ÖNGÖRÜLERİ

Küresel ekonomide 2022 yılını şekillendirecek birçok önemli unsur bulunmaktadır.

Bu unsurların bir bölümü 2021 yılının özellikle ikinci yarısında etkili olmaya başlamış olup hızlı küresel büyüme performansında ivme kaybına yol açmaktadır. Bu çerçevede küresel ekonomi, 2022 yılına hızlı büyüme ardından gelen soluklanma ile başlayacaktır.

2022 yılında küresel ekonomide ana belirleyici aktör yine Covid-19 salgını olacaktır. Salgına ilişkin olarak 2022 yılında iki ayrı yaklaşımın ön plana çıkacağı öngörülmektedir. Bunlardan ilki daha çok Batılı gelişmiş ülkelerde benimsenmeye başlanan sürü bağışıklığı yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda toplumun genelinde hastalığın yaşanması, aynı anda aşılama devamı ile kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılması hedeflenmektedir. İkinci yaklaşım ise Çin başta olmak üzere Asya ülkelerinde görülen salgına karşı sıfır taviz politikasıdır. En az sayıdaki yeni vaka karşısında dahi geniş kapanmalar sürmeye devam edecektir.

2022 yılında aşılama devamı yaygınlaşarak devam etmesi, aşılama devamı ülkeler arasındaki ayrışmanın azalması, dünya nüfusunun büyük bölümünde aşılamanın tamamlanması ve ihtiyaç duyulan yeni doz aşılama devamının yapılması beklenmektedir. Böylece 2022 yılının sonuna kadar salgının genel olarak kontrol altına alınmış olacağı öngörülmektedir.

Salgın ve aşılama ile ilişkin bu beklentiler ve öngörüler çerçevesinde 2022 yılında gelişmiş ülkelerde büyümenin sürmesi, gelişmekte olan ülkelerde ise büyümenin ivme kazanması beklenmektedir. Yine yılın ikinci yarısında hizmetler, turizm ve ulaştırma gibi sektörlerde normalleşme de hızlanacaktır. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde yine yılın ikinci yarısında sınır ötesi hareketliliğin artışı ile yeni bir talep dalgası beklentisi bulunmaktadır.

Batılı pazarlarda ise sürü bağışıklığı yaklaşımı çerçevesinde salgının mart-nisan ayları gibi son zirvesini tamamlayacağı ve ardından ilkbahar aylarından itibaren sürü bağışıklığı içinde normalleşmenin başlayacağı beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiye bağlı olarak yine ilkbahar aylarından itibaren canlanma ivme kazanacaktır.

2022 yılında ana belirleyici unsurlardan bir diğeri yüksek enflasyon olacaktır.

Salgının bir sonucu olarak Avrupa ülkeleri ve ABD'de 2020 ve 2021 yıllarında hane halkı ve tüketiciler, başta turizm ve seyahat olmak üzere geleneksel harcamalarını yapamamışlardır. Buna bağlı olarak ABD'de 2,1 trilyon dolar, Avrupa'da ise 900 milyar Euro ilave tasarruf sağlandığı hesaplanmaktadır. Salgında sürü bağışıklığı sonrası bu tasarrufların da kademeli olarak tüketime dönmesi beklenmektedir.

2022 yılında ana belirleyici unsurlardan bir diğeri yüksek enflasyon olacaktır. 2021 yılında arz kaynaklı olarak ortaya çıkan yüksek enflasyonun geçici olacağı, arz sorunlarının azalması ile 2022 yılında enflasyonda düşüş yaşanması beklenmektedir. Buna karşın yüksek üretim maliyetleri henüz tüketici fiyatlarına tam olarak yansımamıştır ve arz sorunları azalsa dahi maliyetlerin tüketici fiyatlarına geçişi 2022 yılı boyunca da devam edecektir. Buna bağlı olarak enflasyondaki gerileme daha kademeli gerçekleşecektir ve enflasyon riski 2022 yılının büyük bölümünde kalıcı olacaktır.

Merkez bankalarının 2022 yılı para politikaları da ana belirleyicilerden biri olacaktır. Covid-19 salgını sonrası uygulamaya konulan parasal genişleme programlarının sonuna gelinmektedir. Bu çerçevede merkez bankaları genişletici para politikalarından çıkış stratejilerini belirleyecek ve uygulayacaklardır.

2022 yılında sürdürülebilirlik uygulamaları yaygınlaşacak ve küresel ekonomi üzerindeki etkileri de artacaktır. AB Yeşil Mutabakatı kapsamında hazırlanan sınırdan karbon düzenleme mekanizması, 2023 yılı başında uygulanmaya başlayacaktır. Bu çerçevede 2022 yılı şirketler için önemli bir hazırlık yılı olacaktır. Çin ve diğer ülkelerdeki emisyon sınırlamalarının ekonomiler üzerindeki etkileri de artacaktır. İklim değişikliğinin kuraklık ve buna bağlı olarak arz gü-

venliği üzerindeki etkileri devam edecektir.

Küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanma 2022 yıl genelinde sürecektir. Yeniden yapılanmanın tamamlanması ve normalleşme zaman alacaktır. Bu nedenle arz yanlısı sıkıntılar 2022 yılında kademeli olarak azalabilecek ve etkilerini hissettirmeye devam edecektir. Covid-19 salgını sonrası yaşanmaya başlanan ve 2021 yılının genelinde hâkim olan taşımacılık sıkıntılarının 2022 yılının ilk yarısında da azalarak süreceği ve normalleşmenin yılın ikinci yarısında sağlanacağı tahmin edilmektedir. Bu

çerçevede yüksek navlun fiyatları 2022 yılının ilk yarısında sürecektir, yılın ikinci yarısından itibaren kademeli bir gerileme eğilimine girecektir.

Yüksek emtia ve enerji fiyatları arz, tedarik ve taşımacılık sıkıntılarının kademeli olarak azalacağı beklentilerine bağlı olarak yılın ilk yarısında yüksek kalmaya devam edecek, fiyatlar yılın ikinci yarısında kademeli ve sınırlı bir gerileme eğilimi içinde olacaktır.

Bu beklentiler ve öngörüler çerçevesinde küresel ekonomide 2022 yılında %4,4 büyüme beklenmektedir. 2021 yılındaki %5,9'luk büyü-

Tablo 14: Küresel Ekonomide 2022 Yılı Şekillendirecek Unsurlar

1	Salgına Karşı Toplu Bağışıklık ve Sıfır Taviz Politikaları
2	2022 Yılı İkinci Yarısında Yeni Talep Dalgası, Yüksek Tasarrufların Tüketime Dönüşü
3	Yüksek Enflasyon
4	Merkez Bankaları Parasal Sıkılaştırma Politikaları
5	Sürdürülebilirlik Uygulamaları, İklim Değişikliği Etkileri, Kuraklık
6	Tedarik Zincirlerinde Yeniden Yapılanma ve Normalleşme
7	Taşımacılık Sıkıntıları ve Yüksek Navlun Fiyatları
8	Yüksek Emtia ve Enerji Fiyatları
9	Jeopolitik Riskler, Ukrayna-Kuzey Kore-Tayvan-Libya-Suriye-İran

Kaynak: Çalışma Ekibi

menin ardından 2022 yılında da görece yüksek büyüme öngörülmektedir. Ancak başta enflasyon olmak üzere birçok sınırlayıcı unsur küresel ekonomide büyüme performansını yavaşlatacaktır. Gelişmiş ülkeler 2022 yılında %3,9 büyüyecektir. Gelişmekte olan ülkelerde 2022 yılında %4,8 büyüme beklenmektedir.

2022 yılında ABD'de %4,0 büyüme beklen-

**Arz yanlısı sıkıntılar
2022 yılında kademeli
olarak azalabilecek ve
etkilerini hissettirmeye
devam edecektir.**

Tablo 15: Dünya Ekonomisinde Büyüme Öngörülleri, 2022 (Değişim, %)

	2020	2021	2022 Tahmin
Dünya Ekonomisi	-3,1	5,9	4,4
Gelişmiş Ülkeler	-4,5	5,1	3,9
Gelişmekte Olan Ülkeler	-2,0	6,5	4,8

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Update 2022 Ocak

mektedir. ABD’de bir yandan alt yapı harca- ma ve sosyal yardım paketlerinin devreye girmesi diğer yandan da merkez bankasının hızlı bir sıkılaştırma içine girmesi öngörülmektedir. Enflasyonla mücadele sonucu artacak faizler büyümeyi etkileyecektir.

2022 yılında Euro bölgesinde %3,9 ve AB-27 ülkelerinde ise %4,0 büyüme beklenmektedir. Avrupa Birliği 2022 yılında 1,1 trilyon dolar tutarındaki yeşil dönüşüm odaklı destek programına başlayacaktır. Yine yük-

selen enflasyon karşısında Avrupa Merkez Bankası’nın atacağı adımlar ekonomide belirleyici olacaktır.

Japonya’da 2021 yılında %3,3 üzerinde büyüme beklenmektedir. İngiltere’de AB’den ayrılık sonrası 2021 yılında yaşanan yüksek büyümenin ardından 2022 yılında bu kez %4,7 büyüme öngörülmektedir. Kanada ve diğer gelişmiş ülkelerde de görece yüksek büyüme beklentileri bulunmaktadır.

2022 yılında gelişmekte olan ülkelere

Tablo 16: Gelişmiş Ülkeler Büyüme Öngörülleri, 2022 (%)

	2020	2021	2022 Tahmin
Gelişmiş Ülkeler	-4,5	5,1	3,9
ABD	-3,4	5,7	4,0
AB-27	-5,9	5,3	4,0
Euro Bölgesi	-6,4	5,4	3,9
Almanya	-4,6	2,8	3,8
Fransa	-8,0	7,0	3,5
İtalya	-8,9	6,5	3,8
İspanya	-10,8	5,0	5,8
Japonya	-4,5	1,7	3,3
İngiltere	-9,4	7,5	4,7
Kanada	-5,2	4,7	4,1
Diğer Gelişmiş Ülkeler	-1,9	4,7	3,6

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Update, Ocak 2022

ekonomik büyümeler birçok etki altında kalacaktır. Öncelikle bu ülkeler, 2022 yılında aşılama faaliyetlerini hızlandıracaktır. Ancak aşya erişim bazı az gelişmiş ülkeler için sorun olmaya devam edecektir. Büyük ülke merkez bankalarının sıkılaştırma eğilimleri karşısında gelişmekte olan ülkeler şimdiden faiz oranlarını arttırırken, 2022 yılında finansal kaynaklara erişim daha zor hale gelecektir. Yükselen enflasyon da ekonomik performansı sınırlayacaktır. Yüksek enerji ve emtia fiyatları ise ihracatçısı gelişen ülkelerde büyümeleri destekleyecektir.

2022 yılında Asya ülkelerinde büyüme beklentisi %5,9'dur. 2022 yılında Çin'de %4,8, Hindistan ise %9,0 büyüme tahmin edilmektedir. Çin ekonomisinde 2021 yılının son aylarında ivme kaybı başlamıştır. Sürdürülebilirlik ile ilgili kısıtlamalar, salgının yeni

Çin, 2022 yılında ekonomiyi destekleyici politikalara ağırlık verecektir.

dalgası ve gayrimenkul-inşaat sektöründe ortaya çıkan kırılmalıklar ekonomiyi yavaşlatmıştır. Bu nedenle Çin, 2022 yılında ekonomiyi destekleyici politikalara ağırlık verecektir. Çin Merkez Bankası daha gevşek bir politika benimseyecektir.

Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde büyüme beklentisi %3,5'dir. Latin Amerika ülkeleri 2022 yılında %2,4 büyüyecektir. Orta Doğu ve Merkez Asya bölgesinde büyüme %4,3 olarak gerçekleşecektir. Sahra Afrika bölgesi için 2022 yılı büyüme tahmini ise %3,7 olmuştur.

2022 yılında küresel ekonomi için en önem-

Tablo 17: Gelişen Ülkeler Büyüme Öngörülerini 2022 (%)

	2020	2021	2022 Tahmin
Gelişmekte Olan Ülkeler	-2,0	6,5	4,8
Gelişmekte Olan Asya Ülkeleri	-0,9	7,2	5,9
Çin	2,3	8,1	4,8
Hindistan	-7,3	9,0	9,0
ASEAN-5	-3,4	3,1	5,6
Gelişmekte Olan Avrupa Ülkeleri	-1,8	6,5	3,5
Rusya	-2,7	4,5	2,8
Latin Amerika ve Karayipler	-6,9	6,6	2,4
Brezilya	-3,9	4,4	0,3
Meksika	-8,2	4,8	2,8
Orta Doğu ve Merkezi Asya	-2,8	4,2	4,3
Suudi Arabistan	-4,1	2,9	4,8
Sahra Afrika	-1,7	4,0	3,7
Nijerya	-1,8	3,0	2,7
Güney Afrika	-6,4	4,6	1,9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	-3,2	4,1	5,3

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, World Economic Outlook Update, Ocak 2022

li sorunların başında enflasyon gelmektedir. Enflasyon dünya genelinde 2021 yılının ikinci yarısından itibaren birikmeye başlamış ve 2021 yıl sonunu gelişmiş ve gelişen hemen tüm ülkelerde zirvelerde tamamlamıştır.

Tablo 18: Seçilmiş Ülkelerde 2021 Yılı Sonu İtibariyle Enflasyon

	Yıllık ÜFE (%)	Yıllık TÜFE (%)
ABD	9,7	7,0
Euro Bölgesi	26,2	5,0
Almanya	24,2	5,3
Çin	10,3	1,5
Japonya	8,7	0,8
İngiltere	9,3	5,4
Rusya	28,5	8,4
Brezilya	28,4	10,0
Hindistan	13,6	5,7

Kaynak: Ülke İstatistik Ofisleri, Eurostat

Küresel alanda yükselen enflasyon arz taraflı sorunlardan ve maliyet artışlarından kaynaklanmaktadır. Henüz talep tarafından önemli bir katkı bulunmamaktadır. Ancak parasal sıkılaşmaya geçilmemesi halinde talep enflasyonu da yaşanmaya başlanacaktır.

Küresel enflasyon öncelikle taşımacılık fiyatları ve emtia fiyatları artışları ile birikmeye başlamıştır. Yine tedarik zincirlerinde yaşanan sıkıntılar ile birçok girdi fiyatlarında önemli fiyat artışları ortaya çıkmıştır. Yılın son aylarında bu kez enerji fiyatlarında sert artışlar olmuştur. Yenilenebilir enerjiye geçiş ile önce doğalgaz ve elektrik fiyatları yükselmiştir. Talep artışı beklentisi ile petrol fiyatları da kademeli olarak yükselmiştir. Gıda fiyatları ise iklim değişiminin yarattığı tedarik güvenliği sorunları ve başta gübre olmak üzere üretim girdilerinde yaşanan yüksek artışlar sonrası yıl genelinde yükselme eğilimi içinde olmuştur.

Arz ve maliyet yanlı gelişmelerden kaynaklanan yüksek enflasyon üretici fiyatlarından sonra kendini tüketici fiyatlarında da göstermiştir. 2022 yılında enflasyonun önce kontrol altına alınması ardından kontrollü olarak hedeflere çekilmesi için para politikalarında sıkılaştırmalar uygulanacaktır.

ABD Merkez Bankası parasal sıkılaşma

FED, salgın sonrası başladığı parasal genişlemesine 2022 yılı şubat ayı itibarıyla son vermiştir.

politikasını ilk uygulamaya koyan bankalardan biri olmuştur. FED, salgın sonrası başladığı parasal genişlemesine 2022 yılı şubat ayı itibarıyla son vermiştir. FED muhtemelen mart ayından itibaren faiz oranlarını artırmaya başlayacaktır. 2022 yıl sonuna kadar %0,25 olan politika faizinin %1,5-2,0 arasına kadar yükseltilmesi beklenmektedir. Yine FED, 2022 yılı ilkbahar aylarından itibaren bilançosunda daralmaya gidecektir.

Avrupa Merkez Bankası da yükselen enflasyonu yakından izlemektedir. AMB salgın sonrası başladığı parasal genişlemeyi azaltarak 2023 yılı mart ayına kadar devam etmeyi planlamaktadır. AMB yine ilk faiz artışı için parasal genişlemenin tamamen bitirilmesini

bekleyeceğini açıklamaktadır. Ancak piyasalar Avrupa Merkez Bankası'ndan 2022 yılı içinde faiz artırımına başlamasını beklemektedir.

İngiltere Merkez Bankası faiz artırımına ilk başlayan büyük merkez bankası olmuştur. Kanada Merkez Bankası da parasal genişlemeyi durduran ilk büyük merkez bankalarındandır. Diğer gelişmiş ve gelişen ülke merkez bankalarının çoğu da 2022 yılı boyunca yüksek enflasyon karşısında sıkılaştırıcı para politikalarını uygulayacaktır.

2022 yılında parasal sıkılaşımların küresel ekonomi üzerinde olası olumsuz etkileri endişesi de bulunmaktadır. Ancak parasal sıkılaşımlar ile enflasyonun kontrol altına alınması ve hedefler içine çekilmesi küresel ekonomiyi ve ticareti destekleyecektir.

Tablo 19: Parasal Sıkılaşıma Politikalarının Olası Etkileri

1	Emtia ve Mal Fiyatı Artışlarını Dizginler
2	Maliyet Artışlarını Sınırlar / Enflasyonist Beklentileri Kırar (Üretimdeki Yavaşlama Riskini Azaltır)
3	Tüketimi ve Ticareti Hareketlendirir (Yüksek Enflasyon, Tüketimi Azaltmaya Başlayacaktır)
4	Normalleşmeyi Sağlar
5	Gelişmekte Olan Ülkelerin Paralarına Değer Kaybı ve Faiz Artışı Baskısı Yaratır

Kaynak: Çalışma Ekibi

1.2.2 KÜRESEL TİCARETTE 2022 YILI ÖNGÖRÜLERİ

Küresel ticarete 2022 yılını şekillendirecek önemli unsurlar bulunmaktadır. Bunların başında küresel tedarik zincirlerindeki değişim, yakından tedarik ve tedarik güvenliği gelmektedir. Bu eğilim kalıcı olarak ticaret kanallarında değişime yol açmaktadır ve değişim süreci ve etkileri 2022 yılında da devam edecektir.

Yüksek navlun fiyatları, yüksek emtia fiyatları ve yüksek enerji fiyatlarının 2022 yılının ilk yarısında da sürmesi öngörülmektedir. Fiyatlardaki normalleşme 2022 yılının ikinci çeyreğinden itibaren başlayacaktır. Kademeli ve sınırlı geri çekilmeler beklense de fiyatlar Covid-19 salgını öncesindeki seviye üzerinde seyredecektir. Yüksek enerji fiyatlarının enerji yoğun sektörlerdeki üretimleri ve ticareti etkileyeceği tahmin edilmektedir.

Enerji ve emtia ihraç eden ülkeler de yüksek enerji fiyatları ile artan gelirlere sahip olacaktır. Buna bağlı olarak bu ülkelerde talep artışının hızlanacağı ve bunun da küresel ticareti destekleyeceği tahmin edilmektedir.

2022 yılında karbon emisyonlarının sınırlandırılmasına yönelik kuralların daha genişlemesi ve sıkılaşması beklenmektedir. Hem AB Yeşil Mutabakatı hem de diğer ülkelerin karbon sınırla-

ma taahhütleri sektörlerin üretimleri ve ticaretleri üzerinde daha etkili olacaktır. Bu da küresel ticaret kanallarında değişimi hızlandıracaktır.

Döngüsel ekonomilerin kurulması hızlanacaktır. Sektörlerde geri kazanım, hammadde ve girdilerin yeniden kazanılarak kullanılması, en az su ve enerji tüketimini hedefleyen döngüsel ekonomi sistemleri daha çok hissedilecektir. Bu da birçok hammadde ve girdi ticaretinde etkili olmaya başlayacaktır.

Ticarette dijitalleşme ve dijital platformlar üzerinden ticarete büyüme, küresel ticaretteki büyüme ortalamasının üzerinde gerçekleşecektir.

2022 yılında yeni ticaret anlaşmalarının artacağı beklenmektedir. ABD ile Çin arasında mevcut anlaşmanın güncellenmesi ve yeni faz ticaret anlaşmalarının yapılması beklenmektedir. 2020-2021 dönemini kapsayan 2 yıllık birinci faz anlaşmada istenilen sonuçlar alınamamıştır. Çin, ABD'den iki yıl boyunca taahhüt ettiği ithalat artışının %65'ini gerçekleştirebilmiştir.

Yine 2022 yılında ABD, Çin ve İngiltere'nin bölgesel ticaret anlaşmalarına katılım başvuruları sonuçlandırılacaktır. Avrupa Birliği, Pan-Avrupa ticaret sistemini genişletecektir. Asya'da RCEP 1 Ocak 2022 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. RCEP taraf ülkeler kademele olarak karşılıklı ithalat vergilerini azaltmaya başlayacaktır.

Tablo 20: Dünya Ticaretinde 2022 Yılı Şekillendirecek Unsurlar

1	Tedarik Zincirlerinde Değişim / Yakından Tedarik / Tedarik Güvenliği
2	Yüksek Navlun, Emtia-Enerji Fiyatları
3	Enerji İhraç Eden Ülkelerden Artan Talep
4	Ticarette Sürdürülebilirlik Kuralları / Döngüsel Ekonomiler
5	Ticarette Dijitalleşme / Elektronik Ticaret
6	Yeni Ticaret Anlaşmaları, RCEP, ABD-Çin Ticaret İlişkileri

Kaynak: Çalışma Ekibi

2022 yılında yeni ticaret anlaşmalarının artacağı beklenmektedir.

Küresel ticarete 2022 yılında öngörülen bu eğilimler çerçevesinde büyümenin süreceği öngörülmektedir. Ancak büyüme hızı baz etkisi ile 2021 yılının altında gerçekleşecektir. Dünya ticaretindeki büyüme beklentisinin ardında yukarıdaki eğilimlerin etkisi yanı sıra salgındaki iyileşmeye ilişkin varsayımlar ile küresel ekonomideki %4,4 büyüme beklentisi de bulunmaktadır. 2022 yılında daha güçlü bir dolar, görece yüksek kalacak ticarete konu mal fiyatları da diğer varsayımlardır. Büyük merkez bankalarının

sıkılaştırma politikalarının küresel ticaret etkisi üzerindeki etkisi ise sınırlı kalacaktır.

Tüm bu varsayımlar ve beklentiler çerçevesinde küresel mal ticaretinin miktar olarak 2022 yılında %4,7 genişleme göstereceği tahmin edilmektedir. Değer olarak ise %8,0 büyüme gerçekleşeceği öngörülmektedir. 2022 yılında ticarete konu olan nihai malların fiyatlarında sınırlı artışlar gerçekleşecektir. Buna bağlı olarak dünya mal ticaretinin 2022 yılında 23,76 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 21: Dünya Mal Ticareti Büyüme Öngörülleri, 2022

	2018	2019	2020	2021	2022 Tahmin
Dünya Mal İhracatı (Milyar Dolar)	19.559	19.019	17.619	22.000	23.760
Miktar Olarak Büyüme (%)	3,1	0,1	-5,3	10,8	4,7
Değer (ABD Doları) Olarak Büyüme (%)	10,2	-2,8	-7,4	25,0	8,0
Ortalama İhraç Birim Fiyatı Değişimi (%)	6,9	-3,0	-2,0	12,8	3,2

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

2022 yılında küresel mal ticaretinde belirleyici önemli unsurlardan biri ticarete konu olan ürün-

lerin fiyatlarındaki gelişmeler olacaktır. Fiyatlara ilişkin 2022 öngörülleri aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 22: Ticarete Konu Olan Malların Fiyatları İçin 2022 Beklentileri

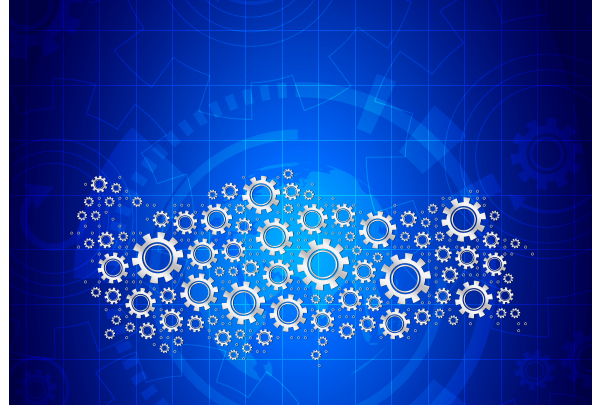
PETROL	2022 yılında petrol fiyatları yüksek kalacaktır. Artan talebe karşın üretici ülkeler arzı kontrollü olarak artırmayı sürdürecektir. Jeopolitik riskler de petrol fiyatlarını yüksek tutacaktır.
DOĞAL GAZ / LNG	Yenilenebilir enerjiye geçişin hızlanması ile doğal gaz ve LPG/LNG talebi arzın üzerinde büyümeye devam edecektir. Bu nedenle fiyatlar yıl genelinde yüksek kalacaktır.
METALLER	Yüksek talep ve arzda yaşanan sıkıntılar ile metal fiyatları yılın ilk yarısında yüksek kalacaktır. Ancak yılın ikinci yarısında arzdaki artış beklentisi ile fiyatlarda gevşeme beklenmektedir.
TARIM-GIDA	İklim değişimine bağlı hava koşulları, gıda güvenliğine bağlı ticareti sınırlayıcı uygulamalar ve başta gübre/yakıt olmak üzere kullanılan girdilerde yaşanan maliyet artışları nedeniyle tarım ve gıda ürünleri fiyatları 2022 yılı boyunca yüksek kalacaktır.
ENDÜSTRİYEL HAMMADDELER	Pamuk, Kahve- Kakao-Kauçuk, Kereste vb. gibi endüstriyel ürünlerin fiyatlarının artan talep, yükselen üretim maliyetleri ve üretim-tedarik sıkıntıları nedeniyle yüksek kalmaya beklenmektedir.
SANAYİ MALLARI	Yüksek üretim maliyetleri ve yüksek talebin süreceği varsayımları altında sanayi malları fiyatları da yüksek kalmaya ve artmaya devam edecektir.

Kaynak: Çalışma Ekibi

1.3 2021 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ VE DIŞ TİCARET

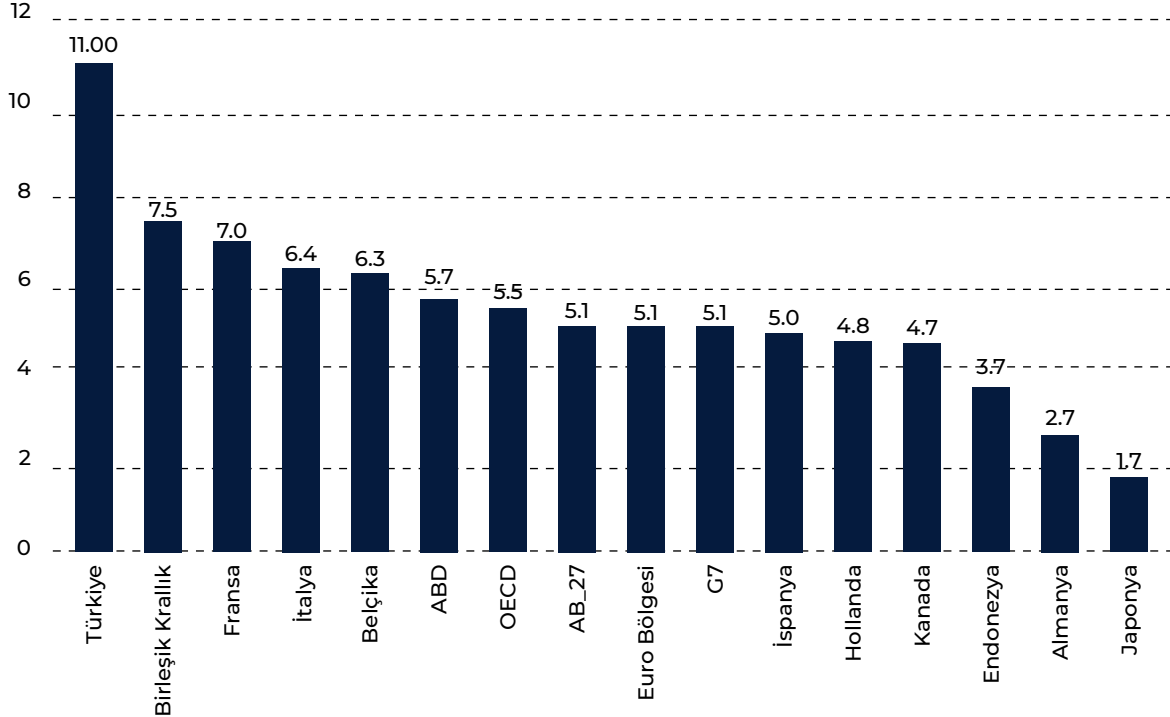
1.3.1 TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GELİŞMELER, 2021

Türkiye ekonomisi 2021 yılında güçlü bir büyüme performansı gösterdi. Türkiye'nin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla'sı (GSYİH); yılın ilk çeyreğinde %7,0, ikinci çeyreğinde salgının baz etkisiyle %21,7, üçüncü çeyreğinde %7,4 ve yılın son çeyreğince %9,1 arttı. Bu performansla Türkiye ekonomisi 2021 yılında %11 büyüdü. Türkiye, 2021 yılında G-20, AB ve OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi oldu. Bir başka deyişle Türkiye salgın sonrası en hızlı toparlanan ekonomi oldu.

GSYİH'yi oluşturan faaliyetler incelendiğinde, 2021 yılında bir önceki yıla göre zincirlenmiş hacim endeksi olarak; hizmet faaliyetleri toplam katma değeri %21,1, diğer hizmetler %20,3, bilgi ve iletişim faaliyetleri %20,2, mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri %17,3, sanayi %16,6, kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri %7,0 ve gayrimenkul

Şekil 1: Ülkelerin Yıllık Büyüme Oranları (%)

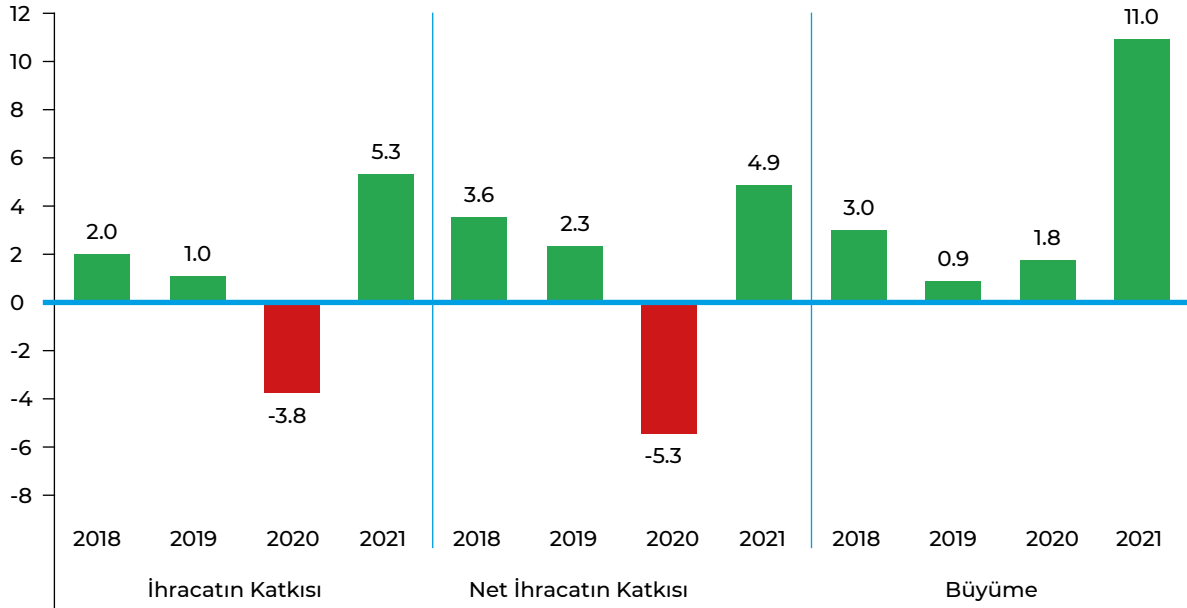
Kaynak: OECD

faaliyetleri %3,5 arttı. Finans ve sigorta faaliyetleri %9,0, tarım sektörü %2,2, inşaat sektörü ise %0,9 azaldı. İhracatın büyümeye katkısı 2021 yılında 5,3 puan, net ihracatın büyümeye

katkısı ise 4,9 puan oldu.

2021 yılında kişi başı GSYH cari fiyatlarla 85.672 TL, ABD doları cinsinden 9.539 olarak hesaplandı.

Şekil 2: Yıllık Büyüme ve İhracatın Katkısı

Kaynak: TÜİK

Türkiye ekonomisinin 2022 ve 2023 yılında büyüme performansı nispeten düşük olsa da bu büyümeyi devam ettirmesi beklenmektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Eylül 2021'de yayınlanan Orta Vadeli Prog-

ram'da Türkiye ekonomisinin 2022 yılında %5,0 ve 2023 yılında %5,5 büyümesi öngörülmektedir. TCMB'nin piyasa katılımcılar anketinde ise bu beklentiler sırasıyla %5,0 ve %5,5 olarak gerçekleşti.

Bu beklentiler Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan önceki en güncel raporlardan derlenmiştir. Türkiye, savaşın küresel ekonomide doğuracağı etkilerin yanı sıra derin ilişkileri olan iki ülkenin savaşından doğrudan etkilenenecektir. Bununla ilgili detaylar Rusya-Ukrayna Savaşı ile ilgili olan bölümde tafsilatıyla ele alınmıştır. Bu bölümde savaş öncesindeki durum ortaya konmuştur.

Tablo 23: Kurumların Türkiye GSYH Büyüme Beklentileri

	2022	2023
IMF	3,3	3,3
OECD	3,3	3,9
Dünya Bankası	2,0	3,0
TCMB	3,7	4,2
OVP	5,0	5,5

IMF, Türkiye ekonomisinin önümüzdeki iki yılda sırasıyla %3,3 ve %3,3 büyümesini, OECD sırasıyla %3,3 ve %3,9 büyümesini ve Dünya Bankası sırasıyla %2,0 ve %3,0 büyümesini beklemektedir. Son olarak yer verilen üç uluslararası kuruluş Türkiye ekonomisinin kırılgan finansal yapısı ve enflasyondaki artış nedeniyle bir önceki raporlarına göre büyüme beklentilerini düşürmüştür.

Türkiye ekonomisi 2021 yılında 14,9 milyar dolar cari açık vermiştir. Yıl ortasına kadar düşüş eğiliminde olan cari işlemler açığı kış aylarının gelmesiyle birlikte enerji maliyetlerindeki artıştan ötürü yıl sonunda tekrar yükseliş yönlü harekete başlamıştır.

Türkiye’de 2021 yılında enflasyonda ciddi bir artış söz konusu olmuştur. Tüketici Fiyat Endeksi yıl sonu itibarıyla %36,1 seviyesine kadar yükselmiştir. Üretici Fiyat Endeksi ise yıl sonunda yıllık %79,9 artmıştır. Enflasyondaki bu artışın temel sebeplerinden biri Türk Lirası’nın döviz kurları karşısında yıl boyunca değer kaybetmesinden kaynaklanmıştır. Yıla 7,4 seviyesinde başlayan Dolar/TL kuru, yıl içinde 18 TL seviyesini test ederek 2021 yılını 13,3 seviyesinde kapatmıştır.

Ekonomi yönetimi ortodoks ekonomi politikaları yerine heterodoks ekonomi politikalarını tercih etmiştir. Bu doğrultuda faiz oranları

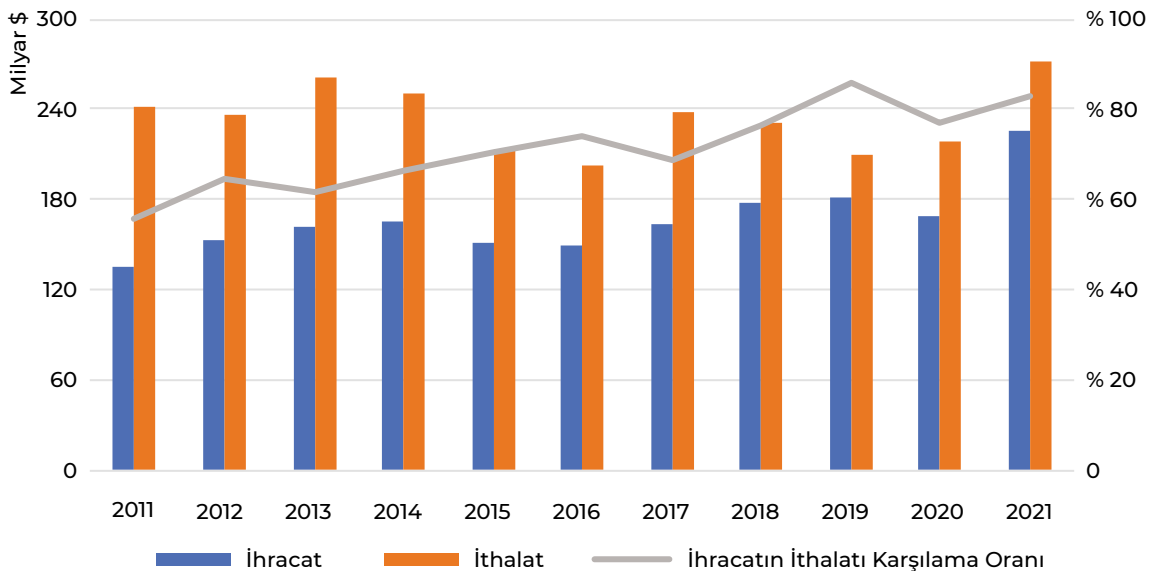
enflasyonun altında tutulmuştur. %19 seviyesinde olan politika faizi eylül ayından itibaren kademeli şekilde indirilerek yılı %14 seviyesinde tamamlamıştır. TCMB Para Politikası Kurulu politika faizi eylül ayında 100 baz puan, ekim ayında 200 baz puan ve aralık ayında 100 baz puan indirmiştir.

1.3.2 2021 YILINDA TÜRKİYE’NİN DİŞ TİCARET PERFORMANSI

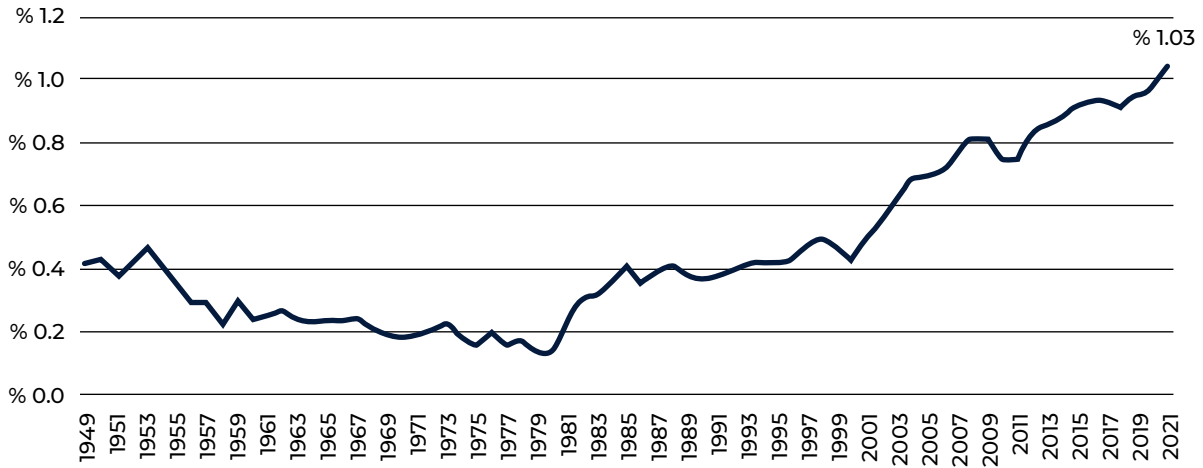
Türkiye, 2021 yılında güçlü bir dış ticaret performansı göstermiştir. 2021 yılı ihracatı, önceki yıla göre %32,9 artışla 225,37 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam Türkiye’nin en yüksek yıllık ihracat rakamı olmuştur. İthalat ise %23,6 artışla 271,36 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. Dış ticaret açığı %7,8 düşerek 45,99 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yıl %77,3 iken 2021 yılında bu oran %83,1’e çıkmıştır.

Türkiye’nin 2021 yılında dış ticaret hacmi 496 milyar dolara ulaşarak tarihin en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu yıl henüz kesin olmayan verilere göre Türkiye, küresel ihracattan %1’in üzerinde pay almıştır. 2022 yılında 250 milyar dolar ihracat hedeflenmektedir.

Şekil 3: Türkiye’nin Yıllara Göre İhracat ve İthalatı

Şekil 4: Türkiye'nin Küresel Ticaretteki Payı

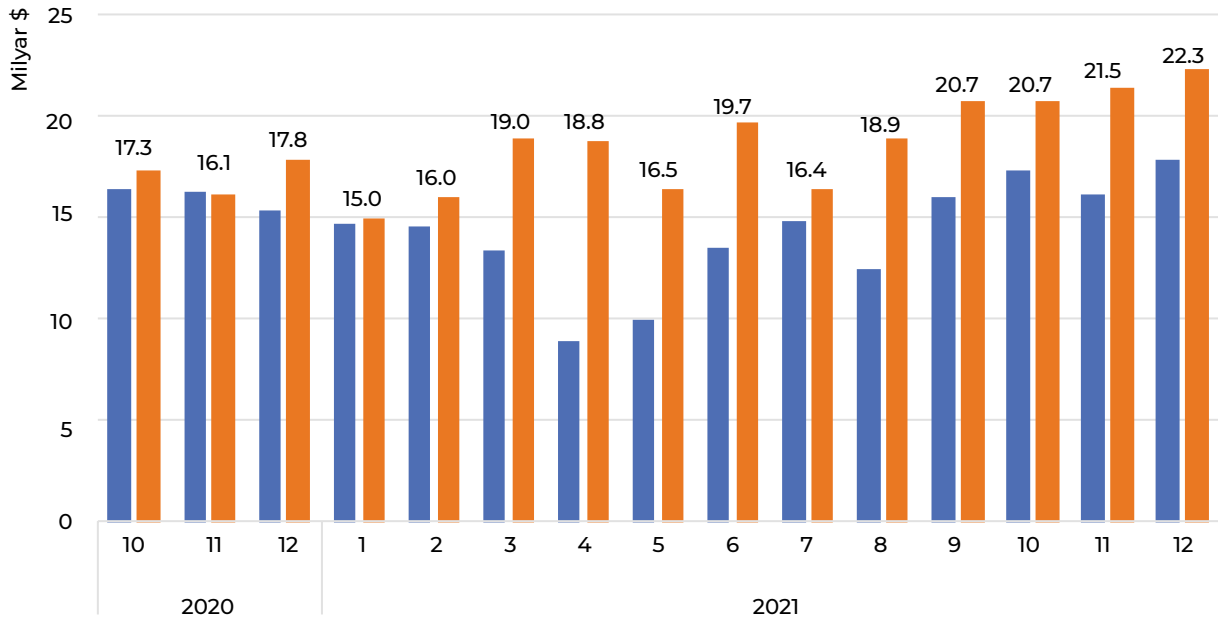

Kaynak: DTÖ

İhracat, yıl boyunca güçlü bir performans sergilemiştir. Mayıs ayı hariç tüm aylarda ihracat aylık bazda rekor seviyelere ulaşmıştır. Ocak ayında ihracat 15 milyar dolar, şubat ayında 16 milyar dolar ve mart ayında 19 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Mayıs ayında 16,5 milyar dolar ve temmuz ayında 16,4

milyar dolarlık ihracatlar dışında yıl boyunca aylık ihracat 20 milyar dolar seviyesinde seyretmiştir. Eylül ayında Türkiye'nin aylık ihracatı tarihinde ilk defa 20 milyar doların üzerine çıkmıştır. Kasım ayında 21,5 milyar dolar olan ihracat aralık ayında 22,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 5: Türkiye'nin Aylık İhracatı

Kaynak: TÜİK

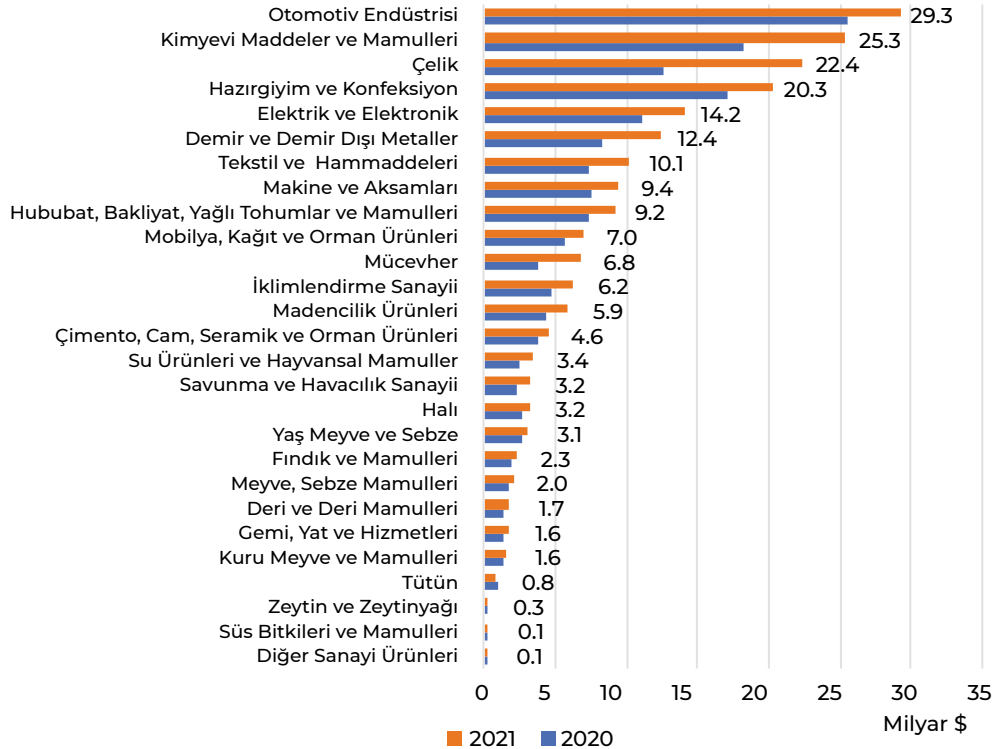
Türkiye'nin detaylı ihracat rakamları incelendiğinde, 2021 yılının tamamında 18 bin firmanın ilk kez ihracat gerçekleştirdiği görülmektedir. Söz konusu firmaların toplam ihracatı 3,1 milyar dolardır ve yıllık ihracattan %1,4'lük pay almıştır.

2021 yılında, Türkiye'nin ihracatında 20 sektör yıllık bazda rekor kırmıştır. 27 sektörün 26'sı bir önceki yıla göre ihracatını art-

tırmıştır. Toplam 23 sektör 2021 yılında 1 milyar dolarlık ihracat rakamını aşma başarısını gösterdi. Mücevher sektörü, ihracatını %80 ve Çelik sektörü ihracatını %77 arttırmıştır. 2021 yılında en çok ihracat yapan sektörler sıralaması, en çok ihracat yapan ilk sıradaki otomotivden onuncu sıradaki mobilya sektörüne doğru şu şekildedir:

1.	29 milyar 343 milyon dolar / Otomotiv
2.	25 milyar 349 milyon dolar / Kimyevi Maddeler
3.	22 milyar 351 milyon dolar / Çelik
4.	20 milyar 250 milyon dolar / Hazır-Giyim
5.	14 milyar 176 milyon dolar / Elektrik-Elektronik
6.	12 milyar 357 milyon dolar / Demir ve Demir Dışı Metaller
7.	10 milyar 146 milyon dolar / Tekstil ve Hammaddeleri
8.	9 milyar 416 milyon dolar / Makine ve Aksamları
9.	9 milyar 156 milyon dolar / Hububat
10.	6 milyar 994 milyon dolar / Mobilya

Şekil 6: Türkiye'nin Sektörlere Göre İhracatı

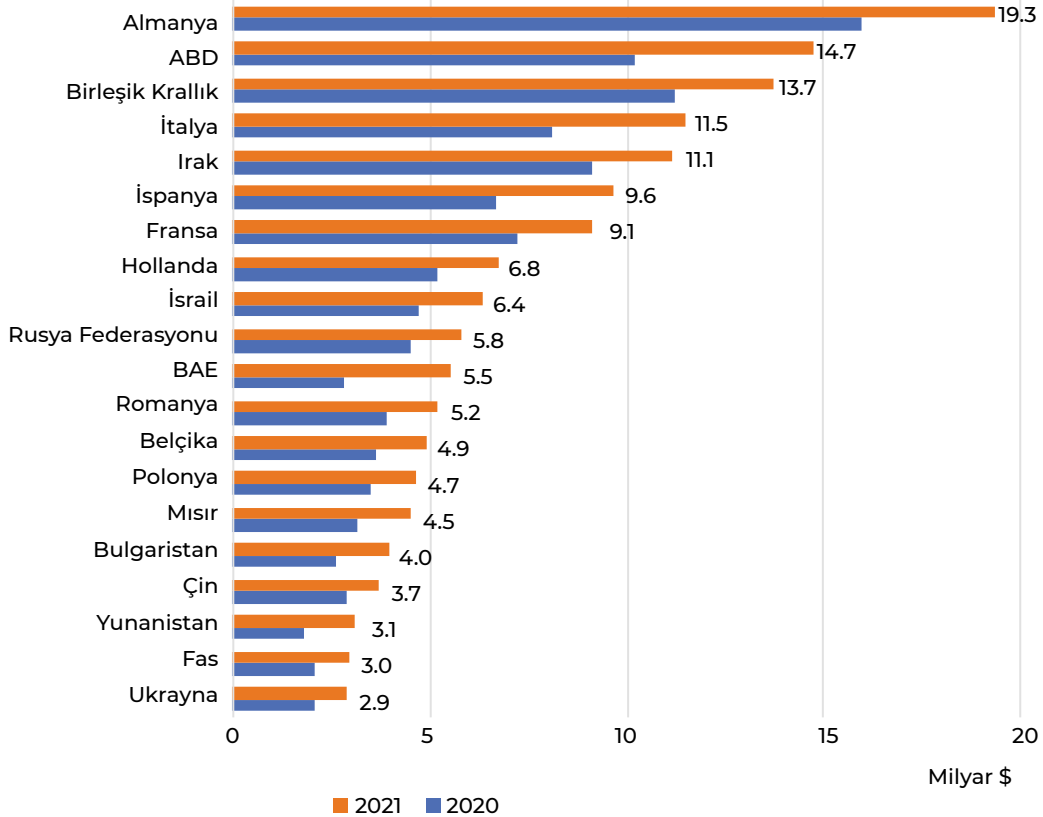
Kaynak: TİM

2021 yılının tamamında toplam 231 ülke ve bölgeye ihracat gerçekleştirilmiştir. En çok ihracat yapılan ilk 10 ülkenin payı %47,9 olurken, söz konusu pay ilk 20 ülkede %66,23 olmuştur. 112 ülke ve bölgeye ihracat rekoru kırılırken, 47

ülkeye 1 milyar dolardan fazla ihracat gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin 2021 yılında en çok ihracat gerçekleştirdiği ilk 10 ülke en çok ihracat yaptığı ilk sıradaki Almanya'dan, onuncu sıradaki Rusya'ya doğru sırasıyla şu şekildedir:

1.	19 milyar 325 milyon dolar / Almanya
2.	14 milyar 726 milyon dolar / ABD
3.	13 milyar 708 milyon dolar / Birleşik Krallık
4.	11 milyar 480 milyon dolar / İtalya
5.	11 milyar 139 milyon dolar / Irak
6.	9 milyar 630 milyon dolar / İspanya
7.	9 milyar 121 milyon dolar / Fransa
8.	6 milyar 722 milyon dolar / Hollanda
9.	6 milyar 360 milyon dolar / İsrail
10.	5 milyar 778 milyon dolar / Rusya

Şekil 7: Türkiye'nin Ünelere Göre İhracatı

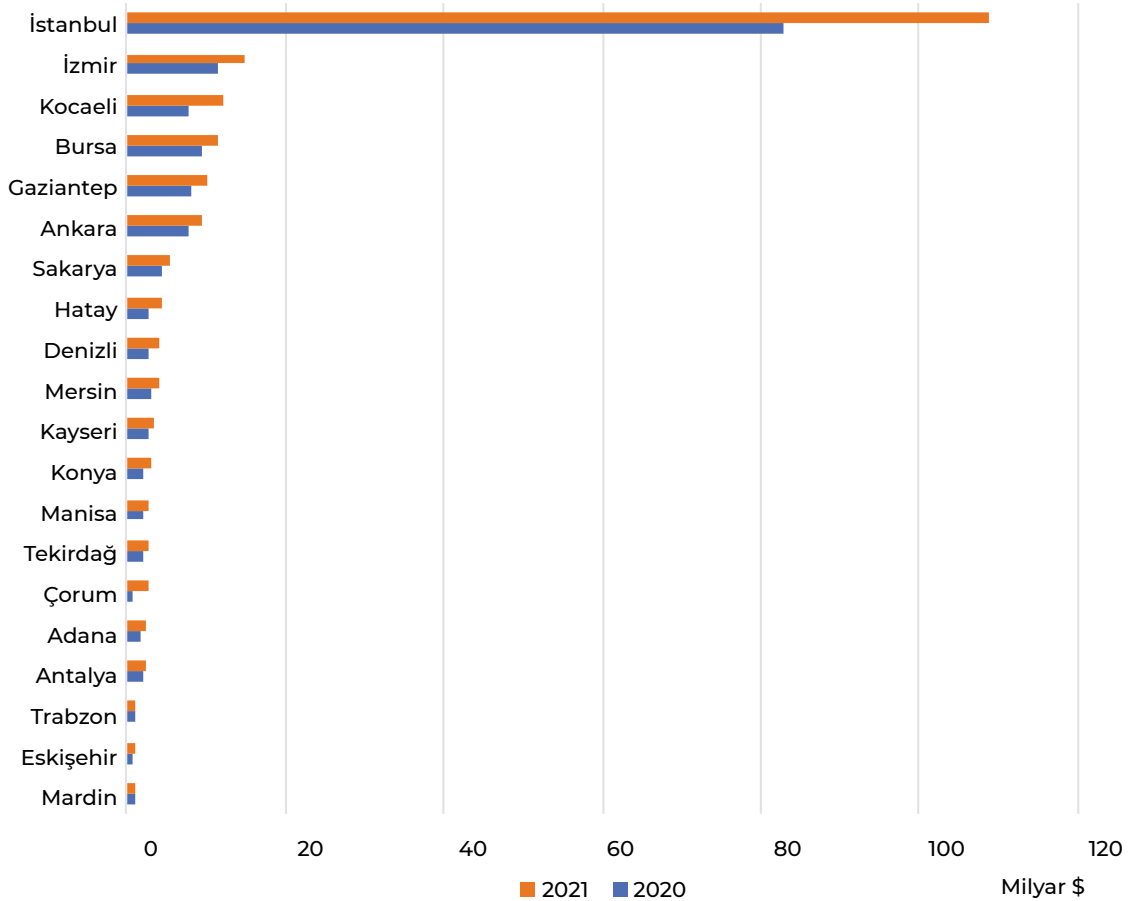
Kaynak: TÜİK

2021 yılında Türkiye'nin tüm illerinden ihracat yapılırken, 78 il ihracatını geçen yıla göre artırmıştır. 46 il ihracatını rekor seviyeye taşıdı. 20 ilin ihracatı 1 milyar do-

ları aştı. 2021 yılında en çok ihracat gerçekleştiren iller ilk sıradaki İstanbul'dan onuncu sıradaki Mersin'e doğru sırasıyla şu şekildedir:

1.	108 milyar 852 milyon dolar / İstanbul
2.	14 milyar 775 milyon dolar / İzmir
3.	12 milyar 194 milyon dolar / Kocaeli
4.	11 milyar 638 milyon dolar / Bursa
5.	10 milyar 335 milyon dolar / Gaziantep
6.	9 milyar 493 milyon dolar / Ankara
7.	5 milyar 333 milyon dolar / Sakarya
8.	4 milyar 438 milyon dolar / Hatay
9.	4 milyar 220 milyon dolar / Denizli
10.	4 milyar 206 milyon dolar / Mersin

Şekil 8: İllere Göre İhracat

Kaynak: TÜİK

1.4 HİZMET TİCARETİ 2021 GELİŞMELERİ VE 2022 BEKLENTİLERİ

1.4.1 DÜNYADA HİZMET TİCARETİ 2021 GELİŞMELERİ VE 2022 BEKLENTİLERİ

Covid-19 pandemisinde ülkelerin aldıkları kapanma önlemleri nedeniyle hizmet sektörleri en fazla etkilenen sektörlerin başında yer almıştır. 2021 yılı içinde Covid-19'a karşı aşı ve tedavide ilerlemeler gözlenmiş, bu durum beklentileri önemli ölçüde arttırarak belirsizliği azaltmıştır. Özellikle hükümetler ve merkez bankaları tarafından normalleşmenin hızlı şekilde gelişmesini teşvik eden parasal ve mali destekler yoluyla; genişleyici politikalar, sağlık yönetimi ve aşılama oranlarında sağlanan gelişmeler sayesinde birçok sektörde hızlı bir toparlanma gözlenmiştir. Ancak bazı hizmet sektörlerinde faaliyetlerin hala kısıtlamalardan etkilendiği görülmektedir. 2019 yılında %2'lik büyüme gösteren dünya hizmetler ticareti, artan korumacılık eğilimi ve küresel ekonomideki yavaşlamaya rağmen 6,06 trilyon dolara ulaşmayı başarmıştır. Ancak 2020 yılında Covid-19 pandemisi kaynaklı önlemlere bağlı olarak %20'lik bir daralma kaydederek 5 trilyon dolara gerilemiştir. UNCTAD'a göre ise dünya hizmetler ticaretinin 2021 yılında bir önceki yıla göre %13,6'lık bir artışla 5,68 trilyon dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Bilindiği üzere pandemiden en fazla etkilenen küresel hizmet sektörleri arasında turizm, hava ve deniz yolcu taşımacılığı, deniz lojistiği, müteahhitlik ile sağlık ve eğitim hizmetleri yer almaktadır. Bilişim, yazılım ve

iletişim hizmetleri ve finansal hizmetler ise nispeten daha az etkilenen sektörler arasında bulunmaktadır.

Dünya hizmetler ticareti 2020 yılında yaşanan salgından olumsuz etkilenmiş ve %20 daralarak 4,92 trilyon dolara gerilemiştir. Özellikle turizm ve taşımacılık ihracatlarında yüksek daralmalar gerçekleşmiştir.

2021 yılının ilk çeyrek döneminde devam eden kısıtlamalar ve kapanmalar ile dünya hizmetler ihracatı %4,1 küçülmüştür. Özellikle turizm ve seyahat hizmetlerinde yine yüksek bir daralma gerçekleşmiştir.

2021 yılının ikinci çeyreğinden itibaren aşılamanın sağladığı olanaklar ile başta turizm sektörü olmak üzere hizmetlerde faaliyetlere yeniden dönüş başlamıştır. Buna bağlı olarak ikinci çeyrekte tüm hizmetler ihracatında yüksek artışlar gerçekleşmiştir. Dünya hizmetler ihracatı 2021 yılı ikinci çeyreğinde %26,7 büyümüştür.

Üçüncü çeyrekte de dünya hizmet ihracatında benzer yüksek bir büyüme yaşanmıştır. Üçüncü çeyrekte hizmetler ihracatı %24,6 büyümüştür. 2021 yılı son çeyreğinde ise salgında yaşanan yeni varyantın yavaşlatıcı etkileri görülmüştür. Buna rağmen yılın son çeyreğinde dünya hizmetler ihracatı %20,8 artmıştır.

Dünya hizmetler ticaretinin 2021'de bir önceki yıla göre %13,6'lık bir artışla 5,68 trilyon dolara ulaştığı tahmin edilmektedir.

Tablo 24: Hizmetler Sektörleri İhracatında Büyümeler

Yıllar	2021 Q1 (%)	2021 Q2 (%)	2021 Q3 (%)	2021 Q4 Tahmin (%)	2021 Yıllık (%)
Taşımacılık	4,3	44,5	47,7	35,0	33,0
Turizm/Seyahat	-63,9	67,1	55,3	32,0	22,6
Diğer	8,7	20,1	15,2	12,0	14,0
TOPLAM	-4,1	26,7	24,6	20,8	17,0

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

2021 yılında dünya hizmetler ihracatı %17,0 büyüyerek 5,75 trilyon dolara ulaşmıştır. Böylece 2020 yılının üzerine çıkmıştır. Ancak pandemi öncesi ihracat büyüklüğünün altında kalmıştır.

Tablo 25: Dünya Hizmetler Ticaretinde Gelişmeler

Yıllar	Hizmetler İhracatı (Milyar Dolar)	Hizmetler İhracatı Büyüme (%)
2016	4.950	1
2017	5.345	8
2018	5.770	8
2019	6.066	5
2020	4.914	-20
2021	5.750	17

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD

Tablo 26: Covid-19'un Küresel Turizme Etkisi

Yıllar	2019 (Pandemi öncesi yıl)	2020	2021*
Uluslararası turist varışları	1,5 milyar kişi	400 milyon kişi	415 milyon kişi
Uluslararası turizmden elde edilen ihracat gelirleri (Uluslararası turizm faturaları + yolcu taşımacılığı)	1,7 trilyon \$	638 milyar \$	700-800 milyar \$
Turizmden elde edilen gayrisafi yurtiçi hasıla (Tourism Direct Gross Domestic Product - TDGDP)	3,5 trilyon \$	1,6 trilyon \$	1,9 trilyon \$

*Ön Sonuçlar

Kaynak: BM Turizm Örgütü

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından yapılan bir araştırmaya göre 2021 yılında uluslararası ziyaretçi sayıları %4'lük bir artışla 415 milyon kişiye ulaştı ancak hala pandemi öncesi olan 2019 yılına oranla %72

daha düşük kaldı. 2021 tahminlerine göre uluslararası turizmden kazanılan ihracat gelirlerinin 700 – 800 milyar dolar arasında gerçekleşebileceği, böylelikle turizmden kazanılacak gayrisafi yurtiçi hasılanın 1,9 tril-

yon dolara ulaşabileceği hesaplanmaktadır.

2021 yılının ilk yarısında zayıf olan uluslararası turizm, özellikle Kuzey yarımkürede yaz aylarının gelmesiyle önemli ölçüde artış göstermiş, üçüncü çeyrekte gerçekleşen bu hızlanma, dördüncü çeyreği de olumlu etkilemiştir. 2021'de özellikle aşıların yaygınlaşmasıyla tüketici güveninde yaşanan artışlarla ve seyahat kısıtlamalarının hafifletilmesiyle Avrupa ve Amerika'da en iyi sonuçlara ulaşılmıştır.

Kasım 2021 itibarıyla kapalı bölgeler en düşük seviyeye ulaşırken Asya ve Pasifik bölgesi bu alanda en yüksek payı almıştır. Omikron varyantı ve enfeksiyon sayısındaki artışlarla hala dünyanın bazı bölgelerinde toparlanma zayıf ve dengesiz bir şekilde ilerlemektedir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) şubat ayına ilişkin küresel mal ve hizmet ticareti güncelleme raporuna göre küresel ticaret 2021'de, %25 artışla 28,5 trilyon dolara ulaşarak rekor kırdı. Küresel ticaretin 2022'de çeşitli faktörlerden etkileneceği belirtilen söz konusu raporda, bu faktörler "beklenenden daha yavaş ekonomik büyüme", "devam eden tedarik zinciri sıkıntıları", "borç sürdürülebilirliği konusunda artan endişeler", "daha yeşil bir küresel ekonomiye geçiş", "ticaret anlaşmaları" ve "ticaretin bölgeselleşmesi" olarak sıralandı.

Hizmetler ticaretinde ise sınırlı bir büyüme beklenmekle beraber pandemi öncesindeki rakamlara geri dönüşün 2024 yılı sonrasında gerçekleşebileceği öngörülmektedir. Hizmetler ticaretindeki gelişmeyi büyük ölçüde yine turizm sektörünün şekillendirmesi beklenmektedir.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü dünya turizmine ilişkin senaryolarında 2022

UNCTAD'ın raporuna göre küresel mal ve hizmet ticareti 2021'de %25 artışla 28,5 trilyon dolara ulaşarak rekor kırdı.

yılında uluslararası turist sayılarının 2021'e oranla %30 ila %78 arasında artış gösterebileceği ancak bu rakamlarla dahi pandemi öncesine göre %50 ila %63'lük oranlarda düşük kalacağı ifade edilmektedir.

Bu kapsamda zorlu ekonomik ortamın uluslararası turizmin iyileşmesi üzerinde baskı kurabileceği, özellikle petrol fiyatlarındaki artışlar, enflasyondaki yükselişler, faiz oranlarında potansiyel artışlar, yüksek borçluluk oranları ve tedarik zincirlerindeki değişimlerin önemli etkileri olabileceği belirtilmektedir.

Ayrıca son dönemde Ukrayna-Rusya arasındaki gerilimin hızla savaş koşullarına evrilmesinin önemli etkileri olabileceği değerlendirilmektedir.

1.4.2 TÜRKİYE HİZMETLER TİCARETİ 2021 YILI GELİŞMELERİ 2022 YILI BEKLENTİLERİ

Türkiye'nin 2019 yılında Cumhuriyet tarihi rekoru olan 62,7 milyar dolarlık hizmet ihracatı, pandemi dönemi olan 2020 yılında %43,5 oranında azalarak 35,4 milyar dolar düzeyine gerilemiştir.

Salgın döneminde alınan kapanma ve diğer tedbirlerden dolayı, 2020 yılında özel-

likle taşımacılık ve turizm gelirleri başta olmak üzere düşüşler kaydedilmiştir. Ancak 2021 yılında atılan normalleşme adımları sayesinde hizmet gelirlerinde hızlı bir toparlanma dönemine girildiği değerlendirilmektedir.

TCMB tarafından açıklanan uluslararası standartlarda hizmet türleri ve hizmet ticareti verilerine göre, Türkiye'nin 2021 yılında hizmet ihracatı %60 artışla 56,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. En yüksek geliri ise taşımacılık sektörü sağlamıştır.

Tablo 27: Ana Hizmet Türlerine Göre Türkiye'nin Hizmet İhracatı (Milyon Dolar)

Ana Hizmet Türleri	2018	2019	2020	2021	20/21 Değ. %
Taşımacılık	24.342	24.195	16.280	24.001	%47
Turizm	25.220	29.829	10.220	20.827	%104
Diğer İş Hizmetleri	2.739	3.182	2.930	3.023	%3
Sigorta ve Emeklilik Hizmetleri	1.279	1.366	970	2.599	%168
Telekomünikasyon, Bilgisayar ve Bilgi Hizm.	1.430	1.565	2.092	2.533	%21
Bakım ve Onarım Hizmetleri	1.133	1.163	1.174	1.388	%18
Finansal Hizmetler	554	470	374	590	%58
İnşaat	560	366	339	520	%53
Kişisel, Kültürel ve Eğlence Hizmetleri	127	144	179	503	%181
Resmi Hizmetler	778	780	367	321	-%13
Başkasına Ait Fiziksel Girdiler için İmalat Hizm.	298	354	284	256	-%10
Fikri Mülkiyet Hakları Kullanım Ücretleri	167	176	220	228	%4
Toplam	58.627	63.590	35.429	56.789	%60

Kaynak: T.C. Merkez Bankası

En büyük artışlar Kişisel, Kültürel ve Eğlence Hizmetleri, Sigorta ve Emeklilik Hizmetleri, Turizm, Finansal Hizmetler, İnşaat ve Taşımacılık sektörlerinde gerçekleşirken, Resmi Hizmetler ile Başkasına Ait Fiziksel Girdiler İçin İmalat Hizmetleri gibi sektörlerde ise düşüşler görülmüştür.

Türkiye pandemi öncesinde yani 2019 yılında 51,7 milyon turist ağırlamıştır. Pandemi ile birlikte ülkemize gelen turist sayısı 16

milyona düşmüştür. Dünya ortalama %80 küçülürken, ülkemizde de Akdeniz çanağında bulunan Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi ülkelere benzer şekilde %68'e varan bir küçülme ile karşılaşmıştır. Turizm Bakanlığı 2022 yılı için minimum 35 milyar dolarlık gelir hedeflenmektedir.

2022 yılında Türkiye'nin hizmet ihracatı gerek Covid-19 salgınında gerekse dünya konjonktüründe yaşanacak gelişmelere bağlı

olarak şekillenecektir. Özellikle turizm sektörünün yine belirleyici olması beklenmektedir. Bu doğrultuda 2021 yılında hizmetler ihracatında artış olacağı öngörülmektedir.

1.5 KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRLERİNDEKİ DÖNÜŞÜM VE TÜRKİYE İHRACATINA KATKILARI

1.5.1 2021 YILINDA KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRİNDE DEĞİŞİM EĞİMLERİ

2020 yılı başında ortaya çıkan pandeminin önemli sonuçlarından biri küresel tedarik zincirlerindeki değişim olmuştur. Covid-19 salgını ile birlikte gelişmiş ülkelerin Çin ve Asya ülkelerine olan yüksek bağımlılıklarının yarattığı tedarik ve arz güvenliği sorunları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle gelişmiş

ülkeler Çin ve Asya ülkelerine olan bağımlılıklarını azaltmaya yönelik olarak küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanmaya başlamışlardır.

Tedarik zincirlerindeki değişimin temel amacı öncelikle tedarik ve arz güvenliğinin sağlanması olmuştur. Bu amaçla kritik ürünlerde yurtiçinden tedarik öne çıkmaktadır. Yurtdışında tedarikte tedarikçi sayıları artmaktadır. Tedarikçilerde çeşitlendirmeye gidilmektedir.

2021 yılında küresel ekonomi ve ticaretle yaşanan diğer gelişmeler de tedarik zincirlerinde yeniden yapılanmayı hızlandırmıştır. Pandemi nedeniyle özellikle Asya ülkelerinde 2021 yılı boyunca kapanmalar ve kısıtlamalar devam etmiştir. Buna bağlı olarak Asya'dan tedarikte sıkıntılar sürmüştür. Asya'dan deniz taşımacılık fiyatları önemli ölçüde yükselmiştir ve konteyner sıkışıklığı yıl genelinde

devam etmiştir. Yine bu nedenle Asya'dan tedarikte sıkıntılar yaşanmıştır. Tedarikçiler arası değişimler ile birçok ürünün küresel teslimatında sıkıntılar artmıştır. Yarı iletkenler bunların başında gelmektedir. Yine Asya'dan Amerika ve Avrupa kıtasına teslimat süreleri önemli ölçüde uzamıştır. Teslimat sürelerinin uzaması ile ara malı ve nihai ürün temininde sıkıntılar yaşanmaya devam etmektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde 2021 yılında yakından tedarik zincirlerindeki yeniden yapılanma daha çok yakından tedarik ve bölgeselleşme şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye de yakından tedarikte bölgesinde önemli avantajlar sunarak tedarik zincirlerinin değişiminden yararlanmıştır.

Tedarik Zincirlerinin Değişiminde Kapanma ve Kısıtlamaların Etkisi

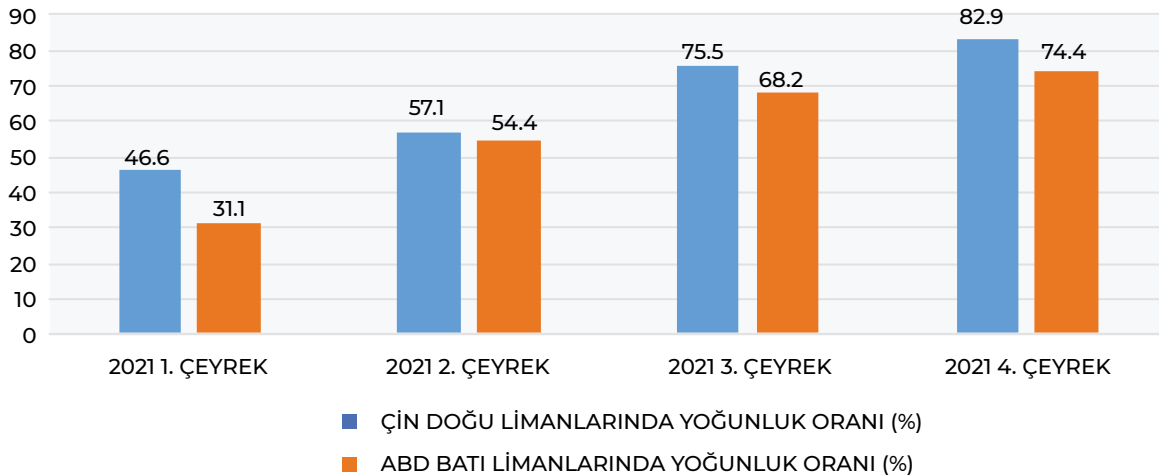
Salgın, aşılama faaliyetlerine rağmen 2021 yılı boyunca etkisini sürdürmüştür. Başta Çin olmak üzere Asya ülkeleri salgına karşı

daha çok sıfır taviz politikasını benimsemiştir. Bu politika ile yeni vaka görülmesi halinde geniş alanda ve kapsamlı kapanmalar ve kısıtlamalar uygulanmaktadır. Bu uygulamalar sonucu üretimde ve taşımacılıkta da kapanmalar gerçekleşmektedir.

Kapanmalar ve kısıtlamalar Asya'dan tedarikte sık sık kesintilere neden olmuştur. Limanlar da kapanma ve kısıtlamalardan etkilenmektedir. Limanlarda boşaltma ve yüklemelerde önemli gecikmeler meydana gelmektedir. Liman açıklarında bekleyen gemilerin limanda boşaltma ve yükleme yapan gemilere oranı ile hesaplanan yoğunluk oranı önemli ölçüde yükselmiştir.

Sadece Asya'da değil ABD'de ve diğer ülkelerde limanlar salgının yarattığı kısıtlamalar ve çalışan eksiklikleri ve kara taşımacılığı sıkıntıları ile tedarikte gecikmelere yol açmıştır. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde yakından tedarik ve bölge içinden tedarik eğilimi 2021 yılında daha da güçlenmiştir.

Şekil 9: Çin ve ABD Limanlarında Yoğunluk

Kaynak: Drewry International

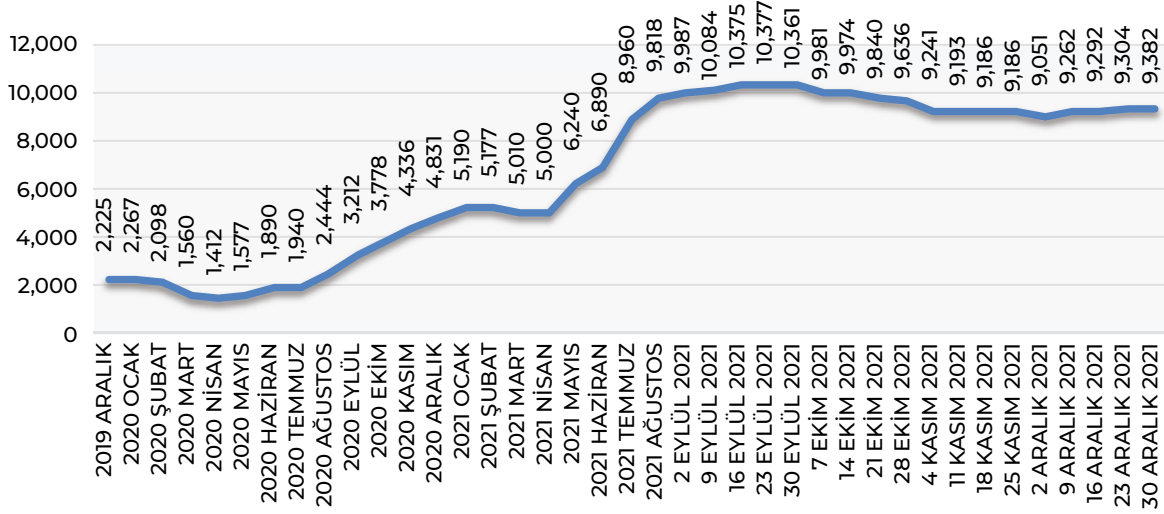
Yüksek Navlun Fiyatları Yakından Tedariki Öne Çıkarıyor

2021 yılında yükselen deniz taşımacılık navlun fiyatları küresel tedarik zincirlerindeki değişimi hızlandırmıştır. 12 ana okyanus konteyner taşımacılık hattının ortalama fiyatları 2021 yılında yaklaşık 2 katından fazla yükselmiştir. Özellikle yılın ikinci yarısında yüksek navlun fiyatları kalıcı hale gelmiştir.

Buna bağlı olarak Asya'dan Amerika ve Avrupa'ya tedarikte taşımacılık fiyatları caydırıcı seviyelere ulaşmıştır.

Küresel alanda yüksek navlun fiyatları yanı sıra konteyner sıkışıklıkları da devam etmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde okyanus aşırı tedarik, yıl genelinde pahalı kalmıştır. Yakından tedarik, taşımacılık maliyetlerinde önemli avantajlar sunarak tedarik değişiminde öne çıkmıştır.

Şekil 10: Deniz Taşımacılık Navlun Fiyatları, Okyanus Aşırı, 40 FT/Dolar Fiyatı

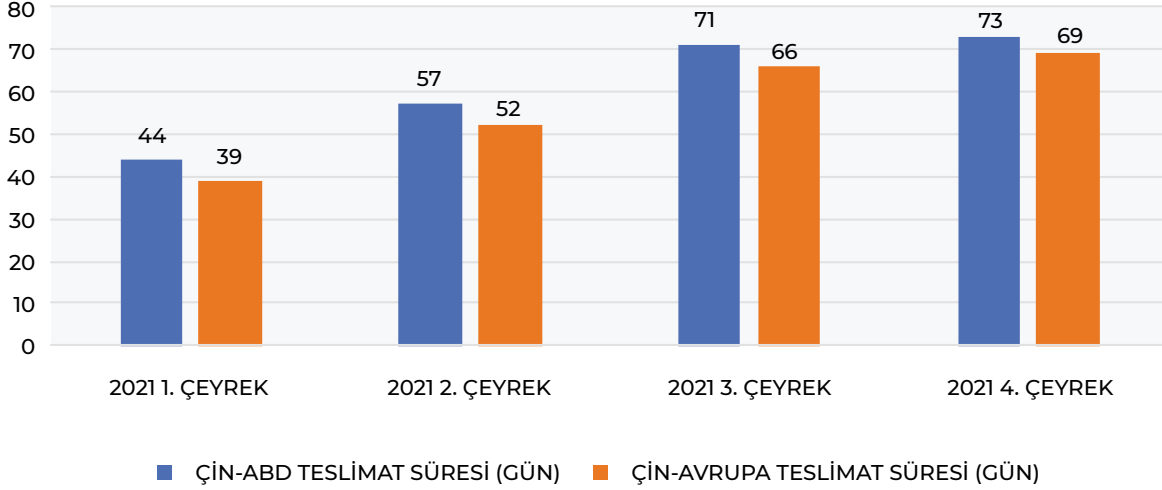
Kaynak: Drewry International

Teslimat Sürelerinde Uzamalar Uzaktan Tedarikte Sıkıntılar Yaratıyor

Uzak pazarlardan tedarikte teslimat süreleri 2021 yılı boyunca kademeli olarak uzamıştır. Pandemi salgınının devam eden etkileri ile Asya'da üretimde ve dağıtımda gecikmeler yaşanmaya devam etmektedir. Limanlarda yaşanan yoğunluk ve konteyner sıkışıklığı da teslimat sürelerini uzatmaktadır. Yine alıcı limanlardaki sıkıntılar da teslimat sürelerini uzatmaktadır.

Yıl boyunca yaşanan bu gelişmeler ile Çin'den ABD'ye ve Avrupa'ya kapıdan kapıya teslimat süreleri iki katına çıkmıştır. ABD'de teslimat süreleri 40 günlerden yıl sonunda 73 güne çıkmıştır. Avrupa'ya teslimatta da süreler yine 40 güne yakın iken yıl sonunda ortalama 69 güne yükselmiştir. Uzak pazarlardan teslimatta yaşanan süre uzamaları nedeniyle yine yakından tedarik öne çıkmaya başlamıştır. Böylece üretim süreçlerindeki kayıpların azaltılması hedeflenmektedir.

Şekil 11: Çin'den ABD ve Avrupa'ya Teslimat Süreleri, Gün (Kapıdan Kapıya Teslimat)

Kaynak: Freightos

Sürdürülebilirlik Uyumu İçin Yakından Tedarik Öne Çıkıyor

İklim değişimine bağlı olarak sürdürülebilirlik koşullarına uyum ihtiyacı en yüksek seviyeye çıkmıştır. Tüm ülkeler tedarikte daha az karbon salınımı ve enerji tüketimini hedeflemeye başlamıştır. Avrupa Birliği sınırda karbon düzenleme mekanizması ile uzaktan tedariki caydıracak karbon vergisi düzenlemeleri yapmaktadır. Taşımacılıkta kullanılan araçlarda çevre dostu yakıtlar ve enerji verimliliği yüksek motorlar talep edilmektedir. Yine yurtiçi lojistikte de elektrikli araçlar öne çıkmaktadır.

Küresel ticarete sürdürülebilirlik koşullarına uyum sağlanırken uzaktan tedarik yerini giderek yakında tedarik ve bölgesel tedarik zincirlerine bırakacaktır. 2021 yılı toplam karbon ayak izlerinin azaltılması için tedarik planlamalarının yenilenmeye başladığı yıl olmuştur. Önümüzdeki yıllarda yakından tedarik daha çok tercih edilecektir.

1.5.2 KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRİNDE DEĞİŞİMİN SEKTÖRLER İÇİN YARATACAĞI İHRACAT POTANSİYELİ

Tedarik zincirlerinin yeniden yapılanması sektörler için farklı beklentiler yaratmaktadır. Nitekim sektörler farklı özelliklere sahiptirler ve tedarik zincirlerini bu özelliklerine göre oluşturmaktadırlar. Mc Kinsey Global Institute tarafından 2020 yılı ağustos ayında hazırlanan bir çalışma, sektörlerin küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanma halinde sektörlerin sınır ötesi ticaretinde ne kadarlık bir ihracatın değişikliğe uğrayabileceğini hesaplamaktadır. Buna göre iki ayrı senaryo ile hesaplama yapılmaktadır. İlki sektörlerde sadece Covid-19 salgını nedeniyle ortaya çıkacak tedarik değişimidir. İkinci ise buna ilave olarak iklim koşulları, ticari korumacılık, jeopolitik gerginlikler ve siyasi yaptırımlar gibi unsurların da tedarik zinciri

değişiminde etkili olacağı senaryodur. Senaryolarda yer alan tedarikteki değişim verileri, 5 yıl için hesaplanmıştır.

Sektörlerde tedarik zincirlerinde değişim olması halinde ne kadarlık bir ihracatın yön değiştireceği iki ayrı senaryo ile ortaya konulmaktadır. Sektörler için yapılan hesaplamalar aşağıda sunulmaktadır. Buna göre 2019 yılı toplam ihracatları üzerinde yapılan hesaplamada tedarikte değişim sadece salgın etkileri olması halinde 2,9 trilyon dolar, diğer unsurların da etkili olması halinde 4,6 trilyon dolar olarak tahmin edilmektedir. Bu sektörlerdeki toplam ticaretin %16'sı ile %26'sı arasında bir tedarik değişimi anlamına gelmektedir.

Sektörlerin özelliklerine bağlı olarak tedarikte değişim büyüklükleri ve bunların sektörlerin toplam ticaretlerine etkileri farklı olmaktadır. Tüm sektörler için olası etkiler aşağıda yine iki senaryo ile sunulmaktadır.

Küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanmada tedarik değişim potansiyeli çok

yüksek olan üç sektör bulunmaktadır. Bunlar ilaç ve eczacılık ürünleri, hazır giyim-deri-ayakkabı ve iletişim ekipmanları sektörleridir. Bu sektörler içinde örneğin hazır giyim-ayakkabı-deri sektörü için mevcut tedarik yapılarında %36-57 arasında değişim potansiyeli bulunmaktadır. Bu oranlar ile hazır giyim-ayakkabı-deri sektörü dünya ihracatında 246-393 milyar dolar tutarında tedarik değişim gösterebilecektir.

Diğer tüm sektörler için de aynı hesaplamalar yapılmıştır. Sağlık ekipmanları, mobilya, tekstil ve ulaştırma ekipmanları sektörleri küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanmada yüksek tedarik değişim potansiyeline sahip bulunmaktadırlar. Elektrikli teçhizatlar, otomotiv, makine ve ekipmanlar ile rafine petrol ürünleri sektörlerinde olası tedarik değişiminin toplam dünya ticaretlerine oranları göreceli olarak düşük kalmakla birlikte bu sektörler mutlak ihracat büyüklüğü olarak yüksek tedarik değişimi potansiyelleri sunmaktadırlar.

Tablo 28: Sektörlerin KTZ Değişimi Karşısında İhracatlarındaki Artış Potansiyelleri

Küresel Tedarik Zincirlerinde Değişim Potansiyeli	Sektörler	Tedarikte Değişim/Toplam İhracat, %	2019 Yılı İhracatı (Milyar Dolar)	Tedarikte Değişim Tahmini (Milyar Dolar) 5 Yıl İçin
ÇOK YÜKSEK	İlaç ve Eczacılık	38-60	626	236-377
	Hazır Giyim/Ayakkabı/Deri	36-57	688	246-393
	İletişim Ekipmanları	34-54	673	227-363
YÜKSEK	Sağlık Ekipmanları	37-45	268	100-120
	Mobilya	22-45	164	37-74
	Tekstil	23-45	297	67-134
	Ulaştırma Ekipmanları	29-43	209	60-89
ORTA	Bilgisayar/Elektronik	23-35	708	165-247
	Elektrikli Teçhizatlar	23-34	928	213-319
	Havacılık/Uzay	25-33	333	82-110
	Metal Eşya	21-32	440	94-141
	Kauçuk ve Plastik	20-30	488	97-145
DÜŞÜK	Tarım Ürünleri	20-26	568	112-149
	Makine ve Ekipman	19-25	1.455	271-362
	Cam Çimento Seramik	11-21	209	22-45
	Otomotiv	15-20	1.730	261-349
	Rafine Petrol Ürünleri	9-18	2.414	212-423
	Yarı İletkenler	9-19	995	92-184
ÇOK DÜŞÜK	Maden, Cevher Mineral	6-13	452	29-57
	Ana Metal Sanayi	6-12	1.250	77-163
	Gıda ve İçecekler	5-11	1.149	63-125
	Ağaç Ürünleri	5-11	155	8-17
	Kimyasal Ürünler	5-11	1.584	86-172

Kaynak: Mc Kinsey Global Institute, Risk, Resilience and Rebalancing in Global Value Chains, Ağustos 2020, çalışmasından yararlanılarak çalışma ekibi tarafından hazırlanmıştır.

1.5.3 2021 YILI DÜNYA İHRACATINDA SEKTÖREL GELİŞMELER

Küresel tedarik zincirlerinde değişim, imalat sanayi mallarında gerçekleşmektedir. Bu nedenle küresel tedarik zincirlerindeki değişimin etkileri incelenirken dünya

imalat sanayindeki sektörlerin ihracatları değerlendirilmektedir. 2021 yılı için yılın büyük bölümüne ait fiili gerçekleştirmelere bağlı olarak tahminler yapılmaktadır. Buna göre 2021 yılında dünya imalat sanayi ihracatının %22,6 arttığı ve 14,87 trilyon dolara ulaştığı tahmin edilmektedir.

2021 yılında imalat sanayi sektörlerinin ihracat performansları farklı gerçekleşmiştir. Sektörlerdeki girdi fiyatları ve ürün fiyatlarındaki değişimler etkili olmuştur. Kimyasal ürünler, demir çelik ve metal sanayinde fiyat artışları etkisi daha çok görülmüştür.

Yine pandemiye bağlı olarak yaşanan talep değişimleri 2021 yılında da belirleyici olmuştur. Eczacılık ve ilaç sektörüne talep artışı sürmüştür. Genel olarak tedarik ve girdi tedariki sıkıntısı yaşayan otomotiv gibi sektörlerin performansı, 2021 yılında sınırlı kalmıştır.

2021 yılında değer olarak ihracatını en çok arttıran sektör %52 ile demir çelik sektörü olmuştur. Demir ve demir dışı metaller ihracatı %33, mobilya ihracatı %32, kimyevi maddeler ve mamulleri ihracatı %25, makine ve aksamları ihracatı %22 artmıştır.

Tablo 29: Dünya İhracatında Sektörel Gelişmeler

Sektörler	2019 (Milyar Dolar)	2020 (Milyar Dolar)	2021* (Milyar Dolar)	2021/2020 Değişim*
Gıda Sanayi Ürünleri	613	641	672	5
İçecekler	124	119	125	5
Mobilya	261	264	348	32
Kâğıt ve Orman Ürünleri	352	334	351	6
Tekstil ve Hammaddeleri	305	328	320	-3
Deri ve Deri Mamulleri	117	92	111	21
Ayakkabılar	149	128	154	20
Halı	15,6	15,1	16	6
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.140	1.112	1.390	25
Plastik ve Kauçuk	811	787	860	9
Eczacılık ve İlaç	670	734	851	16
Hazır giyim ve Konfeksiyon	494	449	467	4
Otomotiv Endüstrisi	1.501	1.279	1.530	20
Gemi, Yat ve Hizmetleri	120	104	122	17
Bilgisayar/Elektronik Ekipmanlar	670	695	805	16
Yarı İletkenler/Devreler	715	788	946	20
Elektrikli Teçhizatlar	928	865	925	7
Makine ve Aksamları	1.455	1.300	1.585	22
Demir ve Demir Dışı Metaller	843	792	1.050	33
Çelik	371	330	502	52
Çimento Cam Seramik	191	186	212	14
Mücevher	647	717	725	1
Havacılık ve Uzay Sanayii	336	218	230	5
Diğer Sanayi Ürünleri	658	614	602	-2
İmalat Sanayi Toplamı	12.750	12.131	14.870	22,6

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD, Çalışma Ekibi
*2021 Yılı Gerçekleşme Tahminidir

1.5.4 TÜRKİYE'DE SEKTÖRLERİN 2021 YILI İHRACAT PERFORMANSI İÇİN DEĞERLENDİRME

Türkiye'nin toplam ihracatı 2021 yılında %33 artarak 225,4 milyar dolara ulaşmıştır. Genel ihracat sistemi verileri ile hesaplanan bu ihracat verileri Türkiye'nin ihracatta dünya ortalamasının üzerinde bir performans sergilediğini göstermektedir. Küresel tedarik zincirlerindeki değişim, Türkiye'nin yüksek ihracat performansında en önemli rolü oynamıştır.

Küresel tedarik zincirlerindeki değişim, Türkiye'ye yönelik ilave bir tedarik talebi ortaya çıkarmıştır. İlave tedarik talebi, Türkiye'nin ihracatındaki artışı desteklemiştir. İlave tedarik talebinin sektörler üzerindeki etkilerini ölçebilmek için öncelikle sektörlerin 2021 yılı ihracat performanslarındaki değişimler incelenmektedir.

Türkiye'nin sektörler olarak ihracat performansı değerlendirilirken Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin sektör dağılımı ve verileri kullanılmaktadır. Buna göre aşağıdaki sektörlerin 2020 ve 2021 yıllarındaki değer olarak toplam ihracat değişimleri sunulmaktadır.

2020 yılında yaşanan pandemi ile beraber toplam ihracat %5,8, sanayi ihracatı %7,6 ve madencilik ihracatı ise %0,9 daralmıştır. Tarım ihracatı ise %4,3 artmıştır. 2020 yılında alt sektörler itibarıyla 26 sektörden 17 sektörün ihracatı gerilemiş, 9 sektörün ihracatı ise artmıştır.

2021 yılında toplam ihracat %32,9, tarım ihracatı %22,2, sanayi ihracatı %34,0 ve madencilik ihracatı ise %38,9 artış göstermiştir. 2022 yılında 26 alt sektörden 25'inde ihracat 2020 yılına göre artmıştır. Sadece bütün ürünleri ihracatı gerilemiştir.

2020 yılında ihracatında gerileme yaşayan 17 sektörün ihracatı 2021 yılında artmıştır. 17 sektörden 16'sının ihracatı geçen yılki daralmaların üzerinde gerçekleşmiştir. Sadece otomotiv endüstrisi ihracatı 2020 yılında %16,5 daralmışken 2021 yılında %14,9 yükselmiştir. Böylece otomotiv endüstrisi dışındaki sektörlerin tamamı 2020 yılı ihracat kayıplarını telafi etmişlerdir.

Küresel tedarik zincirinin temel olarak yaşadığı sanayi sektöründe 2020 yılında ihracat %7,6 gerilemişken, 2021 yılında %34,0 artmıştır. Böylece sanayi sektöründe yüksek bir ihracat performansı gösterilmiştir ve 2020 yılı kayıpları fazlası ile telafi edilmiştir.

Sanayi sektörlerinde 2021 yılında çok yüksek ihracat artışları gerçekleşmiştir. Mücevherat ihracatı %79,5, çelik ihracatı %77,4, demir ve demir dışı metaller ihracatı %49,7, savunma ve havacılık sanayi ihracatı %41,5 tekstil ve hammaddeleri ihracatı %39,3, kimyevi maddeler ve mamuller ihracatı %38,9 artış göstermiştir.

İklimlendirme ihracatı %32,9, deri ve mamulleri ihracatı %29,6, elektrik ve elektronik ihracatı %28,3, mobilya, kâğıt ve orman ürünleri ihracatı %25,7 ve makine ve aksamaları ihracatı ise %24,9 artış göstermiştir.

Sanayi sektörlerinde 2021 yılında çok yüksek ihracat artışları gerçekleşmiştir. Otomotiv endüstrisi dışındaki sektörlerin tamamı 2020 yılı ihracat kayıplarını telafi etmişlerdir.

Tablo 30: Değer Olarak İhracat Değişim 2020-2021 (%)

		2020/2019 Değişim (%)	2021/2020 Değişim (%)
TARIM	TARIM	4,3	22,2
	Yaş Meyve ve Sebze	20,8	13,0
	Meyve Sebze Mamulleri	8,8	20,6
	Zeytin ve Zeytinyağı	-4,1	14,2
	Fındık ve Mamulleri	-4,0	16,6
	Tütün	0,2	-14,0
	Su Ürünleri ve Hayvansal Ürünler	-2,1	38,8
	Kuru Meyve ve Mamulleri	-1,2	12,6
	Süs Bitkileri ve Mamulleri	-0,3	39,1
	Hububat Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	7,6	25,6
SANAYİ	SANAYİ	-7,6	34,0
	Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	0,7	25,7
	Deri ve Deri Mamulleri	-19,9	29,6
	Tekstil ve Hammaddeleri	-8,0	39,3
	Halı	2,8	22,1
	Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	-3,1	18,3
	Çimento, Cam Seramik	7,0	22,8
	Çelik	-8,2	77,4
	Demir ve Demir Dışı Metaller	1,7	49,7
	Elektrik ve Elektronik	-1,6	28,3
	Gemi ve Yat	31,9	18,3
	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	-11,3	38,9
	İklimlendirme	-0,2	32,9
	Makine ve Aksamları	-3,7	24,9
	Mücevherat	-8,4	79,5
	Otomotiv Endüstrisi	-16,5	14,9
	Savunma ve Havacılık Sanayi	-16,8	41,5
MADENCİLİK	MADENCİLİK	-0,9	38,9
TOPLAM		-5,8	32,9

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi

Türkiye'nin ihracatında değer olarak yüksek artış sağlayan unsurlar içinde ihraç edilen ürünlerin miktarı ile ürün fiyatları yer almaktadır. 2021 yılı ihracatında ihracat birim fiyatı ve miktar olarak artışların yüksek ihracat performansına etkileri bu aşamada değerlendirilmektedir.

2021 yılında hem ihracat artışında hem mik-

tar artışları hem de ihracat birim fiyat artışları etkili olmuştur. Türkiye'nin 2021 yılındaki yüksek ihracat artışında belirleyici olan bir unsur ihracat birim fiyatlarındaki artış olmuştur. Türkiye'nin toplam ihracatında ortalama birim fiyatları %16,6 yükselmiştir. Miktar olarak ihracat artışı 2021 yılında %13,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 31: Miktar, Değer ve Birim Fiyat Olarak İhracat Değişimi 2021 (%)

		Miktar Değişim 2021/2020 (%)	Değer Değişim 2021/2020 (%)	Birim Fiyat Değişim 2021/2020 (%)
TARIM	TARIM	16,3	22,2	5,1
	Yaş Meyve ve Sebze	19,9	13,0	-5,8
	Meyve Sebze Mamulleri	20,1	20,6	0,4
	Zeytin ve Zeytinyağı	5,7	14,2	8,0
	Fındık ve Mamulleri	23,3	16,6	-5,4
	Tütün	-13,5	-14,0	-0,6
	Su Ürünleri ve Hayvansal Ürünler	14,1	38,8	21,6
	Kuru Meyve ve Mamulleri	2,6	12,6	9,7
	Süs Bitkileri ve Mamulleri	34,3	39,1	3,6
	Hububat Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	14,6	25,6	9,6
SANAYİ	SANAYİ	9,3	34,0	22,6
	Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	17,2	25,7	7,3
	Deri ve Deri Mamulleri	30,4	29,6	-0,6
	Tekstil ve Hammaddeleri	25,2	39,3	11,3
	Halı	8,7	22,1	12,3
	Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	17,5	18,3	0,7
	Çimento, Cam Seramik	1,6	22,8	20,9
	Çelik	17,8	77,4	50,6
	Demir ve Demir Dışı Metaller	8,9	49,7	37,5
	Elektrik ve Elektronik	16,6	28,3	10,0
	Gemi ve Yat	-36,0	18,3	84,8
	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	10,8	38,9	25,4
	İklimlendirme	22,8	32,9	8,2
	Makine ve Aksamları	18,9	24,9	5,0
	Mücevherat	22,7	79,5	46,3
	Otomotiv Endüstrisi	15,8	14,9	-0,8
	Savunma ve Havacılık Sanayi	34,0	41,5	5,6
MADENCİLİK	MADENCİLİK	26,7	38,9	9,6
TOPLAM		13,5	32	16,6

Kaynak: Türkiye İhracatçıları Meclisi

Türkiye'nin 2021 yılındaki yüksek ihracat artışında belirleyici olan bir unsur ihracat birim fiyatlarındaki artış olmuştur. Ortalama birim fiyatları %16,6 yükselmiştir.

1.5.5 TÜRKİYE’NİN 2021 YILI İHRACAT ARTIŞINDA KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRİNDEKİ DEĞİŞİMİN ETKİLERİ

Türkiye'nin ihracat artışında küresel tedarik zincirlerindeki değişimin etkisi bu bölümde ortaya konulmaktadır. Bu amaçla sektörlerin dünyadaki ihracat artış oranları ile Türkiye'deki ihracat artış oranları karşılaştırılmaktadır.

Türkiye'nin ihracat artışı dünya ortalamasının üzerinde olması halinde tedarik zincirle-

rindeki değişim etkisi olduğu varsayılmaktadır. Küresel tedarik zincirlerindeki değişimin Türkiye'ye ilave talep yarattığı varsayımında bulunmaktadır. Küresel tedarik zincirlerindeki değişim büyük ölçüde imalat sanayinde yaşanmaktadır. Bu nedenle çalışma imalat sanayi ihracatı ile sınırlı tutulmuştur. Öncelikle Türkiye'deki imalat sanayi sektörlerinin 2021 yılı ihracat artışları aşağıda sunulmaktadır. Dünyadaki sektörlerin ihracat artışları ile karşılaştırabilmek için aşağıdaki sektör grupları oluşturulmuştur.

Tablo 32: Türkiye’de Sektörlerin İhracatları ve 2021 Yılı Değişimi

Sektörler	2020 (Milyar Dolar)	2021 * (Milyar Dolar)	2021/2020 Değişim (%)
Gıda Sanayi Ürünleri	10.147	12.357	21,8
İçecekler	338	452	33,7
Mobilya	3.897	4.789	22,9
Kâğıt ve Orman Ürünleri	2.766	3.719	34,5
Tekstil ve Hammaddeleri	7.284	10.146	39,3
Deri ve Deri Mamulleri	1.332	1.726	29,6
Ayakkabılar	829	1.082	30,5
Halı	2.603	3.179	22,1
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	7.039	8.603	22,2
Plastik ve Kauçuk	9.627	13.473	40,0
Eczacılık ve İlaç	1.826	1.905	4,3
Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	17.118	20.250	18,3
Otomotiv Endüstrisi	25.545	29.343	14,9
Gemi, Yat ve Hizmetleri	1.375	1.626	18,3
Elektrikli Teçhizatlar / Elektronik	11.048	14.176	28,3
Makine ve Aksamları	15.070	18.610	23,5
Demir ve Demir Dışı Metaller	8.252	12.357	49,7
Çelik	12.603	22.351	77,4
Çimento, Cam Seramik	3.757	4.615	22,8
Mücevherat	3.778	6.782	79,5
Havacılık ve Uzay Sanayii	900	1.408	56,4
Savunma Sanayi	653	1.086	66,3
İmalat Sanayi Toplamı	147.787	194.035	31,3

Küresel tedarik zincirlerindeki değişimin Türkiye'nin ihracat artışı üzerindeki etkisinin sayısal olarak hesaplanmasında Türkiye ile dünyada sektörlerin 2021 yılı ihracat artışları arasındaki farktan yararlanılmaktadır. Bu çerçevede aşağıda sektörlerdeki ihracat artışları karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Tedarik zincirindeki yeniden yapılanmadan etkilenen imalat sanayi ihracatı 2021 yılında dünyada %22,6 artmışken, Türkiye'de %31,3 yükselmiştir. Aradaki 8,7 puanlık fark, tedarik zincirlerindeki değişimin potansiyel etkisidir.

Doğal olarak aradaki farkın tamamı tedarik zincirlerindeki değişimden kaynaklanmamaktadır. Bu nedenle ihracat artışları arasındaki puan farkları küresel tedarik zincirlerindeki değişimin potansiyel etkisi olarak tanımlanmaktadır.

İhracat artışında en yüksek fark 78,4 puan ile mücevherat sektöründe ve %68,3 puan ile savunma sanayi sektörlerindedir. Yine havacılık ve uzay sanayi ihracat artış farkı 50,9 puandır. Tekstil ve hammaddeleri sektöründe ihracat artış farkı 41,7 puan, plastik ve kauçuk sektöründe 30,7 puandır.

Tablo 33: Dünya ve Türkiye'de Sektörlerin 2021 Yılı İhracat Artışlarının Karşılaştırılması

Sektörler	Türkiye İhracat Değişimi 2021/2020 (%)	Dünyada İhracat Değişimi 2021/2020 (%)	Türkiye-Dünya İhracat Değişimi Farkı Puan
Gıda Sanayi Ürünleri	21,8	4,8	17,0
İçecekler	33,7	5,0	28,7
Mobilya	22,9	31,8	-8,9
Kâğıt ve Orman Ürünleri	34,5	5,1	29,4
Tekstil ve Hammaddeleri	39,3	-2,4	41,7
Deri ve Deri Mamulleri	29,6	20,7	8,9
Ayakkabılar	30,5	20,3	10,2
Halı	22,1	6,0	16,1
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	22,2	25,0	-2,8
Plastik ve Kauçuk	40,0	9,3	30,7
Eczacılık ve İlaç	4,3	15,9	-11,6
Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	18,3	4,0	14,3
Otomotiv Endüstrisi	14,9	19,6	-4,7
Gemi, Yat ve Hizmetleri	18,3	17,3	1,0
Elektrikli Teçhizatlar / Elektronik	28,3	6,9	21,4
Makine ve Aksamları	23,5	21,9	1,6
Demir ve Demir Dışı Metaller	49,7	32,6	17,1
Çelik	77,4	52,1	25,3
Çimento, Cam Seramik	22,8	14,0	8,8
Mücevherat	79,5	1,1	78,4
Havacılık ve Uzay Sanayii	56,4	5,5	50,9
Savunma Sanayi	66,3	-2,0	68,3
İmalat Sanayi Toplamı	31,3	22,6	8,7

Kaynak: Türkiye İhracatçıları Meclisi, Türkiye İstatistik Kurumu

Küresel tedarik zincirlerindeki değişimin Türkiye'nin ihracat artışı üzerindeki potansiyel etkisinin sayısal olarak hesaplanmasında şu yöntem kullanılmaktadır: Buna göre sektörlerde Türkiye ile dünya arasında ortaya çıkan 2021 yılı ihracat artış farkları ile Türkiye'nin 2020 yılı sektör ihracatları çarpılmaktadır. Örneğin Türkiye'nin gıda sanayi ihracatı 2020 yılında 10.147 milyon dolardır. Türkiye'nin gıda sanayi ihracatı dünya ortalamasından 17 puan daha yüksek gerçekleşmiştir. Her iki verinin çarpılması ile 1.725 milyon dolar elde edilmektedir. Bu rakam küresel tedarik zinciri değişiminin gıda sanayi

ihracatı üzerindeki potansiyel etkisi olarak kabul edilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu potansiyel etkidir ve ihracat artışı arasındaki farkın tamamını açıklamamaktadır.

Diğer sektörler için de benzer hesaplamalar yapılmıştır. Buna göre küresel tedarik zincirindeki değişimin 2021 yılında Türkiye'nin imalat sanayi toplam ihracatı üzerindeki potansiyel etkisi 23,13 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır. Türkiye'nin 2021 yılında imalat sanayi ihracatı 46,3 milyar dolar artmıştır. Tedarik zincirindeki değişimin potansiyel etkisi 2021 yılında %50 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 34: KTZ Değişiminin Türkiye İhracat Artışı Üzerinde Potansiyel Etkisi

Sektörler	Türkiye İhracat 2020 (Milyon Dolar)	Türkiye-Dünya İhracat Değişimi Farkı (Puan)	Küresel Tedarik Zinciri Değişiminin Türkiye İhracat Artışı Üzerinde Potansiyel Etkisi (Milyon Dolar)
Gıda Sanayi Ürünleri	10.147	17,0	1.725
İçecekler	338	28,7	97
Mobilya	3.897	-8,9	-
Kâğıt ve Orman Ürünleri	2.766	29,4	813
Tekstil ve Hammaddeleri	7.284	41,7	3.037
Deri ve Deri Mamulleri	1.332	8,9	120
Ayakkabılar	829	10,2	83
Halı	2.603	16,1	420
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	7.039	-2,8	-
Plastik ve Kauçuk	9.627	30,7	2.955
Eczacılık ve İlaç	1.826	-11,6	-
Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	17.118	14,3	2.450
Otomotiv Endüstrisi	25.545	-4,7	-
Gemi, Yat ve Hizmetleri	1.375	1,0	15
Elektrikli Teçhizatlar / Elektronik	11.048	21,4	2.365
Makine ve Aksamları	15.070	1,6	240
Demir ve Demir Dışı Metaller	8.252	17,1	1.410
Çelik	12.603	25,3	3.200
Çimento, Cam Seramik	3.757	8,8	330
Mücevherat	3.778	78,4	2.962
Havacılık ve Uzay Sanayii	900	50,9	460
Savunma Sanayi	653	68,3	445
TOPLAM			23.127

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi, Türkiye İstatistik Kurumu

1.6 KÜRESEL TİCARETİN VE TÜRKİYE’NİN İHRACAT PROJEKSİYONU

Raporun bu bölümünde, küresel ticaretin ve Türkiye’nin ihracatına yönelik projeksiyonlar yer almaktadır. Yapılan hesaplamalarda, 2022 yılı Şubat ayında temin edilen Centre for Economics and Business Research (CEBR), International Monetary Fund (IMF), United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), TradeMap ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verileri kullanılmıştır. Tüm bulgular, 2001-2021 yıllarını kapsayan veri seti üzerinden regresyon yöntemi ile yapılan hesaplanmanın bir ürünüdür.

Rusya-Ukrayna savaşı raporun hazırlandığı tarih itibarıyla sıcaklığını korumakta olup, savaşın ve Rusya’ya uygulanan yaptırımların ekonomik sonuçlarına yönelik olarak pek çok kurum ve kuruluş çeşitli senaryolar, tahminler ve beklentiler oluşturmaktadır. Ancak savaşın sonuçlarının spekülasyondan uzak bir biçimde, verilere ve kanıtlara dayalı olarak ölçülebilmesi -veri akışına bağlı olarak- yılın üçüncü çeyreğinde mümkün olabilecektir.

Sayılan sebeplerden ötürü, raporun bu kısmında yer alan ve ülkelerin mevcut verilerinden hareketle yapılan hesaplamalara dayalı tahmin ve beklentilerde pandemi etkisi kaynaklı küresel dönüşüm yer almakta olup, Rusya-Ukrayna savaşının olası etkileri ve beklenen senaryolar, raporun “Rusya-Ukrayna Savaşı ve Küresel Ekonomiye Olası Etkileri” bölümünde detaylı bir biçimde ele alınmıştır.

1.6.1 KÜRESEL EKONOMİDE BÜYÜME BEKLENTİLERİ

Küresel ekonomi pandemi nedeni ile 2020 yılında IMF verilerine göre %3,1 Dünya Bankası verilerine göre ise %3, küçülmüştür. Küresel üretimdeki bu düşüş hem hükümetlerin bütçe gelirlerinde hem de ülkelerdeki kişi başına düşen milli gelirden de düşüşe neden olmuştur. Kapanmalar, karantinalar ve mobiliteyi ve dış ticareti engelleyici kısıtlamalar, ekonominin hem üretim (arz yönü) hem de tüketim (talep yönü) tarafını olumsuz etkilemiştir. Hem iç hem dış talepte yaşanan düşüşler milli gelir düşüşünü daha da hızlandırmıştır. Milli gelirlerdeki bu düşüş küresel tedarik zincirine eklenmiş ülkelerde daha fazla görülmüştür.

Aşılmanın 2020 yılı sonunda başlaması ile birçok ülke kısıtlamaları azaltmaya başlamış, uçuş yasaklarını kaldırmış ve “yeni normale” geçiş yapmıştır. Bütün bu olumlu gelişmeler virüsün yeni varyantlarının ortaya çıkması ile sekteye uğrasa da küresel ekonomiyi de olumlu yönde etkilemiş ve dünya genelinde “V” şeklinde bir toparlanma görülerek küresel ekonomi %5,9 büyümüştür. Bu toparlanmanın gelişmekte olan ülkelerde (%6,5) gelişmiş ülkelere (%5) göre daha fazla olduğu görülmektedir. Muhakkak ki bu olumlu gelişmede UNCTAD verilerine göre küresel ticaretteki %27’lik artışın payı oldukça fazladır. Küresel ithalat ve milli gelir arasındaki bu pozitif ilişki nedeni ile hedef pazar ülkelerin milli gelirlerindeki ve kişi başına düşen milli gelirlerindeki değişim, dikkatle takip edilmesi gereken en önemli göstergelerin başında gelmektedir. Küresel

ekonomide gözlenen bu olumlu gelişmelerle birlikte ülkeler, bir süre daha bazı önemli sorunlarla mücadele etmeye devam edecek gibi görünmektedir.

Bu sorunların en önemlileri;

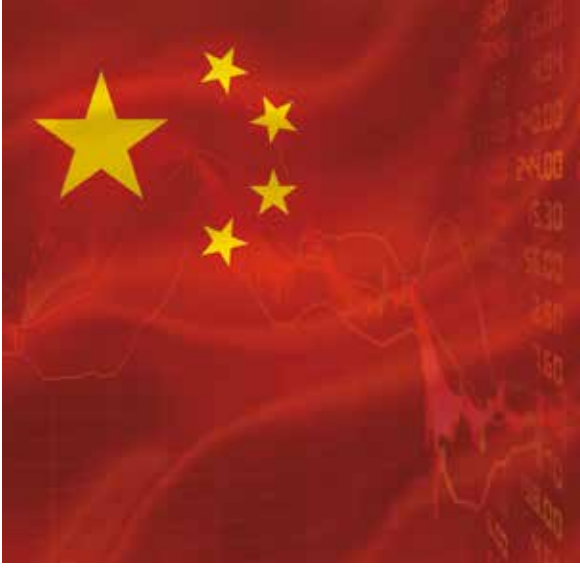
- Ülke içinde hem vatandaşlara hem de firmalara yapılan yardımlar nedeni ile toplam kamu borcunun artması,
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre 2019 yılında %5,35 olan küresel işsizliğin 2020 yılında %6,57'ye yükselmesi,
- Yapılan yardımlara rağmen kapanmalar nedeni ile artan işsizlik ve çalışma saati kaybı¹ sonucu kişi başına düşen gelirin düşmesi ve kredilere başvurulması sonucu kredi borçlarının artış göstermesi,
- Küresel üretimdeki aksama nedeni ile küresel tedarik ve değer zincirlerinin aksaması,
- Artan hammadde ve enerji fiyatları nedeni ile yükselen fiyatlar (enflasyon-petrol fiyatı 2021 yılında %67,3 artarken, diğer girdiler ise ortalama %26,7 atmıştır; IMF'ye göre girdilerdeki bu artış küresel TÜFE'yi gelişmiş ülkelerde ortalama %3,1 geliştirmekte olan ülkelere ise %5,7 arttırmıştır.),
- Konteyner krizi ve artan lojistik maliyetleri (bu sorun yüksek alım yapan pazarlara yakın olan Türkiye ve bazı gelişmekte olan ülkelere bir fırsat yaratmıştır),
- Gelişmekte olan ülkelere sermaye ve teknoloji açığının kapanmasına vesile olan küresel doğrudan yabancı yatırım (DYY/FDI) akışlarının yavaşlaması².

Türkiye başta olmak üzere, yukarıda anlatılan sorunları “çevik/agile” bir yönetim anlayışı ile yönetebilen ve krizi fırsata çeviren ülkeler de olmuştur. Ülkelerin küresel ithalatı milli geliri ile doğru orantılı olduğu için,

ülkelerin milli gelirlerinin gelecekteki değerlerini (projeksiyon) yakından takip etmek oldukça önemlidir

Tablo 35'te 2022-2036 yıllarında küresel milli gelir sıralamasında ilk yirmi ülkenin milli gelir projeksiyonları öngörülmektedir. IMF tarafından 2021 yılı Ekim ayında yayınlanan “Dünya Ekonomik Görünümü Ekim 2021: Pandemi Sırasında İyileşme” ve İngiliz Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Merkezi (Centre for Economics and Business Research, CEBR) tarafından açıklanan 2022 yılı raporundaki verilerle hazırlanan tabloya göre, Çin'in, 2030 yılından itibaren en çok üretim yapan ülke olarak ilk sırada yer alması beklenmektedir. Küresel üretimin 2021 yılında 94,6 trilyon dolar iken 2026 yılında 121,9 trilyon dolar, 2031 yılında 153,7 trilyon dolar ve 2035 yılında 184,7 trilyon dolar, 2036 yılında da 193,4 trilyon dolar olacağı öngörülmektedir.

Centre for Economics and Business Research (CEBR), Çin'in milli gelir sıralamasında mevcut büyüme eğilimi ile 2028 yılında ABD'yi geçerek ilk sırada yer alacağı öngörüsünü 2030 yılı olarak revize etmiştir. ABD, 2021 yılında 22,9 trilyon dolarlık milli gelire sahip iken, 2026 yılında milli gelirinin 29 trilyon dolara, 2031 yılında 35,4 trilyon dolara ve 2036 yılında da 43,3 trilyon dolara yükselmesi öngörülmektedir. ABD, 2021 yılında küresel üretimin %24,2'sini gerçekleştirirken, 2036 yılında %22,4'ünü gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Çin, 2021 yılında 16,8 trilyon dolarlık milli gelire sahip iken, 2026 yılında milli gelirinin 24,9 trilyon dolara, 2031 yılında 37,6 trilyon dolara ve 2036 yılında da 55,1 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Çin, 2021 yılında küresel üretimin %17,8'ini

gerçekleştirirken, 2036 yılında %28,5'ini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Almanya'nın, üçüncü sıradaki yerini Hindistan'a bırakması beklenmektedir. Hindistan, 2021 yılında 2,9 trilyon dolarlık milli gelire sahip iken, 2026 yılında milli gelirin 4,3 trilyon dolara, 2031 yılında 6,8 trilyon dolara ve 2036 yılında da 10,8 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Almanya, 2021 yılında 4,2 trilyon dolarlık milli gelire sahip iken, 2026 yılında milli gelirin 5,4 trilyon dolara, 2031 yılında 5,3 trilyon dolara ve 2036 yılında da 7,4 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Türkiye, 2021 yılında 789 milyar dolarlık milli gelire sahip iken, 2026 yılında milli gelirin 1,33 trilyon dolara yükselmesi, 2031 yılında 1,32 trilyon dolara düşmesi ve 2036 yılında da 1,8 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Türkiye, 2021 yılında küresel üretimin %0,8'ini ger-

çekleştirirken, 2036 yılında %0,9'unu gerçekleştirmesi beklenmektedir. Açıkça görülmektedir ki aşılama çalışmaları ile birlikte küresel ekonomi iyileşme göstermiş, pandemi öncesi seviyeyi de geçmiştir³.

Listede yer alan ülkeler arasında Bangladeş, Endonezya, Hindistan ve Vietnam sürpriz ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ülkelerden, 2021-2036 döneminde milli gelirden en fazla artışa yıllık %13,9'luk büyüme oranı ile Vietnam sahip iken, onu %11,5'lik artışla Bangladeş, %11,1'lik artışla Hindistan, %10,6'lık artışla Endonezya ve %9,1'lik artışla Çin izlemektedir. Hindistan, 2021 yılında küresel üretimin %3,1'ini gerçekleştirirken, 2036 yılında %5,6'sını gerçekleştirmesi beklenmektedir. Bangladeş, 2021 yılında küresel üretimin %0,38'ini gerçekleştirirken, 2036 yılında %0,69'unu gerçekleştirmesi beklenmektedir. Endonezya, 2021 yılında küresel üretimin %1,2'sini gerçekleştirirken, 2036 yılında %2,1'ini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Vietnam, 2021 yılında küresel üretimin %0,4'ünü gerçekleştirirken, 2036 yılında %0,8'ini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Türkiye'nin aynı dönemde yıllık %4,3'lük bir milli gelir büyüme oranına sahip olacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin adı geçen dönemde 20 ülke içinde milli gelir artışında en yüksek performans gösteren yedinci ülke olması beklenmektedir. Aynı raporda Çin'in 2024 yılında yüksek gelirli ülke sınıfına yükseleceği öngörülmektedir.

¹ Küresel çalışma süresi kayıpları ILO verilerine göre 2020 yılı 1. çeyreğinde %4,9 iken, 2. çeyrekte %18,7'ye yükselmiştir. 3. çeyrekte %7,44 olan kayıp, 2021 yılında daha da düşmüş ve son çeyrekte %3,2 olacağı öngörülmüştür.

² UNCTAD verilerine göre 2020'de 929 milyar dolar olan küresel doğrudan yabancı yatırım (DYY/FDI) akışları 2021'de güçlü bir toparlanma göstermiş, pandemi öncesi dönemki değerini de aşarak %77 artmış ve 1,65 trilyon dolara çıktığı tahmin edilmektedir. Ancak bu artışın büyük kısmı (%52,8) gelişmekte olan ülkelerde olurken, 777 milyar dolarlık kısmı (%47,2) ise gelişmiş ülkelere gitmiştir.

³ IMF, 2266 yılında ABD'nin milli gelirin 29,1 trilyon dolar, Çin'in milli gelirin 25 trilyon dolara, Almanya'nın milli gelirin 5,4 trilyon dolara ve Türkiye'nin milli gelirin de 1,33 trilyon dolara yükseleceğini öngörmektedir (2022 ve 2023 yılında %3,3'lük büyüme beklenmektedir).

Tablo 35: Ülkelerin GSYİH Projeksiyonları (2022-2036, Milyar \$)

Ülke	2006	2011	2016	2021	2022	2026	2031	2036	Küresel üretime katkısı (%, 2021)	Küresel üretime katkısı (%, 2036)
Çin	2.754	7.492	14.867	16.829	18.374	24.858	37.608	55.068	17,8%	28,5%
ABD	13.816	15.600	20.894	22.881	24.451	29.044	35.445	43.246	24,2%	22,4%
Hindistan	949	1.823	2.660	2.919	3.190	4.316	6.821	10.761	3,1%	5,6%
Almanya	2.995	3.749	3.843	4.199	4.517	5.376	6.324	7.443	4,4%	3,8%
Japonya	4.602	6.233	5.045	5.110	5.355	6.325	6.543	6.771	5,4%	3,5%
Birleşik Krallık	2.710	2.661	2.710	3.105	3.283	3.774	4.571	5.538	3,3%	2,9%
Fransa	2.319	2.862	2.624	2.932	3.137	3.664	4.181	4.772	3,1%	2,5%
Endonezya	396	893	1.060	1.150	1.247	1.653	2.604	4.139	1,2%	2,1%
Brezilya	1.108	2.614	1.445	1.642	1.797	2.357	3.067	3.991	1,7%	2,1%
Rusya	1.061	2.047	1.479	1.637	1.690	1.927	2.605	3.529	1,7%	1,8%
Kanada	1.319	1.793	1.644	2.003	2.163	2.605	3.020	3.507	2,1%	1,8%
Kore	1.053	1.253	1.638	1.824	1.908	2.316	2.848	3.503	1,9%	1,8%
İtalya	1.950	2.295	1.885	2.125	2.274	2.644	3.014	3.437	2,2%	1,8%
Avustralya	781	1.514	1.359	1.602	1.674	2.034	2.637	3.424	1,7%	1,8%
İspanya	1.260	1.480	1.280	1.437	1.553	1.872	2.195	2.574	1,5%	1,3%
Meksika	975	1.180	1.074	1.285	1.358	1.642	1.907	2.234	1,4%	1,2%
Suudi Arabistan	376	671	700	843	876	1.000	1.393	1.992	0,9%	1,0%
Hollanda	734	905	913	1.008	1.071	1.291	1.531	1.817	1,1%	0,9%
Türkiye	555	839	720	789	840	1.328	1.322	1.797	0,8%	0,9%
Vietnam	84	171	343	368	415	630	1.021	1.579	0,4%	0,8%
Diğer ülkeler	9.706	15.249	7.569	18.871	19.475	21.291	23.053	22.259	20,0%	11,5%
Dünya	51.503	73.324	75.752	94.559	100.648	121.947	153.710	193.381	100,0%	100,0%

Kaynak: CEBR

Tablo 36'da 2022-2036 yıllarında milli gelir sıralamasında yer alan ilk yirmi ülkenin yıllara göre milli gelir sıralamaları görülmektedir. Çin'in, yukarıda da belirtildiği üzere 2030 yılında ABD ekonomisini geçmesi beklenirken bundan sonraki yıllarda da zirvede yer alması öngörülmektedir. ABD'nin, 2031 ve 2036 yıllarında, Çin'in hemen arkasında ikinci sıradaki yerini alması beklenmektedir. Hindistan ise, 2021 yılında yedinci sırada yer aldığı sıralamada 2031 yılında üçüncü sı-

raya yükselirken 2036 yılında da sırasını koruyacağı tahmin edilmektedir. Japonya'nın 2022-2026 döneminde üçüncü sırada yer alması beklenirken 2031 yılında dördüncü ve 2035 yılında ise beşinci sırada yer alması beklenmektedir. Almanya'nın da Japonya gibi 2022-2026 döneminde sırasını koruması ve dördüncü sırada yer alması beklenirken 2031 yılında beşinci ve 2036 yılında ise dördüncü sırada yer alması öngörülmektedir.

Tabloda 2021-2036 döneminde milli gelir sıralamasında en yüksek sıçrama 21 basamak yükselmesi beklenen Vietnam'da görülürken, 8 basamak yükselmesi beklenen Endonezya ve 4 basamak yükselmesi beklenen Hindistan, Vietnam'ı izlemektedir. Türkiye'nin ise, 2021 yılında yirmi birinci sıra-

da yer aldığı sıralamada 2026 yılında tekrar on sekizinci sıraya yükselmesi beklenirken, 2031 ve 2036 yıllarında ise sıralamada on dokuzuncu sırada yer alması beklenmektedir. Türkiye'nin 2021 yılında gerisine düştüğü İsviçre ve Suudi Arabistan'ın 2026 yılında önüne geçeceği görülmektedir.

Tablo 36: Ülkelerin 2022-2036 Döneminde Milli Gelirlerine Göre Sıralamaları

Ülke	2006	2011	2016	2021	2022	2026	2031	2036
Çin	4	2	2	2	2	2	1	1
ABD	1	1	1	1	1	1	2	2
Hindistan	14	10	7	7	6	5	3	3
Almanya	3	4	4	4	4	4	5	4
Japonya	2	3	3	3	3	3	4	5
Birleşik Krallık	5	6	5	5	5	6	6	6
Fransa	6	5	6	6	7	7	7	7
Endonezya	21	17	16	16	16	15	14	8
Brezilya	10	7	9	11	11	10	8	9
Rusya	11	9	12	12	12	13	13	10
Kanada	8	11	10	9	9	9	9	11
Kore	12	14	11	10	10	11	11	12
İtalya	7	8	8	8	8	8	10	13
Avustralya	15	12	13	13	13	12	12	14
İspanya	9	13	14	14	14	14	15	15
Meksika	13	15	15	15	15	16	16	16
Suudi Arabistan	23	20	20	19	19	22	18	17
Hollanda	16	16	18	18	18	19	17	18
Türkiye	17	18	17	21	22	18	19	19
Vietnam	56	52	43	41	36	30	24	20

Kaynak: CEBR

1.6.2 KÜRESEL TİCARETİN VE TÜRKİYE'NİN İHRACAT PROJEKSİYONU

Pandemi dönemi esnasında birçok uluslararası kuruluşun tahmin ettiği gibi 2021 yılında hem milli gelir hem de küresel mal ticaretinin "V" şeklinde bir büyüme göster-

diği, bir başka ifade ile 2020 yılındaki daralmanın 2021 yılında telafi edildiği hatta pandemi dönemi öncesi değerlerin üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

Raporun bu kısmında yer alan 2001-2021 dönemine ait hem dünya toplamı hem ülke hem de sektörel kırılımdaki mal ticareti verilerinin gelecek yıllara yönelik projeksiyonlarında panel veri ve zaman serisi analizinden

yararlanılmış, geçmiş dönem verilerinden yararlanılarak gelecek dönem verileri uygun testlerden geçtikten sonra elde edilen regresyonlarla tahmin edilmiştir.

Küresel İthalat Projeksiyonu

UNCTAD verilerine göre toplam küresel ithalatta 2021 yılında %27'lik bir artış meydana gelmiştir. Türk ihracatçısının 2021 yılında küresel talep artışından fazla olan %32,8'lik performans artışı takdire şayandır. IMF'ye göre küresel mal ithalat hacmi 2021 yılında %11 artmıştır. İhracat birim fiyatındaki artış açıkça ortadır. IMF, küresel ithalat hacminin 2022 yılından sonra azalsa da artacağını, artışın 2022 yılında %6,6 olacağını, 2023 yılında %4,1, 2024 yılında %3,7, 2025 yılında %3,58 ve 2026 yılında %3,6 olacağını öngörmektedir. İhracatçılarımızın artacak küresel talebi karşılama hazırlıklı olmaları ve pazardan alınan mevcut payın daha da artırılması için gelecekte canlı ve hareketli olacak pazarları takip etmelerinde fayda bulunmaktadır.

Tablo 37'de 2022-2035 dönemi için yıllara göre en çok ithalat yapan ilk otuz ülke kırılımında küresel ithalat ve sıralama projeksiyonu görülmektedir. Yapılan analize göre küresel ithalatın 2030 yılında 29,9 trilyon dolar, 2035 yılında ise 35,6 trilyon dolar olması öngörülmektedir. Küresel ithalatın 2035 yılında 2019'a göre yaklaşık iki kat, pandeminin en ağır hissedildiği 2020 yılına göre ise iki kattan fazla artması beklenmektedir. Küresel ithalatın 2021-2035 döneminde yıllık yaklaşık %4,4 artacağı beklenmektedir.

Çin'in 2030 yılında 4,3 trilyon dolar olması beklenen küresel ithalatının 2035 yılında 6,5 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Çin'in 2025 yılında da ikinci en büyük itha-

latçı ülke olması beklenirken, 2026 yılında ABD'yi geçerek en fazla ithalat yapan ülke olacağı öngörülmektedir.

Çin'in, iki yıl zirvede kaldıktan sonra 2028'te tekrar ikinci sıraya ineceği ancak 2029 yılında tekrar en çok ithalat yapan ülke unvanını alacağı beklenmektedir. ABD'nin ise, 2026 yılında zirveyi Çin'e devrederken, 2028 yılında tekrar en fazla ithalat yapan ülke olacağı öngörülmektedir. ABD'nin, 2029 yılından sonra ise küresel ithalatta hep Çin'i takip eden ülke olması beklenmektedir. Dünyada en fazla ithalat yapan üçüncü ülke olan Almanya'nın 2025, 2030 ve 2035 yıllarında da üçüncü sıradaki yerini koruyacağı görülmektedir.

Çin'in, 2022 yılında 2,96 trilyon dolarlık ithalat yapması beklenirken, 2025 yılında ithalatın 3,04 trilyon dolara, 2030 yılında 3,65 trilyon dolara ve 2025 yılında da 4,21 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. ABD'nin, 2022 yılında 2,98 trilyon dolarlık ithalat yapması beklenirken, 2025 yılında ithalatın 3,16 trilyon dolara, 2030 yılında 3,52 trilyon dolara ve 2025 yılında da 3,92 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Almanya'nın, 2022 yılında 1,45 trilyon dolarlık ithalat yapması beklenirken, 2025 yılında ithalatın 1,54 trilyon dolara, 2030 yılında 1,73 trilyon dolara ve 2025 yılında da 1,94 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir.

Çin'in 2021 yılında yaklaşık %12,2 olan küresel ithalattaki payının 2035 yılında %11,8'e düşmesi, ABD'nin %13,3 olan payının 2035'te %11'e düşmesi, Almanya'nın %6,3 olan payının 2035 yılında %5,4'e gerilemesi, Vietnam'ın %1,5 olan payının 2035 yılında %2,5'e yükselmesi ve Hindistan'ın %2,5 olan payının da %2,4'e düşmesi beklenmektedir. İlk üç

ülke, 2021 yılında küresel ithalatın %31,8'ini yaparken, 2025 yılında %30,9'unu, 2030 yılında %29,8'ini ve 2035 yılında da %28,3'ünü yapması beklenmektedir. İthalatta ülke yoğunlaşmasının zaman içerisinde azaldığını ve diğer ülkelerin de küresel ithalatta paylarının artacağı görülmektedir.

Türkiye'nin ise 2021 yılında yirmi ikinci en büyük ithalatçı ülke olup 2035 yılına kadar bu sırada yer alması beklenmektedir. Türkiye'nin ithalatının 2030 yılında 353,1 milyar dolar 2035 yılında da 405,6 milyar dolar olacağı öngörülmektedir. Türkiye'nin toplam mal ihracatının toplam mal ithalatını 2029 yılında geçmesi beklenmektedir. Türkiye'nin 2021 yılında küresel ithalattaki %1,23 olan payının 2035 yılında %1,14'e düşmesi

beklenmektedir.

Tabloda yer alan ülkeler içinde ithalat sıralamasında 2022-2035 döneminde en yüksek sıçramayı 9 basamak yükselmesi beklenen Vietnam'ın yapacağı öngörüldürken, ikinci sırada 2 basamak yükselmesi beklenen Malezya, Endonezya, Avustralya ve Singapur yer almaktadır. Vietnam'ın ithalatının 2021-2035 döneminde yıllık ortalamada yaklaşık %11,8 artacağı beklenmektedir. İthalat artış performansında Vietnam'ı, %4,05'lik artışla Hindistan, %4,03'lük artışla Çin, %4'lük artışla Rusya ve %3,85'lik artışla Avustralya izlemektedir. Küresel ithalatında artış beklenen ülkeler Türk ihracatçısı için muhtemel hedef pazarlar olacağı için bu pazarlara yönelik çalışmaların yapılmasında fayda görülmektedir.

Tablo 37: Ülke Kırılımında Küresel İthalat Projeksiyonu

Ülke	İthalat (2022, Milyon \$)	İthalat (2025, Milyon \$)	İthalat (2030, Milyon \$)	İthalat (2035, Milyon \$)	Yıllık Ortalama Değişim (2021-2035)	Sıra (2022)	Sıra (2025)	Sıra (2030)	Sıra (2035)
Çin	2.956.899	3.042.866	3.648.455	4.208.071	4,03%	2	2	1	1
ABD	2.978.381	3.161.969	3.522.907	3.924.478	2,40%	1	1	2	2
Almanya	1.453.300	1.537.088	1.728.459	1.937.281	2,81%	3	3	3	3
Hollanda	773.087	821.175	935.034	1.057.493	3,04%	6	5	5	4
Japonya	801.589	841.771	941.837	1.043.299	2,55%	4	4	4	5
Hong Kong	773.511	784.439	913.450	1.031.336	3,20%	5	6	6	6
Birleşik Krallık	715.493	762.930	850.205	937.526	2,55%	8	8	7	7
Fransa	747.893	767.452	849.417	936.172	2%	7	7	8	8
Kore Cum.	640.307	680.294	776.688	884.526	3,13%	9	9	9	9
Vietnam	342.684	467.828	604.525	878.684	11,79%	18	15	13	10
Hindistan	637.955	645.917	757.963	871.046	4,05%	10	10	10	11
İtalya	565.864	582.925	645.267	714.617	2,32%	11	11	11	12
Meksika	540.121	556.740	640.667	708.779	2,75%	12	12	12	13
Singapur	424.297	454.174	521.974	590.820	3,25%	16	17	14	14
İspanya	442.291	454.942	512.005	572.019	2,82%	15	16	15	15
Belçika	459.259	497.002	456.245	520.661	0,34%	14	13	17	16
Tayvan	370.723	399.725	455.332	513.277	2,64%	17	18	18	17
Kanada	472.117	494.808	459.736	500.872	0,17%	13	14	16	18
Polonya	339.990	375.033	424.728	491.313	3,19%	19	19	19	19
İsviçre	339.650	364.325	423.754	481.726	3,52%	20	20	20	20
Rusya	320.165	344.647	405.234	465.452	4,00%	21	21	21	21
Tayland	278.807	303.038	353.108	405.576	3,53%	22	22	22	22
Brezilya	285.038	302.991	351.292	400.689	3,53%	24	24	23	23
Malezya	242.558	259.016	300.463	341.961	3,51%	23	23	24	24
Çekya	248.879	260.699	296.048	333.280	3,01%	26	26	25	25
Endonezya	217.012	237.700	270.077	311.645	3,51%	27	28	26	26
Avustralya	210.076	217.751	254.632	291.195	3,85%	25	25	27	27
İsveç	235.716	257.373	239.650	275.989	0,53%	29	29	28	28
Avusturya	191.573	201.340	225.472	252.265	2,66%	28	27	29	29
Macaristan	201.183	222.647	213.418	246.965	1,07%	30	30	30	30
Diğer ülkeler	4.187.307	4.775.027	6.872.511	9.434.850	11,3%				
Küresel İthalat	23.393.726	25.075.634	29.850.553	35.563.864	4,4%				

Kaynak: TradeMap

İthalatta ülke yoğunlaşmasının zaman içerisinde azaldığını ve diğer ülkelerin de küresel ithalatta paylarının artacağı görülmektedir.

Küresel İhracat Projeksiyonu

Tablo 38'de yapılan analizler sonucunda küresel ihracatın 2022 yılında 23,2 trilyon dolar, 2025 yılında 24,8 trilyon dolar, 2030 yılında 29,6 trilyon dolar, 2035 yılında ise 35,2 trilyon dolar olması öngörülmektedir. Küresel ihracatın 2021-2035 döneminde yıllık yaklaşık %4,4 artacağı beklenmektedir.

Çin'in en büyük ihracatçı ülke olarak sıralamada zirveyi bırakmayacağı görülmektedir. Çin'in, 2022 yılında 3,5 trilyon dolarlık ihracat yapması beklenirken, 2025 yılında ihracatının 3,96 trilyon dolara, 2030 yılında 4,73 trilyon dolara yükselmesi, 2035 yılında da ihracatının 5,8 trilyon dolara olması beklenmektedir. ABD'nin ise, 2025 yılında en çok ihracat yapan ikinci ülke olarak 1,87 trilyon dolarlık ihracat yapması beklenirken, 2030 yılında ihracatının 1,98 trilyon dolara, 2035 yılında ise 2,24 trilyon dolara yükseleceği tahmin edilmektedir. ABD'nin dış ticaret açığının her yıl artacağı, 2035 yılında 2,24 trilyon dolarlık ihracata karşılık 3,92 trilyon dolarlık ithalat yapacağı ve dış ticaret açığının ise 1,69 trilyon dolar olacağı öngörülmektedir. ABD'nin 2031 yılına kadar en çok ihracat yapan ikinci ülke olması beklenirken, 2031 yılında ikinci sıraya Almanya'nın geçeceği beklenmektedir.

Günümüzde en fazla ihracat yapan üçüncü ülke olan Almanya'nın, 2022 yılında 1,63 trilyon dolarlık ihracat yapacağı, ihracatının 2025 yılında 1,81 trilyon dolara, 2030 yılında 1,97 trilyon dolara, 2035 yılında ise 2,39 trilyon dolara yükseleceği öngörülmektedir. Almanya'nın 2031 yılına kadar en çok ihracat yapan üçüncü ülke

olması beklenirken, 2031 yılında ABD'yi geçerek ikinci sıraya yükselmesi beklenmektedir.

Yapılan hesaplamalar sonucu Türkiye'nin ihracatının 2022 yılında 250,4 milyar dolar olması beklenirken, 2026 yılında ihracatının 300 milyar dolara, 2030 yılında 364,6 milyar dolara, 2035 yılında da 453,5 milyar dolara yükseleceği öngörülmektedir. İhracattaki performans artış beklentisi, dış ticaret açığının da yıllar içinde azalacağını ve 2029 yılında mal ticaretinde fazla veren bir ülke olacağına işaret etmektedir. Türkiye'nin küresel ihracattaki payının 2022 yılında %1,08; 2025 yılında %1,16; 2030 yılında %1,23 ve 2035 yılında da %1,29 olması beklenmektedir. Türkiye'nin, 2021 yılında yirmi dokuzuncu en büyük ihracatçı ülke olması, 2022 yılında 26. sıraya yükselmesi, 2025 yılında sıralamadaki yerini koruması, 2030 yılında 22. sıraya yükselmesi ve 2035 yılında da sıralamadaki yerini koruması beklenmektedir.

İhracat sıralamasında en yüksek sıçramayı 2021-2035 döneminde 14 basamak yükselmesi beklenen Vietnam'ın yapacağı öngörülmürken, ikinci sırada 6 basamak yükselmesi beklenen Türkiye yer alırken, üçüncü sırada 3 basamak yükselmesi beklenen Polonya ve Meksika yer almaktadır. Türkiye'nin ihracatının 2021-2035 döneminde yıllık yaklaşık %7,24 artması beklenmektedir. İhracatta rakamsal en büyük artışın sırası ile yıllık %15,8 artış ile Vietnam, %7,24 ile Türkiye, %5,2 ile Çin, %4,45 ile Polonya, %4,12 ile Avustralya, %4,07 ile İrlanda, %3,87 ile Meksika ve %3,85 ile Çekya'da olması beklenmektedir.

Tablo 38: Ülke Kırılımında Küresel İhracat Projeksiyonu

Ülke	İhracat (2022, milyon \$)	İhracat (2025, milyon \$)	İhracat (2030, milyon \$)	İhracat (2035, milyon \$)	Yıllık Ortalama Değişim (2021-2035)	Sıra (2022)	Sıra (2025)	Sıra (2030)	Sıra (2035)
Çin	3.458.589	3.956.371	4.725.044	5.800.395	5,16%	1	1	1	1
ABD	1.754.986	1.868.057	1.983.960	2.238.302	1,97%	2	2	2	3
Almanya	1.627.575	1.805.945	1.974.987	2.389.855	3,39%	3	3	3	2
Hollanda	819.337	929.421	1.026.474	1.255.238	3,73%	4	4	4	4
Japonya	766.411	846.530	925.530	1.117.156	3,40%	5	5	5	5
Hong Kong	665.598	730.972	821.239	951.665	3,19%	6	6	6	7
Güney Kore	652.069	686.545	721.372	819.253	1,94%	7	7	7	8
İtalya	596.476	624.184	650.290	728.204	1,43%	8	8	9	10
Fransa	578.441	601.939	623.262	694.926	1,41%	9	9	11	11
Belçika	518.016	543.504	564.269	635.225	1,37%	10	11	12	15
Kanada	485.890	504.727	520.168	586.361	1,18%	12	13	16	16
Meksika	513.700	568.361	632.100	762.219	3,87%	11	10	10	9
Rusya Fed.	458.070	522.404	524.372	670.855	3,00%	14	12	15	12
Birleşik Krallık	462.404	479.180	492.119	546.681	1,36%	13	16	17	17
Singapur	442.562	495.626	533.719	656.330	3,31%	15	14	14	13
Tayvan	441.396	489.093	550.362	641.407	3,26%	16	15	13	14
Hindistan	400.030	434.974	468.329	540.867	2,63%	17	18	18	20
İspanya	370.701	402.011	406.793	471.040	1,69%	18	19	21	21
Avustralya	341.461	391.708	437.252	542.280	4,12%	20	20	20	19
Vietnam	365.254	462.744	696.801	1.079.757	15,79%	19	17	8	6
Polonya	339.058	385.517	449.187	542.829	4,45%	21	21	19	18
Malezya	288.471	328.165	361.134	444.867	3,69%	23	22	24	23
İsviçre	290.562	312.625	363.860	409.291	3,15%	22	24	23	25
Brezilya	276.070	313.314	338.742	421.679	3,58%	24	23	25	24
Tayland	271.058	300.434	332.605	399.587	3,57%	25	25	26	26
Endonezya	222.463	252.934	275.073	345.224	3,58%	28	28	28	28
Çekya	229.070	258.749	288.897	349.555	3,85%	27	27	27	27
Türkiye	250.392	287.376	364.582	453.506	7,24%	26	26	22	22
Avusturya	199.051	222.891	244.327	296.255	3,44%	29	29	29	30
İrlanda	188.810	176.737	211.238	298.090	4,07%	30	31	31	29
Diğer ülkeler	4.897.760	4.624.855	7.067.592	8.155.800	8,9%				
Küresel ihracat	23.171.731	24.807.896	29.575.682	35.244.700	4,4%				

Kaynak: TradeMap

Türkiye'nin ihracatının 2021-2035 döneminde yıllık yaklaşık %7,24 artması beklenmektedir.

Sektörlere Göre Küresel Dış Ticaret Projeksiyonu

Tablo 39'de yıllara göre sektör kırılımında küresel ithalat projeksiyonu görülmektedir. Yapılan analize göre en çok küresel ithalatın 2025 yılında 6,3 trilyon dolar, 2030 yılında 7,6 trilyon dolar ve 2035 yılında da 9,05 trilyon dolar ile "Kimyevi Maddeler ve Mamulleri" sektöründe gerçekleşmesi beklenmektedir. Küresel ithalatta 2035 yılında ikinci sırada yer alması beklenen "Elektrik-Elektronik" sektöründe ithalatın 2025 yılında 5,25 trilyon dolar, 2030 yılında 6,16 trilyon dolar ve 2035 yılında da 7,3 trilyon dolar olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Küresel ithalatta 2035 yılında üçüncü sırada yer alması beklenen "Otomotiv Endüstrisi" sektöründe ise ithalatın 2025 yılında 2,3 trilyon dolar, 2030 yılında 2,7 trilyon dolar ve 2035 yılında da 3,2 trilyon dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Sektörel kırılımda 2021-2035 döneminde ithalat artış oranının en yüksek olması beklenen sektörün, yıllık %16,1 artışla "Gemi, Yat ve Hizmetleri" sektörü olması beklenirken, onu sırası ile yıllık ortalama %8,6 artış ile "Diğer Sanayi Ürünleri", %7,5'lik artışla "Yaş Meyve ve Sebze" sektörü, %6,2'lik artışla "Kuru Meyve ve Mamulleri" sektörü, %6,1'lik artışla "Meyve Sebze Mamulleri" sektörünün izlemesi beklenmektedir.

Tablo 39: Sektör Kırılımında Küresel İhracat Projeksiyonu

Sektör	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	6.312,1	6.631,6	6.847,5	7.035,5	7.307,4	7.607,5	7.868,1	8.137,9	8.443,4	8.748,1	9.045,8
Elektrik Elektronik	5.245,2	5.353,9	5.552,9	5.773,4	5.955,3	6.155,8	6.382,8	6.606,0	6.829,9	7.065,7	7.307,0
Otomotiv Endüstrisi	2.328,9	2.421,3	2.443,5	2.522,0	2.635,8	2.713,6	2.784,1	2.885,3	2.988,5	3.076,7	3.171,9
Makine ve Aksamları	1.245,1	1.291,1	1.313,0	1.357,3	1.416,1	1.462,3	1.504,7	1.559,2	1.616,5	1.668,1	1.721,6
Mücevher	995,4	1.053,6	1.104,8	1.140,0	1.184,7	1.238,4	1.287,4	1.336,5	1.390,9	1.445,7	1.499,7
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	987,8	1.032,8	1.064,8	1.099,1	1.146,4	1.194,0	1.235,0	1.279,9	1.330,8	1.380,2	1.428,4
Demir ve Demir Dışı Metaller	958,5	1.001,5	990,6	1.024,0	1.092,9	1.131,3	1.150,9	1.195,9	1.252,6	1.293,3	1.329,8
Madencilik Ürünleri	787,8	813,2	848,7	883,6	918,4	957,7	996,4	1.035,0	1.076,8	1.119,4	1.161,5
Çelik	782,0	791,6	811,3	849,4	880,7	907,9	940,5	975,7	1.009,7	1.044,2	1.080,3
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	723,4	727,0	713,4	755,4	797,9	800,3	814,3	857,7	886,4	898,3	926,7
İklimlendirme Sanayii	579,3	601,3	617,6	639,1	665,2	689,2	712,0	738,0	765,6	791,9	818,8
Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	597,6	622,9	644,5	657,8	677,2	701,2	721,9	742,7	766,6	790,6	813,9
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	550,2	573,8	592,3	609,1	631,6	655,4	676,7	699,4	724,7	749,5	774,0
Savunma ve Havacılık Sanayii	494,3	516,9	536,7	549,8	567,6	589,3	608,4	627,7	649,4	671,3	692,7
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	295,9	298,9	315,3	342,5	346,2	356,0	381,3	393,8	402,6	425,7	447,4
Deri ve Deri Mamulleri	300,1	299,7	303,2	334,9	347,5	351,9	375,6	392,0	396,9	415,5	442,9
Tekstil ve Hammaddeleri	296,9	294,2	303,7	335,4	342,8	349,6	375,2	388,9	393,9	415,8	441,3
Meyve Sebze Mamulleri	261,1	268,7	283,3	301,9	311,3	325,0	344,4	357,0	369,2	388,7	407,4
Yaş Meyve ve Sebze	220,6	232,8	248,6	261,4	272,8	288,5	304,0	316,9	332,0	349,6	365,4
Diğer Sanayi Ürünleri	180,0	185,4	203,3	225,5	230,5	241,3	262,2	273,6	284,4	305,6	323,7
Gemi, Yat ve Hizmetleri	142,6	149,0	148,6	166,7	189,0	197,0	208,2	226,8	236,4	247,1	269,2
Tütün	54,2	56,4	58,4	59,7	61,3	63,4	65,3	67,1	69,2	71,4	73,4
Kuru Meyve ve Mamulleri	44,0	47,4	49,7	54,5	54,5	55,9	57,4	54,2	54,3	55,9	61,5
Süs Bitkileri ve Mamulleri	27,0	27,2	28,1	29,3	30,0	30,9	32,0	33,0	34,0	35,1	36,2
Halı	18,4	18,6	18,5	19,3	20,2	20,5	20,9	21,7	22,4	22,9	23,5
Zeytin ve Zeytinyağı	13,7	14,3	14,9	15,2	15,8	16,4	16,9	17,5	18,1	18,8	19,4
Fındık ve Mamulleri	12,3	12,9	13,5	13,9	14,4	15,1	15,6	16,2	16,9	17,5	18,1
TOPLAM	24.807,9	25.740,3	26.502,6	27.478,4	28.546,9	29.575,7	30.618,9	31.723,6	32.868,2	34.038,5	35.244,7

Kaynak: TradeMap

Tablo 40'ta yıllara göre sektör kırılımında küresel ithalat sıralaması projeksiyonu görülmektedir. Tabloya göre 2025-2035 döneminde en çok ithalat yapılan sektörler arasında ilk üç sırayı "Kimyevi Maddeler ve Mamulleri", "Elektrik-Elektronik" ve "Otomotiv Endüstrisi" sektörlerinin alması beklenmektedir. Sıralamada en fazla yükselmesi beklenen sektörün ise 2021 yılında on ikinci sırada, 2025 yılında on sekizinci sırada ve 2035 yılında on altıncı sırada olması beklenen "Çimento Cam

Seramik ve Toprak Ürünleri" sektörü olduğu görülmektedir. Bu sektörü dönem boyunca bir basamak yükselmesi beklenen "İklimlendirme Sanayii" sektörü izlemektedir. Sıralamada en fazla düşüş beklenen sektörlerin ise birer basamak gerilemeleri beklenen "Hazır-Giyim ve Konfeksiyon", "Deri ve Deri Mamulleri" ile "Tekstil ve Hammaddeleri" sektörlerinin olması beklenmektedir. Diğer sektörlerin ise sıralamadaki yerlerini koruyacakları öngörülmektedir.

Tablo 40: Küresel Dış Ticaret Projeksiyonunda Sektörel Sıralama (2025-2035)

Sektör	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Elektrik Elektronik	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Otomotiv Endüstrisi	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Makine ve Aksamları	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Mücevher	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Demir ve Demir Dışı Metaller	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Madencilik Ürünleri	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Çelik	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
İklimlendirme Sanayii	13	13	13	13	13	13	13	13	13	12	12
Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	12	12	12	12	12	12	12	12	12	13	13
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Savunma ve Havacılık Sanayii	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Çimento, Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	18	17	16	16	17	16	16	16	16	16	16
Deri ve Deri Mamulleri	16	16	18	18	16	17	17	17	17	18	17
Tekstil ve Hammaddeleri	17	18	17	17	18	18	18	18	18	17	18
Meyve Sebze Mamulleri	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
Yaş Meyve ve Sebze	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Diğer Sanayi Ürünleri	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
Gemi, Yat ve Hizmetleri	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
Tütün	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23
Kuru Meyve ve Mamulleri	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
Süs Bitkileri ve Mamulleri	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Halı	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
Zeytin ve Zeytinyağı	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
Fındık ve Mamulleri	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28

Sektörlere Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Projeksiyonu

Türkiye için sektörel kırılımda ihracat projeksiyonu hesaplanırken 2010-2021 dönemi aylık ihracat verilerinden yola çıkılarak yapılan regresyonlardan faydalanılmış, Türkiye ihracatının sektörel kırılımda gelecek projeksiyonu bu analize dayanılarak hesaplanmıştır.

Yapılan analize göre 2022-2035 döneminde "Otomotiv Endüstrisi" sektörünün ilk sırada, "Kimyevi Maddeler ve Mamulleri" sektörünün ikinci, "Çelik" sektörünün üçüncü, "Hazır-Giyim ve Konfeksiyon" sektörünün dördüncü, "Elektrik ve Elektronik" sektörünün ise beşinci sırada yer alması beklenmektedir.

2022-2035 dönemi için, yıllık ortalama ihracat artış hızının en yüksek olacağı sektörlerin ise sırasıyla; "Savunma ve Havacılık Sanayii", "Meyve Sebze Mamulleri" ve "Fındık

ve Mamulleri" sektörleri olması beklenmektedir.

Tablo 41'de 2022-2035 döneminde küresel talep projeksiyonu ve Türkiye'nin ihracat projeksiyonunda ilk on sektör görülmektedir. Küresel talepte 2022 yılında ilk üç sırada yer alması beklenen sektörler sırası ile "Kimyevi Maddeler ve Mamulleri", "Elektrik-Elektronik" ve "Otomotiv Endüstrisi" sektörleri olurken, 2025 ve 2035 yıllarında da sıralamanın değişmemesi beklenmektedir. Küresel talepte ilk on sektörün hem 2022, hem 2025 hem de 2035 yıllarında aynı olacağı beklenmektedir.

“Hazır-Giyim ve Konfeksiyon” ile “Tekstil ve Hammaddeleri” sektörlerinin küresel talepte en çok talep edilen ilk on sektör arasında yer almadığı görülmektedir.

Tablo 41: 2022-2035 Döneminde Küresel Talep ve Türkiye'nin İhracatında İlk 10 Sektör

	Türkiye	Dünya
1	Otomotiv Endüstrisi	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri
2	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	Elektrik Elektronik
3	Çelik	Otomotiv Endüstrisi
4	Hazır-Giyim ve Konfeksiyon	Makine ve Aksamları
5	Elektrik ve Elektronik	Mücevher
6	Demir ve Demir Dışı Metaller	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri
7	Tekstil ve Hammaddeleri	Demir ve Demir Dışı Metaller
8	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	Madencilik Ürünleri
9	Makine ve Aksamları	Çelik
10	Mücevher	Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri

Kaynak: TradeMap, TİM

**ORTA VE UZUN
VADELİ KÜRESEL
TRENDLER VE
İHRACAT**

2.1 KÜRESEL SİYASETTE RİSKLER VE TEHDİTLER

Her yıl özelinde yaşanan olaylar, ondan sonraki yıllarda oluşan veya oluşacak olaylarla bağlantılıdır. Tarihte eşine az rastlanır bir yıl olarak geçirilen 2020 yılı, küresel siyasette derin bir dönüşüm veya en azından müesses nizama dair endişeleri artıran bir yıl olarak geride kaldı. Bu endişelerin güçlendiği bir yıl olarak süreç 2021 yılında da devam etti.

Pandemiye koronavirüsün yeni varyantlarıyla yaşamaya devam ettiğimiz 2021'de; jeopolitik çatışmaların durmadan gündemde yer aldığı, iklim krizinin doğrudan hissedildiği ve yönetiminde sınırlı ilerleme sağlandığı, büyük devletlerin dünyadaki güvenlik sorunlarından çok kendi iç işlerine odaklandığı, uluslararası ticarete krizler silsilesinin yaşandığı, sosyal uyumsuzluk ve erozyon sorunlarının arttığı, teknolojik gelişmeler doğrultusunda yeni güvenlik risklerinin olduğu bir yıl olarak geride kaldı.

Geride bırakılan yılda pandemi etkilerinin nispeten daha sınırlı hissedildiği ancak dünya gündeminin her zaman merkezinde yer aldığı görülmüştür. 2020 yılından daha sınırlı olarak gerçekleşse de kısıtlamalar bu yıl da tüm dünyada devam etmiştir. Yeni varyantlarla form değiştiren virüse karşı, mücadelede tek çıkış olarak görülen aşı kullanımı; hem gelişmiş ülkeler ve diğer ülkeler arasında eşitsizliği ortaya çıkardı hem de küresel yönetimdeki zafiyeti belirginleştirdi. Aşılama oranlarının yüksek olduğu ülkelerde ölüm ve vaka sayılarında artış yaşanması; aşı karşıtlığı ve daha büyük ölçüde korona-

virüsle mücadele kapsamında hükümetler tarafından uygulanan tedbirlere karşı fikirleri güçlendirdi. Özellikle Kuzey Avrupa'da birçok protesto yaşandı. Pandemi döneminde toplumsal krizler etkisini artırdı. Ekonomik şartların kötüleşmesi, siyasi gerilimlerin artması, teknolojik gelişmelerin olumsuz etkileri, iklim krizi gibi nedenlerle beraber sosyal uyumda erozyon, ruh sağlığında bozulma ve geçim krizleri dünya genelinde etkisini artırdı.

2021 yılı jeopolitik açıdan son derece yoğun bir gündemle geride kaldı. Bölgesel askeri çatışmalar, darbeler, iç karışıklıklar, güç savaşları birbirini takip etti ve yıl boyu duraksamadı. Pandemi dönemindeki kısıtlamaların getirdiği sosyal, psikolojik ve ekonomik kısıtlamaların hükümetleri zor durumlara soktuğu görüldü. Çatışmalar ve darbelere karşı büyük devletler ve uluslararası toplum, sınırlı tepki gösterdi ve hiçbiri engellenemedi. ABD, Çin ve AB yönetimleri kendi iç sorunlarına daha çok mesai harcadı, küresel yönetimde pandemi öncesi nizamdan uzaklaşıldığı görüldü.

İklim krizi; sel, yangın, kuraklık gibi farklı yüzleriyle dünyanın dört bir köşesinde yıl boyunca derinden hissedildi. Kuzey yarımkürede yüzyılın en sıcak yaz aylarından biri yaşandı; Akdeniz havzası ve Kuzey Amerika'da milyarlarca hektar orman kül oldu. Özellikle Kuzey Avrupa, Orta ve Kuzey Amerika'nın birçok bölgesinde sel felaketleri binlerce cana mal oldu. İklim kriziyle mücadele kapsamında yürütülen 26. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda (COP26) ise sınırlı ilerleme kaydedilebildi.

Küresel ekonomide geleceğe dair endişeler, bu yıl daha da arttı. Küresel borç tarihin

en yüksek seviyesine çıktı. Uluslararası ticarette 2020'de başlayan krizler silsilesi devam etti, tedarik zincirleri kırıldı, emtia fiyatları yükseldi, enerji krizi yaşandı. Enflasyon tüm dünyanın ortak sorunu haline geldi.

Teknolojinin kullanımı ve yaygınlığı artmaya devam etti. Teknolojiyle ilgili siyasi sorunlar daha çok hissedilir olmaya başladı. Siber tehditler ve dünya genelinde dijital eşitsizlik de yükseldi. Teknolojik gelişmelerin olumsuz etkilerine yönelik endişeler arttı.

2021'de yaşanan gelişmeler, küresel siyasette risk ve tehdit algılarını da şekillendirdi. İklim krizi, toplumsal sorunlar, teknolojik gelişmelere ilişkin mevcut risk ve tehditler güçlendi. Ekonominin geleceğine dair endişeler arttı. Jeopolitik riskler ise tüm dünyada ortak zeminde değerlendirilebilecek formlara büründü. Çatışmalar bir önceki yıla göre farklı bölgelerde de arttı ama her hâlükârda devam etti. Tüm bu gelişmeleri ve bu gelişmelerin 2022 ve daha ötesine dair küresel riskleri ve tehditleri nasıl şekillendireceğine dair yapılan yayınlar dikkate alınarak, beş alt başlıkta küresel siyasette riskler ve tehditler metnin içeriğini oluşturmaktadır. Ancak önce bu risk ve tehditleri sergilemek yerinde olacaktır.

2.1.1 KÜRESEL SİYASETTE KISA, ORTA VE UZUN VADELİ RİSKLER

Dünya Ekonomi Forumu (World Economic Forum/WEF) tarafından yayınlanan 2022

Uzun vadeli risklerde ilk beş sırayı çevreyle alakalı risklerin doldurması dikkat çekmektedir.

Küresel Riskler Raporu'nda yer alan 2021 Küresel Risk Algısı Araştırması'nda kısa, orta ve uzun vadeli küresel risk beklentileri tespit edilmiştir. Ucu açık bir şekilde belirlenen riskler beş ana başlıkta toplanmıştır. Bu tespitlerde, çevreyle ve toplumsal sorunlarla ilgili risklerin jeopolitik, ekonomik ve teknolojik risklere göre öne çıktığı ve üst sıralara yerleştiği gözlemlenmektedir. Geçen seneye göre, bulaşıcı hastalıklar gerilerken kısa vadeli riskler arasında jeopolitik (çatışma, terör vb.) hiçbir risk yer almaması, uzun vadeli risklerde ise ilk beş sırayı çevreyle alakalı risklerin doldurması dikkat çekmektedir.

⁴ Küresel Riskler Raporu, Dünya Ekonomik Forumu tarafından her yıl yayınlanmaktadır ve raporun temelini Küresel Risk Algı Araştırması oluşturmaktadır. Bu yılki ankete 1000 küresel uzman ve siyasetçi katılmıştır. Ayrıca bu yıl ki Dünya Ekonomik Forumu'nun Yönetici Görüşü Anketi aracılığıyla 124 ülkede 12.000'den fazla yöneticinin kısa vadeli risk beklentileriyle ilgili cevapları ankete dahil edilmiştir.

Tablo 42: WEF Küresel Riskler Görüşü, Küresel Risk Algı Anketi

Riskler ne zaman dünya için kritik bir tehdit haline gelecek?

Çevre	Sosyal	Ekonomik	Jeopolitik	Teknolojik
-------	--------	----------	------------	------------

0-2 Yıl	Yanıtlayanların Oranı
Olağanüstü Hava Olayları	%31,1
Geçim Krizleri	%30,4
İklim Eyleminde Başarısızlık	%30,4
Sosyal Uyum Erozyonu	%27,5
Bulaşıcı Hastalıklar	%26,4
Ruh Sağlığının Bozulması	%26,1
Siber Güvenlikte Başarısızlık	%19,5
Borç Krizleri	%19,3
Dijital Eşitsizlik	%18,2
Varlık Balonu Patlaması	%14,2

2-5 Yıl	Yanıtlayanların Oranı
İklim Eyleminde Başarısızlık	%35,7
Olağanüstü Hava Olayları	%34,6
Sosyal Uyum Erozyonu	%23,0
Geçim Krizleri	%20,1
Borç Krizleri	%19,0
İnsanın Çevreye Verdiği Zarar	%16,4
Jeoekonomik Çatışmalar	%14,8
Siber Güvenlikte Başarısızlık	%14,6
Biyçeşitlilik Kaybı	%13,5
Varlık Balonu Patlaması	%12,7

5-10 Yıl	Yanıtlayanların Oranı
İklim Eyleminde Başarısızlık	%42,1
Olağanüstü Hava Olayları	%32,4
Biyçeşitlilik Kaybı	%27,0
Doğal Kaynak Krizleri	%23,0
İnsanın Çevreye Verdiği Zarar	%21,7
Sosyal Uyum Erozyonu	%19,1
Zorunlu Göç	%15,0
Olumsuz Teknolojik Gelişmeler	%14,9
Jeoekonomik Çatışmalar	%14,1
Jeopolitik Kaynak Rekabeti	%13,5

Münih Güvenlik Konferansı (Munich Security Conference/MSC) tarafından yayınlanan Münih Güvenlik Raporu 2022'de⁵ yayınlanan Münih Güvenlik Endeksi verilerine göre oluşan tabloda da yukarıdaki- ne benzer bir görüntü bulunmaktadır. Bir önceki yıla göre tehdit algısındaki değişime de yer verilen bu endekse göre 2022 yılında katılımcı tüm ülkelerden toplanan ortak verilerin ardından ilk 10 tehdit şu şekilde sıralanmaktadır:

⁵ Uluslararası siyasetin "Davos"u olarak bilinen Münih Güvenlik Konferansı (MGK) 2021'den bu yana rapor içeriğinde Münih Güvenlik Endeksi'ne yer vermektedir. Endeks; G7 ve BRICS ülkelerinden 12.000 katılımcının Toplam risk, potansiyel hasar, beklenen gidişat, algılanan yakınlık ve yakınlık duyguları olmak üzere beş ölçütü birleştirerek 31 büyük küresel ve yerel riski nasıl gördüklerine dair sonuçları içermektedir.

Tablo 43: Münih Güvenlik Endeksi İlk 10 Tehdit

Sıra	Tehditler	Geçen Seneki Sıralamaya Göre Değişim
1	İklim değişikliği	+3
2	Doğal habitatın yok olması	+1
3	Olağanüstü hava olayları ve orman yangınları	-1
4	Koronavirüs pandemisi	-3
5	Ülkenize yapılan siber saldırılar	+2
6	Ülkenizdeki ekonomik veya finansal kriz	=
7	Gelecekteki bir salgın	-2
8	Artan eşitsizlik	=
9	Düşmanlardan gelen dezenformasyon kampanyaları	=
10	Çin	=

Listenin dışında endekste; geçen seneye göre bir basamak yükselerek on birinci sırada yer alan “ırkçılık ve ayrımcılık”, üç sıra yükselerek on ikinci sıraya yerleşen “savaş veya iklim değişikliği sonucu kitlesel göç” ve beş sıra basamak yükselerek on beşinci sıraya gelen “gıda krizi” diğer dikkat çeken tehdit başlıkları oldu.

Hem WEF’in hem de MSC’nin yayınladığı anket sonuçlarında tespit edilen riskler ve tehditler şüphesiz birbirleriyle bağlantılıdır. Ancak WEF’in tatbik ettiği usul üzerine tüm bu risk ve tehditleri jeopolitik, çevreyle ilgili, toplumsal, ekonomik ve teknolojik olarak tasnif ederek analiz yapmak mümkündür.

2.1.2 2021’İN JEOPOLİTİK MİRASI VE KÜRESEL GÜVENLİK RİSKLERİ

Pandemi döneminin getirdiği belirsizliklerle dolu ortamda ulus devletlerin hükümetlerinin zayıflaması beklenen bir gelişmeydi. 2021 yılında bu beklentiyi destekleyecek birçok örnek görüldü. Sağlık krizini takip eden süreç ekonomik sorunları beraberinde

getirdi, nihayet sosyal krizler yaşandı. Mevcut çatışmalar güçlendi, potansiyel çatışmalar yayılacak uygun ortama ulaştı. Sosyal memnuniyetsizliğin artmasının ardından birçok ülkede siyasi yolsuzluklarla ilgili ifşa skandalları yaşandı. Demokrasilerin daha da zayıfladığı, otoriterlik eğiliminin daha da arttığı gözlemlendi. Nihayetinde; darbeler, iç karışıklıklar, barışçıl veya çatışmacı yönetim değişiklikleri yılın tamamında gündemi meşgul etti. Bu gelişmelerin küresel ölçekte yayılarak ulus üstü bir sorun haline geldiği su götürmez bir gerçek olarak 2021’de insan hayatına yerleşti. Diğer yandan, küresel krizlerin ve çatışmaların yönetiminde Birleşmiş Milletler (BM), NATO ve AB gibi örgütlerin rollerinin zayıfladığı fikri 2021’de pekişti. BM düzeyinde Güvenlik Konseyi üyesi beş ülke ortak karar almaktan çok uzak bir görüntü çizmeye devam ettiler ve bu tutum veto hakkı sayesinde konseyi işlevsiz bırakarak küresel krizlerde karar alma mekanizmasını etkisiz hale getirdi. NATO düzeyinde ittifakta ortak tehdit algısının zayıflaması ve üye ülkelerin farklı güvenlik perspektiflerinden

ötürü ittifak içerisindeki güven ilişkisi zedelenildi. ABD, AB ve Çin gibi aktörler yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü dünyanın sorunlarıyla ilgilenmektense iç işlerine daha çok yöneldi. Küresel krizlerde bir “liderlik eksikliği”ne dair endişeler arttı. Özetle, 2021 yılı jeopolitik açıdan iyimser bakmaya pek müsait bir yıl olmadı.

Birçok ülkede demokrasi erozyona uğradı, otoriterlik yükseldi. Yıl, “demokrasi şampiyonu” ABD’de Kongre Binası (Capitol) baskınıyla başladı. Amerikan demokrasisinin sembolü olan Capitol Binası eski Başkan Donald Trump’ın destekçileri tarafından basıldı. 6 Ocak baskınıyla, ABD tarihinde ilk kez barışçıl güç geçişi kesintiye uğradı. Bu olay, birçok eyalette oy haklarını kısıtlama ve yasa organlarına seçim sonuçlarını bozma hakkı verme çabalarıyla birleştiğinde, bir zamanlar düşünülemez olan bir şeye yol açtı ve ABD “geriye giden bir demokrasi” olarak adlandırıldı. Hindistan’da Hindu milliyetçisi iktidar bölgesel seçimler öncesinde Müslümanlar uyguladığı baskıyı artırdı. Freedom House Hindistan’ı “kısmen özgür” seviyesine çekti. Çin, Hong Kong üzerindeki kontrolünü sıkılaştırdı. Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro, ülkesindeki seçimlerin meşruiyetini sarsacak girişimlerde bulundu, muhalefetin “Brezilya’da demokrasi ölüyor” protestoları gündem oluşturdu. Rusya’da muhalefet lideri Alexei Navalny, Almanya’dan Rusya’ya döndükten sonra tutuklandı.

Birçok ülkede çatışmacı yöntemlerle yö-

Küresel krizlerde bir “liderlik eksikliği”ne dair endişeler arttı.

netim el değiştirdi. Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said, “ülkenin içinde bulunduğu olağanüstü koşullar nedeniyle” meclisin tüm yetkilerini dondurduğunu, milletvekillerinin dokunulmazlığını askıya aldığını belirterek, mevcut Başbakan Hişam el-Meşişi’yi görevden aldığını ve kendi atayacağı bir başbakanla yürütmeyi devralacağını bildirdi. Myanmar ordusu, yönetime el koyarak, bir yıllığına olağanüstü hâl ilan etti. Devlet Başkanı Win Myint, Dışişleri Bakanı ve ülkenin fiili lideri Aung San Suu Çii ile iktidar partisi Ulusal Demokrasi Birliğinin (NLD) önde gelen isimleri gözaltına alındı. Az gelişmiş ve demokratik yapıları zayıf olan Çad, Mali, Gine ve Sudan’da darbelerle hükümetler devrildi.

Yolsuzluk iddiaları ve ifşalar da 2021 gündeminde sıkça yer aldı. Washington merkezli Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu (ICIJ) 91 ülke ve bölgede 35 mevcut ve eski dünya liderinin, yüzlerce milyarderin, 330’dan fazla politikacı ve kamu görevlisinin off-shore hesaplarını vergilerden kaçmak ve parayı saklamak için nasıl kullandığını gösteren 12 milyondan fazla belge yayınlandı. Hindistan, Pakistan, Brezilya, İspanya, Meksika, Panama, Çekya, Sri Lanka ve Avustralya Pandora Belgeleri ile ilgili soruşturma açılacağını duyurdu. Pandora belgeleri dışında, ocak ayında Estonya başbakanı, ekim ayında Avusturya başbakanı istifa etti.

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda demokrasinin dünyada zayıfladığı, V-Dem Enstitüsü tarafından hazırlanan 2021 Demokrasi Raporu’ndaki bulgularla desteklenmektedir. Raporu göre “ortalama bir dünya vatandaşının 2020’de sahip olduğu demokrasi seviyesi, en son 1990’da bulunan seviyelere indi”, otokrasilerde yaşayan

dünya nüfusunun payı ise arttı 2010'da %48 iken 2020'de %68'e yükseldi. Bu durum fark edilmiş olacak ki ABD Başkanı Joe Biden, "demokrasilerin karşılaştığı zorluklara ve fırsatlara odaklanmak" için aralık ayında 111 ülkenin katılımıyla Demokrasi Zirvesi gerçekleştirdi. Ancak olayların vahameti karşısında bu girişim son derece sönük geçti.

Bu gelişmelerin muadilleri belki de daha vahimleri önceki yıllarda da yaşanmıştır. 2021 yılında dikkat çeken esas nokta ise pandemiyle beraber yaşananların dünya sisteminde nasıl etkiler bırakacağını göstermesi açısından ilk yıl olmasıdır. Muhakkak bu gelişmeler var olan sorunların bir devamıdır, ancak pandeminin küresel siyasetteki dönüşüm sürecini hızlandırdığı da açıktır.

Bu dönüşümün en net görüldüğü alanlardan biri ise küresel yönetimdeki eksiklikler ve buna ve yukarıda anlatılanlara bağlı olarak artan jeopolitik istikrarsızlıktır. Pandemi sonrasında ABD, AB ve Çin gibi global aktörlerin odağında daha çok iç meselelerin yer

aldığı gözlemlenmektedir. Bu durum ortaya çıkan krizlere verilecek yanıt için liderlik ve koordinasyon eksiliğine işaret etmektedir. Covid-19 salgını, iklim krizi ve bir dizi bölgesel çatışmanın hâkim olması beklenen 2022 yılında uyuşmazlıkların çözümünde büyük devletlerin liderlik etmemesi ve bu devletler arasındaki anlaşmazlıkların ve koordinasyon eksikliğinin BM gibi uluslararası örgütleri etkisiz bırakması güvenlik endişelerini artırmaktadır. Böyle bir durum mevcut çatışma bölgelerinin akıbetini etkilemekte, yeni çatışma alanları doğurmaktadır. Nitekim, TIME dergisinde yayınlanan 2022'nin en önemli 10 küresel riski arasında küresel yönetimdeki eksikliğe "kutupsuz" dünya vurgusuyla dikkat çekilmiştir.

2021 yılı küresel liderlik eksikliğinin artacağına dair işaretleri gösteren bir miras bıraktı. Aslında, Biden yönetiminin göreve başlamasıyla ABD'nin 2021 yılında uluslararası konularda daha etkin olacağı beklentisi oluşmuştu. Nitekim ABD bu yıl; Paris İklim Anlaşması

ve Dünya Sağlık Örgütü'ne yeniden dahil oldu, Rusya'yla nükleer silahları sınırlandırma anlaşması New START'ı beş yıllığına yeniledi. İran, nükleer anlaşmasını canlandırmaya çalıştı ve Yemen'deki askeri operasyonlara verdiği desteği sona erdirdi. Ancak Biden yönetiminin, gergin ve ABD'nin aleyhine devam eden Çin'le ilişkiler ve ticaret gibi kritik konularda selefi Trump'tan sadece üslup olarak farklılaşarak herhangi bir ilerleme kaydedemedi. Biden ayrıca tek taraflı hareket etme eğilimiyle özellikle Avrupa'daki birçok müttefikinin güvenini kaybetti. ABD Afganistan'dan apar topar çekildi, Avusturya ve Birleşik Krallık'la -Fransa'nın anlaşmasını yok sayarak- AUKUS ittifakını aniden duyurdu. Biden'ın bu politikaları ABD'nin NATO apoletiyle yeniden küresel liderliğe soyunacağına dair beklentileri boşa çıkardı. Gelinen noktada, Biden'ın ülke içindeki onayını kaybettiği ve Cumhuriyetçilerin 2022 ara seçimlerinde Kongre'nin bir veya iki kanadını yeniden ele geçirme ihtimalinin artması söz konusu. Bu nedenle Biden yönetiminin odağında iç meselelerin ağırlığı devam edecektir. Çin tarafında ise, iç meselelerin ağırlı-

ğı devam edecektir. Pekin "sıfır Covid politikası" kapsamında salgın önlemlerini sert bir şekilde uygulamaya 2021'deki gibi devam edecektir. Hong-Kong ve Uygur bölgelerindeki baskılar uluslararası kamuoyunun dikkatini gün geçtikçe daha fazla çekmektedir. Başkan Xi Jinping'in Çin'i güçlü kılmak için sosyal uyum vizyonu Batı'dan gelen yoğun tepki, tükenmiş bir büyüme modeli, aşırı kaldıraçlı ve dengesiz bir ekonomi, hızla yaşanan bir nüfus ile ve Covid-19 varyantlarının yayılmaya devam ettiği bir dönemde yerel önceliklere daha çok vakit ayırması beklentiler arasında yer almaktadır. AB tarafında ise Angela Merkel sonrası dönemde nasıl bir liderlik tesis edileceği merakla beklenirken, üye ülkeler arasında ortak tehdit algılamaları ve güvenlik anlayışlarında zafiyetlerin artması beklenmektedir. Zira ABD'nin tek taraflı politikaları, güvenliğini büyük oranda NATO'ya emanet eden AB ülkelerinin odağını Avrupa'nın güvenlik otonomisine ayırması muhtemel bir durumdur. Son olarak; ABD, Fransa, İngiltere, Çin ve Rusya'nın veto haklarına sahip olduğu, BM'nin karar mekanizması Güvenlik Konseyi'nin uzun yıllardır

süren çalışamaz hali de devam etmektedir.

Küresel siyasette liderlik ve büyük devletler arasındaki koordinasyon eksikliği; bir yandan bölgesel çatışmaların ve gerginliklerin daha yıpratıcı, daha uzun sürmesine diğer yandan yeni çatışma alanlarının doğmasına sebep olmaktadır. Bu durum BM Güvenlik Konseyi dışındaki ülkelere daha fazla sorumluluk yüklemektedir. Türkiye'nin bölgesel ve küresel krizlerin çözümünde etkin rol aldığı görülmektedir. Türkiye Sn. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğiyle dünya barışına katkı sağlamak adına bölgesel ve küresel krizlerin çözümünde sorumluluk almaktadır. Son olarak Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Türkiye, arabulucu olarak savaşın sona ermesine yönelik tarafları ortak bir masa etrafında buluşturmayı başaran ülke olmuştur. Türkiye bölgesindeki ve dünyadaki çatışma alanlarında yatıştırıcı ve barışçı rol oynamaktadır.

Birçok ülke ve bölge yönetilemeyen krizlerle karşı karşıya kalmaktadır. ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi 2021 yılının muhtemelen en dikkat çekici olayı olarak hatırlanacaktır. ABD birliklerinin Afganistan'dan ağustos ayında apar topar çekilmesini takiben, yıllardır mücadele edilen Taliban kısa sürede

tüm ülkenin kontrolünü ele geçirdi. ABD, Afganistan işgaline; 2,3 trilyon \$ harcama, 2500'ü asker 6500 Amerikalı ve 170 binden fazla Afgan can kaybıyla son vermiş oldu. Bu süreçte mücadele edilen Taliban ise ülkenin kontrolünü tekrar ele geçirmiş oldu. Dağınık ve deneyimsiz bir Taliban'ın Afganistan gibi Orta Asya'nın merkezinde yer alan ve zengin doğal kaynaklara sahip bir ülkede nasıl bir yönetim oturtacağı belirsizliğini koruyor. Yö-

netilemeyen krizler Afganistan'la sınırlı kalmamakla birlikte, Afrika'da Sahel'deki terör şiddetini artırmaya devam ediyor. Terör; Mali'de bir darbeye, Fransa'da ise seçimlere giderken politik tartışmalar sebep oldu. Bölgedeki BM barış güçlerinin ve Fransa ordusunun bölgeden kademeli çekilmesi bekleniyor, bırakılan mirasın Mali ve bölge ülkelerinde güvenlik krizlerini arttıracığı açık. Diğer yandan iç karışıklıklar

Yemen, Myanmar ve Etiyopya'da devam ediyor. Yıllardır iç savaşa sahne olan Suriye ve Libya'da henüz kalıcı bir barış tesis edilmiş değil. Venezuela ve Haiti; siyasi gerginlikler, doğal afetler ve ekonomik krizlerden ötürü yeni mülteci krizlerine gebe bölgeler olarak öne çıkıyor. Ek olarak, İran nükleer programı sene başında ABD'nin katılımıyla yeniden başlayan müzakerelere rağmen ilerlemeye

Türkiye'nin bölgesel ve küresel krizlerin çözümünde etkin rol aldığı görülmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Türkiye, arabulucu olarak savaşın sona ermesine yönelik tarafları ortak bir masa etrafında buluşturmayı başaran ülke olmuştur. Türkiye bölgesindeki ve dünyadaki çatışma alanlarında yatıştırıcı ve barışçı rol oynamaktadır.

devam etti. İran bu yıl ilk defa uranyumu %60'a kadar zenginleştirmeye başladığını duyurdu. Bu zenginleştirme seviyesi sivil kullanım amaçlarını aşan, askeri kullanım seviyesini ifade etmektedir. Bu açıklamanın ardından müzakereler de sonuçsuz kalmış oldu. Tüm bu ülke ve bölgelerdeki gelişmeler 2022'de takip edilmesi gereken jeopolitik çatışma alanları olarak öne çıkmaktadır.

Devam eden krizlerin yanı sıra, küresel otorite boşluğunda yeni çatışma alanları da 2021 yılında kendini gösterdi. Yılın son aylarında Rusya ve Ukrayna arasında başlayan gerilimin 2022'nin küresel siyaset gündemini uzun süre meşgul edeceği ortaya çıktı. Balkanlar Sırp azınlıkların milliyetçiliği yılın son aylarında kendini yeniden göstermeye başladı. Bosna-Hersek ve Kosova'da Sırp gruplar bağımsızlık söylemini güçlendirdi. 2022 yılının ilk günlerinde Kazakistan, toplumsal memnuniyetsizlik ve ekonomik gerekçelerle kitlesel ayaklanmalara sahne oldu. Belarus, Polonya sınırına göçmenleri gönderdi ve soğuk kış aylarında bir başka insanlık dramına daha tanıklık edildi. Orta Asya, Balkanlar ve Doğu Avrupa yeni çatışmalara dönüşebilecek potansiyel barındırıyor.

Her halükârda küresel siyasi yapının krizlere çözüm üretmekten uzak olduğu bir gerçek. Küresel yönetimdeki zafiyetler, küresel siyaseti daha anarşik bir düzeye taşıyor. Bu anarşik ortam hükümetleri zayıflatıyor. Toplumsal memnuniyetsizliğin ekonomik etkilerle artması, teknolojik gelişmelerin hızla yayılması, ulus devletlerin iklim ve salgın gibi küresel sorunlarda tek başına yetersiz kalması, genel olarak, ulus devletleri zayıflatıyor. Tüm bunlar küresel siyasette derin bir

dönüşüm sürecine tanıklık ettiğimizi ortaya koyuyor. Jeopolitik olarak 2021, 2020'den aldığı güvenlik riskleriyle dolu mirasını güçlendirerek sonraki yıla taşıdı.

2.1.3 2021'DE İKLİM KRİZİ VE YÖNETİMİ

İklim krizi veya iklim değişikliği, yukarıda paylaşılan 2022 yılı için risk anketlerinin tamamında en üst sırada yer aldı. Ayrıca, uzun vadeli risk algısında da iklim kriziyle risklerin zirvede yer alması bu konudaki küresel endişelerin dozunu ortaya koydu. 2021 yılında yaşanan olağanüstü hava olayları şüphesiz bu risk algısını güçlendirdi.

İklim krizi; sel, yangın, kuraklık gibi olağanüstü hava olayları ile dünyanın dört bir köşesinde yıl boyunca derinden hissedildi. Kuzey yarımkürede yüzyılın en sıcak yaz mevsimlerinden biri yaşandı. Akdeniz havzası ve Kuzey Amerika'da milyarlarca hektar orman kül oldu. Kuzey Avrupa, Orta ve Kuzey Amerika'nın birçok bölgesinde sel felaketleri binlerce cana mal oldu.

İklim kriziyle mücadele kapsamında yürütülen COP26 konferansında ise sınırlı ilerleme kaydedilebildi. Önce uzun zamandır beklenen ve küresel iklim anlaşmalarına öncülük eden bilimsel araştırma özelliğindeki Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin 6'ıncı Değerlendirme Raporu yayınlandı (Paris İklim Anlaşması-2015, IPCC'nin 5. Değerlendirme Raporu'nun ürettiği bulgulara göre kurgulanmıştı.). BM Genel Sekreteri António Guterres IPCC'nin VI. Raporu'nu, "Rapor insanlık için kırmızı alarmın çaldığı anlamına geliyor." ifadeleriyle sundu.

IPCC raporunda, önlem alınmadığı takdirde 21'inci yüzyılda 2°C'lik küresel ısınmanın aşılacağı konusunda uyarıda bulunuldu. Raporda, ısıyı hapseden gaz emisyonunun kontrol altına alınmadığı takdirde iklim değişikliğinin çok daha derinden hissedileceği tespiti vurgulandı.

İklim krizine karşı küresel mücadelenin çok taraflı metni Paris İklim Anlaşması'nda 2015 yılında belirlenen ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2 santigrat derecenin altına düşürme hedefine ulaşma olasılığına dair kayda değer gelişmeler 2021 yılında da olmadı. Bu hususta büyük ümitlerle kasım ayında Glasgow'da gerçekleştirilen BM İklim Değişikliği Konferansı'nın (COP26) iklim değişikliği anlaşmasında, kömür kullanımının azaltılması ve fosil yakıtlara teşviklerin sonlandırılmasına yönelik kararlar ilk defa resmi müzakere metinlerinde yer aldı. Ancak, küresel karbon salınımının %40'ını oluşturan kömür kullanımının yasaklanması Çin ve Hindistan'ın tavizsiz tutumuyla söz konusu olamadı. COP26 an-

laşmasının ardından küresel ısınma için en optimistik senaryo 1.8 C ısınma olarak görülüyor.

İklim krizi; iklim eyleminde başarısızlık, olağanüstü hava olayları, biyoçeşitlilik kaybı, doğal kaynak krizleri ve insanın çevreye verdiği zarar alt başlıklarında hem 2022 yılında hem de dozunu artırarak takip eden yıllarda küresel siyasetin gündeminde kalmaya devam edecek. İklim krizinin gıda, enerji ve göç krizlerini de beraberinde getireceğini vurgulamak gerekir.

2.1.4 2021'İN SOSYAL MİRASI VE KÜRESEL TOPLUMSAL RİSKLER

Koronavirüs salgını 2021'in tamamında devam etti, 2022'de de gündemin esas sorunlarından biri olarak kalmaya devam edecek. Salgın dönemi, dünya genelinde ekonomik eşitsizliği de arttırdı, bunun sonucunda yoksulluk ve açlık sorunu küresel siyasette etkisini genişletti. Göç sorununun da önümüz-

deki yıllarda daha çok gündeme gelmesi bekleniyor.

Yılın ilk yarısında birçok ülkede salgınla mücadele kapsamında 2020'ye benzer şekilde kısıtlamalar yaşandı. Koronavirüs vakaları daha bulaşıcı olan Delta ve Omikron varyantları ile tüm dünyada etkisini hissettirmeye devam etti. Yıl sonu itibarıyla dünya genelinde toplamda 290 milyon vaka tespit edildi. 5,5 milyona yakın insan salgından dolayı hayatını kaybetti. Salgınla mücadelede, tarihteki örneklerine kıyasla 11 ay gibi çok kısa bir sürede geliştirilen aşılarda yaygın bir şekilde kullanıldı. Yine yıl sonu itibarıyla dünya genelinde, en az bir doz aşı uygulanan insan sayısı 4,6 milyarı buldu, yani dünyada nüfusun %58'i aşılandı. Ancak korona virüs salgınında dünyadaki eşitsizlik bir kez daha kendini gösterdi. Bu oran yüksek gelirli ülkelerde %80'lere varırken, düşük gelirli ülkeler grubunda %10'un altında kaldı. Aşıların sınırlı üretim kapasitesi, yoksul ülkeleri

aşı erişiminden mahrum etti. Bu sorunun çözülmesi adına COVAX küresel aşı koalisyonu 2021 yılında yoksul ülkelere 1,9 milyar doz aşı dağıtmayı hedefledi. Yetmiş ülke aşı bağışında bulundu. Ancak yıl sonu itibarıyla ancak 400 milyon doz aşı dağıtılabildi. Mevcut oranlarla örneğin, Afrika nüfusunun aşılınması 2023 veya sonrasında kadar uzayabilir. Bu durumda koronavirüsten kaynaklanan endemik bir tehdidin Afrika başta olmak üzere düşük gelirli ülkelerde görülmeye devam etmesi bekleniyor. Bu yılın ilk yarısında pandemi muhtemelen gelişmiş endüstriyel ekonomiler için endemik hale gelecektir. Yine de gelişmiş dünyada bile, pandeminin ekonomik kalıntısı bu yıl bozulan tedarik zincirleri ve kalıcı enflasyonla devam edecek. Yeni salgınlar, gelişmekte olan pazarlarda ekonomik büyümeyi yavaşlatacak ve daha yoksul hükümetleri daha fazla borçla baş başa bırakacaktır. Dolayısıyla pandemi kademeli olarak sıhhi tehditlerini

azaltsa da ekonomik ve toplumsal ardılları dolayısıyla siyasi etkilerini bu yıl ve gelecek yıllarda hissettirecektir.

PEW Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan bir araştırmaya göre pandemi kaynaklı ekonomik durgunluk 131 milyon insanı daha yoksulluk sınırına düşürdü. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde henüz yoksulluk sınırına düşmemiş olan orta sınıfın da yakın bir zamanda gelir düzeyinde ciddi kayıplar yaşaması bekleniyor. Pandeminin siyasi ve ekonomik artçı şokları dünyanın gündeminde kalmaya devam etmektedir. Açlık ve yoksulluğun artması toplumsal memnuniyetsizliği artırmaktadır. 2020'de pandemiyle yaşanan ekonomik kayıpların telafi edilmesi gereken bir dönemde yükselen enflasyon, ülkelerin ekonomik büyümelerini frenledikçe gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ekonomik istikrarsızlık beklentileri de yükselmektedir. Dolayısıyla; önümüzdeki yıllarda geçim krizleri ve buna bağlı olarak toplumsal uyumda bozukluklar daha çok görülecektir. Uluslararası toplumun, bu ülkelere daha çok finansman desteği vermesi gerekmektedir, aksi halde siyasi istikrarsızlık ve bölgesel çatışmalar güçlenecektir.

Küresel ölçekteki eşitsizliğin bir başka yansıması da siyasi istikrarsızlık ve iklim değişikliğiyle desteklenen yerinden edilmiş insanlar tehdididir. BM rakamlarına göre 2021 itibarıyla zorla yerinden edilmiş insan sayısı 84 milyona ulaşmıştır, bunların 27 milyonu ise mülteci konumundadır. 2020'de pandemi sebebiyle uluslararası göç akışındaki artış önceki yıllara nispeten yavaşlamıştır, bu yavaşlama 2021'de devam etmiştir. Yine de 2021'de iki büyük göç krizi yaşanmıştır. Güney Amerika'daki ekonomik sorunlar ve

doğal afetlerin etkisiyle, ABD güney sınırından ülkeye yasadışı yollarla giren insan sayısı 1,7 milyona ulaşmıştır. Avrupa'da değişik ülkelerde yaşamak için çok sayıda düzensiz göçmenin Belarus üzerinden AB sınırına geçmek istemesi Belarus ile Polonya sınırında tansiyonu yükseltmiştir. AB, Yunanistan başta olmak üzere tüm sınırlarında mültecilere karşı sert tavrını iyice göstermiştir. Buna rağmen, AB'ye yasadışı yollardan girenlerin sayısında 2020'ye kıyasla %70'lik bir artış görülmüştür. Çatışmaların artması, ekonomik istikrarsızlığın küresel ölçekte yayılması ve iklim değişikliği önümüzdeki yıllarda göçmen krizini muhtemelen daha çok gündeme taşıyacaktır.

2.1.5 2021'İN İKTİSADİ MİRASI VE EKONOMİ-POLİTİK RİSKLER

2020'de pandeminin etkisiyle dünyada gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) %3,3, küresel ticaret hacmi %8,5 küçülmüştü. 2021 yılında pandemi kısıtlamalarının kademeli olarak kaldırılmasıyla ekonomilerin hızla toparlanması bekleniyordu ancak yıl sonuna doğru bu beklentiler zayıfladı. IMF son olarak küresel büyüme beklentisini 2021 yılı için %5,9'a, 2022 için ise %4,4'e revize etti (önceki tahmin yarım puan düşürüldü). Küresel toparlanmayı olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında dünyanın en büyük iki ekonomisi Çin ve ABD'de gözlemlenen yavaş toparlanma, Omikron varyantı ile koronavirüs salgınındaki belirsizliklerin artması, küresel tedarik zincirleri ve enerji maliyetlerindeki yükselişle tetiklenen enflasyonun kalıcı olacağına dair beklentiler etkili oldu.

IMF bir önceki raporuna göre 2022 için büyüme beklentisini yarım puan düşürdü. Dünyanın en büyük ekonomisine dair beklentilerin negatif yönlü revizyonu bu hesaplamada etkili oldu. ABD'de devam eden arz kıtlığı, parasal düzenlemelerin daha erken geri çekilmesi ve salgının etkilerinin ekonomiyi korumak üzere devreye alınan 1,9 trilyon \$'lık toparlanma paketinin (Build Back Better Act) muhalefet sebebiyle gecikmesi 2022 için büyüme beklentisinde 1,2 puan düşüş beklentisine sebep oldu. Çin tarafında ise Covid-19'a sıfır tolerans politikaları kaynaklı aksaklıklar ve emlak sektöründeki uzun süreli sorunlar tahminlerde %0,8 puanlık bir düşüşe neden oldu. Çin ekonomisi son on yılda küresel büyümenin %30'unu yönlendirmişti dolayısıyla Çin'deki bozulma küresel ekonomik istikrarı da bozabilecektir.

2021 yılında küresel tedarik zincirlerinde aksama devam etti. Önceki yıl tecrübe edilen fabrika kapanmaları ve üretim sürecindeki aksaklıkların ardından, 2020'nin son çeyreğinde artan talep 2021'de güçlü bir şekilde devam etti. Lojistik trafiği yoğunlaştı, konteyner kıtlığı yeni bir kriz doğurdu ve lojistik maliyetleri tarihi zirvelere ulaştı. Mart ayında Ever Given konteyner gemisinin Süveyş Kanalı'nda karaya oturması dünyanın en büyük su yollarından birini bir hafta boyunca kapattı. Bu vaka, günde 9,6 milyar dolar olduğu tahmin edilen bir maliyet oluşturdu. Yükselen talep sonrasında birçok üründe tedarik sorunları yaşandı, en dikkat çeken yarı iletken çip kıtlığı oldu. Araba üretimi başta olmak üzere birçok sektör bu kıtlıktan olumsuz etkilendi. Ford Motor Company, yarı iletken kıtlığı nedeniyle 2021'de 1,1 milyon araç satışını kaybedeceğini öngördü.

On yıllardır uluslararası şirketler başarısının sırrını küreselleşmede görürken şimdi alternatif arayışları arttı. Bu durum küresel ticarette derin bir dönüşüme de işaret ediyor. Dolayısıyla küresel tedarik zincirlerindeki krizin 2022'de ve takip eden yıllarda küresel ticaretle ilgili bir ekonomik risk olarak var olması bekleniyor. Diğer yandan pandemiyin ilk şoklarının yaşandığı 2020 yılındaki ticari kesintilerde biriken talep, emtia fiyatlarında ciddi artışlara sebep oldu. Takip eden süreçte 2021 yılının sonuna doğru enerji maliyetleri yükseldi. Brent petrolün varil fiyatı 100\$'a dayandı. Doğal kaynakların zengin olduğu bölgelerde jeopolitik istikrarsızlığın artması, OPEC üye ülkelerinin arzını artırmaması, iklim krizine sebep olan fosil yakıtların tüketimine ilişkin kısıtlamalar enerji maliyetlerindeki artışın temel sebepleri oldu. Tüm bunların sonucunda, enflasyondaki artışın kalıcı olacağına dair endişeler de güçlendi. Küresel enflasyona karşı rezerv paralara sahip olan ABD ve AB'nin sıkılaştırıcı para politikası uygulamaları beklentileri yükseldi. Şayet 2022'de beklediği gibi bir sıkılaştırma yaşanırsa gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu finansman ya gelmeyecek ya da gelişmiş ülkelere doğru kayacaktır. Bunun sonucunda enflasyonla mücadelede gelişmekte olan ülkeleri daha zorlu bir dönemin beklediğini vurgulamak gerekir.

Küresel ekonomideki bu problemler ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadele ve sağlık sorunlarına cevap vermekte gerekli olan yatırımları yapmasına engel olması olası görünüyor. Ancak ekonomilerin sürdürülebilir bir şekilde istikrara kavuşması için iklim ve sağlık yatırımlarını arttırması gerekiyor. Olağanüstü hava olayları, doğal afetler ve son

olarak küresel salgın karşısında ülkelerin yetersizlikleri zaten ortaya çıkmıştı bu şartlarda bile çevreye verilen zararların azaltılmaması ise iklim krizini daha vahim hale getirmeye devam ediyor. Tüm bunlara rağmen sağlık ve iklim yatırımları için yakın geleceğe büyük umitler bağlamamak gerekiyor. Zira birçok ülkede para politikasının enflasyon baskılarını azaltmak için sıkılaştırıcı bir yolda devam etmesi gerekecekken, bu yatırımlar ertelenecektir. Örneğin, 2022'de enerji maliyetleri üzerinde devam eden yukarı yönlü baskı, hükümetleri enerji maliyetlerini düşüren ancak iklim eylemini geciktiren politikaları tercih etmeye zorlayacaktır. Öyle ki ABD Başkanı Joe Biden, ülkesinin 2050 net sıfır karbon emisyonu hedefine rağmen OPEC ülkelerinden petrol arzının artırmasını talep etti.

Ekonomik riskler arasında, en belirgin olanlarından biri de borç krizidir. Aralık ayında IMF, küresel borcun 2020 yılında 226 tril-

yon \$'a yükselmesiyle II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük yıllık borç artışı gözlemlendiğini duyurdu. Buna göre, küresel borç 2020'de 28 puan artarak küresel GSYİH'nin %256'sına yükseldi. Küresel kamu borcu ise GSYİH'nin %99'u gibi rekor bir seviyeye ulaştı. Küresel borcun küresel GSYİH'ye oranındaki artış uzun yıllardır var olan bir gerçekti ancak yeni virüs mutasyonları ve yüksek enflasyonun ekonomileri tehdit ettiği bir dönemde borç yönetiminin çok daha zorlaşacağı öngörülüyor.

2.1.6 2021'İN TEKNO-POLİTİK MİRASI VE SİBER GÜVENLİK RİSKLERİ

Özel sektör ve kamuda dijital dönüşüm, küresel salgına karşı alınan tedbirler kapsamında hızlı bir şekilde gerçekleşti. Ancak bu hızlı dönüşüm, büyük oranda gerekli donanım ve yazılım eksiklikleri yeterli düzey

olmadan gerçekleşti. Bu durum birçok siber güvenlik açığına daha riskli hale getirdi. Siber savunmaya ilişkin gerekli harcamalar ise aynı hızda artmadı zira pandemi kısıtlamalarıyla yaşanan süreçte birçok işletme daha acil önceliklere sahipti. 2020 yılında siber saldırıların en sık görülenlerinden olan fidye yazılımları (ransomware) %435 arttı. Dijital dönüşümdeki bu kontrolsüz ve bilinçsiz hızın da etkisiyle, gelinen noktada siber suçlar tüm işletmeler için en büyük risk haline geldi. Siber güvenlik bilinci de dijital dönüşümün çok uzağında kaldı. Öyle ki siber güvenlikle ilgili sorunların %95'i insan hatalarından kaynaklandı.

Son 20 yılda dijital sistemlerin kullanımı ve bağımlılık hızla arttı. Covid-19 kaynak-

lı uzaktan çalışmaya geçiş, hassas verilerin üçüncü taraflarla paylaşılmasına izin veren platformların ve cihazların benimsenmesini hızlandırdı. Bulut hizmeti sağlayıcılar, veri toplayıcılar, uygulama programlama araçları ve teknolojiyle ilgili diğer araçlar hayata birçok kolaylık getirdi. Buna paralel olarak, yapay zekâ, nesnelerin interneti / robotik nesnelerin interneti özellikli cihazlar, uç bilgi işlem, blok zinciri ve 5G dahil olmak üzere, uyum içinde çalışan birden fazla teknolojinin kullanılmasına dayanan yeteneklere yönelik iştah da artmaya devam ediyor. Bu yetenekler, işletmeler ve toplumlar için teknoloji verimliliği, kaliteyi ve üretkenliği önemli ölçüde artıracak şekillerde kullanılmaları için muazzam fırsatlar sunarken,

aynı yetenekler aynı zamanda kullanıcıları/toplumları yüksek ve daha tehlikeli dijital ve siber tehditlere maruz bırakmaktadır. Bu tehditlerin kritik altyapılara yönelik olanları ise dramatik sonuçları karşımıza çıkarmaktadır. 2021'in mayıs ayında ABD'nin en büyük boru hatlarından birine (Colonial Pipeline) yapılan siber saldırının ülke genelinde benzin dağıtımını kesintiye uğratması bu yıl yaşanan düşündürücü vakalardan yalnızca biriydi.

Dijital dönüşümün hızlanması ve yaygınlığının artması siber güvenlik risklerini ciddi şekilde arttırdı. Bu nedendir ki yukarıda yer verilen risk ve tehdit araştırma sonuçlarında siber güvenlik en üst sıralarda yer aldı. Dijital bağımlılık ve siber güvenlikle ilgili zafiyetlerin firmalar, devletler ve insanlar tarafından hissedilmesi siber güvenlikte başarısızlık algısını da güçlendirdi. Ancak teknolojiyle ilgili riskler siber güvenlikle sınırlı kalmamaktadır.

Büyüyen dijital ekonomiyi büyük güç dengesizlikleri takip etmektedir. Dijitalleşme küresel ölçekte aynı hızda ilerlememektedir. Bu durum bir dijital eşitsizlik sorununu ortaya çıkarmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde insanların yalnızca %20'si internet kullanabilmektedir. Bu ülkelerin mobil bant hızı gelişmiş ülkelerdekine ancak 3'te 1'i seviyesindedir. Uluslararası bant genişliği kullanımı coğrafi olarak iki ana rota üzerinde (Kuzey Amerika – Avrupa ve Kuzey Amerika – Çin) yoğunlaşmaktadır. Veriye dayalı dijital ekonomi, büyük dengesizlikler ve bölünmeleri karakterize eden yapıyla bölgelerarası dijital uçurumu artırmaktadır.

Bu güç dengesizliklerinin, dijital ekonomiye yön veren dev şirketlerin pozisyonla-

rında da geçerlidir. Pandemi sırasında dijitalleşmenin hızlanmasıyla boyutları, kârları, piyasa değerleri ve hâkim konumları daha da güçlenen dijital platformlar, – Apple, Microsoft, Amazon, Alphabet (Google), Meta (Facebook), Tencent ve Alibaba – küresel veri değer zincirinde mutlak bir kontrol gücüne ulaştı ve bu platformlar bu zincirin tüm bölümlerine giderek daha fazla yatırım yapmaktadır. Verilere ayrıcalıklı erişim, ağ etkileri ve ölçek ve kapsam ekonomileri sayesinde bu platformlar; büyük finans, pazar ve teknoloji gücü ve kullanıcıları hakkında büyük miktarda veri kontrolü sayesinde küresel erişime sahip dijital şirketler haline geldi. Bu devler; denizaltı kabloları ve uydu aracılığıyla veri iletimi; veri depolama (veri merkezleri); ve örneğin yapay zekâ (AI) aracılığıyla veri analizi, işlenmesi ve kullanımı, kullanıcıya yönelik platform hizmetleri aracılığıyla veri toplama gibi dijital dünyanın tüm dinamiklerine yatırım yapmaktadırlar. Bir rapora göre; Amazon, uydu geniş bantına yaklaşık 10 milyar dolar yatırım yaptı. Amazon, Apple, Facebook, Google ve Microsoft, 2016 ve 2020 yılları arasında yapay zekâ girişimlerinin en çok kazananları oldu. Dört büyük platform (Alibaba, Amazon, Google ve Microsoft), 2020'nin son çeyreğinde küresel bulut, altyapı hizmetleri gelirlerinin %67'sini oluşturdu. Alibaba, Amazon, Facebook, Google ve Tencent gibi beş büyük dijital platformun küresel dijital reklam harcamalarındaki payının, 2015'teki %50'den 2022'ye kadar %73'ü geçmesi bekleniyor. Dijital ekonominin içindeki kontrolün bir elin parmağını geçmeyecek kadar şirketin elinde olmasının, büyük bir dijital yönetim sorununu beraberinde getirdiği ve bu soru-

nun önümüzdeki dönemde küresel bir risk olarak gündemde yer alacağı açıktır. Ancak dijital güç dengesizliğinin oluşturduğu risk ve tehditler ekonomik boyutla sınırlı kalmamaktadır, toplumsal ve siyasi sonuçlar da doğurmaktadır.

İnsanların gördüklerinin ve duyduklarının çoğuna dünyanın en büyük teknoloji firmaları karar verir hale gelmiştir. AB, ABD ve Çin yönetimleri başta olmak üzere birçok hükümetin bu yıl ve sonraki yıllarda teknoloji kullanımına dair daha çok düzenleme yaparak söz sahibi olma girişimlerinde bulunmaları beklenmektedir. Ancak teknoloji devletleri, hükümetlerin değil kendilerinin birincil mimarlar, aktörler ve uygulayıcılar olarak kaldıkları dijital alana yatırım yapma yeteneklerini sınırlandırmayacaklardır. Teknoloji firmaları ve hükümetler; veri gizliliğinin, siber güvenliğin ve yapay zekânın güvenli ve etik kullanımının nasıl korunacağı konusunda anlaşamadıkları için bu konulardaki gerilimler artma potansiyeli taşımaktadır.

2.2 KÜRESEL ENFLASYON

Küresel salgın döneminde küresel arzda ve talepte yaşanan ani değişimler birçok belirsizliği beraberinde getirmiştir. 2020 yılında küresel arzda ciddi kesintiler yaşanmış akabinde ertelenen taleple beraber toparlanma süreci başlamıştır. 2021 yılında aşılama oranları ile toplumsal bağlılık artsa da koronavirüs salgını yeni varyantlarla etkili olmaya devam etmiş, çeşitli kısıtlamaların dünya genelinde uygulandığı görülmüştür. Buna rağmen yılın son yarısından itibaren ekonomilerin koronavirüs salgınıyla yaşamayı öğ-

rendiği söylenebilir.

Bununla beraber üretim süreçlerinde yaşanan aksaklık, talebin düşmesi, akabinde ertelenen talebin etkili olmasıyla beraber üretimin yükselmesi, küresel piyasalarda birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Küresel tedarik zincirlerinde aksamalar meydana gelmiş, lojistik maliyetlerinde artış olmuş, limanlarda yoğunluklar gözlemlenmiştir. Artan taleple beraber arzda da artış yaşanmış, bunun sonucunda emtia fiyatları yükselmiştir. Emtia fiyatlarının yükselmesi ise küresel enflasyonu tetiklemiştir. Bu ani dönüşümlerden dolayı enflasyonun geçici olduğu kanaati oluşmuştur. Ekonomilerin toparlanmasını engellemek adına ekonomi yönetimleri parasal sıkılaştırma politikasını yıl boyunca benimsemekten uzak kalmıştır. Ancak yıl sonuna doğru enflasyonun kalıcı hale geleceğine dair endişeler güçlenmiştir. Bunun sebebi ise koronavirüs salgınının yeni varyantlarla küresel ölçekte belirsizlikler oluşturması ve jeopolitik risklerin artmasıdır. Bu nedenle koronavirüs salgınının sonrasında biriken talep önderliğinde yaşanan ekonomik toparlanma yavaşlamıştır.

Küresel ölçekte emtia fiyatlarındaki artış yıl boyunca devam etmiştir. Omikron varyantının ortaya çıkması ve küresel emtia talebi belirsizliğinin artması ile yıl sonuna doğru emtia fiyatlarında gerilemeler görülmüştür. Ancak artan jeopolitik risklerle yeni bir yükseliş trendi yılın son günlerinde yeniden başlamıştır. Emtia Ana Endeksi yıllık %37,7 oranında bir artış yaşamıştır. Bunların arasında enerji ana endeksi yıllık %55,4, tarımsal emtia yıllık %17,9, Endüstriyel metal yıllık %31,2 ve enerji hariç emtia endeksi %18,6 ar-

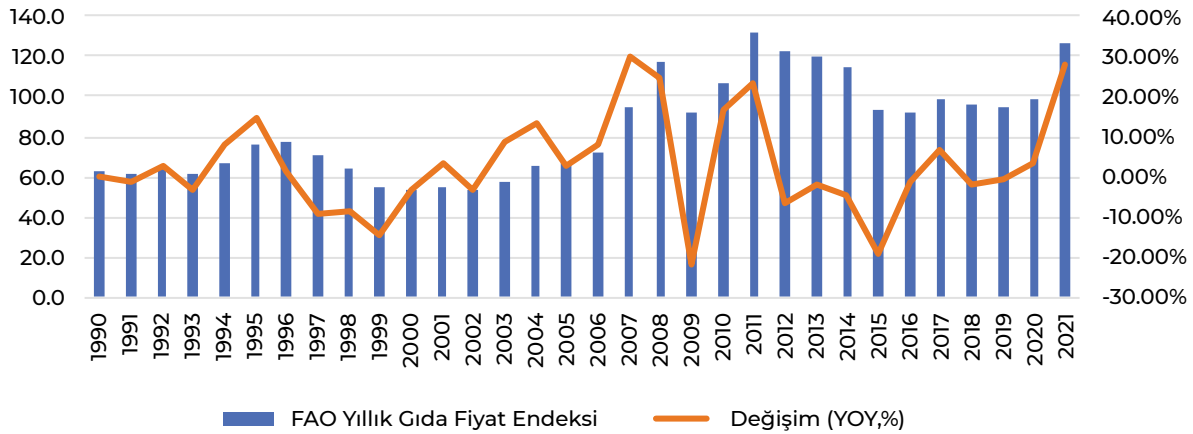
tış kaydetmiştir. Değerli metal endeksinde ise %3,5'lük bir düşüş görülmüştür. Brent petrolün varil fiyatı yıllık %52,5, doğalgazın metreküp fiyatı yıllık %54,2 artmıştır. Navlun fiyatlarında yıllık artış ise %86 seviyesindedir.

Dünya genelinde enflasyon hem manşet hem de çekirdek göstergeler ile artış göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde 2008 küresel finansal krizi dönemini de aşan enflasyon, tarihi zirveler kaydetmiştir. Enflasyonun geçici olduğu yönündeki inanca dair endişeler de artmıştır. Zira küresel anlamda enflasyonu etkileyen güçlü talep, arz-talep uyumsuzlukları ve emtia fiyat artışları gibi unsurlar etkisini arttırarak devam etmiştir. Salgının etkilerinin zayıflamasıyla ortadan kalkması,

beklenen arz ve tedarik sorunlarının henüz düzelme eğilimine girmediği ve özellikle gelişmiş ülkeler kaynaklı olarak enflasyonu arttırıcı yönde etki etmeye devam ettiği değerlendirilmektedir. (TCMB)

Küresel ölçekte enflasyonu yukarı yönlü zorlayan ana unsurlardan biri gıda fiyatlarındaki yükseliştir. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü'nün küresel gıda fiyat endeksi 2021 yılında reel fiyatlara göre son 30 yılın en yüksek artışını yaşamıştır. Küresel gıda fiyatları 2021 yılında %28 artmıştır. Böylece gıda fiyatları son 10 yılın en yüksek seviyesine çıkmıştır. FAO gıda fiyat endeksi, 2021'de ortalama 125,7 puan ile 2011'de 131,9'dan bu yana en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Şekil 12: Küresel Gıda Fiyat Endeksi

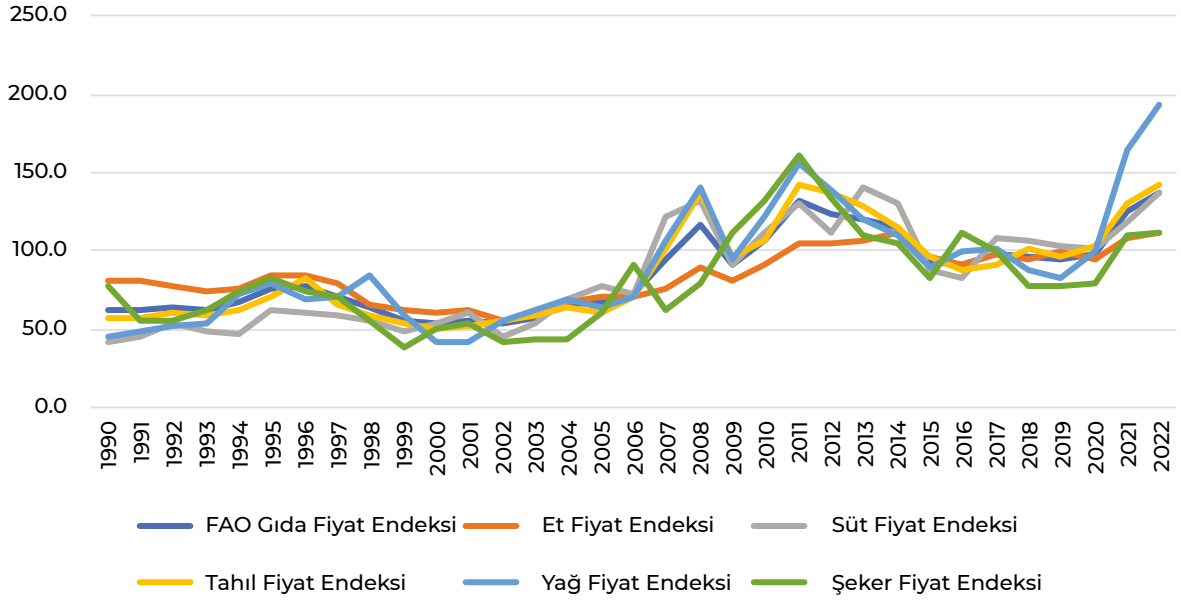

Kaynak: FAO

FAO'ya göre,

- Tahıl Fiyat Endeksi %27,2 artarak 2012'den bu yana en yüksek yıllık seviyesine,
- Şeker Fiyat Endeksi %29,8 artarak 2016'dan bu yana en yüksek yıllık seviyesine,
- Süt Fiyat Endeksi %17,0 artarak 2014'ten bu yana en yüksek yıllık seviyesine,
- Et Fiyat Endeksi %12,7 artarak 2014'yen bu yana en yüksek yıllık seviyesine,
- Yağ Fiyat Endeksi %66 artarak tarihin en yüksek seviyesine çıktı.

Şekil 13: FAO Gıda Fiyat Endeksleri

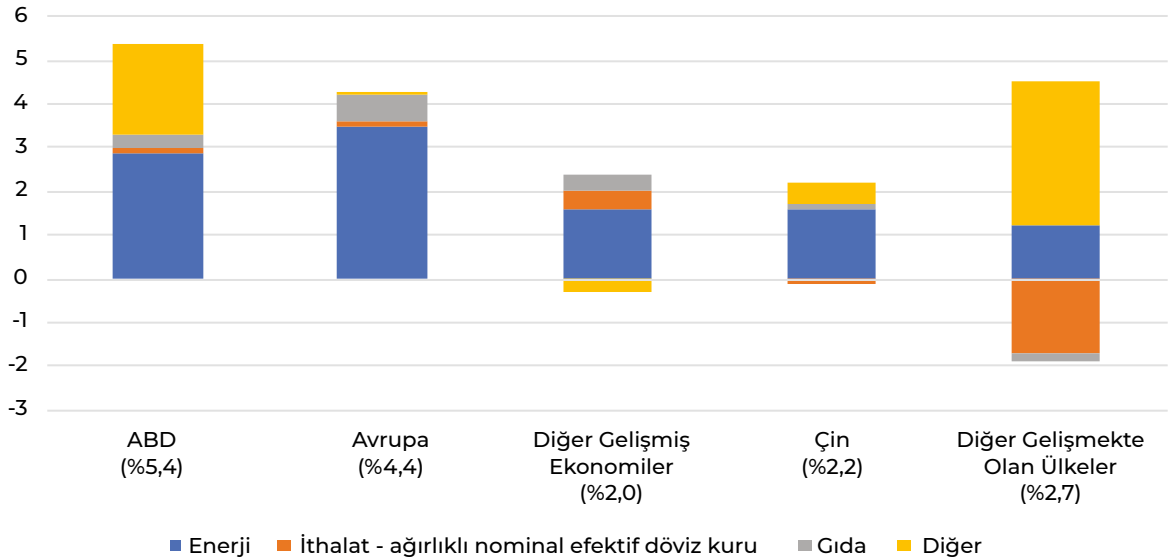
Kaynak: FAO

FAO 2022 yılında gıda fiyatlarında düşüş yaşanmasına temkinli bakmaya devam etmektedir. Örgüte göre, 2022 yılında fiyatlar ılımlı bir şekilde artmaya devam edecek ve düşüş ancak 2023 yılında görülebilecektir.

Devam eden tedarik zinciri kesintileri, tıkanmış limanlar, lojistik sıkıntılar ve mallara

yönelik güçlü talep, yüksek ithal mal fiyatlarına sebep olmaktadır. Fosil yakıt fiyatlarının geçen yıl neredeyse ikiye katlanmasının ardından, özellikle Avrupa'da, artan enerji maliyetleri enflasyonu arttırmıştır. Artan gıda fiyatları da enflasyonun yükselmesine neden olan bir diğer faktördür.

Şekil 14: Ülkelere Göre Enflasyondaki Değişim (Aralık 2020-Güncel Veriler, YoY %)

Gelinen noktada 2021 yılının tamamında görülen yüksek enflasyon oranları, 2022 yılında küresel ekonominin en büyük sorunlarından bir olarak yerini koruyacaktır. Ocak ayı itibarıyla ABD’de yıllık enflasyon %7,5’e, Euro Bölgesi’nde ise %5,1’e yüksel-

miştir. Çin’de enflasyon %0,9 ve Japonya’da %0,5 seviyesinde kalmıştır. Hindistan’da ise enflasyon %6,0 düzeyindedir. G-20 ülkeleri arasında Arjantin %50,7 ve Türkiye %48,7 ile en yüksek enflasyon oranına sahip ülkeler olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 44: Ülkelere Göre Enflasyon Oranları

Gelişmiş Ekonomiler	Enflasyon Oranı* (%)
Almanya	4,9
ABD	7,5
Avustralya	0,3**
Birleşik Krallık	5,5
Euro Bölgesi	5,1
Fransa	2,9
Güney Kore	3,6
Hollanda	6,4
İspanya	6,1
İsviçre	1,6
İtalya	4,8
Japonya	0,5
Kanada	5,1
Singapur	0,4
Suudi Arabistan	1,2

Enerji fiyatları ve gıda fiyatlarındaki artışın kısa vadede devam edeceğine dair öngörüler ve küresel ticarete maliyetlerin düşmesine yönelik bir göstergenin bulunmaması 2022’de enflasyonun kalıcı olacağına dair kanaatleri güçlendirmiştir.

Enflasyon beklentilerinin sağlam bir şekilde sabitlendiğini ve pandeminin nihayetinde etkisini hafiflettiğini varsayarak; tedarik zincirindeki sıkıntılar hafifledikçe, merkez bankaları faiz oranlarını yükselttikçe ve talep yoğun mal tüketimi yerine hizmetlere yöneldikçe yüksek enflasyonun azalacağına dair beklentiler de söz konusudur.

ABD, Euro Bölgesi ve diğer gelişmiş ekonomilerde enerji fiyatlarındaki yükseliş enflasyona yukarı yönlü baskı yapmaktadır. Diğer taraftan gelişmekte olan ve düşük gelirli ülkelerde enerji

Gelişmekte Olan Ekonomiler	Enflasyon Oranı* (%)
Arjantin	50,7
Brezilya	10,4
Çin	0,9
Endonezya	2,2
Güney Afrika	5,7
Hindistan	6,0
Meksika	7,1
Rusya	8,7
Türkiye	48,7

*Ocak 2022’de açıklanan tüketici fiyat endeksi yıllık değişim oranları
** Aralık 2021 rakamıdır.

fiyatlarının yanı sıra gıda enflasyonu ve ithal mal fiyatlarındaki yükseliş enflasyonu baskılamaktadır. Eğer FED ve Avrupa Merkez Bankası enflasyonun kalıcı olduğunu kabul ederek enflasyonla mücadele kapsamında parasal sıkılaştırma politikasını uygularsa bu durum gelişmekte olan ülkelerin paralarında değer kaybına yol açacak ve ithal girdi fiyatlarını yukarı yönlü hareket ettirerek yeni bir enflasyon baskısını meydana getirecektir.

Küresel ölçekte enflasyonda görülen endişe verici tablonun üzerine Rusya-Ukrayna savaşının çıkması durumu daha olumsuz bir hale sürüklemiştir. Küresel enflasyonda üzerinde savaşın bizatihi kendisinin olmasının yanı sıra Rusya’nın enerji piyasalarındaki önemli bir oyuncu olması ve Rusya, Ukrayna ve Belarus’un gıda piyasalarındaki güçlü dominasyonu ayrı ayrı etkiler doğuracaktır. Bu etkiler ilgili bölümde işlenmiştir.

2.3 KÜRESEL BORÇLANMA VE FİNANSMANA ERİŞİM

2.3.1 KÜRESEL BORÇLANMANIN YÜKSELİŞİ

Hem küresel ekonomi hem de küresel ticaret üzerinde frenleyici, gelişimini yavaşlatıcı bir etkisi gözlenmiş olan Soğuk Savaş Dönemi, 1990'lı yılların başlarında sonlanınca, küreselleşme olgusuna bağlı olarak, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen 'neoliberal' anlayış, gelişmiş ekonomiler ile gelişmekte olan ülkeler arasında uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesine yönelik çalışmaları yoğunlaştırdı. Dünyanın önde gelen gelişmiş ve yükselen gelişmekte olan ülkeleri, mevzuatlarını uluslararası sermaye hareketleri ve küresel ticareti serbestleştirecek şekilde motive edildiler.

Bu nedenle, hem küresel ölçekte uluslararası doğrudan yatırım hacminin hem küresel ticaretin hem de uluslararası portföy yatırımlarının genişlediği görüldü. Bununla birlikte, ülkeler aynı zamanda daha yüksek miktarda borç kullanmaya, borç almaya da özendirildi üstelik motive edildi. Bu nedenle, 1991 başı ile 2000 sonu arasında hızla kat edilen 10 yılda, 19 trilyon doları hane halkı, 26 trilyon doları şirketler, 22 trilyon doları kamu ve hükümetler, 20 trilyon doları da finans

kurumlarının kendi aralarında gerçekleşen küresel borç, 87 trilyon dolara ulaştı.

1970'de küresel borcun küresel GSYH'ya oranı %100'ün bir miktar üzerindeyken, 1980 sonunda %130'a yakın düzeyde, 1990 başında -2 yılda dahi- bir anda %150'nin üzerindeki oranlar konuşulmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş'ın son 10 yılında dahi, Sovyetler Birliği dağılma sürecindeyken, küresel borcun küresel GSYH'ya oranı 30 puanın üzerinde artmıştır. Soğuk Savaş'ın bittiği ve küreselleşme olgusunun hız kazandığı ilk 10 yılı temsil eden 1991 ile 2000 sonu arası dönemde ise, küresel borcun GSYH'ya oranı %160'dan %246'ya yükseldi. Sadece 10 yılda küresel borcun küresel

GSYH oranı neredeyse 90 puan arttı.

2000 yılı sonunda 87 trilyon dolar olan küresel borç büyüklüğü, Uluslararası Finans Enstitüsü'nün (IIF) tahminlerine göre, son 21 yılda, 209 trilyon dolar artarak, 2021

yılı sonu itibarıyla 296 trilyon dolar düzeyine ulaşmış görünüyor. 209 trilyon dolarlık artışın sadece 36 trilyon doları küresel pandemi döneminde gerçekleşmiş durumda. Toplam borcun GSYH'ya oranı gelişmiş ekonomilerde 2021 yılının ikinci çeyreğinde %418 olarak kaydedilirken, gelişmekte olan ekonomilerde %250'den %246'ya gerilemiş durumda.

2000 sonu itibarıyla 19 trilyon dolar olan hane halkı borcu, 2021 ortasında 55,3 trilyon dolara, 26 trilyon doları şirketler borcu 2021 sonu itibarıyla 86,2 trilyon dolara, 22 trilyon dolar kamu ve hükümetler borcu 85,7 trilyon dolara ve 20 trilyon dolar olan finans ku-

2000 yılında 87 trilyon \$ olan küresel borç büyüklüğü, 2021 yılında 296 trilyon \$ olmuştur.

rumlarının kendi aralarındaki borç ise 2021 yılı ortası itibarıyla 68,8 trilyon dolara ulaşmış durumda. Son 21 yılda 209 trilyon dolarlık artışta en önemli sıçramanın reel sektör şirketleri ile kamunun borç artışından kaynakladığı görülmektedir. Bu durum, reel sektörün son 21 yıldaki yatırım hamlesinin önemli bir bölümünü borçlanarak finanse ettiğini, reel sektörün borçlanma maliyetlerinin hayli yüksek olması ve reel sektörün borç geri ödemeleri nedeniyle, reel sektörden finans sektörüne önemli bir kaynak aktarımının gerçekleştiğine işaret ediyor. Bu nedenle de reel sektör ile finans sektörü arasında son 21 yılda kârlılık düzeyinde hayli tehlikeli bir dengesizliğin olduğu vurgulanmakta ve bu konuda Birleşmiş Milletler'in de önemli uyarıları bulunmaktadır.

Şüphesiz, 'Covid-19' küresel virüs salgınının (pandemi) uluslararası ekonomi-politik arenada kapsamlı etkileri tartışılmaya devam ediyor. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler, IMF, Dünya Bankası, OECD ve Dünya

Ticaret Örgütü gibi önde gelen uluslararası kuruluşların öncelikli gündeminde 'küresel iklim değişikliği', 'siber terör', küresel ve bölgesel jeopolitik belirsizlikler ve tehditler, küresel pandemi başlığından sonra öncelikli risk ve tehdit başlıkları olarak sıralanmaktadır. Bu dört temel başlık sonrasında ise küresel ekonomiyi hayli zor bir 'meydan okuma' oldukça ağır bir mücadele alanı tanımlanmakta olan beşinci bir başlık olarak da 'küresel borç sarmalı' detaylı bir şekilde tartışılmaktadır. 2021 yılı sonu itibarıyla 296 trilyon dolara, yani küresel GSYH'nın %365'ine ulaşması beklenen küresel borç, pek çok uluslararası kurumu endişelendirmektedir.

Küresel borç sarmallarının önümüzdeki birkaç yıldaki seyri açısından, IIF'nin öngörüsü küresel borç büyüklüğünün 2022 yılında 1,8 trilyon dolar daha artacağı yönünde. 2025 yılına kadar ise borç trendine bağlı olarak 3,8 ile 7 trilyon dolar arasında bir artış daha beklenmektedir. Dünyanın önde gelen uluslararası ekonomi kurumları, önde

gelen iktisatçılar, 2021 sonu itibarıyla küresel GSYH'nın %365'ine ulaştığı tahmin edilen 'küresel borç sarmalı'nı küresel ekonomi açısından önemli risklerin başında tanımlamaktalar.

2020'in başında, küresel pandemi patladığında 260 trilyon dolar olan küresel borç büyüklüğü, 2021'in sonbaharı itibarıyla, 36 trilyon dolarlık artış ile 296 trilyon dolara dayanmış durumda. 2020'nin ilk çeyreği sonunda, küresel pandemi henüz dünyayı yeni yeni etkilemeye başlamış iken 259,7 trilyon dolar seviyesinde olan küresel borç, 1 yıl sonra, 2021'in ilk çeyreği sonunda, 30 trilyon dolarlık artışla 288,7 trilyon dolara ulaştı. Son 1 yıldaki 30 trilyon dolarlık artışın kabaca 5 trilyon doları hane halkından, 8 trilyon doları reel sektörden, 3 trilyon doları finans sektöründen, en büyük bölümü gelişmiş ekonomilerin hükümetleri aracılığıyla yapılmış olarak, kabaca 14 trilyon dolarlık borç artışı da 'kamu' tarafından oluşturul-

muş durumdadır.

Dünya nüfusunun %13'ünü temsil eden 'en az gelişmiş ülkeler' grubu, dünyadaki en yoksul nüfusun da %38'ini oluşturuyor. Birleşmiş Milletler'in araştırmaları kapsamında, küresel pandemi patlak verdiğinden bu yana 280 milyon çok yoksul insanın yaşam mücadelesi verdiği söz konusu 48 en az gelişmiş ülkede, ayda 20 dolar gelir bile elde edemeyen çok yoksul sayısı 35 milyon kişi daha arttı. Bu nedenle, bu ülkelerin mevcut borçlarını ödeme kabiliyetini tümüyle yitirmeleriyle, küresel bir moratoryum ilan edilmesi ve söz konusu ülkelerin borçlarının yeniden yapılandırılması; bu adım atılırken söz konusu ülkelerin borçlarının anlamlı bir bölümünün silinmesi; gerek BM gerek IMF gerekse de OECD gibi uluslararası kurumların gündeminde yer almaya başlamıştır.

2019'dan 2021 mart ayı sonuna kadar, Yunanistan'ın toplam borcunun GSYH'ya oranı %65 daha artmışken, Singapur'un %60,

İspanya'nın %57, Kanada ve Fransa'nın %54, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin %50, İtalya, Birleşik Krallık ve Japonya'nın %40, ve ABD'nin toplam borcu %37 artmış durumda. Yani, 2019 sonunda ABD'nin toplam borç/GSYH oranı %108,19 iken, 2021 ilk çeyrek sonunda %127,65'e ulaşmış durumda. Buna karşılık, 2019'da %32,5 olan Türkiye'nin AB tanımlı kamu borcunun GSYH'ya oranınının, 2020'de %39'a yükseldikten sonra, 2021'de %36,6'ya gerilemesi öngörülüyor. Küresel pandemi döneminde artış oranının sadece %11,2 olması Türkiye'nin aynı dönemdeki 'mali disiplin ve 'pozitif büyüme' başarısının toplam borç yönetimi açısından önemli olduğuna işaret etmektedir.

IIF'nin elindeki veriler, küresel pandemi döneminde, borç birikiminin en çok Euro Bölgesi'nde arttığına işaret ederken, bölgenin iki büyük

ekonomisi Almanya ve Fransa'nın küresel pandeminin etkilerini azaltmaya yönelik destek paketleri ve kamu harcamalarının finansmanı adına gerçekleştirdikleri fazladan borçlanma nedeniyle, Euro Bölgesi'nde toplam borç 2021'in ikinci çeyreği sonu itibarıyla 1,3 trilyon artarak, 56 trilyon dolara yükselmiştir. Çin'in borç seviyesi de hızla yükselerek, 2021'in ikinci çeyreği sonu itibarıyla 2,3 trilyon dolar artışla 55 trilyon doların üzerine çıkarak tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştı. Çin'in borç birikimi pek çok ülkeye göre çok daha hızlı gerçekleşmiş durumda ve Çin'in borçlarını yönetip yönetemeyeceği de bir başka uluslararası başlık olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye, 45 ülke arasında borç yönetimini en iyi gerçekleştirebilen birkaç ülke arasında yer almaktadır.

Türkiye'de ise borçların GSYH'ya oranları dikkate alındığında, 2021'in ikinci çeyreğinde geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla hane halkı toplam borcu 0,7 puan azalışla %16,6'ya, finansal olmayan şirketlere ait borçlar 6,2 puan düşerek %68,7'ye ve kamuya ait borçlar 1,8 puan azalarak %39,8'e geriledi. Türkiye'de banka gibi finansal şirketlere ait borçlar ise bu dönemde değişim göstermeyerek %27,8'de sabit kaldı. Türkiye gerek G20 gerek OECD gerekse de dünyanın önde gelen 45 ülkesi arasında borç yönetimini en iyi gerçekleştirebilen birkaç ülke arasında yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, yıl başından bu yana, BM'nin 2022'de üzerinde hassasiyetle duracağı ve çalışacağı, hareketlendireceği alanları paylaşıyor. Guterres'in küresel çağrılardan birisi, 'Covid-19' ile küresel mücadelede artık 'acil yardım modu'na geçilmesi ve farklı kıtalar ile ülkeler arasındaki 'aşırı eşitsizliği'ni ortadan kaldıracak adımlar konusunda hızlandırılması başlıklarıdır. Küresel iklim değişikliği için 'gecikmeksizin acil eylem modu', 'sürdürülebilir barışın inşası' için yoğun çaba, insanlığı ve insanı dijitalleştirmede, dijital dünyada önceliklendirme Guterres'in diğer öne çıkan başlıklarıdır. Çünkü, dünyanın önde gelen uzmanları insanın 'dijital köle'ye dönüştürülmesine yönelik risk ve tehditleri de yoğun bir şekilde tartışılmaktadır.

BM Genel Sekreteri'nin üzerinde durduğu bir diğer kritik başlık ise, 'küresel finans sisteminin transformasyonu'dur. Guterres, BM

açısından konuyu şu şekilde tanımlamaktadır: “Küresel finans sistemi ahlâki olarak iflas etmiş durumda. Zenginleri kayırıyor; fakirleri cezalandırıyor. Herkese hitap eden, finansal sistem ile reel sektör arasındaki uçurumu tartışmasız kapatan yeni bir mimariye ihtiyacımız var.” Küresel borç sarmalı 300 trilyon dolara yaklaşırken, küresel finans sistemindeki bugünkü anlayışın dünyayı bir iflasa sürükleyip sürüklediği uluslararası

sı kurumların çok daha yoğun olarak gündeminde olacak. Bu tablo, dünyanın önde gelen iktisatçıları açısından ‘Bilinçli Kapitalizm’e (conscious capitalism) yönelik çağrıları da yoğunlaştırmaktadır.

Küresel ekonominin önde gelen ekonomilerinin artık yeni yükselen ekonomilere yönelik daha fazla ‘empati’ kurmaları gerekiyor. ‘Bilinçli kapitalizm’ ile, endüstrileşmeyi ‘sıfır atık’, ‘yeşil enerji’ ve adil gelir dağılımına

dayalı yeni bir platforma oturtmak gerektiği tartışılıyor. Önde gelen iktisatçılar ve toplum bilimciler 'Küreselleşme 2.0'ın adil ve kapsayıcı olmadığını vurgulamaktalar. Bu nedenle, küresel pandemi sonrası hız kazanacağı düşünülen küreselleşme 3.0'ın adil ve kapsayıcı olması tartışılmaz bir öncelik arz ediyor. Bu defa, 'adil küreselleşme'nin (fair globalization) bölgesel ve küresel yoksullukla 'samimi' bir mücadeleyi içinde barındırması gerekiyor.

2.3.2 İHRACATIN FİNANSMANINDA FIRSATLAR VE RİSKLER

2022, başta Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) başta olmak üzere, tüm uluslararası kurumların üzerinde titizlikle çalışacağı 3 temel konu olarak, 'küresel iklim değişikliği', 'enerji dönüşümü ve enerji arz güvenliği' ve 'sıfır atık' ile 'yeni nesil plastik ve kimyasallar' başlıklarının önceliklendirileceği bir yıl olacak. Bu nedenle, küresel ticarete bir ülkenin, o ülkenin herhangi bir şirketinin öne çıkması, pozisyonunu koruması, ihracat hacmini sürdürülebilir kılması ve arttırması; aynı zamanda, iklim dönüşümü, enerji dönüşümü, sıfır atık, atık yönetimi, plastikler ve kimyasallar alanında kapsamlı projelere ağırlık vermesi ile mümkün olabilecektir. 'Karbon Salınımı', 'Yeşil Enerji' ve 'Sıfır Atık' konusunda dünyanın önde gelen uluslararası kurumları ve uluslararası yatırım bankalarının gereken kriterlere uymayan, uyamayan ülke ve şirketler ya üretim, yatırım ve ihracatın finansmanı adına daha pahalı kredi kullanmak durumunda

kalacak ya da artık hiç kredi bulamayacak hale gelecek.

Bu nedenle, yukarıda sıralanan alanlarda Türkiye'nin, Türk ihracatçılarının her türlü hamlesi, enerji, iklim, atık dönüşümüne yönelik projeler konusundaki her iddialı atılımı, ihracatın sürdürülebilirliği adına ayrı bir önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, Türk ihracatçısının küresel rekabetteki konumunun güçlendirilmesi, geliştirilmesi, yükseltilmesi adına da kritik düzeyde önem arz etmektedir. Türk ihracatçısının 'sıfır net karbon', 'yeşil enerji', 'sıfır atık ve atık yönetimi' alanındaki her ölçülebilen başarısı, ihracatçımıza üretim, yatırım ve ihracatın finansmanı adına daha ucuz ve daha sürdürülebilir finansman kaynağı olarak dönecek.

Ayrıca, Türkiye'nin girişimcilerinin iklim dönüşümü, enerji dönüşümü, yeşil enerji, atık yönetimi ve akıllı şehir teknolojilerinde, donanım ve yazılımlarda her inovatif başarısı, her buluşu, her Ar-Ge hamlesi, Türkiye'nin yüksek katma değerli ihracat hacmine de olumlu yönde yansiyacak.

Bu kapsamda, 2022 açısından küresel ölçekte öne çıkacak birinci başlık, 'küresel iklim değişikliği' ve sebep olduğu anomalilerdir. Bir tarafta aşırı yağmurlar, aşırı fırtınalar, sel baskınları ve yıkımlar diğer tarafta ise, aşırı kuraklık, küresel ölçekte tarım ve gıda üretimini tehdit eden bir tablo ve ne yazık ki tarım ve gıda fiyatlarının daha da yükselmesi riski bulunuyor. Bu nedenle, 2022'nin bütününde küresel iklim değişikliğinin nasıl yavaşlatılacağı, etkilerinin nasıl hafifletileceği, dünyanın ağır doğal afetlerden, açlık ve temiz su kaynaklarından mahrum kalma riskinden nasıl korunacağı konuları da önem arz etmektedir.

Bununla birlikte, küresel iklim değişikliğini önleyecek kapsamlı alt ve üst yapı yatırımlarını, dünyanın bütününde üretimin, ticaretin, lojistiğin iklimi koruyacak şekilde yürütülmesi adına gerçekleştirilecek 'dönüşüm projeleri'nin nasıl finanse edileceği de kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır. Dünyanın önde gelen ülkelerinin 'sıfır net karbon emisyonu' hedeflerinin gerçekleşmesi ve doğanın korunması adına, sadece enerji dönüşümü için 2030 yılına kadar ihtiyaç duyulduğu düşünülen kaynak ihtiyacı 50 trilyon dolardır. Dünyanın önde gelen 100 şehrinin iklimi ve doğayı korumak adına, 'akıllı şehir' haline gelmeleri için 2050 yılına kadar gerçekleşmesi gereken kapsamlı dönüşüm projeleri için 40 trilyon dolarlık bir kaynak oluşturulması gerektiği düşünülüyor.

İkinci önemli başlık, enerji dönüşümü ve enerji arz güvenliği konusudur. Küresel iklim değişikliği ile de bağlantılı olan bu başlık, insanoğlunun yaşamı için vazgeçilmez bir ihtiyaç olan enerjinin üretiminde havaya minimum düzeyde karbon salınımı için yenilenebilir enerjiye yönelimi hızlandırmak anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, kömür ve petrolü tamamıyla yasaklamaya yönelik büyük bir kampanya başlatmış olan Avrupa Birliği dahi, 'enerji dönüşümü'nün aynı zamanda 'enerji arz güvenliği' kavramının da gözetilerek yönetilmesi gerektiğinin farkında olduğundan, 'net-sıfır karbon' hedefinin tutturulması adına doğalgaz ve nükleerin de çemberde yer aldığı yeni bir düzenlemeyi içermektedir. Bazı nükleer enerji ve doğalgaz projelerini 'yeşil yatırım' olarak sınıflandırma konusundaki plan tamamlanmış durumdadır.

Projelerin hangi kriterlere bağlı olarak yeşil

yatırım sınıfına gireceğini belirleyen kuralları içeren taslağın AB Komisyonu'nun gündemine gelmesi bekleniyor. Elbette, dünyayı küresel iklim değişikliğinin etkilerinden kurtarmak adına yürütülecek projeler, geniş kapsamlı enerji dönüşümü projeleri aynı zamanda ciddi bir finansman da gerektiriyor. 2030 yılına kadar 5 trilyon dolarlık bir yatırım hamlesini gerektiren bu tabloda, önde gelen gelişmiş ekonomiler, 1 trilyon dolarlık destek sözü vermiş olsa da ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerin 4 trilyon dolarlık daha kaynak bulmaları gerekmekte. Bu tablo içerisinde, bir diğer küresel ölçekte önemli tartışma konusu ise 'nadir mineraller ve metaller'. Yeni nesil elektrikli otomobillerden rüzgâr santrallerine, enerji dönüşümü ve 'net-sıfır karbon' projeleri dünyada üretimi çok az sayıda ülkenin kontrolünde olan 'nadir mineraller ve metaller'e bağlı. Bu nedenle, 2022'de 'nadir mineraller ve metaller'e yönelik tartışma da bir hayli ön planda olacaktır.

Üçüncü önemli başlık 'sıfır atık' ve 'yeni nesil plastik ve kimyasallar' olacaktır. Küresel iklim değişikliği ne kadar önemli bir konu ise, 'küresel atık yönetimi', 'toprağın ve temiz su kaynaklarının korunması' konusu da o kadar önemli bir konudur. Dünya okyanuslarında hali hazırda 1,6 milyon kilometrekare büyüklüğünde 'yüzer plastik ada'lar yer almaktadır.

Bu durum, yeryüzü ve okyanus ekolojisi açısından büyük tehdit oluşturmaktadır. Günlük hayatımızda kullandığımız plastik ve kimyasalların doğal yaşama zarar vermemesi kritik önemdedir. 2022 'plastikler ve kimyasallar'a yönelik olarak, BM, OECD ve WTO çatısı altında önemli müzakerelere-

rin yapılacağı, tarihi kararların alınacağı, son derece önemli ve detaylı uluslararası düzenlemelerin hayat bulacağı, ülkelerin plastik ve kimyasallara yönelik çok önemli ulusal düzenlemeler yapmalarının şart olacağı bir yıl olacaktır.

2.4 KÜRESEL TİCARET VE DİJİTALLEŞME

Küresel ekonomi, her anlamda mal ve hizmetlerin üretim, değişim ve tüketiminin dijitalleşmesini yaşıyor. Dijitalleşme süreçleri, mal ve hizmetlerin üretimi, değişimi ve tüketiminde köklü değişikliklere neden oluyor. Bu değişimler, dijital teknolojiye dayalı yeni ürün ve hizmetlerin ortaya çıkmasına

ek olarak “geleneksel” sektörlerdeki değişiklikleri de içeriyor. İnternet ve sınır ötesi veri akışları, web üzerinden daha fazla ürün ticareti yapıldığından veya dijitalle dayanan özellikleri entegre ettiğinden, ticaretin önemli kanalları haline geliyor.

2022 yılı itibarıyla, içerisinde bulunduğumuz çağa pek çok isim verilse de konuların isimlerin ağırlıklı olarak dijitalleşme ekseninde olduğu genel kabul bir gerçeklik. Bu bağlamda dijitalleşme, çağı yakalamak adına gerek firmalar gerekse sektörel anlamda geliştirilmesi gereken elzem bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Dünya çapında milyonlarca insan, araştırmadan çevrimiçi ürün satın almaya kadar pek çok işlem için interneti kullanıyor.

90'lı yılların başından itibaren başlayan bu süreç, birçok endüstride faaliyet gösteren işletmede yaşanan dönüşümün önemli etkenlerinden biri olarak görülmektedir.

Binlerce yıl önce takas usulü ile başlayan ticaret, 2018 yılında blok zinciri kullanılarak ticari olarak geçerli ilk işlem yapıldı. Blok zinciri teknolojisi öncesinde akreditif işleminin tamamlanması minimum 5 gün sürerken, blok zincir teknolojisiyle aynı işlem 24 saat içerisinde tamamlanmıştır. (Financial Times, 2018). Dijitalleşme, küresel ticaretin dinamikleriyle olan uyumluluk oranını arttırdıkça günlük hayatta dahi uygulama sayısı günbegün yükseliyor.

2.4.1 PANDEMİ SONRASI TOPARLANMA SÜRECİNDE DİJİTALLEŞMENİN ETKİSİ

Pandemi dönemi, çalışma şekillerinden üretim modellerine, tedarikten satışa sistemin tüm paydaşlarını doğrudan etkiledi. Bu süreçte dijital dönüşümlerini nispeten tamamlamış olan firmaların daha avantajlı girdiği söylenebilir. Bu noktada, özellikle e-ticaretin öncülüğünde ciddi bir ivmelenme olduğu istatistiklere de yansımıştır.

Pek çok ülkede sokağa çıkma kısıtlamalarının yaşandığı, sosyal mesafe kurallarının uygulanmaya başlanıldığı dönemde e-ticaret, sunduğu çevrimiçi fırsatlarla tüketicilerin doğrudan temin edemediği ürünlerin tedariki noktasında önemli bir fırsat penceresi sunmuştur.

Dünyada ilk uygulamaları 1995 yılında başlayan, Türkiye'de ise temelleri 1997 yılında atılan e-ticaret, müşterilere her zaman ve her yerde alışveriş yapma imkânı, firmalara

ise mağaza açma ve işletme masrafı olmadan satış yapma ve normal zamanda ulaşabileceklerinin çok daha üzerinde bir müşteri kitlesine ulaşma fırsatı sunuyor.

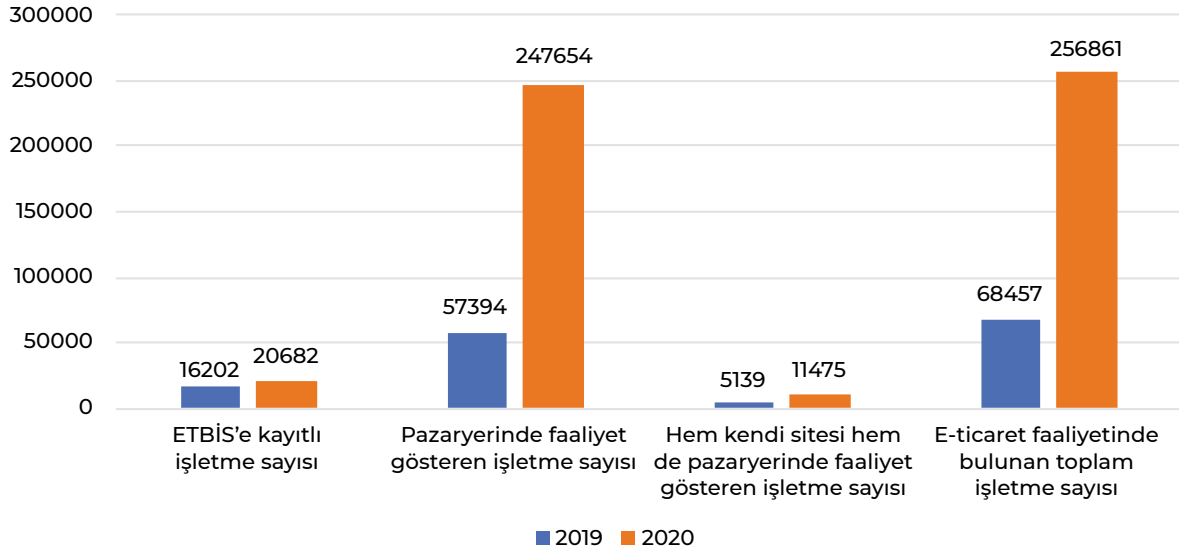
2019 yılında e-ticaretin toplam perakende ticaret içindeki oranı İngiltere'de yüzde 18,3, ABD'de yüzde 15,2 ve Almanya'da yüzde 11,7 olmuştur. Gelişmekte olan ülkelere baktığımızda ise Çin'de bu oran yüzde 28,2, Brezilya'da yüzde 7,6, Rusya'da yüzde 7,2'dir. Türkiye'de çevrimiçi perakendenin toplam perakende ticaretteki oranı 2019 yılında yüzde 6,2 olmuş ve Türkiye bu oranla gelişmekte olan ülkeler ortalaması olan 6,7'nin altında kalmıştır.

Bununla birlikte Türkiye'de e-ticaret 2015-2019 yılları arasında yüzde 35 gibi çok yüksek bir yıllık büyüme oranı sergiledi.

Danışmanlık şirketi McKinsey'in bir araştırmasına göre, 2020 yılında Avrupa'da ilk kez online alışveriş yapanların oranı yüzde 13, Türkiye'de ise yüzde 25'tir. Bu anlamda, Türkiye'de e-ticaret sektörüne eğilim iştahının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Dijitalleşme öncülüğünde e-ticaretin yükselişi gerek tüketiciler gerekse firmalar açısından pek çok sebebi barındırmaktadır. Tüketiciler açısından, istedikleri ürüne, gelişen lojistik imkânları sayesinde daha hızlı ve daha güvenli teslim alma olanağı, satın alma süreçlerinde yaşanan ekstra maliyetlerin ortadan kalkması ve ciddi bir zaman israfının önüne geçilmesi, tüketicinin faydasına olan yönler olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan, e-ticaret firmalarının perakende ticarete oranla fiziksel mağaza açma maliyeti, stok ve dükkân işletme maliyetlerinden elde edilen tasarruflar, firmaların kazanımları olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 15: 2019-2020 E-Ticaret İstatistikleri

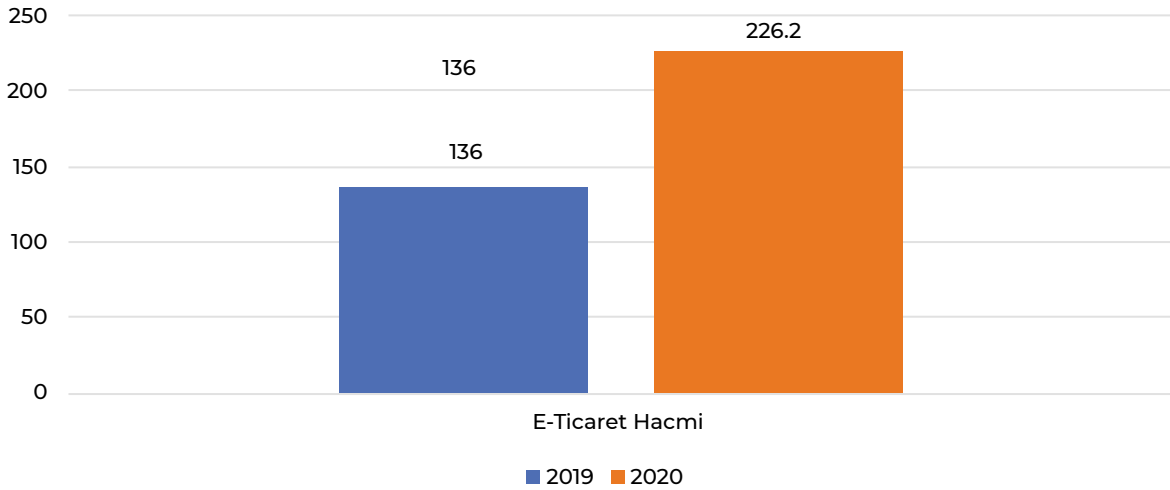

Kaynak: E-Ticaret Bilgi Platformu

2020 yılı, Türkiye'de e-ticaret alanında çok önemli bir dönüşüme imza atılan bir yıl olarak tarihe geçmiştir. Bu dönemde, Elektronik Ticaret Bilgilendirme Sistemi'ne (ETBİS) kayıtlı firma sayısı %28 artışla 20.682'ye yükseldi. Ayrıca, bir diğer dikkat çekici husus, pazaryerinde faaliyet gösteren işletme sayısının sadece 1 yıl içerisinde yüzde 331 artarak

247.654 işletmeye yükselmesi, pandemi döneminde Türkiye'deki işletmelerin e-ticarete olan eğilimlerinin açık bir göstergesidir. Bununla beraber hem kendi sitesi hem de pazaryerinde faaliyet gösteren işletme sayısı 5.139'dan 11.475'e, e-ticaret faaliyetinde bulunan toplam işletme sayısı ise %275 artışla 256.681'e yükselmiştir.

Şekil 16: E-Ticaret Hacmi (Milyar TL, 2019-2020)

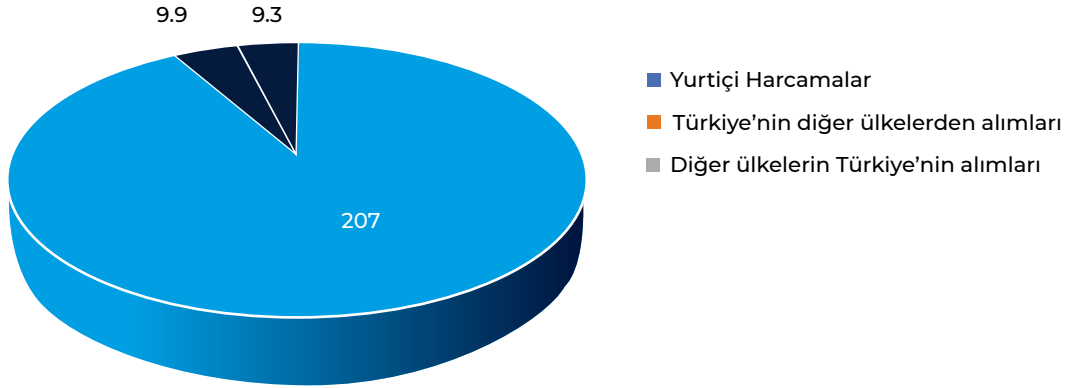

Kaynak: E-Ticaret Bilgi Platformu

2019-2020 yıllarında Türkiye’de e-ticaret hacmi %66 oranında artarak 136 milyar TL’den 226,2 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bu dönemde, e-ticaret sipariş sayısı 2019 yılında 1,36 milyar adetten 2,29 milyar

adete yükselmiştir. Pandemi döneminin etkisi, toplam e-ticaret hacmine de doğrudan yansımıştır. 2020 yılında toplam e-ticaretin içindeki perakende payı %64’e ulaşmıştır.

Şekil 17: E-Ticaretin Dağılımı

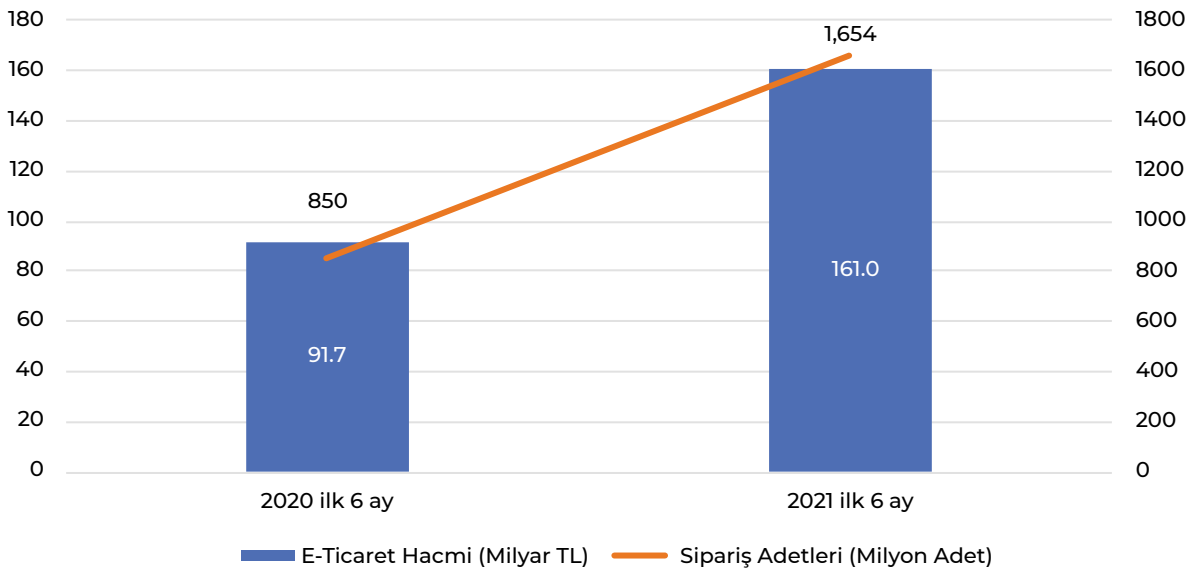

Kaynak: E-Ticaret Bilgi Platformu

226,2 milyar TL olarak gerçekleşen 2020 yılı toplam e-ticaret hacminin 207 milyar TL’lik kısmı yurtiçi harcamalardan, 9,9 milyar TL’si Türkiye’nin diğer ülkelerden alımlarından

ve 9,3 milyar TL’lik kısmı ise diğer ülkelerin Türkiye’den alımlarından gelmiştir. Bu anlamda, toplam e-ticaret hacminin %91,4’lük bölümü yurtiçi harcamalar kaynaklıdır.

Şekil 18: E-Ticaret Hacmi ve Sipariş Adetleri (2020-2021 Ocak-Haziran)

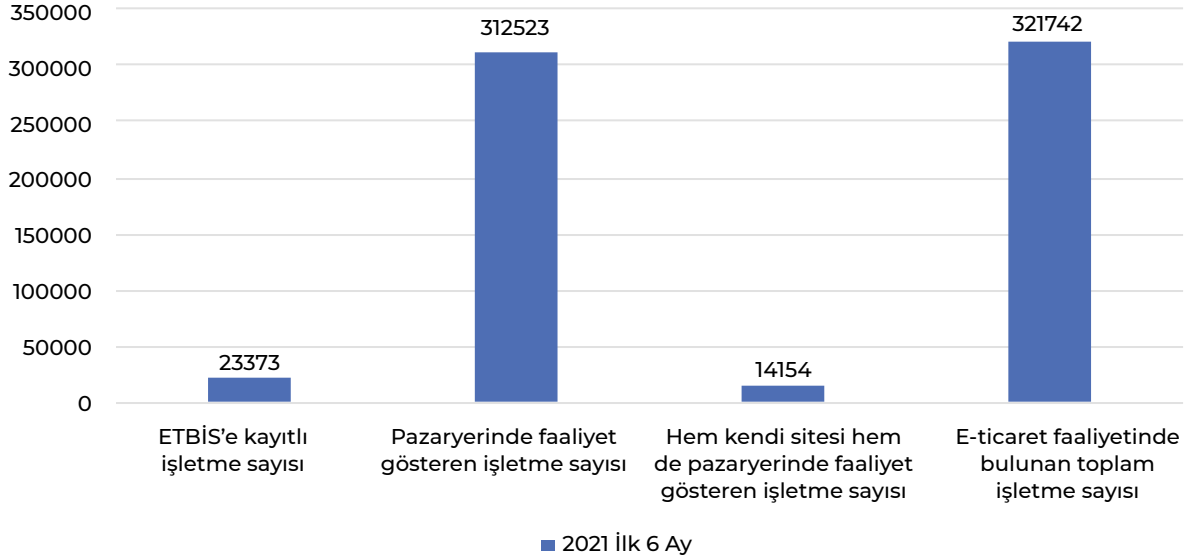

Kaynak: E-Ticaret Bilgi Platformu

2021 yılı ilk 6 ayı itibarıyla ülkemizde e-ticaret hacmi bir önceki yılın aynı dönemine göre %75,6'lık artışla 161 milyar TL olarak

gerçekleşmiştir. 2021 yılı ilk 6 ayında sipariş adetleri %94,4 artış ile 850,7 milyon adetten 1 milyar 654 milyon adede yükselmiştir.

Şekil 19: 2021 Yılı İlk 6 Ay E-Ticaret İstatistikleri

Kaynak: E-Ticaret Bilgi Platformu

2021 yılının ilk 6 aylık döneminde de e-ticaret verilerindeki yükseliş ivmesi devam etmiştir.

Bu dönemde e-ticaret faaliyetinde bulunan toplam işletme sayısı 321.742 olarak gerçekleşmiştir.

2019 yılı ile karşılaştırıldığında, ETBİS'e kayıtlı site sayısı 16.202'den 23.373'e, pazaryerinde faaliyet gösteren işletme sayısı 57.394'ten 312.523'e hem kendi sitesinde hem de pazaryerlerinde satış yapan işletme sayısı 5.139'dan 14.154'e yükselmiştir.

226,2 milyar TL olarak gerçekleşen 2020 yılı toplam e-ticaret hacminin 207 milyar TL'lik kısmı yurtiçi harcamalardan kaynaklıdır.

2.4.2 BLOCKCHAIN TEKNOLOJİSİ VE KÜRESEL TİCARETTE KULLANIMI

Ticaret, her zaman teknolojik yeniliklere ayak uydurmuş ve teknoloji ekseninde yeniden şekillenmiştir. Özellikle son dönemde daha sık karşılaştığımız Blockchain teknolojisi, kimi çevreler tarafından ticaretin yeni dönüştürücüsü olarak değerlendiriliyor ve Blockchain'in küresel ticareti doğrudan etkileyeceği konusunda çeşitli fikirler öne sürülüyor.

Bu noktada altının çizilmesi gereken en önemli husus, Blockchain teknolojisinin Bitcoin olarak adlandırılan kripto para biriminden çok daha fazlası olmasıdır. Çünkü Blockchain teknolojisinin potansiyel kullanım alanı, kripto para birimleri dünyasından çok daha kapsamlıdır. Blockchain; güvenlik açıklarına karşı korumalı ve kolayca erişilebilen bir ağ üzerinde şifrelenen verilerin yönetimini sağlayan dağıtık veri tabanıdır. Blockchain teknolojisini günümüz ağlarından farklı kılan eşler arası ağ, dağıtılmış defter, mutabakat mekanizması ve kriptografi teknolojileridir.

Eşler arası ağ teknolojisi, Blockchain üzerinde ağda bulunan katılımcıların kendilerine ait senkronize edilmiş bir kaydının bulunmasıdır. Bu sayede katılımcılar ağ üzerinde gerçekleşen işlemleri görebilmeyin yanında, bu işlemleri onaylayabilir. Bu durum, arada fazladan bir onaycı daha olmasını engelleyerek, merkezi otoriteyi ortadan kaldırır ve katılımcıları doğrudan birbirine bağlar.

Dağıtılmış defter özelliği ise, tüm katılımcıların gerçekleştirdiği işlemlerin kayıt

altına alındığı dijital hesap defterleridir. Bu özellik, diğer sistemlerin aksine tek bir merkezi ağı sahip değildir. Eşler arası ağ teknolojisi sayesinde katılımcılar hem sunucu hem de istemcidir. Tüm işlemler, katılımcılara ait defterlere senkronize şekilde işler ve böylece merkezi sunucu kaynaklı güvenlik açıkları ortadan kaldırmış olur.

Ayrıca, mutabakat mekanizması sayesinde eşler arası ağda bulunan bir katılımcı herhangi bir veri girişi yapmak istediğinde işlem kodlanır ve ağdaki tüm kullanıcılar bilgilendirilir. İşlem, kullanıcılar arasında mutabakat sağlandığında kalıcı kayıtlara işlenir.

Kriptografi ise, kullanıcılara farklı teknolojileri bir arada kullanarak benzersiz bir dijital imza oluşturulması sürecini içerir. Blockchain ağında oluşturulan her bir veri bloğu kendinden önceki bloğun hash'ine bağlanır ve ilk bloktan son bloğa kadar uzanan bir zincir oluşturur. Zincire kaydedilen veri dışarıdan müdahale edilerek değiştirilmeye çalışıldığında; verinin kayıtlı olduğu blok, zincirde bulunan tüm bloklarla bağlantılı olması sebebiyle yapılmaya çalışılan müdahale her biri üzerinde değişikliği tetikleyecektir. (Pisa & Juden, 2017:9)

Bu durum ağ üzerinde gerçekleştirilmeye çalışılan işlemin tespitini kolaylaştıracaktır. Ayrıca blok zincirine müdahale ile yeni blok eklemek istenilirse tüm bloklara ait düğümlerin çözümlenerek ağın geride bırakılması gerekmektedir. Bu da Blockchain ağına dışarıdan gerçekleştirilebilecek olası müdahaleleri epey zorlu ve maliyetli bir hale getirdiğinden dijital paraların en büyük sorunu olan çift harcama problemi ortadan kaldıracaktır.

Blockchain teknolojisinin altında yatan ilkeler (Leloup, 2017) şu şekildedir;

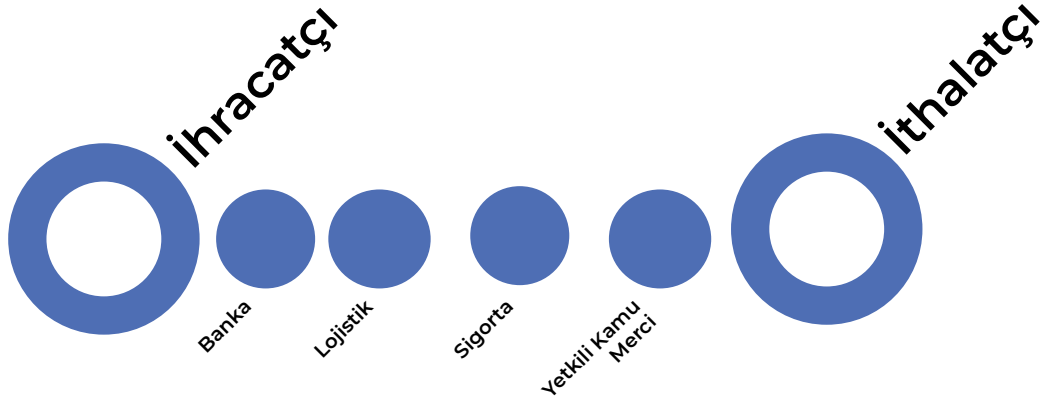
Merkeziyetçilik ve Aracısızlaştırma	Blok zinciri hiçbir merkezi otoriteyi kabul etmez.
Mutabakat	İşlemlerin kabul edilmesi veya reddedilmesi, blok zincirindeki katılımcıların fikir çoğunluğunun sonucudur ve bu sonuç, merkezi bir kurumun kararı değildir.
Değişmezlik	Sistemdeki bilgileri değiştirmek veya silmek imkânsızdır.
Güvenlik ve Şeffaflık	Yapılan her işlem ve tüm veriler paylaşılır, görüntülenmeye açıktır.

Dış ticaret işlemleri, kompleks bir gelişim mekanizmasına ve taraflara sahiptir. Dış ticaret işlemlerinde, devlet kurumları, kurumlar, lojistik şirketleri, uluslararası ticaret danışmanları, bankalar gibi pek çok kurum tarafından onay gerektirebilmektedir. Tüm bunların sonucunda, süreç içerisinde yüksek maliyetler ortaya çıkmaktadır. Malların üreticiden nihai tüketiciye, sözleşmenin de türüne bağlı olmak üzere uzun zaman alabilmektedir. Dış ticaret işlemleri genellikle imalat, ticaret ve hizmet şirketleri arasında yürütülen yüksek değerli işlemlerdir. Söz konusu işlemler genellikle işletmeden işletmeye (B2B) operasyonlardır. Bu itibarla,

yasal çerçeveye, katılımcılara, işlem mekanizmasına ilişkin birtakım özelliklere sahiptirler.

Dış ticarete taraflar alıcı ve satıcı gibi görünmekle beraber aslında bu ikiliyi yönlendiren ve yöneten kurallar bütünü vardır. Ülkelerin buldukları coğrafyalar, bağlı oldukları ekonomik iş birlikleri ve bloklar, bankacılık ve döviz transfer uygulamaları, gümrük ve vergi hadleri, kota veya diğer yaptırımlar, ülke içi standardizasyon uygulamaları, ülkelerin politik yaklaşımları ve istikrar ve bunların üzerinde Uluslararası Ticaret Odası kurallarından bahsetmek mümkündür.

En sade haliyle bir dış ticaret işleminde sözleşme tarafları ürün (işlemin konusu) ve ödemedir (hizmetin/ürünün değeri). Aynı zamanda, nakliyeyi (taşıyıcı), malların sigortasını (sigortacı), bedelin ödenmesini (banka) sağlayan bir dizi başka şirket de operasyonda yer almaktadır.

İşlemin yürütülmesinde bir diğer önemli rol, ortak ülkelerdeki kamu makamlarına aittir:

Dış ticaret faaliyeti alanında yetkili bakanlıklar veya daireler, gümrük idaresi, ticaret odaları vb. bu kapsamda yer alır.

Bir ihracat işlemi halihazırda ayrıntılı bir mekanizmayı içeriyorsa, blok zincir teknolojisinin kullanılması, işlem mekanizmasını daha sade ve şeffaf hale getirir.

Blockchain teknolojisinin küresel ticarete uygulanması, aracı müdahalelerin ortadan kaldırılmasına, maliyetlerin düşürülmesine, iletişim ve emtia ticareti platformlarının kullanımı yoluyla daha fazla güvenlik ve şeffaflık sunar. Bununla beraber, ürünlerin izlenebilirliği ve gümrük noktalarındaki kontrol süreçlerinde de çeşitli iyileştirmeler görülecektir.

Tablo 45: Blockchain Teknolojisinin Dış Ticarete Sağladığı Avantajlar

Blockchain Teknolojisinin Dış Ticarete Sağladığı Avantajlar	Açıklama
Belgelerin Gerçek Zamanlı Doğrulanması	Blockchain aracılığıyla erişilebilen finansal belgeler, gerçek zamanlı olarak doğrulanabilir ve kabul edilebilir, bu da malların teslimatını hazırlama süresini azaltır.
Aracısızlaştırma	Blockchain ödemeyi kolaylaştırır, üçüncü şahısların riski üstlenmesine gerek yoktur ve ödeme mekanizmasına dahil olan bankalar arasında kurulan muhabir ilişkileri ortadan kaldırılır.
Güvenlik ve Şeffaflık	Yapılan her işlem ve tüm veriler paylaşılr, görüntülenmeye açıktır.
Sözleşmenin Tek Merkezden Dağıtılması	Sözleşme maddeleri Blockchain'e kaydedilir, durum her an güncellenir, teslimat sürecini izlemek için gereken süre azalır.
Mülkiyet Kanıtı	Konşimento Blockchain'de mevcuttur, ürünlerin yeri ve mülkiyeti hakkında şeffaflık sağlanır.
İşlem Maliyetlerinin Azaltılması	Akıllı sözleşme aracılığıyla yürütülen sözleşme koşulları, muhabir bankaların müdahalesini ortadan kaldırır.

2.5 RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI VE KÜRESEL EKONOMİYE OLASI ETKİLERİ

Dünya pandemi karşısında yürütülen aşılamalar ve diğer uygulanan önlemler sonucu 2021 yılında salgını kademeli olarak kontrol altına almaya başlamıştır. 2022 yılında ise toplu bağışıklık kazanılması ile normalleşmenin artacağı öngörülmektedir. Salgında sağlanan bu gelişmeye paralel olarak dünya ekonomisi ve ticareti de 2021 yılında hızlı bir toparlanma göstermiştir. Hükümetlerin ve merkez bankalarının sağladığı destekler ekonomilerde toparlanmayı önemli ölçüde desteklemiştir. Bu çerçevede 2022 yılına dünya ekonomisi ve ticaretinde yine görece hızlı büyüme beklentileri ile girilmiştir. Raporun birinci bölümünde bu varsayımlara bağlı olarak 2022 yılına ilişkin öngörüler kapsamlı olarak sunulmuştur.

Ancak 2022 yılının şubat ayında Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile başlayan savaş dünya ekonomisi ve ticareti için yapılan öngörülerini de temelden etkilemiştir. Raporun bu bölümünde savaşa ilişkin senaryolara ve savaşın dünya ekonomisi ve ticaretine olası etkilerine ilişkin değerlendirmeler sunulmaktadır.

Savaşın gidişatı oluşturacağı etkiler belirsizliğini korumaktadır. Dolayısıyla raporun bu bölümünde bugünün şartlarıyla mümkün olabilen tahmin, senaryo ve analizlere yer verilmiştir. Yaz aylarında savaşın gidişatına göre savaşın ekonomiye ve Türkiye'nin ihracatına tesiri ve gelecekteki etkileri güncellenerek paylaşılacaktır.

2.5.1. RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

1989 yılında doğu blokunun yıkılması ardından dağılan Sovyetler Birliği çok sayıda ülkeye ayrılmıştır. Yine doğu blokunun yıkılması sonrası iki kutuplu dünya sona ermiş ve yeni Dünya düzeni arayışı başlamıştır. Bu arayış içinde iki kutuplu dünyanın doğu bloku içinde yer alan birçok ülke Avrupa birliği ve NATO üyesi olmuştur. Böylece Batı bloku Rusya Federasyonu'na coğrafi olarak da komşu haline gelmiştir.

Rusya Federasyonu ile Batı arasında ilk aşamada NATO ile iş birliği de olmak üzere birçok alanda yakınlaşma sağlanmıştır. Ancak özellikle NATO'nun giderek Rusya Federasyonu'na doğru genişlemesi karşısında ilişkiler yeniden soğumaya başlamıştır. Rusya güvenlik gereklilikleri ile birçok ülkenin NATO üyeliğine karşı gelmektedir. Rusya güvenlik çekincelerini ve Batı'dan bu konuya ilişkin güvence taleplerini iletmiştir.

Ukrayna bu konuda en kilit ülke olmuştur. Ukrayna'nın AB ve özellikle NATO üyesi olması Rusya'nın kırmızı çizgilerini oluşturmuştur. Ukrayna'da son iki 10 yıl Batı ve Rusya'nın etkileri altında siyasi kargaşa ve çatışmalar ile geçmiştir. Rusya bu süreçte 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmiştir. Batı, Kırım'ın ilhaki nedeniyle Rusya'ya yaptırımlar uygulamaya başlamıştır.

Ukrayna'da 2019 yılı temmuz ayında yapılan parlamento seçimlerinde bugünkü Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'nin kurduğu Halkın Hizmetkari Partisi tek başına iktidara gelmiştir. Ukrayna'da 28 yıl sonra ilk kez bir siyasi parti tek başına iktidara gelmiştir. Yeni yönetim Batı ile ilişkilerini arttırırken, potansiyel NATO ve AB üyeliği de gündeme gelmeye başlamıştır.

Ukrayna'nın NATO ve AB üyelikleri Rusya'nın kırmızıçizgilerini oluşturduğu için, bu eğilimler Rusya ile Batı arasındaki ilişkilerde gerilimi arttırmıştır. Rusya 2022 yılı ocak ayı ortasından itibaren ABD ve NATO'dan güvenlik güvenceleri istemeye başlamıştır. Tarafsız bir Ukrayna bunların başında gelmektedir. Rusya bir yandan da Ukrayna'ya yönelik olası bir işgal hazırlıklarını da arttırmıştır. 21 Şubat 2022 tarihinde Rusya tek taraflı bağımsızlıklarını ilan eden Ukrayna'nın Donbass bölgesinde bulunan ve Rus kökenli halkın yoğunlukta olduğu ayrılıkçı Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Lugansk Halk Cumhuriyeti'ni tanımıştır. 22 Şubat 2022 tarihinde ise bu iki bağımsız halk cumhuriyetinde yaşayan Rus kökenli nüfusun güvenliğini sağlama amacıyla veya bahanesi ile Ukrayna'ya yönelik işgal başlatmıştır. Rusya'nın işgali iki ülke arasında savaşa dönüşmüştür.

Raporun hazırlandığı mart ayının üçüncü haftasında Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş birkaç cephede devam etmektedir. Çatışmalara paralel olarak Ukrayna ile Rusya arasında müzakereler de sürmektedir. Yine Batı'nın Rusya'ya karşı giderek genişleyen yaptırımları uygulanmaktadır. Ancak yaptırımlar Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinde bir değişiklik veya engelleme sağlayamamıştır. Ancak Yaptırımlar Rusya ekonomisi üzerinde etkili olmaya başlamıştır.

Rusya Ukrayna savaşı öncelikle insani olarak kabul edilemez kayıplara yol açmaktadır. Mevcut hali ile kısa orta vade de dünya ekonomisi ve ticareti üzerinde de etkiler yaratacaktır. Ancak en önemli uzun vadeli etkisi muhtemelen Batı ile Rusya arasında ortaya çıkan kopma ile her alanda oluşan demir perde olacaktır. Bu kopma ve demir perde küresel düzen arayışını yeni bir safhaya taşıyacaktır.

Türkiye savaşta başarılı bir dış politika izle-

mektedir. Türkiye'nin temel amacı savaşın bir an önce sona ermesi ve iki ülke arasında kalıcı barışın sağlanmasıdır. Türkiye bu amaçla yoğun ve öncü bir diplomasi izlemektedir.

Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşın bundan sonrasına ilişkin olarak üç senaryo bulunmaktadır. Bu üç senaryo savaşın dünya ekonomisi ve ticaretine etkilerinin analizi için de temel oluşturmaktadır.

► Rusya-Ukrayna savaşına ilişkin üç senaryodan ilki iyimser ve istenen senaryodur. Bu senaryoda müzakerelerden sonuç alınması, iki tarafın kalıcı bir anlaşmaya ulaşması yer almaktadır. Ancak şu aşamada her iki tarafın kabul edecekleri kırmızı çizgiler birbirinden bir hayli uzaktır. Kalıcı bir barış anlaşması sağlanması halinde Ukrayna'nın tarafsızlığına karşı Rusya'nın da askeri varlığını tamamen geri çekmesi ana uzlaşma olacaktır. Bu senaryoda siyasi olarak savaş sona ermiş ve barış sağlanmış olmakla beraber Batı ile Rusya ayrışması ve Batı'nın yaptırımları uzun süre devam edecektir.

► İkinci senaryoda savaşın ve çatışmaların uzaması, bir yandan da müzakerelerin kesintilerle sürmesi ancak sonuç alınamaması senaryosudur. Bu senaryo savaşın sertleşmesine ve insani kayıpların artmasına yol açacaktır. Siyasi olarak savaşın sona erdirilmesi için Rusya'ya yönelik yaptırımlar daha da arttırılacak ve yaptırım cephesi genişletilecektir. Bu senaryo şu an için olasılığı daha yüksek olan senaryo gibi görünmektedir.

► Üçüncü senaryo ise müzakerelerin sonuçsuz kalması ve Rusya'nın Kiev dahil Ukrayna'nın tamamını işgal etmesidir. Bu tam işgal senaryosunda Rusya Ukrayna'da siyasi olarak da kontrolü tam olarak sağlayabileceği gibi, siyasi ve toplumsal muhalefetin sürmesi de olasıdır.

Tablo 46: Rusya-Ukrayna Savaşına İlişkin Senaryolar

SENARYOLAR	İÇERİK	SİYASİ SONUÇLARI
SENARYO.1	ATEŞKES+ KALICI BARIŞ ANLAŞMASI + RUSYA KADEMELİ GERİ ÇEKİLME	RUSYA'YA YAPTIRIMLAR SÜRER BATI/RUSYA AYRIŞMASI UZUN SÜRER
SENARYO.2	İŞGALİN VE ÇATIŞMALARIN UZAMASI	YENİ YAPTIRIMLAR BATI/RUSYA AYRIŞMASINA YENİ KATILIMLAR
SENARYO.3	RUSYA'NIN UKRAYNA'DA TAM İŞGALİ VE HÂKİM OLMASI	RUSYA'YA İZOLASYON YENİ SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

2.5.2. KÜRESEL EKONOMİYE ETKİLERİ

Ekonomik Büyüme ve Ticarete Etkileri

Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşın dünya ekonomisi üzerindeki etkileri senaryolar itibarıyla farklı olacaktır. Savaş ile küresel ekonomi ve ticarete büyüme olumsuz etkilenecektir. Ancak etkilerin şiddeti üç senaryoda farklı gerçekleşecektir. 2022 yılında savaş öncesi ana senaryo dünya ekonomisinde yüzde 4,5 büyüme olacağı ve dünya mal ticaretinin de 23,8 trilyon dolara ulaşacağı şeklindeydi.

İlk senaryo iyimser ve istenilen senaryo olarak kabul edilmektedir ve yakın zamanda ateşkes ve barış sağlanması senaryosudur. Bu senaryonun gerçekleşmesi halinde savaşın hasarı, yaptırımların etkileri, ilave enflasyon ve diğer kısıtlar sonucu dünya ekonomisi büyümesinde 1 puanlık bir kayıp olabilecek ve 2022 yılında yüzde 3,5 büyüme gerçekleşebilecektir. Dünya mal ticaretindeki büyümede de 800 milyar dolarlık bir kayıp olabilecektir. Bu senaryoda dünya mal ticareti 2022 yılında 23,0 trilyon dolarda kalacaktır.

İkinci senaryo savaşın uzaması ve savaşın olumsuz etkilerinin de artacağı senaryodur.

Bu senaryoda hem savaşın yarattığı tahribat ve kayıplar artacak hem de yaptırımlar daha da genişleyerek ticari ve finansal kanalların kapanmasına yol açacaktır. Bu senaryoda 2022 yılında dünya ekonomisi için büyüme beklentisi yüzde 2,5-3,0'dür. Yine bu senar-

yoda dünya mal ticaretinde fiyat artışlarının etkisi ile sınırlı bir büyüme olması beklenmektedir. Dünya mal ticareti bu senaryoda 22,5 trilyon dolar olarak öngörülmektedir.

Üçüncü ve kötümser senaryoda ise küresel büyümede önemli bir yavaşlama, birçok

ülkede durgunluk ve yine birçok ülkede resesyon yaşanması ihtimali bulunmaktadır. Bu senaryoda dünya genelinde büyüme 2022 yılında yüzde 1,0-2,0 arasında gerçekleşecektir. Dünya mal ticareti ise gerileyerek 21,0-21,5 trilyon dolar seviyesine inecektir.

Tablo 47: Rusya-Ukrayna Savaşı Senaryoları ve Ekonomik Etkileri

SENARYOLAR	İÇERİK	DÜNYADA EKONOMİK SONUÇLARI		
SENARYO.1	ATEŞKES+ KALICI BARIŞ ANLAŞMASI + RUSYA KADEMELİ GERİ ÇEKİLME	EKONOMİ VE TİCARETTE SINIRLI YAVAŞLAMA	EKONOMİ YÜZDE 3,5 BÜYÜME	DÜNYA TİCARETİ 23,0 TRİLYON DOLAR
SENARYO.2	İŞGALİN VE ÇATIŞMALARIN UZAMASI	EKONOMİ VE TİCARETTE YAVAŞLAMA	EKONOMİ YÜZDE 2,5- 3,0 BÜYÜME	DÜNYA TİCARETİ 22,5 TRİLYON DOLAR
SENARYO.3	RUSYA'NIN UKRAYNA'DA TAM İŞGALİ VE HÂKİM OLMASI	EKONOMİ VE TİCARETTE DURAĞANLIK RESESYON	EKONOMİ YÜZDE 1,0- 2,0 BÜYÜME	DÜNYA TİCARETİ 21- 21,5 TRİLYON DOLAR

Pazarlara Etkileri

Rusya-Ukrayna savaşının ülkeler ve pazarlar üzerindeki etkileri de birbirlerinden farklı olacaktır. Ülkelerin Rusya ile doğrudan ekonomi-ticaret-finansman bağlantılarının içeriği ve büyüklükleri belirleyici rol oynayacaktır.

Savaş ile Ukrayna ekonomisinde yüzde 40-50 küçülme ve Rusya ekonomisinde ise yaptırımların etkisi ile yüzde 15-20 arasında küçülme olasılığı bulunmaktadır.

Savaşan iki ülkenin komşu ülkeleri de savaştan çok olumsuz etkilenecektir. Orta Asya ülkelerinin Rusya ile ekonomik bağımlılıkları çok yüksektir ve Rusya'daki ekonomik küçülme bu ülkelerde de daralmaya yol açacaktır. Balkan ülkelerinin de güvenlik riskleri çok yükselmiştir. Yoğun bir mülteci akını da yaşanmaktadır. Balkan ülkelerinde ekonomiler önemli ölçüde yavaşlayacaktır.

Kafkas ülkelerinde de ekonomilerde yavaşlama yaşanacaktır.

Rusya ile doğrudan karşıtlık yaşayan ABD'de savaşın ve yaptırımların büyüme üzerindeki etkisi sınırlı kalacaktır. 2022 yılı kasım ayında ABD'de ara seçimler yapılacaktır ve yönetim başta alt yapı paketi olmak üzere ekonomiyi canlandıracak destekleri uygulamaya koymaktadır. Kanada da benzer şekilde sınırlı ölçüde etkilenecektir. Güney Amerika ülkeleri içinde emtia ve enerji ihraç eden ülkeler çoğunluktadır. Savaşın etkisi ile artan fiyatlar bu ülkelerin ihracatını ve ekonomi büyümelerini destekleyecektir.

Avrupa savaşın ekonomik etkilerini en çok hissedecek bölge olacaktır. AB'den ayrılan İngiltere Rusya'ya karşı yaptırımlara öncülük etmektedir. Petrol dahil kapsamlı bir yaptırım uygulamaktadır. Buna karşın ticari bağımlılığın sınırlı olması nedeniyle savaşın

İngiltere'de büyümeye etkisi sınırlı yavaşlama olarak yaşanacaktır.

Kuzey Avrupa ülkeleri savaşın etkilerini daha çok hissedecektir. Rusya, Finlandiya ve İsveç'in de NATO üyesi olmasına karşı gelmektedir ve bu ülke için artan bir güvenlik riski oluşturmaktadır. Savaş ve artan güvenlik riskleri kuzey Avrupa ülkelerinde yavaşlama getirecektir.

Euro bölgesinde Almanya başta olmak üzere tüm ülkeler özellikle yaptırımların etkisi ile yavaşlama etkisi ile karşı karşıya kalacaktır. Güney ülkeleri de turizm açısından kayıplara uğrayacaktır. Almanya'nın yavaşlaması diğer Avrupa ülkelerini de dolaylı yoldan etkileyecektir. Almanya'da büyüme hızı yüzde 2,0'ye kadar inebilecektir.

Orta Avrupa ve Baltık ülkeleri ise savaşın en çok etkilenecek Avrupa ülkeleri olacaktır. Polonya başta olmak üzere tüm orta Avrupa ülkeleri ile Baltık ülkeleri savaşın sınırına çok yakın yaşamaktadırlar. Yüksek bir göç ile karşı karşıyadırlar ve Rusya-Ukrayna ve Belarus ile ticari ve ekonomik ilişkileri ve bağımlılıkları daha yüksektir. Bu nedenle bu ülkelerde 2022 yılında durgunluk yaşanması olasılığı yüksektir.

Körfez ülkeleri savaşın sınırlı ölçüde ve dolaylı olarak etkilenecektir. Ayrıca savaşın enerji fiyatları üzerinde yarattığı yukarı yönlü etkiler ile enerji ihraç eden Körfez ülkelerinin gelirleri 2022 yılında beklentilerin üzerine çıkabilecektir. Rusya'ya yaptırımlar sonucu Katar, BAE ve S. Arabistan ile Irak'ın daha çok doğalgaz ve petrol ihraç etme olasılığı da kuvvetlidir.

Orta Doğu ülkeleri savaşın etkilerini doğrudan ve dolaylı olarak yaşayacaktır. Rusya İran'ın en önemli ticaret ortaklarından biri-

dir. Suriye-İran-İrak cephesinde Rusya'nın ağırlığını azaltmaya yönelik farklı gelişmeler de yaşanabilecektir. İsrail üzerinde Ukrayna ve Rusya'nın kuvvetli baskıları yaşanmaya devam edecektir.

Kuzey Afrika ülkeleri de savaşın sınırlı ölçüde etkilenecektir. Kuzey Afrika ülkelerinin tahıl ithalatında Rusya ve Ukrayna'ya yüksek bağımlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle gıda güvenliğinin sağlanması önemli bir öncelik olacaktır. Bu ülkelerin Rusya ile ticari, finansman ve turizm alanında da ilişkileri yoğundur. Libya'da Rusya önemli bir taraftır ve etkinliğini kaybetmesi ülkedeki kırılgan istikrarı bozabilecektir.

Sahra Afrika ülkeleri savaşın etkilerini sınırlı ölçüde yaşayacaktır. Bu ülkeler daha çok emtia ve enerji ihracatçısıdır. Birçok metal cevherinde ve mineral kaynaklarda öne çıkacaklardır. Uranyum gibi kritik elementler için de aynı eğilim geçerli olacaktır. Sahra Afrika ülkeleri savaşa rağmen hızlı büyümeye devam edecektir.

Asya bölgesinde Çin'in savaşta izleyeceği politika çok belirleyici olacaktır. Batı Çin'in savaşta Rusya'ya vereceği destek olursa yaptırım uygulama tehdidinde bulunmaktadır. Çin'in tarafsız kalacağı ve yaptırım olmayacağı varsayımı ile gelişen Asya ülkelerine savaşın ekonomik etkileri şimdilik sınırlı yavaşlama olarak görülmektedir.

Gelişmiş Asya ülkeleri ise Rusya'ya uyguladıkları yaptırımların etkisini yaşayacaktır. Ayrıca Rusya'nın kendisine uyguladığı yaptırımlar nedeniyle Japonya ile arasındaki barış görüşmelerini sona erdirmiş olması da Asya'da güvenlik risklerini artırmaktadır. Avustralya gibi enerji ve emtia ihracatçısı ülkelerde ise büyümeler etkilenmeyecektir.

Tablo 48: Rusya-Ukrayna Savaşının Pazarlara Ekonomik Etkileri

PAZARLAR	KAPSAMI	BEKLENTİLER
SAVAŞ BÖLGESİ	RUSYA- UKRAYNA	UKRAYNA YÜZDE 40-50 KÜÇÜLME RUSYA YÜZDE 15-20 KÜÇÜLME
SAVAŞIN KOMŞULARI	BALKANLAR + ORTA ASYA + KAFKASYA	ORTA ASYA KÜÇÜLME BALKANLAR DURGUNLUK KAFKASYA YAVAŞLAMA
KUZEY AMERİKA	ABD- KANADA	SINIRLI YAVAŞLAMA ABD KASIM SEÇİMLERİ + YATIRIM PAKETLERİ
GÜNEY AMERİKA	ŞİLİ + KOLOMBİYA + DİĞER	BÜYÜME
İNGİLTERE	İNGİLTERE	SINIRLI YAVAŞLAMA
KUZEY AVRUPA	İSVEÇ+NORVEÇ+FINLANDİYA	YAVAŞLAMA
EURO BÖLGESİ	ALMANYA + FRANSA + DİĞER	YAVAŞLAMA
ORTA AVRUPA+BALTİK	POLONYA VE DİĞER	DURGUNLUK
KÖRFEZ ÜLKELERİ	BAE + S. ARABİSTAN + DİĞER	SINIRLI YAVAŞLAMA
ORTA DOĞU	İSRAİL + DİĞER	İSRAİL SINIRLI YAVAŞLAMA IRAK + DİĞER YAVAŞLAMA
KUZEY AFRİKA	FAS + CEZAYİR + MISIR + DİĞER	SINIRLI YAVAŞLAMA
AFRİKA	SAHRA AFRİKASI ÜKELERİ	BÜYÜME
GELİŞEN ASYA	ÇİN, HİNDİSTAN, ENDONEZYA VE DİĞER	SINIRLI YAVAŞLAMA
GELİŞMİŞ ASYA	JAPONYA KORE TAYVAN VE DİĞER	SINIRLI YAVAŞLAMA

Küresel Eğilimlere Etkileri

2020 yılında ortaya çıkan pandemi salgını ile beraber dünya ekonomisi ve ticaretinde birçok yeni eğilim ortaya çıkmıştır. Bunların başında küresel tedarik zincirlerinde kırılma ve yeniden yapılanma gelmektedir. Yine arz ve tedarik sıkıntıları ile yüksek enerji fiyatları ve yüksek emtia fiyatları oluşmuştur. Arz ve tedarikte sıkışmalar ve gecikmeler diğer bir eğilim olmuştur. Yüksek navlun fiyatları da bir diğer öne çıkan eğilimdir. Savaş öncesi koşullar içinde bu eğilimlerin 2022 yılının büyük bölümünde de yaşanacağı öngörülmüştür. Ancak Rusya-Ukrayna savaşı bu eğilimleri önemli ölçüde etkilemiştir.

Buna göre küresel tedarik zincirlerinde yeni bir kırılma ve bozulma yaşanmaktadır. Rusya ve Ukrayna çok sayıda girdinin önemli tedarikçisidir. Ukrayna'nın tedarik yeteneği

önemli ölçüde azalmıştır. Rusya'ya uygulanan yaptırımlar ise tedarik kanallarını kesmiştir. Yine Rusya'dan çok sayıda firma kalıcı olarak çekilmektedir. Bunlar da küresel tedarik zincirinin bir parçasıdır ve çekilmeleri ile zincirlerde bozulmalar yaşanmaya başlamıştır. Birçok lojistik firması, deniz ve hava taşımacılık firması Rusya'dan ayrılmaktadır. Ticaret olanakları kısıtlanmaktadır.

Enerji fiyatları Rusya-Ukrayna savaşı ile daha da yükselmiştir. İlk etki savaşın yarattığı riskler ile yaşanmıştır. Daha sonra Rusya'ya uygulanan kısmi petrol ambargoları ile petrol fiyatları önemli ölçüde artmıştır. Doğalgaza bir yaptırım uygulanmaz iken Rusya'da enerji tedarikine aynen devam etmektedir. Ancak Avrupa'nın Rusya doğalgazına yaptırım uygulaması her an bir seçenektir. Bu gelişmeler ile hem petrol hem doğalgaz

hem de kömür fiyatları mart ayında önemli ölçüde artmıştır.

Savaşın sona ermesi ve kalıcı barış sağlanması halinde enerji fiyatlarında sınırlı geri çekilmeler yaşanacaktır. Ancak Rusya'ya yaptırımların süreceği olması nedeniyle enerji fiyatları yine yüksek kalacaktır. Enerji fiyatlarını aşağı çekecek ilave arz olasılığı ise sınırlıdır. OPEC + ülkeleri içinde Rusya da vardır ve savaşa rağmen kademeli üretim artışı (günlük 400 bin varil) politikası korunmaktadır. Doğalgaz için LNG kısa vadede seçenekleri yine sınırlıdır. ABD, Katar, Cezayir ve Nijerya ilave tedarik sağlayabilecektir. Kömür de ise Avustralya ilave tedarik kaynağıdır.

Pandeminin yarattığı arz sıkıntıları ile ortaya çıkan yüksek emtia fiyatları sorunu savaş ile daha da kuvvetlenmiştir. Öncelikle Rusya ve Ukrayna önemli metal, mineral, kimyasal ve tarım ürünleri ihracatçısı ülkelerdir. Ukrayna 2022 yılında büyük ölçüde hasar gören alt yapısına rağmen bu ürünlerde kendine yeter olmaya öncelik verecektir. Rusya'ya uygulanan yaptırımlar ise çok sayıdaki önemli emtianın tedarikini en aza indirmiştir. Demir çelikten, hurda demire, alüminyumdan nikel, paladyumdan gübreye, organik kimyasallardan uranyuma kadar çok sayıda ürün tedariki azalmıştır ve

Rusya'nın tedarikçisi olduğu başta metaller olmak üzere emtia fiyatları 2022 yılı genelinde yüksek kalacaktır.

küresel fiyatlarında da önemli artışlar yaşanmaktadır.

Savaşın bir barış ile sona ermesi halinde dahi Rusya'ya yaptırımlar sürecektir ve bu nedenle Rusya'nın tedarikçisi olduğu başta metaller olmak üzere emtia fiyatları 2022 yılı genelinde yüksek kalacaktır.

Tablo 49: Savaşın Pandemi Sonrası Oluşan Eğilimlere Etkisi

EĞİMLER	SAVAŞ ÖNCESİ GELİŞMELER	SAVAŞ SONRASI BEKLENTİLER
KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRLERİ	KIRILMA VE YENİDEN YAPILANMA	YENİDEN KIRILMA VE BOZULMA
ENERJİ FİYATLARI	YÜKSEK FİYATLAR	FİYATLARDA İLAVE ARTIŞLAR DAHA YÜKSEK
EMTİA FİYATLARI	YÜKSEK FİYATLAR	FİYATLARDA İLAVE ARTIŞLAR DAHA YÜKSEK
ARZ VE TEDARİK	GECİKMELER VE SIKIŞIKLIK	GECİKMELER VE ARTAN SIKIŞIKLIK
NAVLUN FİYATLARI	YÜKSEK FİYATLAR	SINIRLI GERİ ÇEKİLME VE YÜKSEK FİYATLAR

Arz ve tedarik sorunlarında 2022 yılında kademeli ve yavaş bir iyileşme beklentisi bulunmaktaydı. Ancak Rusya-Ukrayna savaşı hem bu beklentileri bozmuş hem de ilave zorluklar getirmiştir. Savaş bölgesindeki ülkelerin küresel tedarik zincirlerinden kopmaları ile hemen tüm sektörlerde arz ve tedarik sıkıntıları daha çok hissedilerek devam edecektir.

Yüksek navlun fiyatları yine pandemi sonrası oluşan önemli bir eğilim olmuştur. Savaş öncesinde genel beklenti yüksek navlun fiyatlarında 2022 yılında kademeli bir düşüş olması, ancak pandemi öncesine göre yüksek fiyatların korunmasıydı. Savaş ile beraber taşımacılık alanında da birçok yeni gelişme yaşanmaktadır. Önemli taşıma firmaları Rusya'dan çekilmektedir. Bölgede taşımacılık çok riskli hale gelmiştir. Fiilen ticaret en aza inmiştir. Tüm bunlar navlun fiyatlarında sınırlı bir geri çekilme yaratacaktır. Ancak dünya ticaretinde büyümenin sürmesi senaryosu içinde navlun fiyatları artan yakıt maliyetleri ve fiyatları ile de yüksek kalacaktır.

Küresel Enflasyon ve Para Politikalarına Etkileri

2021 yılında dünya ekonomisi ve ticaretinde hızlı büyüme yaşanırken yüksek enflasyon da giderek kalıcı hale gelmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak büyük merkez bankaları 2022 yılında çoğunlukla parasal genişlemenin sona erdirilmesini ve kademeli olarak sıkılaşıma geçişi hedeflemiştir. Kademeli parasal sıkılaşıma ile enflasyon kontrol altına alınırken, ekonomik toparlamanın da zarar görmemesi amaçlanmaktaydı.

Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş küresel enflasyon ve para politikalarında da önem-

li etkiler yaratmıştır. Öncelikle pandemide artan enflasyonun ana kaynağı olan enerji, taşımacılık ve emtia ile gıda fiyatlarında sert yeni artışlar meydana gelmiştir. Buna bağlı olarak ABD, Euro Bölgesi, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde üretici ve tüketici enflasyonları 1973 petrol krizi dönemine benzer seviyelere yükselmiştir.

Savaşın enflasyonda yarattığı hızlandırıcı etkisi karşısında başta ABD merkez bankası Fed olmak üzere gelişmiş ülke merkez bankaları para politikalarında daha erken ve kuvvetli sıkılaşımlara eğilim göstermeye başlamıştır.

ABD merkez bankası FED mart ayında ilk faiz artışını yapmıştır. Yılın geri kalanındaki 6 toplantısında da faizleri artıracaktır. Yıl sonunda politika faizi yüzde 2,0'yi aşacaktır. FED yine bilançosunu da yılın ilk yarısında küçültmeye başlayacaktır. FED'in kararları ile küresel piyasalarda daha yüksek faiz oranları oluşmaya başlamıştır. Dolar cinsi borçlanma maliyetleri 2022 yılında yükselecektir.

Avrupa Merkez Bankası da savaşın etkisi ile hızlanan enflasyon karşısında 2023 yılı mart ayında sona erdirmeyi planladığı parasal genişlemeyi 2022 yılı haziran ayında bitirmeye karar vermiştir. Banka yılın ikinci yarısında faiz artışları da yapabilecektir. Euro faizleri de yükselecektir.

İngiltere, Kanada, Avustralya ve Güney Kore gibi merkez bankaları da faiz artırımlarına gitmektedirler. Gelişen ülke merkez bankaları da yüksek enflasyon karşısında politika faizlerini kademeli olarak yükseltmektedir.

Savaş hem küresel enflasyon riskini perçinlemiş hem de parasal sıkılaşımların hızlanmasına yol açmıştır. Yüksek enflasyon ve parasal sıkılaşımların ekonomik toparlan-

ma üzerindeki sınırlayıcı olası etkileri de yakından izlenecektir.

Burada savaşın gıda fiyatlarına etkisinin yüksek olacağını vurgulamak gerekir. Ukrayna'da yaşanan kriz küresel gıda güvenliğini de tehdit etmektedir. Rusya ve Ukrayna ihracatı, dünyada ticareti yapılan toplam kalorinin yaklaşık %12'sini oluşturmaktadır. İki ülke, buğday, arpa, ayçiçeği ve mısır dahil olmak üzere birçok önemli tahıl ve yağlı tohumda ilk beş küresel ihracatçı arasında yer almaktadır. Ukrayna aynı zamanda küresel pazarın yaklaşık %50'sini sağlayan önemli bir ayçiçeği tohumu yağı üreticisidir. Bununla beraber, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, küresel piyasaları daha da bozacak, kısa vadede küresel tahıl arzı için olumsuz sonuçlar doğuracak ve doğal gaz ve gübre piyasalarını bozarak yeni ekim sezonuna giren üreticiler için olumsuz etkiler yaratacaktır.

Sovyetler Birliği döneminde, net tahıl ithalatçı olan Karadeniz bölgesi Rusya ve Ukrayna'daki üretimin hızla artması ile son 30 yılda bitkisel yağlar da dahil olmak üzere

tahıl ve yağlı tohumların önemli bir küresel tedarikçisi olarak ortaya çıkmıştır. 2018-2020 arasında seçili tahıl ve Ayçiçek yağında iki ülke küresel ticarettten ciddi bir pay almıştır:

► Rusya'nın küresel buğday ticaretinden aldığı pay %24,1 iken Ukrayna'nın küresel buğday ticaretinden aldığı pay %10'dur. İki ülkenin toplam payı %34,1'dir.

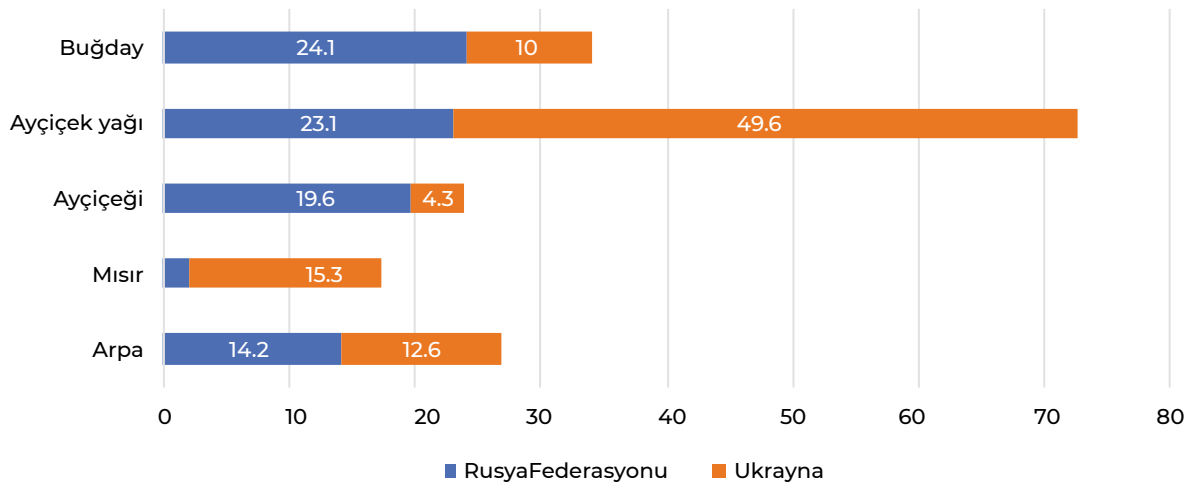
► Rusya'nın küresel ayçiçek yağı ticaretinden aldığı pay %23,1 iken Ukrayna'nın küresel ayçiçek yağı ticaretinden aldığı pay %49,6'dır. İki ülkenin toplam payı %72,7'dir.

► Rusya'nın küresel ayçiçeği ticaretinden aldığı pay %19,6 iken Ukrayna'nın küresel ayçiçeği ticaretinden aldığı pay %4,3'dür. İki ülkenin toplam payı %23,9'dur.

► Rusya'nın küresel mısır ticaretinden aldığı pay %2,1 iken Ukrayna'nın küresel mısır ticaretinden aldığı pay %15,3'dür. İki ülkenin toplam payı %17,4'dür.

► Rusya'nın küresel arpa ticaretinden aldığı pay %14,2 iken Ukrayna'nın küresel arpa ticaretinden aldığı pay %12,6'dır. İki ülkenin toplam payı %26,8'dir.

Şekil 20: Temel Gıda Maddelerinde Ukrayna ve Rusya'nın Küresel Ticarettteki Payı, 2018-2020

Kaynak: COMTRADE

Not: AB içi ticaret hesaplamalardan hariç tutulmuştur.

Enflasyon ve cari açık Rusya ve Ukrayna savaşından olumsuz etkilenecektir.

Birçok ithalatçı ülkenin, Ukrayna ve Rusya'dan gelen bu ürünlere bağımlılığı diğer ülkelere kıyasla daha yüksektir. Kuzey Afrika ve Orta Doğu, tahıl ihtiyacının %50'den fazlasını ve buğday ve arpanın büyük bir kısmını Ukrayna ve Rusya'dan ithal etmektedir. Ukrayna, Avrupa Birliği ve Çin'in yanı sıra Mısır ve Libya dahil olmak üzere birçok Kuzey Afrika pazarı için önemli bir mısır tedarikçisidir.

Uluslararası Gıda Politikaları Araştırmaları Merkezi'ne göre Ukrayna'nın tahıl üretim alanlarının birçoğu Rusya'nın işgale başladığı doğu ve kuzey bölgelerinde yer almaktadır. Geniş üretim alanlarının yer aldığı bu bölgelerde, Ukrayna'nın arpa üretiminin yaklaşık yüzde 5'i, buğday üretiminin yüzde 8'i, ayçiçeği tohumu üretiminin yüzde 9'u şimdiki durumda bile işgalden ötürü ekilemeyebilir.

Rusya-Ukrayna savaşının gıda fiyatlarına bir diğer etkisi de Rusya ve Belarus'un güb-

re piyasalarındaki hakimiyeti ve etkileridir. Doğal gaz aynı zamanda amonyak ve üre gibi azotlu gübrelerin üretimi için de önemli bir hammadde. Savaşla artan doğalgaz fiyatları gübre üretimini doğrudan etkileyecek, fiyatları yukarı yönlü hareket ettirecektir. Kuzey yarım kürenin ekim dönemleri başlamadan çıkan savaşın gübre fiyatlarına asıl etkisi Rusya'nın azotlu gübrelerdeki küresel ihracatın %15'ini ve potasyumlu gübrede küresel ihracatın %17'sini tek başına karşılıyor olmasıdır. Rusya'nın müttefiki olan Belarus da potasyumlu gübrede küresel pazardan %16 pay almaktadır. Ülkelerin Rusya ve Belarus gübre arzına bağımlılığı değişkenlik gösterse de birçok ülkenin tarımsal üretimi için endişeler artmıştır. En kötü senaryoda, tarımsal kıtlıkla karşılaşmak olası görülmektedir.

2.5.3 TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Türkiye, Rusya ve Ukrayna'nın Karadeniz'den komşusudur. Türkiye için önemli birer ticari, turizm ve yatırım partneri olan iki ülke arasındaki savaşın son bulması adına Türkiye, diplomatik temaslara öncülük etmektedir. Savaş mevcut durumunda dahi Türkiye ekonomisi için önemli risk unsurları oluşturmuştur. Türkiye'de yüksek seyreden enflasyon ve cari açık gibi iki temel sorun Rusya ve Ukrayna savaşından olumsuz etkilenecektir. Zira cari açık büyük oranda enerji giderleriyle artarken, Türkiye'nin iki önemli turizm geliri olan ülkeden bu gelirlere düşüş görülecektir. Ayrıca gıda hammadde ve ara mallarında Rusya ve Ukrayna'dan ya-

pılan ithalatta fiyat artışı veya tedarik kesintisi gibi sorunlar yaşanabilecektir. Türkiye’de zaten yüksek seyreden gıda enflasyonuna savaşın yukarı yönlü baskı yapması kuvvetle muhtemeldir. Savaşın öngörülemezliği ve belirsizliği artırmıştır, bu yıl ve geleceğe dair beklentilerin oluşturulması için elbette erkendir. Ancak istatistiklerden hareketle bazı varsayımlar üzerinden oluşturulan senaryolar aracılığıyla savaşın olası etkileri değerlendirilebilir. Bu bölümde Türkiye’nin ihracatında ve turizm gelirlerinde savaşın doğrudan

etkileriyle ilgili tahminlere yer verilmiştir.

Türkiye’nin İhracatına Etkileri

Genel Ticaret Sistemine göre, 2021 yılında Rusya’ya ihracat %28,2 artışla 5,78 milyar dolara ulaşmıştır. Ukrayna ve Belarus’a ihracatta artış oranları sırasıyla %38,8 ve %51,9 olmuştur. Söz konusu üç ülkeye ihracatın toplam büyüklüğü 9,6 milyar dolar seviyesinde, Türkiye’nin ihracatındaki payı ise %4,3 boyutunda olup; Rusya, Türkiye’nin en büyük onuncu ihracat pazarı konumundadır.

Tablo 50: Rusya, Ukrayna ve Belarus’a Yıllık İhracat

	İhracat			Sıralama		Pay	
	2020	2021	DEĞ.	2020	2021	2020	2021
Rusya	4.507	5.776	%28,2	10	10	%2,7	%2,6
Ukrayna	2.090	2.901	%38,8	20	20	%1,2	%1,3
Belarus	603	915	%51,9	54	52	%0,4	%0,4
TOPLAM	7.200	9.592	%33,2			%4,2	%4,3

Kaynak: TÜİK

Rusya’nın Donbass bölgesine asker göndermesiyle Rusya-Ukrayna savaşı 22 Şubat 2022 tarihinde fiilen başlamıştır. Devam eden süreçte, 25 Şubat tarihi itibarıyla Ukrayna hava sahası ve tüm limanları kapatılmıştır. Devam eden süreçte, sigorta şirketleri bu iki ülkeye yapılan gönderileri sigorta etmemeye başlamış, Rusya’ya uygulanan

yaptırımlar ile ödeme trafiği büyük hasar görmüştür.

Tüm bu olayların etkisiyle, yılın ilk iki ayında sırasıyla %16,6 ve %18,9 artış kaydeden Türkiye’nin Rusya’ya ihracatı, 1-15 Mart döneminde %46,8 düşüş göstermiştir. Aynı dönemde Belarus’a ihracat %67,6 gerilemiş, Ukrayna’ya ihracat ise %88,6 düşmüştür.

Tablo 51: Rusya, Ukrayna ve Belarus’a İhracat

	1-15 Mart			1 Ocak-15 Mart		
	2021	2022	DEĞ.	2021	2022	DEĞ.
Rusya	200,5	106,7	-%46,8	895,8	925,8	%3,4
Ukrayna	104,1	11,9	-%88,6	381,2	414,6	%8,8
Belarus	31,7	10,3	-%67,6	164,6	176,6	%7,3

Kaynak: TİM

Savaşın sürmesi halinde Rusya'ya ihracatın 2022 yılında gerilemesi beklenmektedir

2021 yılının başından 15 Mart 2022 tarihine kadar olan günlük ihracat verilerinden hareketle yapılan trend analizine göre, savaşın yıl boyunca sürmesi halinde Rusya'ya ihracatın 2022 yılında %42,1 gerilemesi beklenmektedir. Koşulların yılın 4. Çeyreğinde iyileşmeye başlaması halinde yılsonundaki düşüşün %35,3 seviyesinde, 3. Çeyreğinde iyileşmeye başlaması halinde ise düşüşün %23,3 seviyesinde olacağı hesaplanmıştır. Hesaplamalarda özel ticaret sistemine göre derlenen TİM verileri kullanılmış olup, diğer ülkeler üzerinden alternatif rotalar izlenerek yapılabilecek ihracat göz ardı edilmiştir.

Tablo 52: Rusya'ya İhracat Beklentileri (Milyon \$)

	2021	2022 Trende Göre Projeksiyon	Değ.	2022 3. Çeyrekte İyileşme	Değ.	2022 4. Çeyrekte İyileşme	Değ.
Ocak	328	382	%16,6	382	%16,6	382	%16,6
Şubat	368	437	%18,9	437	%18,9	437	%18,9
Mart	420	239	-%43,1	239	-%43,1	239	-%43,1
Nisan	430	227	-%47,4	227	-%47,4	227	-%47,4
Mayıs	408	198	-%51,3	198	-%51,3	198	-%51,3
Haziran	487	228	-%53,1	228	-%53,1	228	-%53,1
Temmuz	372	197	-%47,1	276	-%25,9	197	-%47,1
Ağustos	394	233	-%41,0	353	-%10,4	233	-%41,0
Eylül	450	229	-%49,2	376	-%16,4	229	-%49,2
Ekim	564	221	-%60,7	395	-%29,9	310	-%45,0
Kasım	495	229	-%53,8	444	-%10,5	348	-%29,8
Aralık	562	235	-%58,2	493	-%12,2	387	-%31,2
TOPLAM	5.278	3.055	-%42,1	4.049	-%23,3	3.414	-%35,3

Kaynak: TİM

İşgal altında olan ve savaştan en ağır şekilde etkilenen Ukrayna'ya ihracatın ise %71,7 düşüşle 707 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 4.

Çeyrekte iyileşme halinde düşüş oranının %65,1 olacağı, 3. Çeyrekte iyileşme halinde ise düşüşün %58,5 olacağı hesaplanmaktadır.

Tablo 53: Ukrayna'ya İhracat Beklentileri (Milyon \$)

	2021	2022 Trende Göre Projeksiyon	Değ.	2022 3. Çeyrekte İyileşme	Değ.	2022 4. Çeyrekte İyileşme	Değ.
Ocak	136	181	%33,3	181	%33,3	181	%33,3
Şubat	141	221	%56,9	221	%56,9	221	%56,9
Mart	207	26	-%87,4	26	-%87,4	26	-%87,4
Nisan	208	31	-%85,2	31	-%85,2	31	-%85,2
Mayıs	202	29	-%85,7	29	-%85,7	29	-%85,7
Haziran	211	30	-%85,8	30	-%85,8	30	-%85,8
Temmuz	233	29	-%87,5	73	-%68,7	29	-%87,5
Ağustos	205	32	-%84,3	84	-%59,2	32	-%84,3
Eylül	234	32	-%86,5	85	-%63,6	32	-%86,5
Ekim	221	31	-%86,0	86	-%61,0	77	-%65,0
Kasım	282	30	-%89,2	88	-%68,8	85	-%69,9
Aralık	223	34	-%84,6	103	-%53,7	99	-%55,4
TOPLAM	2.503	707	-%71,7	1.037	-%58,5	873	-%65,1

Kaynak: TİM

Belarus'a ihracatın da baz senaryoya göre %55,7 gerilemesi beklenmektedir. Koşulların yılın 4. Çeyreğinde iyileşmeye başlaması halinde

yıl sonundaki düşüşün %50,1 seviyesinde, 3. Çeyreğinde iyileşmeye başlaması halinde ise düşüşün %44,2 seviyesinde olacağı hesaplanmıştır.

Tablo 54: Belarus'a İhracat Beklentileri (Milyon \$)

	2021	2022 Trende Göre Projeksiyon	Değ.	2022 3. Çeyrekte İyileşme	Değ.	2022 4. Çeyrekte İyileşme	Değ.
Ocak	62	75	%21,8	75	%21,8	75	%21,8
Şubat	71	91	%28,1	91	%28,1	91	%28,1
Mart	64	23	-%63,6	23	-%63,6	23	-%63,6
Nisan	56	23	-%59,3	23	-%59,3	23	-%59,3
Mayıs	56	20	-%63,7	20	-%63,7	20	-%63,7
Haziran	72	24	-%67,1	24	-%67,1	24	-%67,1
Temmuz	62	21	-%66,2	30	-%52,7	21	-%66,2
Ağustos	83	24	-%70,9	37	-%55,8	24	-%70,9
Eylül	86	23	-%72,8	39	-%55,2	23	-%72,8
Ekim	91	23	-%74,8	41	-%55,0	35	-%61,8
Kasım	92	24	-%73,6	47	-%48,8	40	-%56,5
Aralık	101	25	-%75,7	52	-%48,9	48	-%52,9
TOPLAM	898	398	-%55,7	501	-%44,2	448	-%50,1

Kaynak: TİM

Toplamda ise üç ülkeye gerçekleştirilen ihracatın baz senaryoya göre %52,1 düşeceği, 4. Çeyrekte iyileşmenin başlaması halinde %45,4 gerileyeceği, 3. Çeyrekte iyileşme ha-

linde de %35,6 gerileyeceği hesaplanmıştır. Rusya, Ukrayna ve Belarus'a ihracattaki düşüş kaynaklı olarak ihracatın 3 ila 4,5 milyar dolar gerilemesi beklenmektedir.

Tablo 55: Sektörlere Göre Rusya, Ukrayna ve Belarus'a Toplam İhracat (Milyon \$)

	2021	2022 Trende Göre Projeksiyon	Değ.	2022 3. Çeyrekte İyileşme	Değ.	2022 4. Çeyrekte İyileşme	Değ.
TOPLAM	8.679	4.160	-%52,1	5.588	-%35,6	4.736	-%45,4
Çelik	442	132	-%70,1	178	-%59,8	151	-%65,9
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	127	132	%3,6	177	%39,2	150	%17,9
Demir ve Demir Dışı Metaller	348	200	-%42,5	269	-%22,8	228	-%34,5
Deri ve Deri Mamulleri	173	148	-%14,4	199	%15,0	169	-%2,6
Diğer Sanayi Ürünleri	5	1	-%75,3	2	-%66,8	1	-%71,9
Elektrik ve Elektronik	395	235	-%40,7	315	-%20,3	267	-%32,4
Fındık ve Mamulleri	53	17	-%68,4	22	-%57,6	19	-%64,0
Gemi, Yat ve Hizmetleri	189	1	-%99,5	1	-%99,3	1	-%99,4
Halı	77	28	-%63,1	38	-%50,4	32	-%58,0
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	554	355	-%35,8	478	-%13,7	405	-%26,9
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	202	154	-%23,7	207	%2,4	176	-%13,2
İklimlendirme Sanayii	334	147	-%55,8	198	-%40,7	168	-%49,7
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.122	424	-%62,2	569	-%49,2	482	-%57,0
Kuru Meyve ve Mamulleri	44	31	-%30,2	41	-%6,3	35	-%20,6
Madencilik Ürünleri	83	31	-%62,9	41	-%50,1	35	-%57,8
Makine ve Aksamları	718	358	-%50,2	480	-%33,1	407	-%43,3
Meyve Sebze Mamulleri	20	11	-%45,5	15	-%26,8	13	-%37,9
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	174	86	-%50,5	116	-%33,5	98	-%43,6
Mücevher	40	16	-%59,8	21	-%46,0	18	-%54,3
Otomotiv Endüstrisi	974	426	-%56,3	572	-%41,3	485	-%50,2
Savunma ve Havacılık Sanayii	144	67	-%53,8	90	-%37,9	76	-%47,4
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	285	85	-%70,2	114	-%60,0	97	-%66,1
Süs Bitkileri ve Mamulleri	2	2	-%23,9	2	%2,2	2	-%13,4
Tekstil ve Hammaddeleri	845	277	-%67,2	372	-%55,9	315	-%62,7
Tütün	32	25	-%21,5	34	%5,4	28	-%10,7
Yaş Meyve ve Sebze	1.292	769	-%40,5	1.033	-%20,1	876	-%32,2
Zeytin ve Zeytinyağı	5	3	-%46,8	4	-%28,5	3	-%39,4
Yaş Meyve ve Sebze	1.292	769	-%40,5	1.033	-%20,1	876	-%32,2
Zeytin ve Zeytinyağı	5	3	-%46,8	4	-%28,5	3	-%39,4

Kaynak: TİM

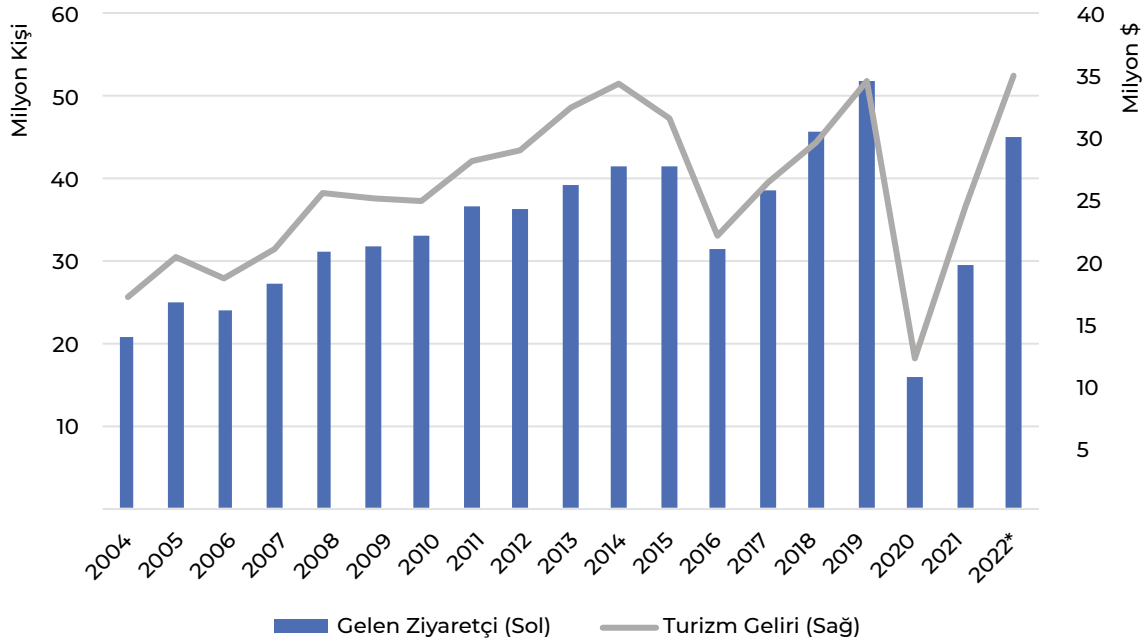
Turizme Etkileri

Türkiye, 2021 yılında 29 milyon 357 bin turist ağırlamış, bu ziyaretçilerden 24 milyar 482 milyon dolar gelir sağlamıştır. Pandemi nedeniyle 2020 yılında ağır kayıplar yaşayan turizm sektörü, yılın ikinci çeyreğini uçuş yasakları ve sınır kapatmaları gibi tedbirlerden ötürü büyük bir kayıpla geçirmiştir. Yılın ikinci çeyreğinde kısmi toparlanma görülse de koronavirüs farklı varyantlarla sektör üzerinde etkisini yıl boyu sürdürmüştür. Nihayetinde, turist sayısı 2019 yılına göre %69 düşüşle 15 milyon 826 bin kişi, turizm gelirleri %65 düşüşle 12 milyar 59 milyon dolar olmuştur.

2021 yılında turizm sektöründe kısmi toparlanma görülmüştür; 2020 yılına göre tu-

rist sayısı %85 artarak 29 milyon 357 bin kişi ve turizm gelirleri %103 artarak 24 milyar 482 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak yine de turizm sektörü pandemi öncesi seviyesinden oldukça uzaktır. 2021 yılında 2019 yılına göre turist sayısı %43, turizm gelirleri %29 daha düşük gerçekleşmiştir. Koronavirüs salgınının 2021 yılının tamamında etkili olduğu, tedbir ve kapanmaların görüldüğü ve 2022 yılında etkisini nispeten daha az hissettireceği dikkate alınarak 2022 yılında Türkiye'nin hem turist sayısında hem de turizm gelirinde önemli bir artış beklenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre 2022 yılında 45 milyon turist ve 35 milyar dolar turizm geliri beklenmektedir.

Şekil 21: Türkiye Turist Sayısı ve Turizm Gelirleri (Yıllık, 2004-2021)

Kaynak: TÜİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır İstatistik Bültenleri

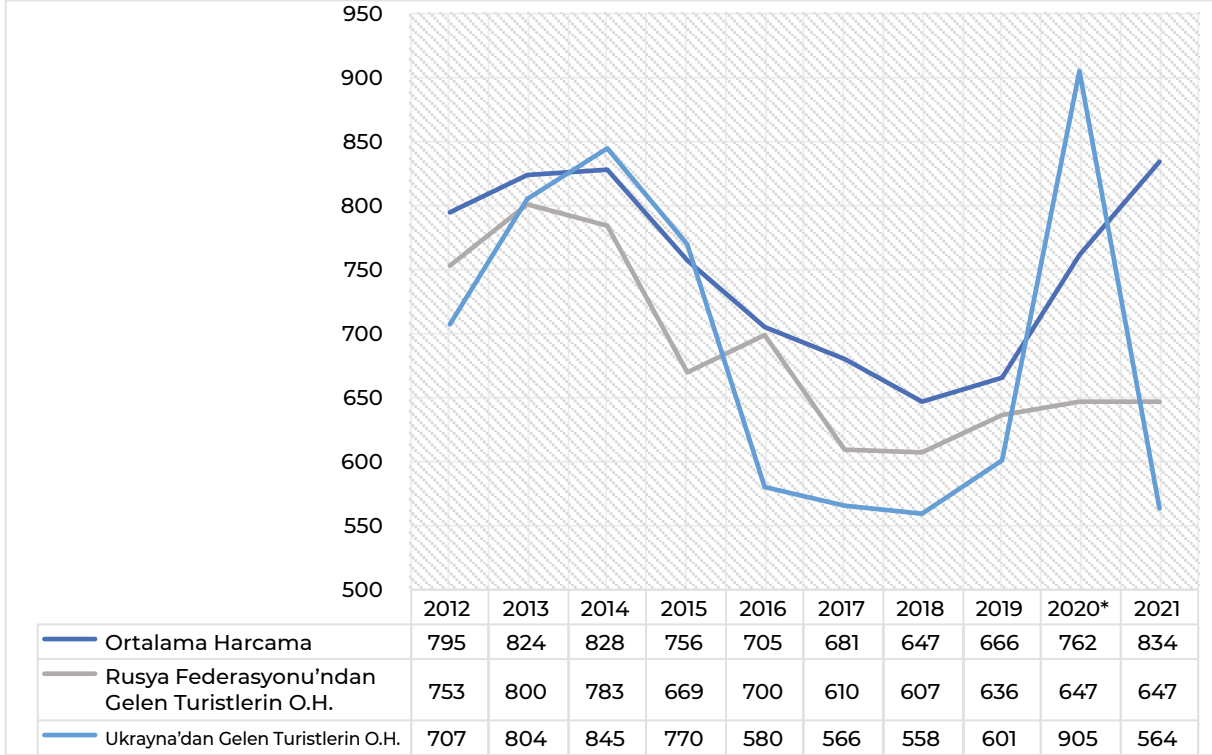
Türkiye'ye gelen turistlerin kişi başına ortalama harcaması 2021 yılında 834 dolardır. TÜİK ve Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri dikkate alınarak Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan elde

edilen turizm gelirlerinin bu ülkelerden gelen turist sayısına bölümünde elde edilen rakamlara göre 2021 yılında Rus turistlerin kişi başına ortalama harcaması 647 dolar ve Ukraynalı tu-

ristlerin kişi ortalama harcaması 564 dolardır. Her iki ülkeden gelen turistler Türkiye'nin kişi

başına ortalama turizm gelirinden düşük seviyelerde harcama yapmaktadır⁶.

Şekil 22: Kişi Başı Ortalama Harcama Toplam, Rusya Federasyonu'ndan Gelen Turist ve Ukrayna'dan Gelen Turist (2012-2021, \$)

Kaynak: TÜİK

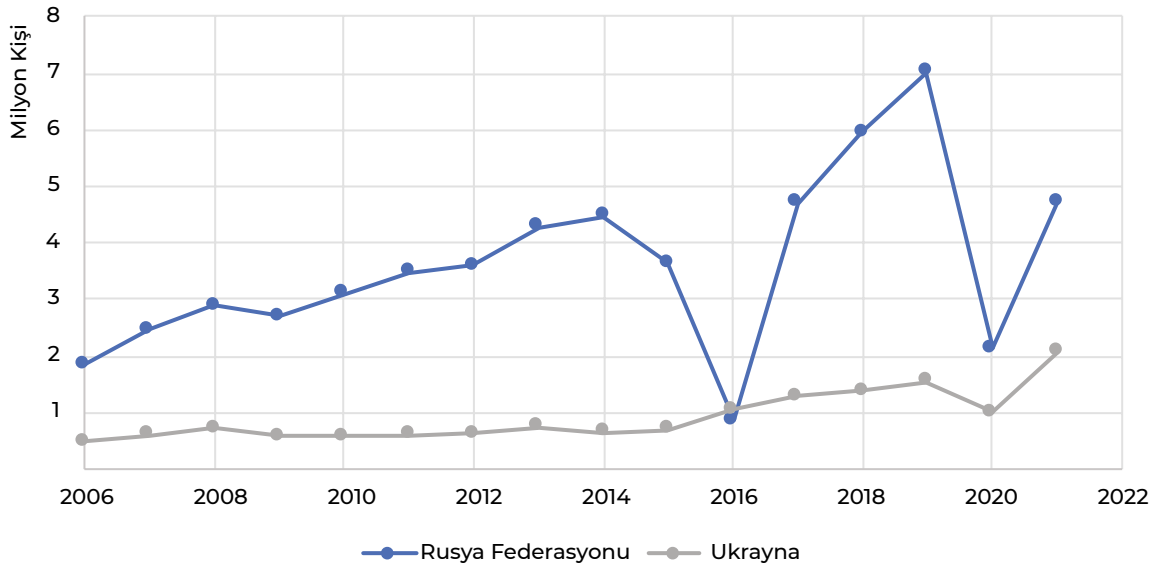
*TÜİK verileri dikkate alınarak hesaplanan tahmini veri

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yıllık sınır bültenine göre 2021 yılında Rusya Federasyonu'ndan 4 milyon 694 bin turist ve Ukrayna'dan 2 milyon 60 bin turist Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu rakamlarla Rusya Federasyonu Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülke olurken Ukrayna ise üçüncü ülke olmuştur. Rusya Federasyonu'ndan gelen turist sayısı 2014'te Rusya'ya uygulanan ambargolar ve Türkiye-Rusya arasında 2015 yılında yaşanan

uçak krizi dolayısıyla olumsuz etkilenecek 2015 yılında bir önceki yıla göre %19 ve 2016 yılında bir önceki yıla göre %76 düşmüştür. Dolayısıyla Rusya'dan gelen turist sayısı siyasi gelişmelerle göre ciddi şekilde etkilenmektedir. Topraklarının bir bölümü işgal altında ve savaş halinde olan Ukrayna'nın daha önce böyle tecrübesi olmadığından, Türkiye'ye gelen turist sayısı ile ilgili örnek bir değişime dair yorum yapmak daha zordur.

⁶ TÜİK 2020 yılının ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğine dair turizm gelirlerinde ülke kırılımını veri tabanında paylaşmamaktadır, turist sayısında ise ülke kırılımının sadece ikinci çeyrek rakamları paylaşılmamaktadır. Hesaplamalarda 2020 yılının üç ve dördüncü çeyrekte ilgili ülkelerden elde edilen turizm gelirleri, ilk çeyrekteki ortalama dikkate alınarak hesap edilmiş ve yıllık rakam oluşturulmuştur. Dolayısıyla 2020 yılının Rusya ve Ukrayna'dan elde edilen turizm geliri verileri resmi veri değildir.

Şekil 23: Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı (2006-2021)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

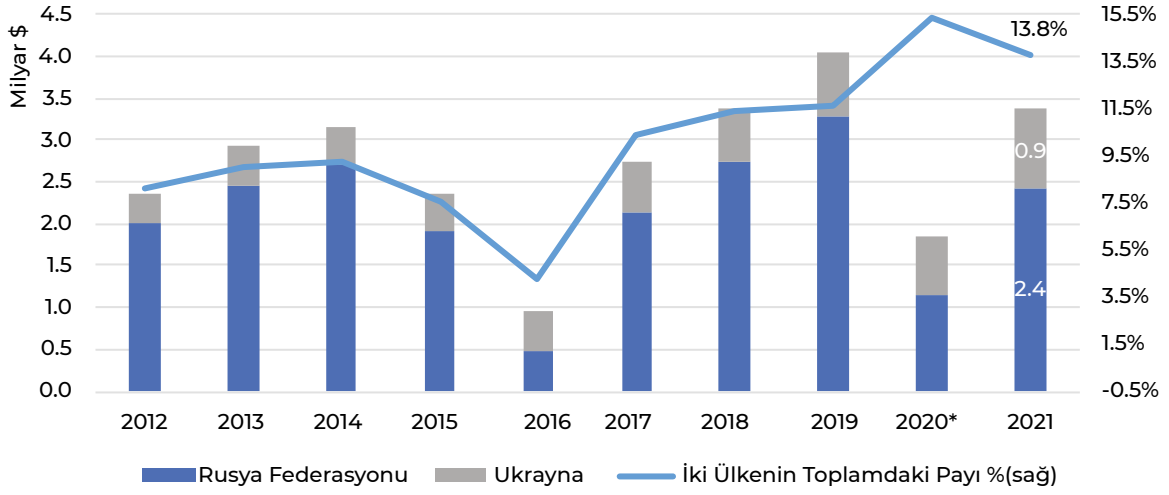
TÜİK veri tabanında ülkelere göre turizm gelirleri ve turist sayısı çeyreklik bazda yer almaktadır. Ülkelere göre turist sayısı 2020'nin ikinci çeyreğinde ve ülkelere göre turizm gelirleri 2020'nin ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreğinde yayınlanmamıştır. Hatta 2020'nin ikinci çeyreğine dair turizm gelirleri de TÜİK tarafından açıklanmamıştır. Raporun çalışma ekibi; 2020'nin ilk çeyreğindeki turizm gelirini aynı periyottaki turist sayısına bölerek bulduğu ortalama harcama tutarını bu defa üçüncü ve dördüncü çeyrekteki turist sayısı ile çarparak ilgili dönemlerde iki ülkeden elde edilen tahmini geliri hesaplamıştır. Elde edilen son iki çeyrek ve yayınlanan ilk çeyrek rakamları dikkate alınarak iki ülkeden elde edilen toplam turizm geliri hesaplanmıştır. 2020 yılı haricinde diğer yıllara ilişkin ülkelere göre turizm geliri verileri TÜİK tarafından yayınlanan resmi verilerdir.

Resmi verilere göre 2021 yılında Türkiye Rusya Federasyonu'ndan gelen turistlerden

2 milyar 435 milyon dolar ve Ukrayna'dan gelen turistlerden 934 milyon dolar gelir elde etmiştir. Böylece iki ülkeden elde edilen turizm gelirinin toplam turizm gelirin oranı 2021 yılında sırasıyla %9,9 ve %3,8 olurken, toplamda %13,8 olmuştur.

Şekil 24: Rusya ve Federasyonu ve Ukrayna'dan Elde Edilen Turizm Gelirleri ve Toplamdaki Payları (2012-2021)

Kaynak: TÜİK

*TÜİK kaynaklarından hareketle yazar tarafından hesaplanan tahmini veri

Türkiye'nin turizm gelirlerinin en önemli kaynaklarından olan iki ülke savaş halindedir. Rusya'nın askerî harekâtından sonra Rusya'ya karşı Batı ülkeleri ve Batılı şirketler yaptırım uygulamaya başlamıştır. Rusya bir hafta içinde dünyada en fazla yaptırım uygulanan ülke olmuştur. Ukrayna'nın altyapısı Rusya'nın saldırılarından ötürü ciddi hasar görmektedir. 20 gün içinde 3 milyondan fazla insan mülteci olarak komşu ülkelere iltica etmiştir. Ukrayna'da ekonomi büyük ölçüde duraklamıştır. Bu şartlar altında olan iki ülkenin giden turist sayılarında önemli düşüşler olacağı ve Türkiye'nin bu nedenle ciddi bir turizm geliri kaybedeceği açıktır. Bunun ne ölçüde gerçekleşeceğini kestirmek ise güçtür. Ancak olası kayıpların oluşturacağı etkiyi bazı senaryolarla ortaya koymak mümkündür.

2022 yılında Türkiye'nin turizm gelirin 35 milyar dolar olması beklenmektedir. Bu gerçekleşirse Türkiye'nin önceki yıla göre turizm geliri %42,96 artacaktır. 2021 yılında Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan elde edilen turizm geliri toplamda 3 milyar 370

milyon dolardır. İki ülkeden elde edilen toplam gelirin de %42,96 artacağı varsayılırsa, bu toplam 2022 yılında 4 milyar 817 milyon dolarlık bir beklentiyi oluşturur.

Raporun çalışma heyeti, en kötü, orta ve en iyi senaryoları şu şekilde hazırlamıştır:

► Senaryo 1'de; Rusya'dan elde edilecek turizm gelirlerindeki düşüşte son 10 yıldaki en büyük düşüş olan 2016 yılındaki %75'lik düşüş dikkate alınırken Ukrayna'dan hiç turist gelmeyeceği dolayısıyla %100 düşüş yaşanacağı varsayılmıştır.

► Senaryo 2'de; Rusya'dan elde edilecek turizm gelirlerindeki düşüşte 2014 yılında Rusya'ya yaptırımların uygulanmasının ardından 2015 yılındaki %30'luk düşüş dikkate alınırken, Ukrayna'dan elde edilen turizm gelirlerindeki %80'lik düşüş yaşanacağı varsayılmıştır.

► Senaryo 3'te; Rusya'dan elde edilecek turizm gelirlerindeki düşüş %10 ve Ukrayna'dan elde edilecek turizm gelirlerindeki düşüş %50 olarak varsayılmıştır.

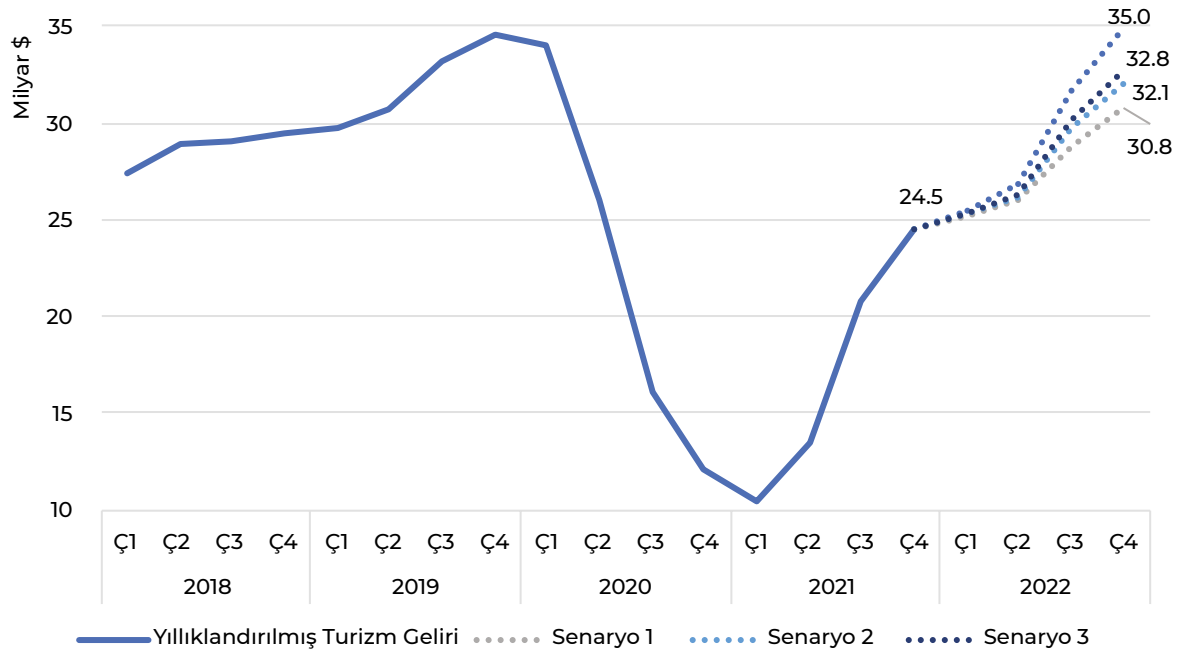
Tablo 56: Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan Türkiye'nin Turizm Geliri (2021 ve 2022 Varsayımsal Beklentileri, 1000\$)

	Rusya Federasyonu	Ukrayna	Toplam	Kayıp
2021 Turizm Geliri	2.435.218	934.414	3.369.632	
2022 Beklenti (Savaş Öncesi)	3.481.393	1.335.840	4.817.234	
Senaryo 1'e göre 2022 Tahmini	608.805	0	608.805	4.208.429
Senaryo 2'ye göre 2022 Tahmini	1.704.653	186.883	1.891.535	2.925.699
Senaryo 3'e göre 2022 Tahmini	2.191.696	467.207	2.658.903	2.158.331

Türkiye savaş dolayısıyla, hem 2022 yılında Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan beklenen turizm gelirindeki artışı kaybetmiş hem de yaşanacak düşüşü nedeniyle kaybedecektir. Dolayısıyla, Türkiye'nin kaybı Senaryo 1'de 4,2 milyar dolar, Senaryo 2'de 2,9 milyar dolar ve Senaryo 3'te 2,2 milyar dolardır. Sa-

vaşın şu an için öngörülemez dolaylı etkileri yok sayılıp 2022 yılı için 35 milyar dolar turizm geliri beklentisinin gerçekleştiği varsayılırsa; Senaryo 1'e göre Türkiye'nin turizm gelirleri 2022 yılında 30,8 milyar dolar, Senaryo 2'ye göre 32,1 milyar dolar ve Senaryo 3'e göre 32,8 milyar dolar olması beklenmektedir.

Şekil 25: Türkiye'nin Turizm Gelirleri 2022 Senaryoları (Yıllıklandırılmış, Milyar \$)

Kaynak: TÜİK

**ODAK:
İKLİM POLİTİKALARI
VE KÜRESEL
TİCARETE ETKİSİ**

3.1 AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI

Avrupa Birliği, 11 Aralık 2019 tarihinde açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile, 2030 yılına yönelik sera gazı emisyon azaltımını 1990 yılı seviyesine göre en az %55 oranına yükseltmeyi ve Avrupa'nın 2050 yılına kadar dünyanın ilk iklim-nötr kıtasına dönüştürülmesi hedefini ortaya koymuştur.

Avrupa Yeşil Mutabakatı bu dönüşümün detaylı planını oluşturmuştur. Avrupa Yeşil Mutabakatı biyo-çeşitlilik, dögüsel ekonomi, sıfır kirlilik, sürdürülebilir ve akıllı mobilite, renovasyon dalgası, sürdürülebilir yemek, hidrojen, piller, açık denizde yenilenebilir enerji ve birçok diğer konuda kilometre taşı niteliğinde stratejilerle yarının ekonomisinin yapıtaşlarını hazırlamıştır.

Bu geçiş döneminin finanse edilmesi için, AB'nin yeşil dönüşüme en az %37 oranında katkı yapan iyileştirme planı NextGenerationEU, 2021-2027 yılları için ayrılan yeni dönem AB bütçesi ve sürdürülebilir finans ile özel yatırım elde etme üzerinde odaklanan, süregelen çalışmalar gibi daha önce eşi görülmemiş kaynaklar ayrılmıştır.

Bunların yanında, iklim nötrlüğüne geçişi desteklemek için araştırma, yetenekler, endüstri, rekabet ve ticaret politikaları gibi tüm AB politikalarından faydalanmaya devam edilecektir.

3.2 AVRUPA YEŞİL İKLİM YASASI

Avrupa Birliği, 2030 ve 2050 iklim hedeflerinin yasal çerçevesini oluşturan ilk İklim Yasasını 9 Temmuz 2021 tarihinde AB Resmî

Gazetesi'nde yayımlamıştır. Böylece Avrupa Yeşil Mutabakatının 2050 yılına kadar AB iklim nötr olma taahhüdü bağlayıcı bir yükümlülüğe dönüşmüştür. AB İklim Yasası'nın 2 (3). Maddesi 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine kıyasla %40 azaltma hedefini en az %55 azaltma şeklinde revize etmiştir.

AB İklim Yasası'nın 5 (2). Maddesi ile AB Komisyonu 30 Eylül 2023'e kadar ve daha sonra her beş yılda bir, AB'nin 2050 yılına kadar iklim nötr olma hedefine yönelik ulusal önlemlerin tutarlılığının yanı sıra tüm AB ülkeleri tarafından kaydedilen toplu ilerlemeyi değerlendirecektir. Yasa ile ilerlemeyi izlemek ve Avrupa politikasının tutarlı olup olmadığını değerlendirmek için bir İklim Değişikliği Avrupa Bilimsel Danışma Kurulu kurulacaktır. AB İklim Yasası ayrıca adil ve kimseyi arkada bırakmadan geçiş sürecini tamamlamayı da taahhüt etmektedir.

AB Komisyonu AB İklim Yasası'nın 2030 yılında %55 karbon emisyonlarını azaltma hedeflerine ulaşmak amacıyla 14 Temmuz 2021 tarihinde Fit for 55 isimli teklifi kabul ederek AB Parlamentosu'na onaya sunmuştur.

3.3 FIT FOR 55 (55'E UYGUNLUK) DÜZENLEMELERİ VE HEDEFLERİ

Avrupa İklim Kanunu ile yasalaşan hedeflere ulaşmak amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından 14 Temmuz 2021 tarihinde bir dizi yasal düzenleme içeren "Fit for 55" yeşil paket taslağı sunulmuştur. Paket taslağı birbiri ile bağlantılı ve birbirlerini tamamlayan politika tedbirleri içermektedir.

"55'e Uygunluk" düzenlemeleri ile Avrupa Yeşil Anlaşması'nın iddialı hedeflerinin

gerçekleştirilmesi ve Avrupa Birliği'nin 2050'ye kadar ilk karbon nötr bir kıta yapılması amaçlanmaktadır. Temel sayısal hedef emisyonların 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine kıyasla en az %55 oranında azaltmaktır.

Bu düzenlemeler ile yasal olarak bağlayıcı olan Avrupa Yeşil Mutabakatına kapsamlı bir uygulama stratejisi getirilmiştir. Sektörler arasında tutarlı bir politika çerçevesi oluşturulması hedeflenmiştir.

"55'e Uygunluk" düzenlemeleri Avrupa Komisyonu tarafından teklif edilmiş durumdadır. Teklifin yasalaşması için Birliğin iki eş yasa organı olan Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nde müzakere edilmesi ve onaylanması gerekmektedir. Her iki yasa koyucu organ da nihai bir versiyona ulaşana kadar taslak yasa paketinin her maddesi ayrı ayrı müzakere edilecektir. Müzakere ve onay sürecinin 2022 yılı sonuna kadar sürebileceği

öngörülmektedir.

Düzenlemeler, Avrupa Birliği'nin ticaret ortakları tarafından da uygulamaya alınabilecektir. Başta Türkiye olmak üzere birçok ülke için 55'e Uygunluk düzenlemelerine uyum sağlanması önem taşımaktadır.

FIT FOR 55 HEDEFLERİ

Emisyon Ticaret Sisteminin Güncellenmesi;

Mevcut Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)'nin sıklaştırılması, yeni sektörler genişletilmesi, havacılık sektöründeki serbest tahsisatların kademeli olarak sona erdirilmesi ve emisyon azaltımında istenen seviyede artış sağlanamayan karayolu taşımacılığı ile binalar için yeni bir ETS tesis edilmesi öngörülmektedir.

Üye Ülkeler ve Sektörleri İçin Karbon Azaltım Hedefleri

"Çaba Paylaşımı Yönetmeliği" ile; binalar, ka-

rayolu ve ulusal denizyolu taşımacılığı, tarım, atık ve küçük sanayiler için her bir üye ülkeye güçlendirilmiş emisyon azaltım hedefleri tayin edilmektedir. Söz konusu hedefler, her bir üye ülkenin farklı kapasiteleri göz önünde bulundurularak kişi başına düşen GSYİH gözetilerek belirlenmiştir.

Tarım Sektöründe Emisyonun Azaltılması

“Arazi Kullanımı, Ormancılık ve Tarım” tüzük teklifi ile doğal yutaklar yoluyla 2030 yılına kadar 310 milyon ton emisyonu eşdeğer oranda karbon azaltımı hedefi ortaya konmuştur.

Yenilenebilir Enerji Kullanımının Arttırılması

“Yenilenebilir Enerji Direktifi” ile, 2030 yılında enerjinin %40’ının yenilenebilir kay-

naklardan sağlanması hedefi belirlenmiştir. Ayrıca, biyoenerji kullanımında sürdürülebilirlik kriteri güçlendirilmiş ve Üye Ülkelere biyo-enerjiyi teşvik mekanizması geliştirilmesi yükümlülüğü verilmiştir.

Otomobil ve Kamyonetler İçin Emisyon Standartlarının Güçlendirilmesi

“Otomobiller ve Kamyonetler için CO2 Emisyon Standartlarını Belirleyen Yönetmelik”te değişiklik yapmayı amaçlayan taslak yönetmelik ile, otomobil ve kamyonetler için emisyon standartlarının güçlendirilmesi ve yeni araçların karbon salımının 2030 yılında %55, 2035 yılında %100 oranında azaltılması hedeflenmektedir. Böylece, 2035 yılı itibarıyla tüm araçların “sıfır-emisyonlu araç” olarak kaydedilmesi temin edilecektir. “Alternatif Yakıtlar Altyapı Tüzüğü’nün” revize edilmesi

ile, sıfır emisyonlu araçların ihtiyaç duyacağı araç şarj kapasitesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Havayolu ve Denizyollarında Temiz Yakıt Kullanımı

“ReFuelEU Havacılık” ve “FuelEU Denizcilik” girişimleri ile, havayolu ve denizyolu taşımacılığında kullanılan temiz yakıt miktarının artırılması hedeflenmektedir.

Enerji Ürünlerinin Vergilendirilmesi ve Temiz Enerji Kullanımı

“Enerji Vergilendirmesi Direktifi”nin revize edilmesi ile, enerji ürünlerinin vergilendirilmesinin AB’nin enerji ve iklim politikaları ile uyumlu hale getirilmesi ve temiz teknolojilerin desteklenmesi öngörülmektedir.

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması

“Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)” teklifi açıklanmıştır. Sınırdaki karbon düzenleme mekanizmasının temel hedefi, seçili sektörler için ithalat fiyatının eşyanın karbon içeriği dikkate alınarak belirlenmesidir.

3.4 SINIRDA KARBON DÜZENLEME MEKANİZMASI

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması’na (SKDM) ilişkin teklif Avrupa Komisyonu tarafından 14 Temmuz 2021 tarihinde açıklanmıştır.

Düzenlemenin 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla 3 yıllık mali yükümlülük getirmeyen bir geçiş dönemi ile başlatılması hedeflenmektedir (ithalatta karbon vergisi ödenmeyecek). 2023-2025 yılları arasında öngörülen geçiş

dönemi boyunca, SKDM mekanizmasına ilişkin sadece raporlama yükümlülüğünün yerine getirilmesi beklenmektedir. Bu kapsamda ithalatçının toplam ithalat miktarı, Kapsam 1 ve Kapsam 2 emisyonlarına ilişkin fiili/gerçek toplam emisyon değeri, menşe ülkesinde ödenen ve ihracatta vergi iadesine tabi olmayan karbon fiyatına ilişkin bilgileri içeren bir raporu her çeyrek dönem için yetkili otoriteye sunması beklenmektedir.

Yayımlanan taslak ile, SKDM’nin ne şekilde tasarlanacağı, sektörel kapsamı, uygulama usul ve esasları ile seçili sektörler de açıklanmıştır. Düzenlemeye tabi olan seçili sektörler ilk aşamada demir-çelik, çimento, alüminyum, elektrik ve gübre olarak belirlenmiştir. Sektörler daha sonra genişleyecektir.

Düzenleme ile (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre) ve bölgeler (Büsingen, Helgoland, Livigno, Ceuta, Melilla) dışında kalan tüm AB ülke ve bölgelere uygulanması öngörülmektedir.

Mali yükümlülük getiren uygulamaya 1 Ocak 2026 tarihinde geçilmesi hedeflenmektedir.

SKDM, seçilen ürünler için kademeli olarak uygulamaya konacaktır. İlk yıllarda mekanizmanın sorunsuz olarak uygulamaya konmasını sağlamak için basitleştirilmiş bir sistem uygulanacaktır. SKDM teklifi, yerel ve ithal ürünler için aynı karbon fiyatının ödenmesini sağlayarak hem ayrımcılık içermeyecek hem de WTO kuralları ve diğer uluslararası AB zorunluluklarıyla uyumlu nitelikte olacaktır.

Avrupa Birliği dışında bulunan ve üretim döngülerinde hâlihazırda daha düşük karbon içerik bulunan ya da içerisinde benzer

bir karbon fiyatlandırma sistemi uygulanan sektörler ve şirketler SKDM kapsamında bundan faydalanacaktır. Üye ülkeler SKDM uygulaması için ulusal bir SKDM otoritesi belirleyecektir. SKDM otoritesi ithalatçıları yetkilendirecektir. Düzenlemeye tabi mallar sadece yetkili SKDM otoritesi tarafından yetkilendirilen ithalatçılar (beyan sahipleri) tarafından ithal edilebilecektir.

Yetkilendirilmiş ithalatçılar (beyan sahipleri) her yılın 31 Mayıs'ında, "SKDM Otoritesine" bir önceki takvim yılında yaptıkları ithalata ilişkin toplam ithal mal miktarını (elektrik için megawatt saat, diğer sektörler için ton olarak), doğrulanmış toplam emisyon miktarını ve buna eşdeğer miktarda SKDM Sertifikasını içerir yıllık beyanname (SKDM Beyannamesi) ibraz etmekle yükümlü olacaklardır.

İbraz edilecek SKDM Sertifikası miktarında, menşe ülkesinde ödenen karbon fiyatı ve ETS kapsamında verilmeye devam edilen serbest tahsisatlar dikkate alınarak indirim yapılabilecektir.

Tüm üye ülkeler bir yetkili otorite tesis edecektir. Yetkili otoritelerin listesi, AB Komisyonu tarafından tüm üye ülkeler ile paylaşılacaktır. Üye ülkeler, yetkilendirilmiş beyan sahiplerinin (ithalatçılar) bilgileri ve SKDM sertifikalarına ilişkin verilerin yer aldığı veri tabanları kurarak yetkililerden söz konusu veri tabanına kaydolmalarını talep edecektir.

Komisyon tarafından kamunun erişimine açık bir merkezi veri tabanı kurularak üçüncü ülkelerde yerleşik ekonomik operatörlere ve tesislere ilişkin birtakım bilgilere yer verilecektir.

Yetkilendirilen beyan sahiplerinin (ithalat-

çılar), toplam emisyon miktarını akredite bir otoriteye doğrulamaları gerekmektedir. Beyan edilen emisyonlar akredite yetkililer tarafından doğrulanacaktır. Doğrulama Emisyon Ticaret Sistemine göre akredite edilmiş doğrulayıcılar tarafından yapılacaktır.

Üçüncü ülkelerde yerleşik ekonomik operatörlerine ise merkezi veri tabanına kaydolma ve SKDM otoritesi tarafından akredite edilen üçüncü ülkelerdeki doğrulayıcılar tarafından emisyon oranlarını doğrulatabilme hakkı verilecektir.

SKDM sertifikaları her bir üye ülkenin SKDM otoritesi tarafından satılacak olup, SKDM sertifikaları, yetkilendirilmiş beyan sahipleri tarafından Komisyonca belirlenen fiyat üzerinden satın alınacaktır.

SKDM otoritesi tarafından yetkilendirilen ithalatçının, her yılın 31 Mayıs tarihi itibarıyla önceki takvim yılında yaptığı ithalatın emisyon içeriğine eşdeğer SKDM Sertifikası ibraz etmesi gerekmektedir. Yetkilendirilen beyan sahipleri her çeyreklik dönem sonunda, yaptıkları ithalatın varsayılan emisyon içeriğinin %80'ine karşılık gelecek SKDM Sertifikasını veri tabanındaki hesaplarında tutacaktır.

3.4.1 İTHALATIN EMİSYON (KARBON) İÇERİĞİ VE KARBON SINIR VERGİSİ

Sınırdaki karbon düzenleme mekanizması ile Avrupa Birliği karbon yoğun malların ithalatına ekstra bir ücret koyarak bir 'Karbon Sınır Ayarlama Mekanizması' (CBAM) kurmayı hedeflemektedir.

Karbon sınır vergisi birliğin kendi karbon

fiyatlandırma kurallarını yansıtabilecek ve ithalatı AB mevzuatına göre üretilmiş gibi benzer bir fiyata sahip olmaya zorlayacaktır. Mekanizma ile Avrupa Birliği'nin tek pazarına ithal edilen her ürüne sebep olduğu karbon miktarı için bir fiyat etiketi yapıştırılması istenmektedir. Bu fiyat ilave olarak ödenecek bedeli yansıtabilecektir.

İlave bedel bu malları tek pazara ithal eden AB işletmeleri tarafından ödenecektir. Ödemeler ülke otoritelerinden sertifikaların satın alınması yoluyla yapılacaktır. İthalatçılar doğal olarak bu ilave bedeli ihracatçıya yansıtabilecektir.

Geçiş döneminde AB menşeli ithalatçılar herhangi bir ödeme yapmayacaklardır. Bu

dönemde ithalatçıların yalnızca ithal ettiği ürünlerde bulunan emisyonları bildirmeleri gerekecektir. Geçiş dönemi sonrasında ise, SKDM 2026 yılında yürürlüğe girecek ve AB İthalatçıları'nın, ulusal makamlara kayıt yaptırarak ürünlerde bulunan emisyonlara karşılık gelen sertifikalar satın almaları gerekecektir. Sertifikaların maliyeti, haftalık Emisyon Ticareti Sistemi fiyatlarına dayalı olarak €/ton CO₂ için hesaplanacaktır.

İthal Edilen Üründeki Emisyonların Hesaplanması

Basit mallar için doğrudan gerçek gömülü emisyonların hesaplanmasında sadece doğrudan emisyonlar hesaba katılmaktadır.

$$SEE_g = \frac{AttrEm_g}{AL_g}$$

$$AttrEm_g = DirEm$$

$SEE_g = (g)$ malının spesifik gömülü emisyonu, ton CO_{2e}/ton mal

$AttrEm_g = (g)$ malın atfedilen emisyonlarıdır. ton CO_{2e}

$AL_g =$ Malların faaliyet seviyesi. Faaliyet seviyesi, raporlama periyodunda o tesiste üretilen malların miktarıdır.

#EUGreenDeal

CARBON BORDER ADJUSTMENT MECHANISM

3.5 SINIRDA KARBON DÜZENLEMESİ MEKANİZMASI, TÜRKİYE'YE VE SEKTÖRLERE ETKİLERİ

Sınırdaki karbon düzenlemesi mekanizması kapsamında belirlenen sektörlerde Avrupa Birliği'ne ihracat yapan ülkeler ve firmalar düzenlemelerden doğrudan etkilenecektir. Rusya, Çin, Türkiye, Ukrayna, İngiltere, Güney Kore, Hindistan, Brezilya, ABD ve Mısır gibi ülkeler, seçilen ürünlerin en büyük ihracatçıları temsil ettikleri için tedbirden hemen etkileneceklerdir.

Bu ülkeler ve ihracatçıları, ihraç ettikleri bu ürünlerin üretiminde yarattıkları karbon emisyonlarını AB'nin asgari sınırları içinde tutmaya çalışarak karbon sınır vergisi ödemekten kaçınacaklardır. AB'nin sınırlarının aşılması halinde ise aşılacak her bir ton emisyon için yeni teklif ile 50 Euro karbon sınır vergisi ödenecektir.

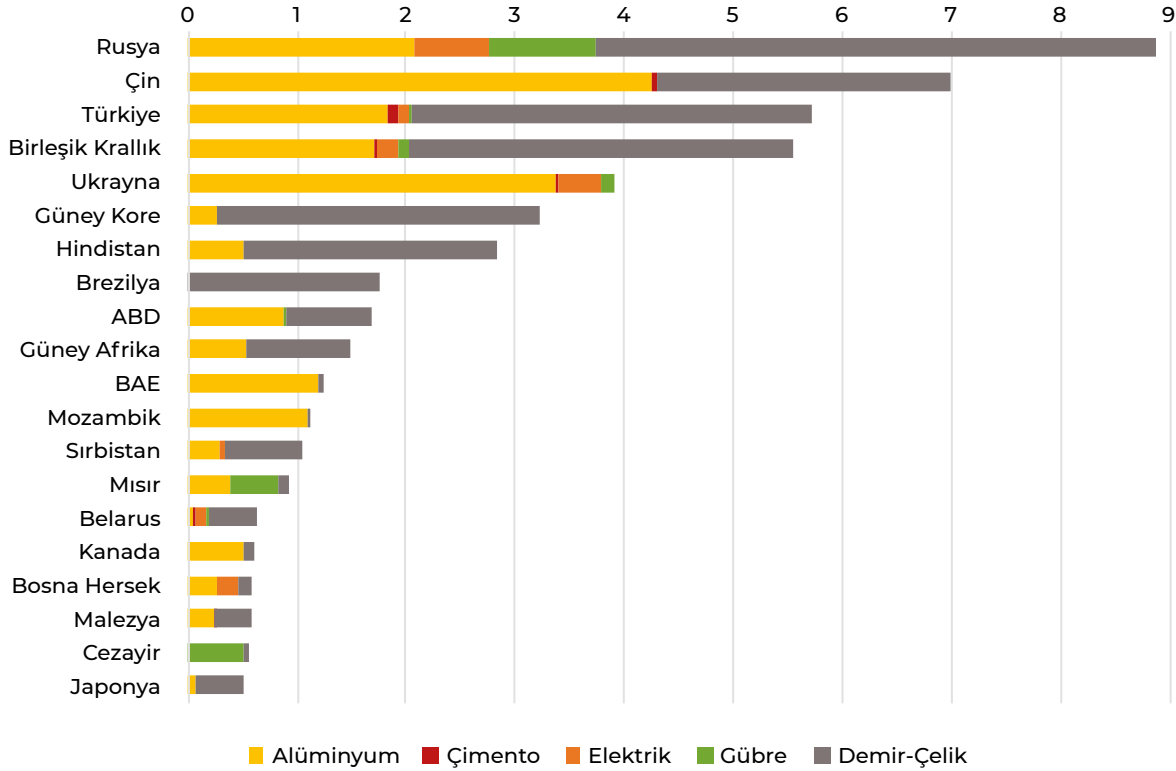
Düzenleme bir yandan AB'ye ihracat yapan firmaların karbon emisyonlarını azaltmaya iterken diğer yandan ülkeler ve firmalar arasında karbon azaltılmasına yönelik bir rekabet ortamı da yaratacaktır.

Türkiye ilk aşamada sınırdaki karbon vergisi uygulanacak 5 sektörden; özellikle demir-çelik, alüminyum ve çimento ile gübrede AB'ye önemli büyüklükte ihracat yapmaktadır. Bu sektörler ilk aşamada düzenlemeden hemen etkilenecektir.

Sınırdaki karbon vergisinde ihracatçı firmaların karbon emisyonunun hesaplanmasında Kapsam 3 kullanılacaktır. Yani hem üretim aşamasında hem kullanılan elektriğin üretilmesinde hem de kullanılan girdilerin üretim ve tedariki aşamasında ortaya çıkan karbon emisyonları dikkate alınacaktır.

Avrupa Birliği ihracatçılarından uymalarını isteyecekleri karbon emisyonu için eşikleri nihai olarak belirleyecektir. Eşikler muhtemelen AB içinde sektörlere uygulanan eşikler olacaktır.

Şekil 26: Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması Kapsamına Alınan 5 Ana Üründe AB'ye En Çok İhracat Yapan Ülkeler; 2019 Yılı İtibariyle, Milyar Dolar

Kaynak: UNCTAD, UN COMTRADE

AB sınırda karbon düzenleme mekanizması temel olarak ihracatçı ülkelerden AB referanslarının üzerinde karbon salınımlarında bulunulması halinde karbon vergisi alınmasını hedeflemektedir. AB referans emisyon salınımı değerleri içinde kalan ihracatta karbon vergisi alınmayacaktır. Bu çerçevede ülkeler arasında da yeni bir rekabet ortaya çıkacaktır. Daha çok karbon salınımlarında bulunan ihracatçı ülkelerden daha çok karbon vergisi alınacağı için ihracatçı ülkeler için rekabet avantajı AB referansları içinde kalan emisyon salınımlarına sahip olunması haline gelecektir.

Ülkelerin sınırda karbon düzenleme ile ihracatta ödeyecekleri karbon vergileri çeşitli varsayımlar ile hesaplanmaktadır. UNCTAD gelişen ve gelişmiş ülkeler için 2021

yılında bir çalışma yapmıştır. Buna göre ülkelerin 2020 yılı itibarıyla ihracatçı 6 sektöründe mevcut karbon salınımları ölçülmüştür. Ardından salınımların AB referans değerlerine göre farkları dikkate alınarak ihracatları üzerinden alınacak karbon vergileri hesaplanmıştır. Hesaplama yapılırken 1 ton fazla karbon emisyonu için 44 dolar ödeneceği varsayılmıştır.

Buna göre Türkiye için yapılan hesaplamada çimento ve cam sektörü 2020 yılı karbon emisyonu değerleri ile AB'ye ihracatta %12,3 oranında karbon vergisi ile karşılaşabilecektir. Diğer sektörler için de hesaplamalar yapılmıştır. Kâğıt ürünleri için %1,1, alüminyum için %1,2, demir çelik için %2,9, rafineri petrol ürünleri %1,2 ve kimyasal ürünler ile gübre için %2,0 karbon vergisi hesaplanmıştır. Sektörler

karbon salınımlarını azalttıkça karşılaşacakları karbon vergisi oranı ve yükü de azalacaktır. Bu nedenle tablodaki ilgili oranlar mevcut karbon emisyonuna göre hesaplamaları yan-

sıtmakta olup, bu oranlar değişkenlikler gösterebilecektir. AB pazarında rekabet gücünü arttırmak için ülkeler, sektörlerinde karbon salınımlarını azaltacaklardır.

Tablo 57: AB'ye İhracatta Ülkelerin Hesaplanan Sınırdaki Karbon Vergisi Oranları, (%)

Ülkeler	Kâğıt Ürünleri	Alüminyum	Demir Çelik Ürünleri	Rafine Petrol ve Kömür Ürünleri	Çimento Cam	Kimyasal Ürünler Gübre
Arjantin	0,8	2,6	6,3	1,4	8,2	2,6
Belarus	1,7	0,7	2,9	1,4	30,3	4,4
Brezilya	0,8	4,4	3,3	0,9	7,0	0,8
Kanada	1,3	1,3	2,2	1,3	4,1	2,2
Çin	1,7	2,4	3,7	2,3	10,3	3,0
Şili	1,9	0,1	2,5	1,0	4,5	1,1
Kolombiya	0,9	0,1	3,4	1,7	3,6	0,9
Mısır	2,3	2,4	5,9	0,7	10,6	5,4
Hindistan	4,0	5,6	12,6	0,9	22,1	4,6
Endonezya	1,7	3,1	4,3	1,9	8,5	2,0
İsrail	0,3	1,5	2,5	1,3	4,0	0,6
Japonya	1,0	0,4	1,0	0,8	5,0	1,4
Kazakistan	5,1	3,5	17,1	1,7	13,6	4,9
Güney Kore	1,0	0,6	1,5	0,8	4,8	1,2
Malezya	1,4	2,6	3,3	4,6	6,4	2,6
Meksika	1,2	1,2	2,5	2,3	10,9	1,8
Fas	0,6	3,1	0,1	1,4	7,2	0,4
Peru	0,3	0,3	11,0	0,5	3,4	0,3
Rusya	5,1	3,0	5,3	1,3	10,5	7,0
S. Arabistan	6,1	4,9	2,7	1,0	6,9	6,9
Güney Afrika	1,7	6,4	6,2	10,4	11,7	4,2
Singapur	0,3	1,4	3,5	0,6	1,6	1,3
Tayland	2,8	0,4	2,2	0,2	13,5	1,5
Türkiye	1,1	1,2	2,9	1,2	12,3	2,0
Tayvan	1,8	0,4	1,1	0,7	3,5	2,0
BAE	3,1	0,8	1,9	0,7	7,6	3,7
Ukrayna	1,6	5,3	9,2	3,1	18,7	10,8
Uruguay	1,5	0,2	0,1	1,2	2,3	0,2
ABD	0,7	1,2	1,5	1,3	3,2	1,2
Avustralya	1,4	5,5	2,2	2,0	3,2	2,2
Sırbistan	1,6	5,5	6,6	1,8	9,9	2,4

Kaynak: UNCTAD, A European Union Carbon Border Adjustment Mechanism Implications for Developing Countries, ülkelerin sektörlerindeki mevcut karbon salınımlarına bağlı olarak hesaplanmıştır.

Sınırdaki Karbon Düzenlemesine İlk Aşamada Tabi Olacak Ürünler

Çimento

Ürün Kodu	Ürün Tanımı
25231000	Çimento; klinker
252321	Çimento; portland, beyaz
25232900	Çimento; portland, beyaz olmayan
25239000	Su altında sertleşen diğer çimentolar

Demir-Çelik

Ürün Kodu	Ürün Tanımı
72	Demir ve çelik (7202-Ferro - alyajlar ve 7204-Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların yeniden ergitilmesi ile elde edilen külçeler hariç)
7301	Demir veya çelikten palplanşlar (delinmiş veya birleştirilmiş parçalardan yapılmış olsun olmasın) ve demir veya çelikten kaynak yapılmış profiller
7302	Demir veya çelikten demiryolu ve tramvay hattı malzemesi (raylar, kontrraylar, makas dilleri, makas göbekleri, kruvazman ve makaslar, vb.)
730300	Dökme demirden ince ve kalın borular ve içi boş profiller
7304	Demir (dökme demir hariç) veya çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller; dikişsiz
7305	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular; kaynaklı, perçinli vb. şekillerde kapatılmış, iç ve dış kesitleri daire şeklinde, dış çapı > 406.4 mm
7306	Demir/çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller; açık dikiş veya kaynak yapılmış, perçin yapılmış veya benzeri şekillerde kapatılmış
7307	Demir veya çelikten boru bağlantı parçaları; rakorlar, dirsekler ve manşonlar gibi
7308	Demir veya çelikten inşaat (94.06 pozisyonundaki prefabrik yapılar hariç), inşaat aksamı ve inşaatla kullanılan sac çubuk, profil, boru vb.
7309	Demir/çelikten depo, sarnıç, küvler vb. kaplar (sıkıştırılmış/sıvılaştırılmış gaz için olanlar hariç); mekanik/termik tertibatı olmayan, hacmi > 300 Lt
7310	Demir/çelikten depo, sarnıç, küvler vb. kaplar (sıkıştırılmış/sıvılaştırılmış gaz için olanlar hariç); mekanik/termik tertibatı olmayan, hacmi ≤ 300 Lt
7311	Demir veya çelikten sıkıştırılmış veya sıvı hale getirilmiş gazlar için kaplar

Elektrik

Ürün Kodu	Ürün Tanımı
27160000	Elektrik enerjisi

AB pazarında rekabet gücünü arttırmak için ülkeler, sektörlerinde karbon salınımlarını azaltacaklardır.

Gübre

Ürün Kodu	Ürün Tanımı
28080000	Nitrik asit ve sülfonitrik asitler
2814	Susuz (saf) amonyak veya amonyağın sulu çözeltileri
28342100	Potasyum nitrat
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler ve diğer gübreler (31056000-Fosforun ve potasyumun ikisini de içeren diğer mineral veya kimyasal gübreler hariç)

Alüminyum

Ürün Kodu	Ürün Tanımı
7601	İşlenmemiş alüminyum
7603	Alüminyum tozları ve ince pullar
7604	Alüminyumdan çubuklar ve profiller
7605	Alüminyumdan teller
7606	Alüminyumdan saclar, levhalar, şeritler; kalınlık > 0.2 mm
7607	Alüminyumdan yapraklar ve şeritler; kalınlık ≤ 0.2 mm
7608	Alüminyumdan ince ve kalın borular
76090000	Alüminyumdan boru bağlantı parçaları; rakorlar, dirsekler, manşonlar, vb.

3.6 AVRUPA BİRLİĞİ EMİSYON TİCARET SİSTEMİ

Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) 2005 yılında kurulan ve dünyanın ilk ve en büyük karbon pazarıdır. AB ETS AB'nin iklim değişikliği ile mücadelede temel araçlarından biridir. ETS kapsamındaki tesislerden (yaklaşık 10.000) kaynaklanan emisyonlar toplam emisyonların %40'ını oluşturmaktadır. ETS sayesinde 2005 ile 2019 arasında sera gazı salınımında yaklaşık %35 düşüş sağlanmıştır.

AB ETS'yi fazlar halinde uygulamaya koymuştur ve zamanla ETS'ye daha fazla sektör dahil edilmiştir. ETS kapsamında halen enerji sektörü, petrol rafinerileri, çelik fabrikaları, demir, alüminyum, metaller, çimen-

to, kireç, cam, seramik, kâğıt hamuru, kâğıt, karton, asitler ve toplu organik kimyasalların üretimi ve havacılık ve denizcilik sektörlerini içeren enerji-yoğun endüstri sektörler bulunmaktadır.

AB ETS, "sınırla ve ticarileştir" (cap and trade) ilkesine göre çalışmaktadır. ETS sistemine dâhil olan tesisler tarafından salınabilecek sera gazlarının toplam miktarı için bir üst sınır (cap) belirlenmektedir ve bu sınır sürekli azaltılmaktadır.

ETS sisteminde "karbon kaçağı göstergesine" göre karbon kaçağı riski taşıyan Enerji Yoğun -Ticaret Açık (EYTA) sektörler belirlenmektedir. Bu sektörlerde rekabet düzeylerini koruyabilmeleri için belli miktarda sera gazı emisyonu için ücretsiz kirletim hakkı ayrılmaktadır. Emisyon salınımı az olan şirketler ihtiyaç fazlası haklarını satarak, limitin

üzerinde emisyon üretenler ise ek kota satın alarak üretimlerini sürdürebilmektedirler.

3.6.1 AVRUPA BİRLİĞİ EMİSYON TİCARET SİSTEMİNDE EMİSYONLARIN HESAPLANMASI

Avrupa Birliği ETS mevcut sisteminde hesaplanan mevcut emisyonlar firmanın üretim süreci esnasında ortaya çıkan emisyonları (Kapsam 1) içermektedir. Karbon salınımı ayrıca Kapsam 2 ve Kapsam 3 kanalıyla da hesaplanabilmektedir. Kapsam 2 firmanın dışardan satın aldığı elektrik girdisinin sebep olduğu emisyonları, Kapsam 3 ise elektrik hariç diğer girdilerin yol açtığı (örneğin hammadde) emisyonları içermektedir. Mevcut sistemde sadece kapsam 1'in göz önünde bulundurulması çifte vergilendirmeyi önlemek amacıyla yapılmaktadır. Çünkü AB içinde Kapsam 2 ve Kapsam 3 emisyonlarının bedelleri üretim aşamasında çoğunlukla ödenmektedir. AB-27 dışında Türkiye gibi karbon fiyatlamasının yetersiz olduğu ülkeler için Kapsam 2 ve 3 emisyonlarının da hesaplamalara dâhil edilmesi beklenmektedir.

3.6.2 YENİ EMİSYON TİCARET SİSTEMİ ÖNERİSİ

AB Emisyon Ticaret sistemi 2020-2030 döneminde 4. Faz uygulamaya geçmektedir. AB "Fit For 55" kapsamında 4. Faz hedeflerini güncellemiş ve sistemin etkinliğinin artırılması hedeflenmiştir. 2020-2030 döneminde uygulamada olacak dördüncü fazda 2030'a kadar sera gazı emisyonlarında en az %55'lik bir net azaltma ara hedefine ulaşmak için Komisyon, ETS'nin kapsamını gözden geçir-

meyi ve muhtemelen yeni sektörleri ihtiva edecek şekilde genişletmeyi önermektedir.

Bu çerçevede AB Emisyon Ticareti Sistemi (ETS) kapsamında, genel emisyon üst sınırının daha da düşürülmesi ve yıllık azaltma oranının %2,2'ye çıkarılması teklif edilmektedir. 2030 yılı itibarıyla revize edilmiş AB ETS4 kapsamındaki sektörlerin sera gazı emisyonlarını 2005 yılındaki seviyelere göre %61 oranında azaltmaları kriteri teklif edilmiştir.

Havacılık için ücretsiz emisyon tahsisatlarının aşamalı olarak kaldırılması, Uluslararası Havacılık için Küresel Karbon Dengeleme ve Azaltma Planına (CORSIA) uyum sağlanması ve nakliye emisyonlarının ilk kez AB ETS'ye dahil edilmesi önerilmektedir.

Karayolu taşımacılığı ve binalardaki emisyon azaltım eksikliğini gidermek üzere karayolu taşımacılığı ve binalar için yakıt dağıtımına yönelik ayrı bir emisyon ticaret sistemi kurulması teklif edilmektedir.

www.tim.org.tr

 iOS & Android [turkihracat](https://twitter.com/turkihracat)

 [turkiyeihracatcilarmeclisi](https://www.instagram.com/turkiyeihracatcilarmeclisi)

 [Türkiye İhracatçılar Meclisi](https://www.linkedin.com/company/turkiye-ihracatcilar-meclisi)

 [trihracatcilarmeclisi](https://www.facebook.com/trihracatcilarmeclisi)